

ผ้าปกม้ง : การพัฒนาสาย และผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายใน
เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

วิทยานิพนธ์
ของ
ทองเจือ เขียดทอง

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

มกราคม 2556

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผ้าปกมั้ง : การพัฒนาลาย และผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายใน
เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

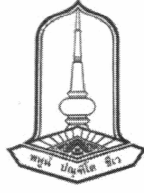
วิทยานิพนธ์
ของ
ทองเจือ เขียดทอง

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

มกราคม 2556

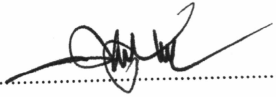
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายทองเจือ เขียดทอง
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

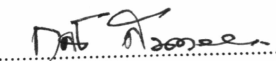
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผศ.ดร.ทองคุณ จันทอง)

ประธานกรรมการ

(กรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

(อาจารย์ ดร.กล้า สมตระกูล)

กรรมการ

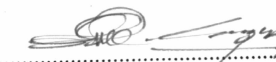
(ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

(อาจารย์ ดร.ไพรัช ถิตย์ผาด)

กรรมการ

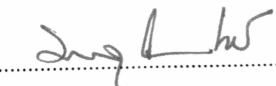
(กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

(รศ.ดร.ชำนาญ รอดเหตุภัย)

กรรมการ

(อาจารย์บัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

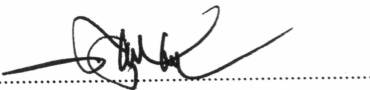

(อาจารย์ ดร.มารีสา โกเศยะโยธิน)

กรรมการ

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

(ผศ.ดร.ทองคุณ จันทอง)

คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์

(ศ.ดร.ปรีชา ประเทพา)

ผู้รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 31 เดือน ม.ค. พ.ศ. ๒๕๖๖

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดีจากการให้ความกรุณา และความช่วยเหลือจาก คณาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อย่างดียิ่ง ได้แก่ อาจารย์ ดร.กล้า สมตระกูล ประธานกรรมการ ควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ไพรัช ถิตย์ผาด กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ชำนาญ รอดเหตุภัย และอาจารย์ ดร.มาริสสา โกเศยะโยธิน ที่กรุณาให้คำแนะนำตรวจทางแก้ไขข้อบกพร่องในการเขียน วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณ ศาสตราจารย์กิตติคุณ วัฒนะ จูทวีภาต อาจารย์สุทิน ต้นติภาสสัน อาจารย์สมชาย เอี่ยมผ่อง คุณชูศักดิ์ พวงผกาและคุณกอบกิจ นาคะเสถียร ผู้เชี่ยวชาญ ขอขอบคุณคุณ ป้าดวงจิต ทวีศรี งานวิจัยครั้งนี้จะมีได้เป็นผลสำเร็จและสร้างความภาคภูมิใจแก่ผู้วิจัยเท่านั้น หากแต่เป็นความร่วมมือใจจากคณาจารย์ศิลปกรรม คหกรรม เพื่อนร่วมงามมหาวิทาลัยราชภัฏธนบุรี ทุกท่าน รวมทั้งเพื่อนร่วมรุ่นวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทาลัยมหาสารคาม และขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูล ทุกท่านรวมถึงพี่น้องชาวมัง ในจังหวัดตาก และจังหวัดเพชรบูรณ์ ทุกท่านที่มีได้กล่าวถึงซึ่งมีส่วนทำให้ ผลการวิจัยมีประโยชน์ล้ำค่าต่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในจากผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ที่สำคัญต้องขอขอบพระคุณบิดา มารดา และภรรยาที่คอยให้กำลังใจมาโดยตลอดเวลาที่ศึกษา จนทำให้ ประสบความสำเร็จทุกประการ

คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ทุกท่าน ที่กรุณาสั่งสอนและให้ความรู้แก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ทองเจือ เขียดทอง

ชื่อเรื่อง ผ้าปักม้ง : การพัฒนาลาย และผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์
ผู้วิจัย นายทองเจือ เขียดทอง
กรรมการควบคุม อาจารย์ ดร.กล้า สมตระกูล และ อาจารย์ ดร.ไพรัช ธิติย์ผาด
ปริญญา ปร.ด. สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2556

บทคัดย่อ

งานผ้าปักม้งเป็นศิลปะที่สะท้อนถึงคุณค่าทางด้านชาติพันธุ์และภูมิปัญญาที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันมีความต้องการทางการตลาดสูง แต่ยังไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าปักม้งได้เท่าที่ควร หากมีการนำภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันเป็นทรัพยากรที่มีค่าดังกล่าวมาสร้างสรรค์พัฒนาต่อยอดก็จะสามารถสร้างประโยชน์และเพิ่มมูลค่าจนสามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจได้ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาประวัติของชุมชนม้ง และภูมิปัญญาลายผ้าปักม้ง 2) ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 3) พัฒนาลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในจากผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เครื่องมือวิจัยคือแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเอกสารและภาคสนามจากผู้รู้ 25 คน ผู้ปฏิบัติ 56 คน และผู้เกี่ยวข้อง 20 คน ระหว่างพฤศจิกายน 2552 - สิงหาคม 2555 แล้วนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องโดยใช้เทคนิคแบบสามเส้า และนำเสนอข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ชาวเขาเผ่าม้งมีประวัติการอพยพมาจากประเทศจีนตอนใต้เข้าประเทศไทยผ่านลาวและพม่า สู่จังหวัดน่าน เพชรบูรณ์และตาก และเคลื่อนย้ายไปมาในภาคเหนือของประเทศไทยจนถึงถิ่นฐานเป็นชุมชน โดยเฉพาะที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นชุมชนม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ส่วนในจังหวัดตากเป็นชุมชนม้งที่ตั้งถิ่นฐานกระจายแต่มีประชากรมากที่สุด การอพยพเกิดจากการเมืองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาผ้าปักม้งสืบทอดในครอบครัวและชุมชนเป็นภูมิปัญญาที่ติดไปกับการอพยพจนเป็นอัตลักษณ์ประจำเผ่าได้อย่างชัดเจน ภูมิปัญญาผ้าปักชาวม้งมีนับร้อยลาย จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มลายผ้าปักม้งโบราณ และกลุ่มลายสมัยใหม่ กระบวนการผลิตมีการปักหลากหลายวิธี คือ การปักด้วยหรือไหม (Embroidery) ได้แก่ 1) วิธีการปักลายขัดเดินเส้น 2) วิธีการปักไขว้ (แบบโครสติก) 3) การปักลายดอกเย้าเครื่องหมายบวก 4) วิธีการปักลูกโซ่ 5) การปักทึบ 6) วิธีการปักสอยเป็นภาพวิธีชีวิตชาวม้ง การปะสอย (Appliqué) ได้แก่ 1) วิธีการปะสอย แบบรูปเรขาคณิต 2) วิธีการปะปักสอย ด้วยตัดผ้าเป็นลวดลายแล้วปะบนผ้าสีต่างๆ และวิธีการแบบผสม (Mixed Technique) ได้แก่ 1) วิธีการทำผ้าบาติกผสมการปะสอย 2) การปักวัสดุตกแต่ง 3) การผสมหลายวิธีการที่กล่าวมา สภาพปัญหาผ้าปักม้งคือช่างปักที่มีฝีมือส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ขาดผู้รับถ่ายทอด สตรีม้งมีการศึกษาและประกอบอาชีพอื่นที่มีรายได้สูงกว่า ลายผ้าปักม้งขาดการพัฒนาลายใหม่ๆ ไม่คำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภค ยังขาดการรวบรวมลายผ้าปักม้ง ไว้เป็นต้นแบบ ผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งที่มีจำหน่ายสร้างมูลค่าเพิ่มได้แก่ชุดตกแต่งภายในประจำเผ่า กระเป๋า ของใส่โทรศัพท์ ถุงดินสอ แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง ควรสร้างความตระหนักถึงคุณค่า และเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และทำให้สามารถสร้างรายได้จากการปักได้ ควรมีการรวบรวมลายผ้าปักม้งเพื่อไว้เป็นต้นแบบ และพัฒนาลายให้เรียบง่าย สามารถปักได้ง่ายขึ้น เลือกใช้สีให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภค แต่ยังคงไว้ถึงภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของผ้าปักม้ง ควรมี

การออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่ม และมีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่าย

การพัฒนาสายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในจากผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ใช้ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ในการพัฒนาสายผ้าปัก ตามหลักองค์ประกอบทางด้านศิลปะ คือ 1) สัดส่วนที่เหมาะสม 2) จังหวะที่ซ้ำกัน 3) ความกลมกลืนในการเลือกใช้กลุ่มสี 4) มีความขัดแย้งกันในสายและสีไม่มากนัก 5) สร้างจุดเด่น เพื่อดึงดูดความสนใจของลูกค้า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายใน ผู้วิจัยใช้แนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์คือ 1) พัฒนารูปแบบที่ร่วมสมัยกับการตกแต่ง ได้แก่ ภาพประดับตกแต่งผนัง โคมไฟตั้งโต๊ะ โคมไฟตั้งพื้น ผ้าม่าน ฯลฯ 2) ควรเป็นวัสดุที่ได้จากเส้นใยธรรมชาติ และร่วมกับวัสดุสังเคราะห์ที่เหมาะสมกับรูปแบบผลิตภัณฑ์ 3) เลือกสายผ้าที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวเขาเผ่าม้ง และเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ 4) เน้นการตอบสนองความงามทางด้านจิตใจ ให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย 5) เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่มีกำลังในการซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง คือ กลุ่มผู้ใหญ่และวัยทำงาน กลุ่มธุรกิจโรงแรมและสปาขนาดกลาง และออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบพิเศษผู้บริโภคสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ได้ (ตามหลักการ DIY) โดยสรุปพบว่า การพัฒนาสายและผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง ผู้บริโภคพึงพอใจในด้านรูปแบบและความงาม สามารถเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์

TITLE Needlework of the Hmong: Interior Decoration Pattern and Product Development for the Creative Economy
AUTHOR Assistant Professor Thongchue Khiatthong
ADVLORS Dr. Kla Somtrakool and Dr.Pirach Tidhpard
DEGREE Ph.D. **MAJOR** Cultural Sciences
UNIVERSITY Mahasarakham University **DATE** 2013

ABSTRACT

Hmong needlework is an art reflecting the values and core wisdom of Thailand's ethnic groups. At present there is a high market demand, but Hmong embroidery does not have the expected added value. When dealing with cultural wisdom as a valuable resource, Hmong needlework can be developed to create benefits and added value in order to energize the economy. The purposes of this qualitative research were to: 1) investigate knowledge on the history of the Hmong community and the wisdom of Hmong needlework designs, 2) study the problems and sketch guidelines for the development of Hmong needlework and 3) develop designs and interior decoration products from Hmong needlework for the creative economy. This study was conducted from November 2009 to August 2012. The research tools included surveys, observation, focus group interviews, and workshops. The researcher collected the data from documentary research and fieldwork data from 25 informants, 56 casual informants and 20 general informants and data was checked for accuracy using triangulation techniques, analyzed and presented by descriptive analysis method.

The results showed that the Hmong had a history of migration from southern China to Thailand through Laos and Myanmar then immigrated to Nan, Phetchabun and Tak provinces. They moved around in the northern part of Thailand and settled down as a community, particularly in Kek Noi district, Phetchabun province, which is the largest Hmong community in Thailand. The Hmong communities are scattered in Tak province, which possesses the largest Hmong population in the country. The migrations were caused by political and environmental situations. The wisdom of Hmong embroidery was inherited from family and community, along with their migrations, and became evidently the identity of the tribe. Hundreds of needlework designs were found. The designs could be classified into two groups: the group of ancient Hmong needlework designs and the group of modern Hmong needlework designs. Hmong needlework included a wide variety of techniques: embroidery, such as 1) outline stitch 2) cross-stitch 3) "Yao" style in form of plus sign 4) chain stitch 5) satin stitch 6) embroidery of the scenes from Hmong's ways of life; appliqué, such as 1) appliqué with geometric patterns, 2) appliqué with design on different color fabric; and mixed techniques, for

example 1) combination of stitch on batik fabric, 2) lacing with other materials and 3) combinations of the above techniques.

The current Hmong needlework problems are as follows: skilled Hmong embroiderers are mostly the elderly. No one is transferring the knowledge since Hmong women are now educated and have jobs with higher income; the Hmong needlework pattern lacks of new designs, is removed from consumers' needs and its prototype are not collected. The Hmong needlework products are sold as tribal costumes, hand bags, mobile phone bags, and pencil bags.

The guidelines for Hmong needlework product development should be as follows :

Raising awareness to create additional value, it would consequently generate more income. Fabric should be collected for the Hmong embroidery prototype pattern. Hmong embroidery pattern should be simplified so it can be easily completed. Colors should be selected to suit the consumers' preference but still preserved the wisdom and identity of Hmong needlework. The products should be designed to develop the added value of Hmong needlework, with a variety of products to meet the needs of consumers and to feed channels of distribution. According to theories of aesthetics, the interior decoration pattern and product development for the creative economy are as follows: 1) appropriate proportion 2) repeating rhythms 3) harmony in choice of four colors 4) less inconsistency in pattern and color and 5) customer attractiveness. The researcher used the approaches of product design for developing interior decoration products as follows: 1) form of a product - develop contemporary decorative patterns including wall decorative pictures, desk lamps, floor lamps, curtain fabric, place mat sets, cushion covers, and bed linen decoration. 2) Materials for production - they should be natural materials, with appropriate synthetic materials to fit the products 3) Hmong needlework - select Hmong embroidery pattern that is unique to the Hmong hill tribe and appropriate to the product 4) Beauty- highlight the response to the beauty of the soul to fit the functionality. 5) value-added products - identify the target group of the Hmong needlework product: groups of adults and working people, middle-sized hotel and spa businesses; design products in a special format, consumers are invited to customize the products according to their needs (based on DIY theory) and the current trends. It was concluded that the development of pattern and needlework products satisfied consumers in terms of form and beauty and it adds value to the economy.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	6
คำถามในการวิจัย	6
ความสำคัญของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ข้อมูลด้านภูมิปัญญาชาวเขาเผ่าม้งกับผ้าปักม้ง	10
ข้อมูลแนวคิดเกี่ยวข้องกับการวิจัย	31
ข้อมูลด้านกฎหมายและแนวนโยบายที่เกี่ยวข้อง	51
ข้อมูลด้านพื้นที่ในการวิจัย	64
ข้อมูลด้านทฤษฎีในการวิจัย	76
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	94
งานวิจัยในประเทศ	94
งานวิจัยต่างประเทศ	105
3 วิธีดำเนินการวิจัย	108
ขอบเขตของการวิจัย	108
วิธีดำเนินการวิจัย	110
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	113
ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาลายผ้าปักม้ง	114
ตอนที่ 2 สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์	171
ตอนที่ 3 พัฒนาลวดลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในจากผ้าปักม้ง เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์	179

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	204
ความมุ่งหมายของการวิจัย	204
สรุปผล	204
อภิปราย	207
ข้อเสนอแนะ	211
บรรณานุกรม	213
ภาคผนวก	223
ภาคผนวก ก การลงภาคสนาม การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการประชุมเชิงปฏิบัติการ	224
ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	234
ภาคผนวก ค รายนามผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ	242
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	244
ประวัติย่อของผู้วิจัย	269

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 การกระจายตัวของประชากรมั่งในประเทศไทย	16
2 กลุ่มธุรกิจสร้างสรรค์	35
3 ลายผ้าปักมัยยุคโบราณ ชุมชนชาวเขาเผ่าม้งจังหวัดตาก	126
4 ลายผ้าปักมัยยุคสมัยใหม่ จังหวัดตาก	131
5 ลายผ้าปักมัยยุคโบราณ ชุมชนชาวเขาเผ่าม้งจังหวัดเพชรบูรณ์	138

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
2 ชุดการแต่งกายของม้งเขียว หรือม้งน้ำเงิน หรือม้งลาย หรือม้งดำ	24
3 ชุดการแต่งกายของม้งขาว	25
4 กลุ่มงานปักมือด้วยเส้นด้าย การปักการปักไขว้หรือ กากบาท	29
5 กลุ่มงานปักมือด้วยผ้า	29
6 การปักวัสดุตกแต่ง การปักผสม	29
7 แนวโน้มการใช้สีตามค่านิยมปี 2013	49
8 การแบ่งกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย	64
9 แผนที่จังหวัดเพชรบูรณ์	65
10 แผนที่จังหวัดตาก	70
11 ทฤษฎีที่ใช้ศึกษาวิจัย “ศิลปวัฒนธรรม”	79
12 พื้นที่ชุมชนเจดีย์โเคะ ตำบลมหาวัน	115
13 พื้นที่ชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง ตำบลช่องแคบ	116
14 พื้นที่ชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง ตำบลแม่ท้อ	117
15 พื้นที่ชาวเขาเผ่าม้ง ตำบลเข็กน้อย	118
16 พื้นที่ชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง ตำบลเขาค้อ	120
17 พื้นที่ชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง ตำบลบ้านเนิน	121
18 ลายดาว (นูกู) ตำบลมหาวัน จังหวัดตาก	122
19 ลายหอย (ก้ำกือ) ตำบลมหาวัน จังหวัดตาก	123
20 ลายตีนหนู (แน่นหน้า) ตำบลช่องแคบ จังหวัดตาก	123
21 ลายผีเสื้อ (โบังไป) ตำบลช่องแคบ จังหวัดตาก	124
22 ลายดาว (นูกู) ตำบลแม่ท้อ จังหวัดตาก	124
23 ลายดอกไม้แบบต่างๆ (ป่าง) ตำบลแม่ท้อ จังหวัดตาก	125
24 ลายปักม้งยุคที่ 1 ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์	134
25 ลายผ้าปักม้งยุคปัจจุบัน ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์	134
26 ลายกันหอย (ก้ำกือ) ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์	135
27 ลายดอก (ป่าง) ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์	135
28 ลายกันหอย (ก้ำกือ) ตำบลเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	136
29 ลายนก ตำบลเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	136
30 ลายกากบาท ตำบลบ้านเนิน จังหวัดเพชรบูรณ์	137
31 ลายกันหอย ตำบลบ้านเนิน จังหวัดเพชรบูรณ์	138
32 ผ้าปักม้งโบราณของนางไข แซ่ว่า	145
33 แม่ลาย ลายเดี่ยว และการประกอบลาย	147

ภาพประกอบ	หน้า
34 การวางองค์ประกอบลายที่ใช้หลายลายเข้าด้วยกัน	147
35 การวางองค์ประกอบลายบนผ้าปิดหน้าคาดเอวชาย	148
36 ชุดมั่งสำหรับศพที่ต้องเตรียมไว้สำหรับตน	148
37 ชุดมั่งสำหรับศพตนเอง	149
38 การใช้ชุดมั่งในการแต่งงาน	149
39 วิธีการปักไขว้ (แบบครอสติส) จังหวัดตาก	151
40 ขั้นตอนที่ 1 ปักลายครอสติสด้วยไหมสี เพื่อให้เกิดลายชั้นที่ 1	151
41 การปักขั้นตอนที่ 2	152
42 ผ้าปักมั่งด้วยวิธีการปักแบบ 2 ชั้น จังหวัดตาก	152
43 วิธีการปักปักครอสติคแบบเหมือนกัน 2 ด้าน จังหวัดตาก	153
44 ขั้นตอนที่ 1 ปักลง	154
45 ขั้นตอนที่ 2	154
46 ขั้นตอนที่ 3	154
47 ตัวอย่างลายผ้าปักมั่งด้วยวิธีการปักข้าม	155
48 ขั้นตอนที่ 1 เลือกสีผ้าที่ต้องการ และขั้นตอนที่ 2 ตัดกึ่งกลางผ้า	156
49 ขั้นตอนที่ 3 คลี่ผ้าที่ตัดจะเกิดลวดลายที่สำเร็จ	156
50 ขั้นตอนที่ 4 นำลายที่ได้วางลงบนชิ้นผ้าสี	156
51 ขั้นตอนที่ 5 ใช้ปลายเข็มเป็นตัวช่วยในการกลับ ขอบผ้าเข้าด้านใน	157
52 ขั้นตอนที่ 6 การทำให้ใช้กรรไกรตัดตกแต่ง	157
53 ผ้าปักมั่งด้วยวิธีการปักสอย	158
54 ขั้นตอนที่ 1 เลือกผ้าที่จะใช้เป็นสีพื้นตามต้องการ	159
55 ขั้นตอนที่ 2 นำผ้าสีที่ตัดเป็นรูปทรงเรขาคณิตวางทับ	159
56 ขั้นตอนที่ 3 จากนั้นเริ่มสอยโดยใช้ปลายเข็มช่วยพับริมผ้า	159
57 ขั้นตอนที่ 4 เมื่อปะสอยครบทุกด้าน	160
58 ผ้าปักมั่งด้วยวิธีการปะสอย	160
59 ขั้นตอนที่ 1 เลือกสีของผ้าครอสติสและเข็มตามที่ต้องการ	161
60 ขั้นตอนที่ 2 ทำการปักไขว้เดินเส้นเป็นขอบ	161
61 ขั้นตอนที่ 3 ปักไขว้ภายในลายให้เต็ม	161
62 เปรียบเทียบการปักเดินขอบและการปักไขว้เต็มลวดลาย	162
63 ผลงานผ้าปักมั่งด้วยวิธีการปักครอสติส	162
64 ขั้นตอนที่ 1 ทำการปักโดยเรียงเดินเส้นขึ้นลง	163
65 ขั้นตอนที่ 2 ทำการปักลายดอกเหรียญโดยเส้นคล้ายการปักจากจุดกึ่งกลาง	163
66 ขั้นตอนที่ 3 เทคนิคในการปักจะปักลายเส้นก่ายเพียงสีเดียว	163
67 ขั้นตอนที่ 4 ปักขึ้นลง แล้วปักขึ้นในจุดที่ปักลงแล้วปักลงในระยะต่อไป ที่ไปเรื่อย ๆ ตามลวดลายที่ขึ้นรูปจนเกิดเป็นดอกเข้า ลักษณะลวดลายเป็นเส้นเล็ก	164

ภาพประกอบ

หน้า

68	ผลงานผ้าปักม้งลายดอกเหรีญ และดอกจับมือ ปักเป็นดอกเย้า	164
69	ขั้นตอนที่ 1 เลือกสีผ้าพื้นทีสีสนสดใส และเลือกด้ายปักที่มีสีตัดกับผ้าพื้น	165
70	ขั้นตอนที่ 2 เริ่มการปักลายปักเข็มขึ้นม้วนด้าย	165
71	ผลงานผ้าปักม้งด้วยวิธีการปักแบบลูกโซ่	165
72	ขั้นตอนที่ 1 การร่างคร่าวๆ โดยใช้บรรทัดที่ทำจากไม้ ตีเส้น	166
73	ขั้นตอนที่ 2 การใช้จันตึงเขียนเทียนลงในช่องตาราง	167
74	ขั้นตอนที่ 3 เมื่อเขียนลายครบแล้วจึงนำไปย้อมสี	167
75	ขั้นตอนที่ 4 หลังนำไปต้มและซักแล้วนำไปผึ่งลมให้แห้ง	167
76	ขั้นตอนที่ 5 ตัดผ้าสีตามช่องว่างของลายที่เป็นสีพื้น	168
77	ลายผ้าปักม้งด้วยวิธีการทำบาติกผสมปัก	168
78	วัสดุอุปกรณ์การปักผ้าม้ง	170
79	เปรียบเทียบการปักลายกันหอยด้วยวิธีการต่างๆ	170
80	การสาธิตวิธีการปักผ้าของสตรีม้ง	171
81	การสนทนากลุ่มชุมชนแม่ท้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	177
82	การสนทนากลุ่มชุมชนมหาวัน จังหวัดตาก	177
83	การสนทนากลุ่มชุมชนบ้านน้ำเพียงดิน จังหวัดตาก	178
84	การสนทนากลุ่มชุมชนบ้านช่องแคบ จังหวัดตาก	178
85	การสนทนากลุ่มชุมชนเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	179
86	การสนทนากลุ่มชุมชนบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์	179
87	ลายผ้าปักม้งที่พัฒนาใหม่แบบที่ 1-3	183
88	ลายผ้าปักม้งที่พัฒนาใหม่แบบที่ 4	183
89	ลายผ้าปักม้งที่พัฒนาใหม่แบบที่ 5-6	184
90	ฐานคิดการพัฒนาการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์	188
91	การออกแบบภาพประดับฝาผนัง แบบที่ 1	189
92	การออกแบบภาพประดับฝาผนัง แบบที่ 2	190
93	การออกแบบภาพประดับฝาผนัง แบบที่ 3	190
94	การออกแบบภาพประดับฝาผนัง แบบที่ 4	191
95	การออกแบบโคมไฟตั้งโต๊ะ	192
96	หุ่นจำลองโคมไฟตั้งโต๊ะ	192
97	แบบโคมไฟตั้งพื้น	193
98	ภาพจำลองแสดงการใช้โคมไฟตั้งพื้น	194
99	ลักษณะพิเศษโคมไฟตั้งพื้นที่ออกแบบให้สามารถเปลี่ยนลายได้	194
100	แบบจำลองโคมไฟตั้งพื้น	195
101	การออกแบบผ้าม่าน	196
102	การใช้ผ้าม่าน	196

ภาพประกอบ	หน้า
103 การออกแบบชุดผ้ารองจาน แบบที่ 1	197
104 การออกแบบชุดผ้ารองจาน แบบที่ 2	198
105 การออกแบบชุดผ้ารองจานด้วยเทคนิค DIY	198
106 การออกแบบปลอกหมอน	199
107 การออกแบบผ้าคาดเตียง	200
108 ดร.กล้า สมตระกูล ประธาน กล่าวเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการ	225
109 ผู้วิจัย กล่าวถึงวัตถุประสงค์การจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการและบรรยาย	225
110 อาจารย์สุทิน ต้นติภาสน์ ผู้เชี่ยวชาญ	226
111 ศาสตราจารย์กิตติคุณวณะ จุฑาวิภาต และอาจารย์สมชาย เอี่ยมผ่อง ผู้เชี่ยวชาญกล่าวแสดงความคิดเห็น	226
112 อาจารย์ศรัณย์ สรรพสิริ นักออกแบบอิสระกล่าวแสดงความคิดเห็น	227
113 ผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการอภิปรายถึงแนวทางการพัฒนาผ้าปักม้ง	227
114 ผู้แทนชาวม้งจังหวัดตากและจังหวัดเพชรบูรณ์ กล่าวแสดงความคิดเห็น	228
115 ดร.ทวิช บุญแสง กล่าวแสดงความคิดเห็น	228
116 ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการถ่ายภาพหมู่	229
117 การจัดแสดงลายผ้าปักม้ง และ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งประกอบ การประชุมเชิงปฏิบัติการ	229
118 สัมภาษณ์ ป้าดวงจิต ทวีศรี ปราชญ์ชาวบ้านด้านผ้าไทย	230
119 สัมภาษณ์ศาสตราจารย์กิตติคุณวณะ จุฑาวิภาต ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ	230
120 สัมภาษณ์ คุณเจ็ด ชูศักดิ์ พวงผกา ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด	231
121 สัมภาษณ์ อาจารย์สมชาย เอี่ยมผ่อง ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์	231
122 สัมภาษณ์ ธนทัย คำกลาง วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์	232
123 สัมภาษณ์ ผู้ปฏิบัติ สตรีม้งช่างปักผ้า	232
124 การจัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงาน ภาพตกแต่งผนัง ณ มหาวิทยาลัยต้าลี่ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน พฤศจิกายน 2554	233
125 ร่วมแสดงในนิทรรศการ New Expression of Asian Art (NEAA) ครั้งที่ 5 ณ พิพิธภัณฑ์หอศิลป์แห่งชาติ กรุงเทพมหานคร เผยแพร่ผลงาน	233

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม เป็นเอกลักษณ์และความงดงามที่สืบทอดอันยาวนานมาตั้งแต่อดีต บ่งบอกถึงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ลักษณะความงามนี้จึงได้กลายเป็นความรู้สึกทางสุนทรียภาพ ความผูกพันของจิตใจจึงอยู่ที่ธรรมชาติ เป็นสิ่งหล่อหลอมเกิดบูรณาการเป็นความคิด ความเชื่อและประเพณีในท้องถิ่น ความอ่อนหวาน ความอ่อนน้อม ความนุ่มนวลอ่อนหวาน ความหลากหลายของชนเผ่าคือส่วนหนึ่งของความงามในความเป็นไทย ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความงอกงามจากการต่อยอดผสมผสานภูมิปัญญา นอกจากนั้นแต่ละชาติพันธุ์ที่หวงแหนวัฒนธรรมของตนต่างอนุรักษ์ภูมิปัญญาเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของตน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงเป็นสีส่นของแผ่นดิน

ในภาคเหนือตอนบนและตอนล่าง จะประกอบไปด้วยประชากรที่มีเชื้อชาติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือที่เรียกว่า “วัฒนธรรม” หลากหลายและแตกต่างกันอย่างมาก ในกระบวนการพัฒนาของชาติที่ผ่านมากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ดังกล่าวได้อาศัยพื้นฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเป็นเครื่องช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางด้านนิเวศวิทยา และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองเพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ของตน และในขณะเดียวกันก็มีส่วนร่วมอย่างมากในอันที่จะให้เกิดบูรณาการของชาติในส่วนรวมพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมดั้งเดิม หรือที่อาจเรียกได้ว่า “ภูมิปัญญา”

ภาคเหนือมีประวัติความเป็นมายาวนานนับพันปีทำให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งต่างยุคต่างสมัย เริ่มตั้งแต่ทวารวดี เชียงแสน สุโขทัย อยุธยาจวบจนรัตนโกสินทร์ หากพิจารณาพื้นที่ยังพบความหลากหลายของวัฒนธรรมล้านนา และวัฒนธรรมภาคกลาง รวมทั้งสภาพภูมิศาสตร์ในภาคเหนือของประเทศไทยอุดมไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติและทางศิลปวัฒนธรรมมากมายและหลากหลายจนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง โดยเฉพาะจุดเด่นที่รวมไว้ซึ่งภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมไทย ไม่ว่าจะเป็นเครื่องแกะสลักไม้ เครื่องเงิน เครื่องปั้นดินเผา ผ้าและสิ่งทอต่างๆ ภาคเหนือเป็นที่อยู่อาศัยของหลากหลายชาติพันธุ์ มีทั้ง ไทย จีน ลาว รวมถึงชาวเขาเผ่าต่างๆ ได้แก่ เผ่ากะเหรี่ยง ม้งหรือแม้ว มูเซอหรือละฮู่ อีเก้อหรืออาฮา เย้า ลีซอ ซึ่งมีทั้งชาวไทยพื้นราบ และชาวไทยภูเขา ชาวเขา หมายถึงกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมประเพณีและภาษาพูดเป็นของตนเอง อาศัยอยู่บนภูเขา มีอาชีพและรายได้จากการเกษตรเป็นหลัก ลักษณะด้านครอบครัว เครือญาติและชุมชนระดับหมู่บ้านของแต่ละเผ่ามีเอกลักษณ์ของตน ซึ่งแตกต่างกันทุกเผ่ายังคงนับถือผีที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นส่วนมากทางราชการได้ให้

คำจำกัดความ “ชาวเขา” หมายถึงบุคคลที่อยู่ใน 9 เผ่า คือ กะเหรี่ยง แม้ว เย้า มูเซอ ลีซอ อีเก้อ ลัวะ ขมุ และถิ่น ส่วนเผ่าอื่น ๆ ไม่ถือว่าเป็นชาวเขา สำหรับชนเผ่าอื่น ๆ เช่น ผีตองเหลือง ปะหล่อง ปางตอง คะฉิ่น ไทยใหญ่ มอญ จีนฮ่อ ฯลฯ กลุ่มชนเหล่านี้ถูกเรียกว่า ชนกลุ่มน้อย (Minority Group) หรือกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Group) อย่างไรก็ตาม นักวิชาการด้านมนุษยวิทยาบางท่านก็มีความเห็นว่าผีตองเหลือง ปะหล่องและปางตอง น่าจะจัดอยู่ในกลุ่มชนที่เรียกว่า “ชาวเขา” เนื่องจากมีความเจริญในระดับเผ่าพันธุ์เท่านั้น

สถิติประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบนพื้นที่สูงของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2545 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (ประสิทธิ์ ลีปรีชา. 2547 : 11 ; อ้างอิงมาจาก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. 2546 : 12) จำแนกรายการตามกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ 20 จังหวัด จำแนกเป็นชาวเขาจำนวน 10 เผ่า มีจำนวน 923,257 คน 164,637 หลังคาเรือน 186,413 ครอบครัว 3,422 กลุ่มบ้าน เผ่ากะเหรี่ยง ประชากรมากที่สุด จำนวน 438,131 คน เผ่าม้งมีประชากรราว 150,000 คนในบรรดาเผ่าต่างๆที่กล่าวมา เผ่าม้งมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีประชากรมากเป็นอันดับสองรองจากเผ่ากะเหรี่ยง มีวิถีชีวิตที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของตนได้อย่างชัดเจน

ชาวเขาเผ่าม้ง เรียกตนว่า “ฮม้ง” หรือ “ม้ง” มีถิ่นกำเนิดดั้งเดิมไม่แน่ชัด มีข้อสันนิษฐานแตกต่างกันเป็นหลายทาง บ้างมีความเห็นว่าชาวเผ่าม้งเป็นเผ่าพันธุ์อิสระหรือไม่ก็เป็นเผ่าพันธุ์ผสม มีข้อสันนิษฐานหนึ่งกล่าวว่าถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวเผ่าม้งอยู่ทางแถบเหนือของเอเชีย อันมีลักษณะกึ่งคอเคเซียน กึ่งมองโกล เมื่ออพยพลงใต้ได้ผสมกับเผ่าพันธุ์อื่น ๆ บ้างในช่วงของการอพยพ มีตำนานที่เล่าขานกันในหมู่ชาวเผ่าม้งในประเทศจีนว่าบรรพบุรุษของพวกเขาเคยอยู่ในพื้นที่ที่หนาวเย็นมาก ต่อมาจึงได้อพยพเข้าสู่อาณาเขตที่เป็นประเทศจีนปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม หลักฐานจากเอกสารเก่าแก่ที่สุดของจีนที่กล่าวถึงชื่อเผ่าม้งประมาณ 4,700 ปีก่อน ระบุว่ามิชาวเผ่าม้งอยู่ในลุ่มน้ำเหลืองแล้ว แต่การใช้ชื่อเผ่าม้งในเอกสารจีนอาจมีความสับสนอยู่บ้างเนื่องจากในบางช่วงของประวัติศาสตร์ชื่อเผ่าม้งได้ขาดหายไปจากเอกสารโดยมีคำว่า “หมาน” (คนป่าเถื่อน หรือ อนารยชน) มาใช้เรียกชนชาติอื่น ๆ ไม่ใช่เชื้อสายจีน หลักฐานเหล่านี้ ยังได้กล่าวถึงการทำสงครามระหว่างชาวเผ่าม้งกับจีนเรื่อยมาจนกระทั่งมาถึง สมัยราชวงศ์หมิง (เหม็ง) ที่จีนได้ใช้กองทัพขนาดใหญ่รุกเข้าสู่พื้นที่ของชาวเผ่าม้ง อันเป็นเหตุผลักดันให้พวกเขาจำต้องอพยพหนีรนลงมาทางใต้และตะวันตกเฉียงใต้ การปะทะกันยังเกิดขึ้นเรื่อยมาจนถึงสมัยราชวงศ์แมนจู ทำให้ส่วนหนึ่งที่ยอมอยู่ในอำนาจของจีน เกิดการผสมผสานกันมากขึ้นและอีกส่วนหนึ่งที่มีการหนีรนลงทางใต้ จนเข้าสู่ทางตอนเหนือของประเทศเวียดนาม ลาว และไทย รวมทั้งเข้าสู่บางส่วนของรัฐฉานในพม่าด้วย

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่อมาถูกจีนรุกรานจึงอพยพหลบหนีเข้ามาอยู่ในประเทศลาว พม่า เวียดนาม และ ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2393 ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยมีชาวเขาเผ่าม้ง กระจายอยู่ทั่ว 12 จังหวัดภาคเหนือ ชาวเขาเผ่าม้ง นับเป็นหนึ่งในกลุ่มคนพื้นที่สูงที่มีวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีประจำเผ่า เห็นได้ชัดเจนจากประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่อและการแต่งกาย ที่มีลักษณะเฉพาะที่งดงามและแตกต่างจากชนเผ่าอื่นๆได้อย่างชัดเจน ด้วยการวางลวดลายการปักผ้าที่มีสีสันสดใสบนพื้นชุดเสื้อผ้าที่มีสีดำและขาว ผ้าปักนอกจากจะทำให้ชุดโดดเด่นแล้วยังมีส่วนเข้าสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ในพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ

ในวิถีชีวิตของชาวเผ่าม้งซึ่งมีการอพยพเรื่อยๆ นั้น ผ้าถือเป็นเครื่องนุ่งห่มที่สำคัญที่แสดงออกถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม และสังคม พวกเขาได้เคลื่อนย้ายได้สะดวก และยังสามารถถ่ายทอดเรื่องราวถ่ายทอดประเพณีประวัติศาสตร์ได้อย่างพิเศษสู่สายตาผ่านผืนผ้า ซึ่งเพิ่มคุณค่าที่แท้จริงของผ้าที่สร้างขึ้นกระโปรงของผู้หญิงชาวเผ่าม้งนำเงินที่ประณีตแสดงออกถึงคุณภาพ สตรีชาวเผ่าม้งที่ผลิตและสวมใส่กระโปรงที่สร้างสรรค์ด้วยตนเองเป็นเครื่องนุ่งห่มที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัตถุ ไม่เป็นเพียงอัตลักษณ์ของชาวเผ่าเท่านั้นแต่ยังแสดงถึงบทบาทของสตรีในการสร้างสรรค์และการเชื่อมโยงทางสังคม (Mallison and Hang. 1996 : 31)

ผ้าปักชาวเขาเป็นงานฝีมือที่สืบสานมาจากบรรพบุรุษของชาวเขามาหลายร้อยปีเกิดจากการใช้เวลาว่างของกลุ่มสตรีหลังจากทำไร่ทำสวน โดยนำฝ้ายที่ปลูกในหมู่บ้านมาปั่นเป็น ฝ้ายเส้นเล็ก ๆ แล้วทอเป็นผืน จากนั้นนำมาปักเป็นลายชาวเขาโบราณ แล้วพัฒนาฝีมือมา เป็นลายตามสมัย ถือเป็นผลิตภัณฑ์ของชาวเขาซึ่งมีคุณค่าทางจิตใจอย่างยิ่งในอดีตผ้าปักชาวเขาส่วนใหญ่จะใช้ผ้าไหมดิบที่ผลิตเองมาปักเป็นลวดลายต่าง ๆ ซึ่งลวดลาย เหล่านี้ จะคิดค้นออกแบบของลวดลายตามภูมิปัญญา ปกติแล้วชาวเขา จะมีความประณีตในการคิดลวดลาย และการปักลวดลายต่าง ๆ ขึ้นเอง และเมื่อมีการปักลายเรียบร้อยแล้ว จะนำมาแปรรูปเป็นเสื้อผ้าที่จะสวมใส่ในเทศกาลปีใหม่ หรือในวันสำคัญต่าง ๆ และสามารถที่จะประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้ได้อย่างอื่นได้ เช่น ถุงย่าม กระเป๋าสะพาย กระเป๋าเป้ กระเป๋าใส่สตางค์ ถุง ไส้โทรศัพท์มือถือ เครื่องใช้อื่นๆ เป็นต้น ผ้าปักชาวเขาปัจจุบันกลายมาเป็นสินค้าแฮนด์เมดที่ลือชื่อ คนบนดอยกลายเป็นผู้ผลิตที่สามารถทำรายได้ให้ครอบครัว (กอแก้ว วชิรมน. 2546 : 12-14) ผ้าปักชาวเขา เป็นผ้าพื้นเมืองที่พบเห็นได้ในทุกพื้นที่ที่มีชาวเขาเผ่าม้งอาศัยอยู่ และลวดลายความสวยงามที่เกิดขึ้นจากฝีมือการเย็บปักที่ละเอียด ทำให้ผ้าปักชาวเขาได้รับความสนใจเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะนำมาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า หรือเป็นของแต่งบ้านในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งรูปแบบเดิมที่ชาวเขาออกแบบใช้งานกันมาตั้งแต่อดีต หรือรูปแบบที่ถูกออกแบบขึ้นมาใหม่ โดยฝีมือคนไทยที่ไปรับซื้อผ้ามาจากชาวเขาอีกทีหนึ่ง ผ้าปักชาวเขาเผ่าม้ง มีวิวัฒนาการในการออกแบบตกแต่งร่างกายด้วยเสื้อผ้าเครื่องประดับ เพื่ออวดอ้างความสวยงาม ภายใต้วัฒนธรรมที่ดูเรียบง่าย ชาวม้งมีศิลปวัฒนธรรมการตกแต่งสร้างสรรค์เสื้อผ้าอารมณ์ของตน (Ornamentation) ที่โดดเด่น ไม่น้อยกว่าชนเผ่าอื่น โดยมีความเด่นชัดในเรื่องการปักผ้า อันเป็นศิลปะที่ถนัดกรรมที่ดูทรงคุณค่ามากที่สุด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมนี้ และกระบวนการสืบทอดศิลปะที่ผู้สอนใช้วิธีสอนแบบปากเปล่าและการสาธิต ผู้เรียนใช้วิธีการสังเกตและ ฝึกประสบการณ์ด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ โดยไม่มีการจดบันทึกเป็นหลักฐานการถ่ายทอดจึงขึ้นอยู่กับความแม่นยำของผู้สอนและผู้เรียนในการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

การแต่งกายในอดีตของชาติพันธุ์ภาคเหนือจะนุ่งห่มด้วยเสื้อผ้าที่ทอเอง เย็บเอง จึงใช้อย่างภาคภูมิใจจนคุ้มค่าที่สุด แต่ปัจจุบันชนชาติพันธุ์มักแต่งกายจากเสื้อผ้าที่ซื้อสำเร็จรูป ซึ่งราคาถูกหาง่ายใส่สบาย เหมาะกับอากาศที่อุ่นขึ้น ทำให้ตนเองเหมือนกับคนส่วนใหญ่ของประเทศ เด็กในปัจจุบันไปเข้าศูนย์เด็กเล็กตั้งแต่อายุ 2 ขวบกว่า จากนั้นก็เข้าสู่ระบบโรงเรียน โอกาสที่จะเรียนรู้สืบทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษจึงน้อยลง เพราะเมื่อกลับบ้านก็เปิดโทรทัศน์ดูรายการทีวีในประเทศหรือจากงานควมเทียมซึ่งรับได้ทั่วโลก โลกของเด็ก เยาวชน จึงมีช่องว่างของการสื่อสารเรียนรู้กับผู้อาวุโส ที่อยู่กับโลกในอดีต แต่เด็กรุ่นใหม่ อยู่กับโลกในอนาคต โดยขาดการสืบทอดความภูมิใจในรากเหง้าและประวัติศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ (เตือนใจ ดีเทศน์. 2552 : 14-15)

จากการศึกษาการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชาวม้ง ภายใต้โครงการพัฒนา ของรัฐในพื้นที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก การรับวัฒนธรรมจากสังคมเมืองเข้าสู่ชุมชน มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณี วัฒนธรรมที่มีอยู่ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวม้งไปจากสังคมดั้งเดิมไป สู่สังคมสมัยใหม่ ซึ่งมีทั้งสิ่งที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา และสิ่งที่ทำลายวัฒนธรรมของชาวม้งไปในขณะเดียวกัน จึงมีข้อเสนอแนะ การดำเนินโครงการพัฒนาของรัฐ ควรที่จะคำนึงถึงประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวม้ง (บุญทวงศ์ เจริญผลิตผล. 2544 : 140-146) ปัญหาการรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกของม้งไทยก็ไม่แตกต่างกับชาวม้งในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาวดังที่ Kiyoko Yasui (2501 : 53-61) ได้กล่าวว่า ตอนนี้ทุกสิ่งทุกอย่างได้เปลี่ยนไป เหลืออยู่หลายที่ได้เปลี่ยนไปแล้ว โดยเฉพาะในบ้านต่าง ๆ ใกล้กับเวียงจันทน์ หายากมากที่จะพบเห็น การลอกปอ เส้นปอที่ทอหูกผ้าปอแล้ว การย้อมคราม พิมพ์ลายผืน ผู้คนส่วนใหญ่หันมาสนใจใช้ผ้าฝ้าย และสีย้อมจากตลาด ซึ่งสะดวกและประหยัดเวลาและทำได้ง่ายกว่า นอกจากนี้ตลาดยังมีการรับซื้อ กระโปรงที่เก่า ๆ ของชาวบ้านอีก ผ้าปอลายพิมพ์ผืน สีสครามกับผ้าแสวงาม ๆ ถูกซื้อ และตัดออกจาก ผืนกระโปรงแล้วนำมาตัดเย็บเป็นย่าม หรือกระเป๋านานา ๆ วางขายเป็นสินค้าที่น่าสนใจต่างจาก จุดประสงค์เดิม

สำหรับผ้าปักชาวเมืองในปัจจุบันมีความต้องการทางการตลาดที่เป็นลักษณะการซื้อผ้าเก่าไปตัดปะ ในผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งยังไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผ้าปักเก่าที่ควร จากการสำรวจพื้นที่จริงของผู้วิจัย ในเขตที่อยู่อาศัยของชุมชนชาวเมืองได้พบความจริงเชิงประจักษ์ดังนี้ ประการแรกคือ มีการนำผ้าปักไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีรูปแบบที่ยังไม่หลากหลายมากนัก บวกกับตัวลายที่ยังไม่ได้มีการจัดหมวดหมู่และประยุกต์ให้ตรงกับความต้องการของตลาด การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ มีเพียงการทำของโทรศัพท์มือถือ กล่องกระดาษชำระ พวงกุญแจ ซึ่งในเชิงคุณค่าด้านวัฒนธรรมนั้นลวดลายผ้าปักสามารถนำไปประยุกต์สู่งานตกแต่งได้อีกมาก ประการที่สองคือ มีความเปลี่ยนแปลงทางวัสดุและเทคโนโลยีการผลิต กล่าวคือ มีการใช้ลวดลายผ้าที่ปักโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่โดยใช้แบบจากคอมพิวเตอร์และปักด้วยเครื่องจักรจึงทำให้คุณค่าของผ้าปักลดน้อยลง ประการที่สาม คือ จากวิถีชีวิตของสตรีชาวเมืองแต่เดิมนั้น สตรีชาวเมืองจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการปักผ้าแทบทุกคน แต่ในปัจจุบัน สตรีชาวเมืองหันมาซื้อผ้าสำเร็จรูปหรือสั่งตัด และอีกส่วนสตรีเมืองได้หันไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในเมือง ทำให้ผ้าปักขาดการสืบทอดจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ ประการสุดท้ายคือ มีการนำเข้าผ้าปักจากประเทศเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน เข้ามาแทน เนื่องจากงานผ้าปักเมืองของไทยมีไม่เพียงพอ และไม่สอดคล้องต่อความต้องการของตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านให้สอดคล้องกับความต้องการ ของตลาดนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งดังที่ นพรัตน์ มหิพันธ์ (2545 : 87) วิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาธุรกิจผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นเมือง: กรณีร้านเลิศไพบูลย์ อำเภออมลาคาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ปริมาณการผลิตผ้าไม่สอดคล้องกับปริมาณการขาย แนวทางการพัฒนาควรวางแผนกำลังการผลิตด้วยการประเมินผลผลิตและพยากรณ์ความต้องการของตลาด โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลการขายให้สอดคล้องกับเป้าหมาย รวมทั้งควบคุมการผลิตให้มีประสิทธิภาพเพื่อลดต้นทุนและสร้างผลกำไร
- 2) ด้านการตลาด คู่แข่งขันมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง แนวทางการพัฒนาควรนำเสนอผลิตภัณฑ์ในลักษณะที่แปลกใหม่ ควบคู่ไปกับผลิตภัณฑ์พื้นเมือง เพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์โดยเน้นประโยชน์ใช้สอยให้มากขึ้น พัฒนาคุณภาพโดยเน้นไปสู่กลุ่มผู้บริโภคระดับกลางถึงระดับสูง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภักฎิญา สดภิบาล (2553 : 75-80) ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการออกแบบเสื้อผ้าสำเร็จรูปสตรีด้วยผ้าปักชาวเขาเผ่าม้ง ผลการวิจัยโดยการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบเสื้อผ้าสำเร็จรูปสตรีด้วยผ้าปักชาวเขาเผ่าม้ง พบว่าผลงานที่ออกแบบพัฒนามีรูปแบบเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย มีความสวยงามด้านลวดลายรูปแบบแสดงลักษณะเฉพาะถิ่น มีขั้นตอนการผลิตด้วยวัสดุที่ใช้สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น รัฐบาลปัจจุบันให้ความสำคัญเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ดังที่ยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10

ข้อ 5.2 (2) ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการและสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน ส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสร้างระบบบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด และทักษะในการประกอบอาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549) นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (ราชกิจจานุเบกษา. 2554 : 17-15) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยังได้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ว่าการสร้างฐานการผลิตให้เข้มแข็ง สมดุล และสร้างสรรค์ ทั้งด้านอุตสาหกรรมและท่องเที่ยว มุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งครอบคลุมถึงการพัฒนารัฐกิจสร้างสรรค์ การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ และการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ประกอบกับรัฐบาลชุดปัจจุบันได้มีโครงการแนวความคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้การศึกษา การสร้างสรรค์ผลงานและการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรมเข้ากับการส่งเสริมความรู้ของสังคม เทคโนโลยี และนวัตกรรมสมัยใหม่ หรือเรียกว่า “เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์” (Creative Economy) ซึ่งมีความสำคัญกล่าวได้ว่าในวันที่ตลาดเต็มไปด้วยสินค้าและบริการที่เหมือนกันเพราะกำลังการผลิตมหาศาลจากเครื่องจักรล้ำยุค และคนไม่ได้ต้องการสินค้าที่ตอบสนองความจำเป็นของชีวิตเพียงอย่างเดียว ตลาดยุคโลกาภิวัตน์ไม่เพียงแต่ต้องตอบสนองความจำเป็นของชีวิตเพียงอย่างเดียว ตลาดยุคโลกาภิวัตน์ไม่เพียงแต่ต้องตอบสนองความต้องการทางกายภาพให้กับผู้บริโภคเท่านั้น หากยังต้องสามารถสร้างความแตกต่างเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านอารมณ์ ความสนใจ ค่านิยมและสถานภาพทางสังคมได้ด้วย มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) และสื่อ (Media) มีมูลค่าสูงสุดแสดงถึงจุดแข็งของประเทศไทย ในการพัฒนาความสามารถเพื่อแข่งขันกับนานาประเทศ เนื่องจากประเทศไทยมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางศิลปะรวมทั้งประเพณีเชิงศิลปะ (อภิสิทธิ์ ไส้ตู่ไกล. 2552 : 107-115) ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นทรัพยากรอันมีค่าจำนวนมาก สามารถนำมาใช้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี หากเรารู้จักนำทรัพยากรเหล่านี้มาสร้างสรรค์ พัฒนา หรือต่อยอด เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มก็สามารถสร้างประโยชน์ทางการค้าและเศรษฐกิจของประเทศได้

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่าชาวม้งเป็นชาติพันธุ์ที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมและมีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง สิ่งที่แสดงอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวม้ง คือ ผ้าปัก ซึ่งเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีความสวยงามน่าสนใจ แต่กำลังจะลดความสำคัญลงเพราะสังคมเปลี่ยนไปยังคงเหลือความสำคัญเฉพาะเทศกาลปีใหม่ม้ง เท่านั้น ส่วนการพัฒนาผ้าปักม้งไปสู่ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ นั้นมีอยู่บ้างแต่ยังไม่สามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจได้เท่าที่ควร การพัฒนาผ้าปักม้งตามแนวนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของรัฐอย่างเป็นทางการนั้นยังไม่มีการศึกษา จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งของภาคเหนือตอนล่างโดยยังคงตั้งอยู่บนฐานคิดและ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม ผสมผสานกับแนวคิดใหม่ เพื่อบูรณาการแนวคิดดั้งเดิมกับแนวคิดใหม่ โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการผลิตลวดลาย สี สัน และการประยุกต์ใช้สำหรับผลิตภัณฑ์ของการตกแต่งบ้าน ทั้งนี้เพื่อเพิ่มทั้งคุณค่าทางวัฒนธรรม และมูลค่าของผลิตภัณฑ์ในทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและผู้บริโภค

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง และภูมิปัญญา ลายผ้าปักม้ง
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์
3. เพื่อพัฒนาแบบลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในจากผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

คำถามในการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมา และภูมิปัญญาลายผ้าปักม้งเป็นอย่างไร
2. สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นอย่างไร
3. แบบของลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในจากผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ทราบประวัติความเป็นมาของชุมชน ทราบภูมิปัญญาผ้าปักม้งด้านลายและวิธีการปัก อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าสำหรับผู้สนใจ
2. ชุมชนและท้องถิ่นเห็นมูลค่าด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของภูมิปัญญาพื้นบ้าน และได้แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพในการเพิ่มรายได้
3. จังหวัดและกลุ่มชุมชน ได้แนวทางและรูปแบบการพัฒนาลายและผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง เพื่อกำหนดนโยบายในการเพิ่มมูลค่าด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชาวเขาเผ่าม้ง หมายถึง ชาวเขาเผ่าม้งที่อาศัยในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างในสองจังหวัดหก ชุมชนหรือตำบล ได้แก่ พื้นที่จังหวัดตากประกอบด้วย ชุมชนบ้านเจดีย์โคะ ตำบลมหาวัน ชุมชนทรัพย์อนันต์ ตำบลช่องแคบ ชุมชนบ้านม้งใหม่ ตำบลแม่ท้อ และพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ ชุมชนบ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย ชุมชนบ้านเล่าลือ-เล่าเน็ง ตำบลเขาค้อ ชุมชนบ้านดอยน้ำเพียงดิน ตำบลบ้านเนิน

ภูมิปัญญาผ้าปักม้ง หมายถึง ภูมิปัญญาการปักผ้าในด้านลาย และวิธีการปัก ของชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดตาก และจังหวัดเพชรบูรณ์

แนวทางการพัฒนา หมายถึง การศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาสรุปเป็นแนวความคิด และกระบวนการ การออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในโดยใช้ผ้าปักม้งเป็นวัสดุสำคัญ

การพัฒนาลาย หมายถึง การออกแบบลวดลายสำหรับปักผ้าซึ่งพัฒนาจากลวดลายดั้งเดิม ในด้านด้านรูปแบบและสีสันทัน สัมพันธ์กับหลักการทางสุนทรียศาสตร์ อันได้แก่ สัดส่วน จังหวะ ความกลมกลืน ความขัดแย้ง และจุดเด่น

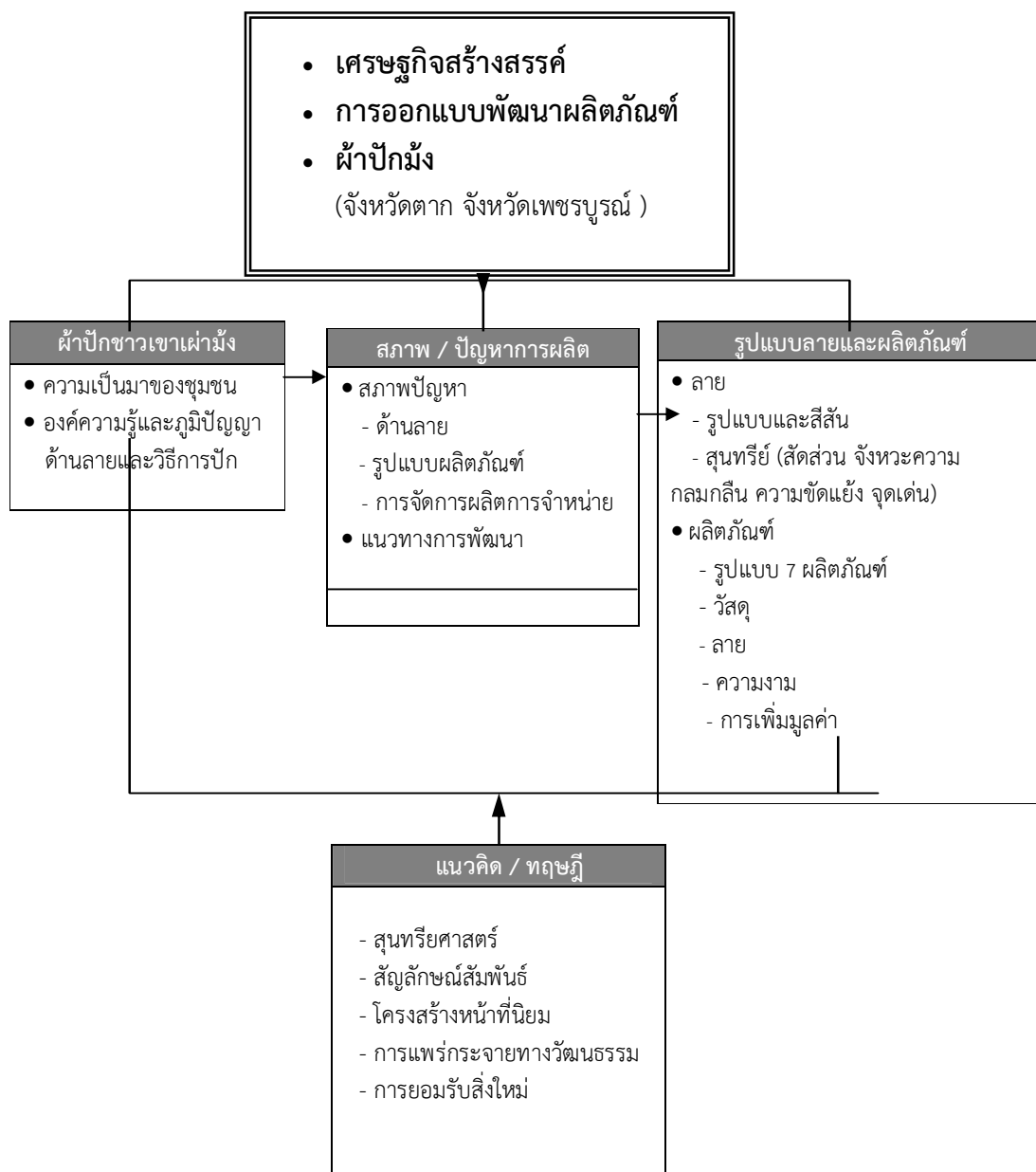
การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายใน หมายถึง การออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในโดยใช้ผ้าปักมั่งเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต และทำให้เกิดการมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในด้านรูปแบบ วัสดุ ลายผ้าปัก และความงาม รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เลือกได้แนวคิดจากผู้เชี่ยวชาญได้แก่ ภาพประดับผนัง โคมไฟตั้งโต๊ะ โคมไฟตั้งพื้น ผ้าม่าน ผ้าคาดเตียง ชุดรองจาน ปลอกหมอน

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง เศรษฐกิจที่มีการขับเคลื่อนโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ของคน และทุนทางปัญญาผสานกับรากฐานทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่ง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ผ้าปักมั่ง : การพัฒนาลาย และผลิตภัณฑ์การตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังภาพประกอบ 1

ดั่งภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ผ้าปักม้ง : การพัฒนาลาย และผลิตภัณฑ์การตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจ
เชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ข้อมูลด้านภูมิปัญญาชาวเขาเผ่าม้งกับผ้าปักม้ง
 - 1.1 ภูมิปัญญา และภูมิปัญญาไทย
 - 1.1.1 ความหมายภูมิปัญญา
 - 1.1.2 ขอบข่าย ลักษณะและการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย
 - 1.2 ชาวเขาเผ่าม้ง และภูมิปัญญาชาวเขาเผ่าม้ง
 - 1.2.1 ประวัติความเป็นมา
 - 1.2.2 วิถีชีวิตชาวเขาเผ่าม้ง
 - 1.2.3 ประเพณีและวัฒนธรรมชาวเขาเผ่าม้ง
 - 1.2.4 ภูมิปัญญาชาวเขาเผ่าม้ง
 - 1.2.5 ผ้าปักและผ้าปักม้ง
2. ข้อมูลแนวคิดเกี่ยวข้องกับการวิจัย
 - 2.1 เศรษฐกิจสร้างสรรค์
 - 2.2 หัตถกรรมพื้นบ้าน
 - 2.3 การออกแบบลวดลาย
 - 2.4 ผลิตภัณฑ์ผ้าเพื่อการตกแต่ง
 - 2.5 การพัฒนาผลิตภัณฑ์
 - 2.6 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้เป็นเอกลักษณ์
 - 2.7 การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เน้นคุณค่าทางวัฒนธรรม
3. ข้อมูลด้านกฎหมายและแนวนโยบายที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
 - 3.2 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทย
 - 3.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 - 3.4 นโยบายรัฐบาลต่อการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น (OTOP)
 - 3.5 นโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์
4. ข้อมูลด้านพื้นที่ในการวิจัย
 - 4.1 ภาคเหนือตอนล่าง
 - 4.2 จังหวัดเพชรบูรณ์
 - 4.2.1 อำเภอหล่มเก่า
 - 4.2.2 อำเภอเขาค้อ

- 4.3 จังหวัดตาก
 - 4.3.1 อำเภอเมืองตาก
 - 4.3.2 อำเภอแม่สอด
 - 4.3.3 อำเภอพบพระ
5. ข้อมูลด้านทฤษฎีในการวิจัย
 - 5.1 ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์
 - 5.2 ทฤษฎีสัญลักษณ์
 - 5.3 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่
 - 5.4 ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
 - 5.5 ทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ข้อมูลด้านภูมิปัญญาชาวเขาเผ่าม้งกับผ้าปักม้ง

1. ภูมิปัญญา

1.1 ความหมายภูมิปัญญา

ภูมิ แปลว่า แผ่นดิน ดังนั้นภูมิปัญญา จึงหมายถึง ความถึง ปัญญาที่ผูกติดอยู่กับ แผ่นดินหรือท้องถิ่น ได้มีผู้รู้เป็นจำนวนมากให้คำจำกัดความของคำว่า “ภูมิปัญญา” เอาไว้ ดังพอสรุป ได้ดังนี้

1.1.1 ภูมิปัญญา หมายถึง พินความรู้ ความสามารถ (ราชบัณฑิตสถาน พุทธศักราช. 2542 : 610)

1.1.2 ภูมิปัญญา หมายถึง สิ่งที่สั่งสมกันมาแต่อดีต และเป็นเรื่องของการจัด ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่าน กระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่างๆ ทุกอย่างเพื่อให้เกิด ความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ เป้าหมายก็คือ เพื่อให้เกิดความสงบสุขทั้งในส่วนที่เป็นชุมชน หมู่บ้านและส่วนที่เป็นปัจเจกชนของชาวบ้านเอง (รัตนะ บัวสนธ์. 2535 : 176)

1.1.3 ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้หรือระบบความรู้ที่มนุษย์ค้นพบหรือคิดค้นขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง ปลอดภัย มีความสะดวกสบาย สุขสงบ และบันเทิงใจ อาจจะเป็นระบบความรู้ที่คิดค้นขึ้นเพื่อประโยชน์ของกลุ่มชนก็ได้ (เสรี พงศ์พิศ. 2538 : 47)

1.1.4 ภูมิปัญญา หมายถึง ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ในการศึกษาเล่าเรียน การที่ชาวบ้านรู้จักวิธีการทำนา การไถนา การเอาควายมาใช้ในการไถนา การรู้จักนวดข้าวโดย การใช้ควาย รู้จักสานกระบุง ตะกร้า เอาไม้ไผ่มาทำเครื่องใช้ไม้สอยในชีวิตประจำวัน รวมทั้งรู้จักเอา ดินขึ้นกระทามาแช่น้ำ ต้มให้เดือดแห้งเป็นเกลือสินเธาว์ ก็เรียกว่าเป็นภูมิปัญญาทั้งสิ้น (ธวัช ปุณโณทก. 2531 : 40-42)

1.1.5 ภูมิปัญญา หมายถึง สิ่งที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตและเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ เป้าหมายคือ เพื่อให้เกิดความสุขทั้งในส่วนที่เป็นชุมชน หมู่บ้านและในส่วนที่เป็นปัจเจกของชาวบ้านเอง ถ้าหากเกิดปัญหาทางด้านความไม่สมดุลกันขึ้น ก็จะก่อให้เกิดความไม่สงบสุข เกิดปัญหาในหมู่บ้านและชุมชน (ปรีชา อุยตระกูล. 2531 : 9)

1.1.6 ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ที่ได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ ในการปรับตัวและดำรงชีพตามสภาพแวดล้อมของธรรมชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 11-17)

7) ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ในการปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมา (เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2544 : 42)

โดยสรุป ภูมิปัญญา (Wisdom) จึงหมายถึง ผลึกขององค์ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม และความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่มีเอกลักษณ์ซึ่งมนุษย์ได้มาโดยผ่านกระบวนการสั่งสม สืบทอด ปรับปรุงและประยุกต์ใช้ต่อเนื่องกันมา เป็นระบบคุณค่าดั้งเดิมที่สะท้อนออกมาให้เห็นในชีวิตประจำวันของบุคคลด้วยสัญลักษณ์ต่างๆ และมีลักษณะเป็นองค์รวม (Holistic) ที่ให้ความสำคัญกับดุลยภาพและเอกภาพขององค์ประกอบต่างๆ ภูมิปัญญาจึงมีความเชื่อมโยงกับระบบต่างๆ ของสังคมทั้งระบบทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีความหลากหลายไม่หยุดนิ่ง (Dynamics) และมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม

ภูมิปัญญาไทย (Thai Wisdom) หมายความว่า องค์ความรู้ที่เกิดจากพัฒนาการของสังคมไทยในแต่ละช่วงเวลา เป็นสิ่งที่แสดงถึงพฤติกรรมและวิถีชีวิตของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี ศิลปะ พิธีกรรม คำสอน จารีก วรรณกรรม การดำเนินชีวิต หรือที่รวมเรียกว่า วัฒนธรรมไทย (Thai Culture) (พัชรินทร์ สิริสุนทร. ม.ป.ป. : 21)

ภูมิปัญญาไทยจึงเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากกระบวนการที่คนไทยปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้โดยปกติสุขภายในชุมชน ท้องถิ่นหรือสังคมไทย เป็นผลจากการที่คนไทยมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับธรรมชาติแวดล้อม และความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติต่างๆ ภูมิปัญญาไทยจึงเป็นสิ่งที่สังคมไทยเห็นว่าดีงาม จึงมีการปรับเปลี่ยนประยุกต์และสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นแล้วรุ่นเล่า หากจะสังเกตภูมิปัญญาไทยนั้นจะแฝงไว้ด้วยความละเอียด ความมีลำดับ ความอ่อนหวานประณีต ละมุนละไม ซึ่งมาตรฐานจากสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ที่เกี่ยวข้องกันเป็นเวลายาวนาน

1.2 ขอบข่าย ลักษณะและการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ภูมิปัญญาไทย คือองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับสรรพสิ่งรอบตัว ทั้งที่เป็นมนุษย์ด้วยกันเอง มนุษย์กับสิ่งที่จำเป็นต้องสัมผัสได้เช่น ต้นไม้ ก้อนหิน หรือผลผลิตของธรรมชาติต่างๆ และระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ความเชื่อในเรื่องผี ขวัญ หรือพระภูมิเจ้าที่ เป็นต้น ดังนั้นภูมิปัญญาไทยจึงอาจอยู่ในรูปของสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น ความเชื่อ

ค่านิยม ระบบอุดมการณ์ และระบบคุณค่า หรือสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น ศิลปหัตถกรรมโบราณสถาน และโบราณวัตถุต่างๆ

ขอบข่ายของภูมิปัญญาไทยจึงกว้างขวาง มีความหลากหลายและไม่หยุดนิ่งและครอบคลุมไปถึงองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีดำเนินชีวิตของคนไทย วัฒนธรรม การจัดระเบียบทางสังคม ระบบความสัมพันธ์ของบุคคล รูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ การผลิตและการจัดการกับสรรพสิ่งรอบตัว เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างวิถีชีวิตของคนไทยกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม

1. ประเภทของภูมิปัญญาไทย

การจำแนกประเภทของภูมิปัญญาไทย หมายความถึง การจำแนกองค์ความรู้ ทักษะ ผลผลิตทางความคิดที่เป็นรูปธรรม และเทคนิคใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ วัฒนธรรม ตลอดจนระบบคุณค่าเดิมของคนไทยและสังคมไทย ภูมิปัญญาไทยจึงมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับระบบสังคม ทั้งระบบ โดยทั่วไป ภูมิปัญญาไทยถูกจำแนกออกเป็น 2 ประเภทหลัก ๆ ตามลักษณะที่มา ได้แก่

1.1 ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) หรือบางครั้งเรียกว่า ภูมิปัญญาดั้งเดิม (Traditional wisdom)

1.2 ภูมิปัญญาหลวง หรือภูมิปัญญาของชนชั้นสูง หรือภูมิปัญญาของชนชั้นปกครอง

2. รากฐานของภูมิปัญญาไทย

จากการศึกษาพบว่าภูมิปัญญาไทยมีรากฐานที่มาจาก 4 องค์ประกอบด้วยกันคือ

- 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล
- 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับธรรมชาติ
- 2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับอำนาจเหนือธรรมชาติ
- 2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับแหล่งข้อมูลข่าวสาร

กำเนิดของภูมิปัญญาไทยมีที่มาซึ่งหลากหลายแตกต่างกันไป ในแต่ละสังคม วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์และยุคสมัย สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เกิดจากประสบการณ์ตรงของบุคคลหรือกลุ่ม
2. เกิดจากความรู้ ความคิด หรือประสบการณ์ของบุคคลหรือกลุ่มอื่น

ผ่านกระบวนการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion)

3. เกิดจากการสังเคราะห์ขึ้นจากประสบการณ์ตนเองและจากคำบอกเล่าของบุคคลอื่น

4. เกิดจากการรับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ

3. ลักษณะของภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาไทยมี 2 ลักษณะที่สำคัญพอสรุปได้ดังนี้

ลักษณะที่เป็นนามธรรม ได้แก่ กระบวนการคิด โลกทัศน์ ชีวิตทัศน์ ค่านิยม ความเชื่อ คุณค่าและความหมายที่คนไทยให้แก่สรรพสิ่งต่างๆ รอบตัว ตลอดจนปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของบุคคล เช่น การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้น

1. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ผลผลิตขององค์ความรู้ของคนไทย ได้แก่ ศิลปะหัตถกรรม รูปแบบการทำเกษตรกรรม ดนตรี อุปกรณ์เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

2. แต่อย่างไรก็ตามพบว่าลักษณะของภูมิปัญญาไทยทั้งสองประการมีคุณสมบัติที่สำคัญสอดคล้องต่อกันดังนี้

2.1 เป็นองค์รวม (Holistic)

2.2 ให้ความสำคัญกับคุณภาพ และเอกภาพขององค์ประกอบต่างๆ

ที่เกี่ยวข้อง

2.3 มีความเชื่อมโยงกับระบบต่างๆ ของสังคมทั้งระบบ

2.4 มีความหลากหลาย (Diversity)

2.5 ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งโดยกระบวนการขัดเกลา

ทางสังคม

4. การถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย

การถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยสามารถกระทำได้หลายวิธี และแต่ละวิธีผู้ถ่ายทอดจะคำนึงถึงความแตกต่างและความหลากหลายของบุคคลหรือกลุ่มของผู้ซึ่งรับการถ่ายทอดเป็นสำคัญ โดยทั่วไปพบว่าวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยที่สำคัญมีอยู่ 2 วิธีคือ การถ่ายทอดโดยตรงและการถ่ายทอดโดยอ้อม

การถ่ายทอดที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร และการถ่ายทอดที่เป็นลายลักษณ์อักษร เครื่องมือที่ใช้ถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านสำคัญที่สุดที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ได้แก่ คติชาวบ้าน (Folklore) คติชาวบ้าน เป็นคำซึ่ง William John Thomas ชาวอังกฤษริเริ่มใช้ โดยคำว่า “Folklore” ได้ถูกใช้เป็นศัพท์ทางวิชาการเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ.1846 หมายความถึง “ความรู้ของปวงชน” แต่ต่อมาคำดังกล่าวได้เป็นที่ยอมรับและใช้กันอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้วิชาการและนักปราชญ์ในตะวันตก จนกระทั่งเป็นศัพท์ที่ยอมรับเป็นสากลในปัจจุบัน

คติชาวบ้าน หมายความถึง รูปแบบของวัฒนธรรมที่เป็นศิลปะ ประกอบด้วยเรื่องราวที่หลากหลาย เช่น นิทาน ภาษิต เพลง คำกล่าว ตลอดจนรูปแบบอื่นๆ ที่บุคคลใช้ภาษาเป็นสื่อในการติดต่อกัน หรือเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดจากคนหนึ่งไปสู่บุคคลอื่น เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนทุกสถานภาพ ทุกระดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคม

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาที่สำคัญที่สุดดอกหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้ นักสังคมศาสตร์สามารถไขเข้าไปทำความเข้าใจกับพฤติกรรมของบุคคลและปรากฏการณ์ทางสังคมต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดก็คือ คติชาวบ้าน เพราะจะช่วยให้เกิดความเข้าใจถึงระบบคิด องค์ความรู้ ความเชื่อ และการประพฤติปฏิบัติของบุคคลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะที่สำคัญของคติชาวบ้านประกอบด้วย

1. เป็นการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง
2. คงไว้ด้วยการจดจำหรือการปฏิบัติมากกว่าการจดบันทึก
3. ไม่ปรากฏผู้ประดิษฐ์หรือผู้แต่ง
4. ถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะและโดยการปฏิบัติ
5. เป็นสิ่งที่มีประจำอยู่กับบุคคล
6. เป็นสมบัติของสามัญชนทุกสถานภาพและทุกชนชั้น

การใช้คติชาวบ้านเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย สามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภทหลักๆ ตามลักษณะของข้อมูลและวิธีที่ใช้ในการถ่ายทอดคือ 1) ประเภทถ้อยคำ (Verbal) ได้แก่ เพลง (Song) นิทาน (Tale) ภาษา (Proverb) ปริศนา (Riddle) ความเชื่อ (Belief) และความเชื่อทางไสยศาสตร์ (Superstition) และภาษาถิ่น (Dialect) เป็นต้น 2) ประเภทไม่ใช่ถ้อยคำ (Non-verbal) เช่น ศิลปะ (Art) สถาปัตยกรรม (Architecture) และงาน ฝีมือ (Handicraft) 3) ประเภทผสม (Mixed) ประกอบด้วยถ้อยคำและที่ไม่ใช่ถ้อยคำ คือมีการ ผสมผสานกิจกรรม อื่นๆร่วมด้วย เช่น ระบำ (Dance) การละเล่นของเด็ก (Children Games) ละคร (Drama) ประเพณี (Custom) และการรื่นเริง (Festival) เป็นต้น

การถ่ายทอดแบบเป็นลายลักษณ์อักษร

ถึงแม้จะมีภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นจำนวนมากไม่น้อยที่ถูกถ่ายทอดแบบเป็นลายลักษณ์อักษร แต่โดยทั่วไปพบว่าวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแบบดังกล่าวส่วนใหญ่จะพบในภูมิปัญญาหลวง เช่น โดยการจารหรือเขียนใส่ใบลานหรือสมุดข่อย ที่ชาวใต้เรียกว่าบุดคำหรือบุดขาว หรือการบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษรแบบอื่นๆ เช่น ศิลาจารึก พงศาวดาร และการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เป็นต้น (พัชรินทร์ สิริสุนทร. ม.ป.ป. : 21-29) แต่ในปัจจุบันภูมิปัญญาไทยได้รับการถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษรจำนวนมากผ่านหนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

2. ชาวเขาเผ่าม้ง

2.1 ความเป็นมาของชาวเขาเผ่าม้ง

ประวัติของชาวเขาเผ่าม้ง ไม่เคยมีการเขียนถึงมานาน จนกระทั่งไม่นานมีผู้เรียบเรียงโดยฝ่ายนักบวช และทหารได้รวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เท่านั้น จึงไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับประวัติของม้ง (Cooper. 2008 : 13) ม้งเป็นชนกลุ่มหนึ่งซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในประเทศจีนและประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ ได้แก่ ธิเบต เวียดนาม เมียนมาร์ ลาว และประเทศไทย สันนิษฐานกันว่าต้นกำเนิดของชาวเขาเผ่าม้ง เป็นชาวเขาสายจีน-ทิเบต ในกลุ่มจีนเดิม ที่เรียกตัวเองว่า ม้ง ซึ่งอพยพมาจากที่ราบสูงธิเบต ไชบีเรีย และมองโกเลีย เข้าสู่ประเทศจีน และตั้งหลักแหล่งอยู่แถบกลุ่มแม่น้ำเหลือง (แม่น้ำฮวงโห) เมื่อราว 3,000 ปีมาแล้ว ซึ่งชาวเขาเผ่าม้งตั้งถิ่นฐานอยู่ในมณฑลไกวเจา ฮุนหน่า กวางสี และมณฑลยูนนาน ม้งอาศัยอยู่ในประเทศจีนมาหลายศตวรรษ จนกระทั่งราวคริสต์ศตวรรษที่ 17 ราชวงศ์แมนจู (เหมาซิง) มีอำนาจในประเทศจีน กษัตริย์จีนในราชวงศ์เหมาซิงได้เปลี่ยนนโยบายเป็นการปราบปราม เพราะเห็นว่าม้งที่เป็นผู้ชายส่วนใหญ่แล้วรูปร่างหน้าตาคล้ายกับคนรัสเซีย คนจีนคิดว่า ม้งเป็นคนรัสเซีย จึงเป็นเหตุให้มีการปราบปรามม้งเกิดขึ้นโดยให้ชาวม้งยอมจำนน และยอมรับวัฒนธรรมของจีน และอีกประการหนึ่งคือเห็นว่า ม้งเป็นพวกอนารยชนแห่งขุนเขา (คนป่าเถื่อน) จึงได้มีการต่อสู้กันอย่างรุนแรงในหลายแห่ง เช่น การต่อสู้ที่เมืองพังหยุนในปี พ.ศ. 2009 และการต่อสู้ที่มณฑลไกวเจา ในระหว่าง พ.ศ. 2276 - 2278 และการต่อสู้ที่มณฑลเสฉวนในระหว่าง พ.ศ. 2306 - 2318 ชาวม้งจึงได้อพยพหลบหนีการรุกรานของจีนเข้ามาอยู่ในประเทศลาว พม่า เวียดนาม และไทย (Hemmet. 2004 : 162)

ชาวเขาเผ่าม้งเป็นชนกลุ่มหนึ่งซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในประเทศจีน และประเทศต่างๆ ในเอเชีย ที่มีอยู่ประมาณ 9 ล้านคน ในศตวรรษที่ 19 (1999) โดยอาศัยอยู่ในประเทศจีน ประมาณ 7,383,600 คน (1990) ประเทศเวียดนาม ประมาณ 787,604 คน (1999) ประเทศลาว ประมาณ 315,465 คน (1995) ประเทศไทยประมาณ 111,677 คน (1995) (Hemmet. 2004) ในส่วนของ

ดินแดนล้านนาหรือภาคเหนือของประเทศไทยในปัจจุบันนั้น เข้าใจว่าชาวมังเริ่มอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งระหว่างช่วงต่อ คริสต์กราช 1800 และ 1900 โดยในบันทึกของชาวตะวันตก พบว่ามีคนมังตั้งหมู่บ้านอยู่ในจังหวัดตากก่อนหน้าปี ค.ศ. 1929 แล้ว (Bernatzik 1970, Geddes 1976 และ Mottin 1980) และจากเอกสารของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นในชุมชนมังแห่งแรก คือที่บ้านนายเลาตำ หมู่บ้านแม่ัว อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดตาก เป็นโรงเรียนประชาบาล สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการโดยตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2478 หรือปี ค.ศ. 1935 (สุภาวงศ์ จันทวานิช และคณะ. 2527)

มังในประเทศไทย จากการสอบถามผู้สูงอายุของแต่ละตระกูลในหมู่บ้านมังต่างๆ ทั่วประเทศสันนิษฐานได้ว่ากลุ่มแรกของบรรพบุรุษชาวมังน่าจะอพยพข้ามแม่น้ำโขงเข้าสู่ดินแดนที่ปัจจุบันเป็นประเทศไทย ในระหว่างช่วงพุทธศักราช 2390 ถึง 2420 ซึ่งเป็นช่วงระยะเดียวกันกับที่กองทัพของรัฐบาลจีนถูกส่งเข้ามาปราบปรามกองกำลังชนกลุ่มน้อยชาวมุสลิมและอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ปัจจุบันเป็นมณฑลกุ้ยโจวและมณฑลยูนนานของประเทศจีน อันเนื่องจากรัฐใช้มาตรการเรียกเก็บภาษีแพง ทำให้คนกลุ่มน้อยในแถบนี้ลุกขึ้นต่อต้าน

ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่เจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสและอังกฤษเริ่มเข้ามาครอบครองและกำหนดเส้นแบ่งพรมแดนประเทศขึ้นในแถบนี้ ดังนั้นการอพยพหนีสงครามจากจีนและเข้ามาหาพื้นที่ที่หากินในบริเวณดังกล่าวจึงไม่ได้เป็นที่รู้จักในหมู่บรรพบุรุษมังในสมัยนั้นว่าตัวเองได้ข้ามเส้นแบ่งพรมแดนของชาติหรือประเทศใดเข้าสู่ประเทศใดแล้ว แต่ใช้ชื่อสถานที่ทางภูมิศาสตร์เป็นตัวกำหนด เช่น แม่น้ำแดง-แม่น้ำเขียว น้ำทา ภูเขา เมืองหงสา เมืองน้ำโขง ดอยผาหม่น ภูชี้ฟ้า ภูแว ภูลังกา ดอยช้าง ดอยอ่างขาง ฯลฯ ภายหลังจากที่ชาวมังได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่แล้ว เส้นแบ่งพรมแดนประเทศจึงถูกกำหนดขึ้น โดยจะสังเกตได้จากการที่ยอดดอยสูงต่างๆ ใกล้ชุมชนที่ชาวมังอยู่นั้นมักจะมีชื่อว่า ดอยฝรั่ง(เศส)ปักธงชาติ (Fuablub Tsa Ntoo) หรือดอยอังกฤษ (Roob Kuablub) เป็นต้น

สามเส้นทางหลักที่บรรพบุรุษชาวมังอพยพเข้าสู่ดินแดนที่ปัจจุบันเป็นประเทศไทย เส้นทางแรก อยู่บริเวณชายแดนจังหวัดน่านและพะเยา ซึ่งมีดอยภูแวและภูลังกาเป็นหลัก จากนั้นกลุ่มที่เข้ามาทางนี้จึงอพยพโยกย้ายต่อไปยังดอยขุนสถาน (จังหวัดน่านและแพร่) ดอยช้าง ดอยอ่างขาง ภูหินร่องกล้า เขาค้อและดอยลานสาง หรือดอยระแหง (Roob Looj Heem) เป็นต้น ส่วนเส้นทางที่สองนั้นเข้ามาทางผาตั้ง ภูชี้ฟ้า ดอยผาหม่นและที่ราบระหว่างเมืองเชียงของกับเชียงแสน จากนั้นจึงข้ามมาที่ดอยยาว ดอยช้าง ดอยอ่างขาง ดอยผ่าหม่นปก (Laim Phuas Puv) และดอยจ๊กตอก (Laim Caaj Tui) ในบริเวณประเทศพม่าปัจจุบัน กับข้ามมาที่ดอยเชียงดาว ดอยสุเทพ ดอยอินทนนท์ ดอยปางอุ๋ง ดอยหมากพริก เป็นต้น ส่วนเส้นทางที่สามนั้น ข้ามแม่น้ำโขงทางตอนบนบริเวณประเทศลาวและประเทศพม่า เหนือท่าขี้เหล็ก แล้วจึงลงมาทางขุนหัวแม่คำ ซึ่งอยู่ใกล้บ้านหินแตก อำเภอมะฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย โดยกลุ่มที่เข้ามาเส้นทางนี้เป็นกลุ่มที่เข้ามาทีหลังสุด คือประมาณทศวรรษ 2480

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เชื่อว่า ชาวมังได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2393 จากประวัติศาสตร์ของการอพยพดังกล่าว จะเห็นว่ามังเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่แต่เดิมอาศัยอยู่ในบริเวณทุ่งราบแถบแม่น้ำเหลือง จากนั้นจึงต้องอพยพขึ้นเขา ด้วยเพราะถูกแย่งชิงที่ทำกินและเช่ามาโดยชาวจีน ทำให้ต้องปรับวิถีชีวิตจากการทำนาไปเป็นการทำไร่แทน ประจวบเหมาะกับการนำฝิ่นเข้ามาเผยแพร่ในจีนของเจ้าอาณานิคมตะวันตก ทำให้มังและกลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูงอื่น ๆ รับผิดชอบปลูกเพื่อขายให้กับผู้เสพฝิ่นในเมือง เมื่อต้องอพยพถอยร่นมาทางใต้ของประเทศจีน เข้าสู่บริเวณที่ปัจจุบันเป็น

ประเทศเวียดนามลาวและไทย จึงยึดเอาการตั้งชุมชนอยู่บนพื้นที่สูงที่เหมาะสมกับการปลูกฝิ่นเป็นหลัก ด้วยเพราะความต้องการของระบบตลาดและผลประโยชน์ของฝิ่นที่ควบคุมโดยทั้งผู้ปกครองของประเทศเจ้าอาณานิคมและประเทศในแถบนี้ แต่ภายหลังจากที่ฝิ่นถูกประกาศให้กลายเป็นของผิดกฎหมาย มาตรการส่งเสริมพืชทดแทนฝิ่น รวมทั้งการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่เป็นประตุสู่สังคมภายนอกมากขึ้น ทำให้คนม้งตามชุมชนต่าง ๆ บนดอยสูงต่างมุ่งหน้าเข้าสู่เมืองหรือพื้นราบอีกครั้งหนึ่ง (ประสิทธิ์ ลีปรีชา. 2548 : 9-13)

ชาวเขาเผ่าม้งที่อยู่ในประเทศไทยสามารถแบ่งออกได้เป็นสองกลุ่มย่อย โดยแบ่งตามการเรียกชื่อของชาวเขาเอง กล่าวคือ แม่้วชาวเรียกตนเองว่า “ฮ่ม้ง เตอว้” (Homong Daw/Hmoob Dawb) และแม่้วเขี้ยวเรียกตัวเองว่า “ฮ่ม้ง จิว” (Mong Hjuwa/Moob Ntsuab) การเรียกชื่อกลุ่มย่อยม้งเขี้ยวในประเทศไทยนับว่ามีความแตกต่างและยังสับสนอยู่มาก โดยที่ชาวเขี้ยวกลุ่มนี้มีชื่อเรียกโดยคนต่างเผ่าในชื่อต่างๆ ว่า “แม่้วน้าเงิน” “แม่้วลาย” “แม่้วดอก” “แม่้วดำ” ซึ่งชื่อเหล่านี้ต่างหมายถึง “แม่้วเขี้ยว” ทั้งสิ้น แต่ชื่อที่นิยมใช้เรียกชื่อกลุ่มนี้มีมากที่สุดคือ “แม่้วน้าเงิน” ปัจจุบันชาวเขาเผ่าม้งในประเทศไทยกระจายอยู่ในจังหวัดต่างๆ ของประเทศ 13 จังหวัด มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 82,310 คน หรือร้อยละ 14.93 ของประชากรชาวเขาทั้งหมดในประเทศไทย และจัดได้ว่าเป็นประชากรชาวเขาที่มีจำนวนมากเป็นอันดับสอง รองจากชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง (กรมประชาสงเคราะห์. 2543 : 51)

ข้อมูลประชากรชาวเขาในประเทศไทยที่อาศัยอยู่ใน 20 จังหวัด คือ จังหวัด กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ กำแพงเพชร เชียงใหม่ เชียงราย ตาก น่าน แพร่ ลำปาง ลำพูน พะเยา แม่ฮ่องสอน พิษณุโลก และสุโขทัย พบว่ามีจำนวนชาวเขาในประเทศไทยทั้งสิ้น 774,316 คน ปัจจุบันประชากรชาวเขาเผ่าม้ง ส่วนใหญ่ในประเทศไทย ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามภูเขาสูงหรือที่ราบเชิงเขาในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย พะเยา น่าน เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน แพร่ ลำปาง กำแพงเพชร เลย พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย และตาก มีประชากรทั้งสิ้น 153,955 คน ดังตาราง 1 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (ประสิทธิ์ ลีปรีชา. 2547 : 38 ; อ้างอิงมาจาก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. 2546 : 14)

ตาราง 1 การกระจายตัวของประชากรม้งในประเทศไทย

จังหวัด	กลุ่มบ้าน	ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม
ตาก	43	3,909	16,000	16,087	32,087
เชียงราย	45	3,868	15,444	15,078	30,517
น่าน	29	3,052	12,238	12,820	25,058
เชียงใหม่	57	2,946	12,508	12,387	24,895
เพชรบูรณ์	23	2,046	7,317	7,341	14,658
พิษณุโลก	9	1,011	3,471	3,429	6,900
พะเยา	13	1,391	3,967	3,978	7,945
แม่ฮ่องสอน	165	364	2,007	1,886	3,893

ตาราง 1 (ต่อ)

จังหวัด	กลุ่มบ้าน	ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม
กำแพงเพชร	6	417	1,520	1,600	3,120
แพร่	3	282	1,223	1,196	2,419
ลำปาง	6	149	506	477	983
เลย	1	134	454	463	917
สุโขทัย	3	66	305	258	563
รวม	253	19,287	76,960	76,995	153,955

2.2 วิถีชีวิตชาวเขาเผ่าม้ง

ชาวเขาเผ่าม้ง นับเป็นหนึ่งในกลุ่มชนพื้นเมืองที่มีวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ประจำเผ่าเช่นเดียวกับกลุ่มชนพื้นราบ แต่อาจมีความแตกต่างกันในเรื่องของรูปแบบหรือลักษณะ ซึ่งโดยภาพรวมแล้วนับว่ามีความคล้ายคลึงกันอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของลัทธิความเชื่อ และวัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล เช่น งานพิธีมงคลต่าง ๆ

ลักษณะนิสัย จากการที่ได้สัมผัสกับชาวเขาเผ่าม้งพอสรุปนิสัยใจคอได้ดังนี้ ชาวเขาเผ่าม้งเป็นคนรักอิสระอยู่ไกลชีวิตธรรมดา รักพวกพ้องโดยเฉพาะตระกูลแซ่เดียวกัน ชาวเขาเผ่าม้งเป็นคนฉลาดจะเห็นได้ว่า เด็กเขาเผ่าม้งจะเรียนหนังสือเก่งเป็นคนขยันหมั่นเพียรหนักเอาเบาสู้ มีความมุ่งมั่นสูง ให้การยอมรับการเป็นผู้นำของเพศชาย ฝ่ายหญิงนอกจากงานไร่ งานบ้านที่สำคัญ รักในการเย็บปักถักร้อย

เพราะเขาเผ่าแต่ละเผ่าจะมีขนบธรรมเนียมประเพณี รูปร่างหน้าตา และภาษาพูดเขียน คล้ายคนจีนโดยทั่วไป ชาวเขาเผ่าม้งจะมีผิวสีคล้ำกว่าคนจีนเล็กน้อย พวกผู้ชายค่อนข้างสูง ชาวเขาแต่ละเผ่า จะมีความแตกต่างกันในด้านภาษา วัฒนธรรม และประเพณี แต่จะมีสภาพการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกัน คือชาวเขาเผ่าม้งมักเป็นชนเผ่าที่มีความไวต่อความรู้สึก มีความอยากรู้อยากเห็น และค่อนข้างเงิน อดาย และมักมีสุขภาพที่ดี (สมัย สุทธิธรรม และสมชาย แสงเดช. 2530 : 8-10) ได้อธิบายถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของเขาม้งไว้ดังนี้

1. ลักษณะบ้าน

เขาม้งชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่บ้าน หมู่บ้านแต่ละแห่งมีประมาณ 30-100 ครอบครัว แต่ละหลังอยู่ใกล้ๆกัน หลังใหญ่ที่สุดเป็นของหัวหน้า ช้างบ้านมักมีพวกสัตว์เลี้ยง บ้านเขาม้งไม่นิยมทำรั้ว แม้เขาม้งจะไม่นิยมย้ายที่อยู่บ่อย แต่ถ้าดินเพาะปลูกจืด ก็จะย้ายที่อยู่ บ้านที่อยู่มักปลูกอย่างง่ายๆ ติดกับพื้นดิน เป็นโรงคลุมพื้นดิน ใต้ถุนเตี้ย ยกพื้นสูงเฉพาะที่นอน หลังคามุงด้วยไม้ไผ่ผ่าซีก หรือผง หญ้าคา หรือใบจาก สวนฝาเรือน ใช้ไม้ไผ่สับให้แตกเป็นเส้นทำเป็นฟาก ตั้งเรียงกันทำเป็นฝาโดยรอบ หรือจะใช้ไม้กระดานเรียงติดกันด้วยลิ่มตอกกลึงในดิน แล้วใช้ไม้ไผ่ขนาน ตรงกลางเรือนมี “เสาเอก” หนึ่งต้น ซึ่งจะมีกระดุกคางหมู ออกตรงไว้ตรงยอดเสา เสานี้เรียกว่า “เสายึดเหนี่ยววิญญูณบรรพบุรุษ” หรือ “ผีบรรพบุรุษ”

ภายในบ้านตรงกลาง มีเตาไฟบนพื้นดินสำหรับผิงไฟ ส่วนเตาไฟสำหรับหุงหาอาหารให้คนและสัตว์ อยู่ด้านขวาของประตูด้านหน้า หรือด้านหลังถัดไปเป็นร้านหรือแคร่ สำหรับนั่งพักผ่อนและต้อนรับแขกที่มาเยือน ทางด้านซ้ายของประตูด้านหน้าเป็นห้องนอนที่ฝาผนังตรงข้ามกับ

ประตูด้านหน้า มีหิ้งสำหรับจุดธูปเทียนบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ มีประตูเปิดออกสู่ด้านหลังบ้าน การปลูกบ้านแต่ละหลัง มังต่างคนต่างทำ นอกจากเป็นพี่น้องกันจึงช่วยเหลือกัน

2. สภาพสังคม

ครอบครัวของมังนั้น มีลักษณะเป็นครอบครัวรวม ไม่แยกครอบครัวออกไปตั้งเป็นอิสระ ถ้าครัวเรือนใดมีบุตรหลานมาก เรือนนั้นก็สร้างอย่างใหญ่โต สมาชิกทุกคนอยู่รวมในบ้านเดียวกัน โดยทำห้องนอนไว้ตามมุมเรือน มังถือคติว่า “ครัวเรือนใดมีลูกหลานมาก เมื่อบุตรเติบโตใหญ่ หัวหน้าครัวเรือนนั้นจะสุขสบาย และจะได้บุญมาก” จึงเป็นเรื่องปกติที่จะพบว่า มังบางครัวเรือนมีสมาชิกครอบครัวถึง 30 คน

ความเป็นอยู่ภายในครอบครัวเป็นไปอย่างง่าย ๆ พ่อเป็นหัวหน้าผู้นำครอบครัว เป็นผู้มั่งคั่งในการใช้จ่ายเงินทองของบ้าน แม่หรือภรรยา มีหน้าที่บำรุงความสุขให้แก่หัวหน้าครอบครัวและสมาชิกครอบครัว แม่ทำงานทุกชนิดตั้งแต่งานบ้าน เลี้ยงลูก หุงหาอาหาร ตักน้ำ ไปจนถึงงานไร่ ตัดฟืน ถางหญ้า เก็บเกี่ยว กลับจากไร่ยังต้องดูแลสัตว์เลี้ยง และปรนนิบัติสามีอีกด้วย ผู้ชายมังมีความเป็นอยู่ที่สุขสบายมาก สามารถหารายมาช่วยทำงานบ้านและทำมาหากินได้มากกว่า 1 คน จนถึง 4 คน และทุกคนอยู่อย่างสงบในบ้านเดียวกัน ขณะบิดามารดามีชีวิต บุตรชายทุกคนจะแยกเรือนไปอยู่ที่อื่นไม่ได้ ถ้าแต่งงานแล้วจะพาภรรยามาอยู่ในเรือนเดียวกัน ส่วนลูกสาวแต่งงานแล้วไปอยู่กับครอบครัวสามี เมื่อบิดามารดาสิ้นชีวิตลง ลูกชายจึงแยกครอบครัวไปอยู่ที่อื่นได้

สังคมของมังเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กมีความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม กล่าวคือคนในหมู่บ้านเป็นเครือญาติสกุลเดียวกันเคารพนับถือเรื่องอาวุโสมาก มีหัวหน้าหมู่บ้านเป็นบุคคลสำคัญ รองลงมาคือหมอผี ซึ่งมีหน้าที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และการรักษาโรค

3. ความเป็นอยู่

เมื่อเวลาเจ็บป่วย มังยังคงใช้วิธีการเช่นสรวงบูชาผี เพราะเชื่อว่าชีวิตของมังตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นไปตามกำหนดของผีทั้งสิ้น จึงต้องมีการฆ่าสัตว์บูชา แต่ปัจจุบันก็เริ่มสนใจรักษาพยาบาลแผนปัจจุบันมากขึ้น

มังในหมู่บ้านที่อยู่แถบเขาสูงในภาคเหนือ นิยมสูบฝิ่นเป็นประจำ โดยเฉพาะคนชราหรือวัยกลางคน ทั้งหญิงและชาย นอกจากนี้ มังบางคนนิยมสูบยาสูบด้วยบ้อง ทำด้วยไม้ไผ่ ไม่นิยมสูบยาสูบแบบบุหรี่ หรือไม่ใช้กล้องยาสูบ เช่น กล้องของอีโก้และมุเซอ

การทำมาหากินของมัง ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพาะปลูกพืชไร่ เช่น ข้าว ข้าวโพด มัน พริก ผัก ยาสูบ และฝิ่น มังทางภาคเหนือจะปลูกฝิ่นเป็นอาชีพหลัก ส่วนมังทางใต้มีอาชีพหลัก คือ การเลี้ยงหมูและเพาะปลูกพืชไร่ จึงกล่าวได้ว่า อาชีพหลักของมัง คือ การทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ และค้าขาย

การทำไร่นั้น สมาชิกในครอบครัวจะช่วยกันทำไร่จะอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 2 กิโลเมตร มังจะใช้วิธีล้มป่าตัดโค่นต้นไม้ ทั้งใหญ่และเล็กจนเตียน ทั้งให้แห้งแล้วเผา ถึงฤดูฝนจึงลงมือเพาะปลูกพืช มังทำไร่ด้วยวิธีนี้ประมาณ 3-4 ปี เมื่อดินเสื่อมคุณภาพก็จะย้ายไปหาที่ใหม่ ไม่ใช่ปุ๋ย และเคลื่อนย้ายที่เพาะปลูกทุก 5 ปี จึงเป็นอันตรายแก่การอนุรักษ์ดินมากในปัจจุบัน มังมีการศึกษาดีขึ้นและได้เริ่มใช้การเพาะปลูกแบบสมัยใหม่แล้ว

4. ศาสนาและความเชื่อถือ

ชาวม้งในปัจจุบันมีการนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนมาก บางส่วนมีการนับถือศาสนาคริสต์ แต่ชาวม้งส่วนใหญ่ยังคงนับถือผี นับถือบรรพบุรุษ ดังที่ สุจริตลักษณ์ ดีผดุง (2528 : 13) ได้อธิบายไว้ว่า ชาวม้งมีการนับถือวิญญาณ (Animism) วิญญาณที่ชาวม้งนับถือมีหลายชนิด มีทั้งที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและที่เป็นวิญญาณของบรรพบุรุษ บ่อยครั้งที่เดียวที่มักจะใช้คำเรียก สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือนี้ว่า “ผี” (กลิ้ง ในภาษาม้งเขียว หรือ ต้าในภาษาม้งขาว) ซึ่งที่จริงแล้วอาจจะแบ่งได้หลายระดับนั้นคือมีทั้งที่เป็นเทพเจ้า (โซ้ว) ทั้งที่เป็นผีซึ่งคอยช่วยเหลือผู้คนเมื่อเจ็บไข้ (เน้ง) ผีเรือน (กลิ้ง ญู่ หรือ กลิ้ง โฮว เจ) ซึ่งอยู่ประจำประตูหน้าบ้าน เสากลางบ้าน เตาไฟใหญ่ เตาไฟเล็ก ฯลฯ วิญญาณบรรพบุรุษ (ปู่ เหยอะ สือ กิ่ง) ผีป่า (กลิ้ง กู) และสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ เช่น ที่อยู่บนฟ้า ในลำน้ำ ประจำต้นไม้ ภูเขา ไร่นา ฯลฯ ในแต่ละปีชาวม้งจะต้องเซ่นสังเวยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เหล่านี้ ปีละครั้ง ชาวม้งจึงต้องมีหมอมผีเป็นผู้ติดต่อกับผีต่างๆ โดยการเข้าทรงติดต่อกับผีนอกจากหมอมผีที่เป็น “คนทรง” แล้ว ในหมู่บ้านยังอาจจะมีหมอ “คาถา” และหมอ “สมุนไพร” อีกด้วย ทั้งสองคนหลังนี้ไม่มีอำนาจในการติดต่อกับผี แต่สามารถรักษาไข้ได้ด้วยกรวดคาถาและใช้ยาสมุนไพร ตามที่กล่าวแล้วข้างต้น

อีกสิ่งหนึ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชาวม้งนับถือวิญญาณก็คือ การไม่กล่าวสิ่งไม่ดี และประพฤติไม่ดีต่อสิ่งที่ชาวม้งเคารพว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบ้าน 5 แห่ง อันได้แก่ ประตูหน้าบ้าน เสากลางบ้าน หรือเสาที่อยู่ใกล้กับเตาไฟเล็ก ฝาผนังตรงข้ามประตูหน้าบ้านซึ่งเป็นที่ตั้งของหิ้งบูชา เตาไฟใหญ่ และเตาไฟเล็ก ทั้งนี้โดยไม่นั่งบนธรณีประตู ไม่ใช้มีดสับหรือฟันเสาะ ไม่ถ่มน้ำลายใส่เตาไฟ เป็นต้น

2.3 ประเพณีและวัฒนธรรมชาวเขาเผ่าม้ง

สมัย สุทธิธรรม และสมชาย แสงเดช (2530 : 8-10) อธิบายไว้ว่า ชาวเขาเผ่าม้งหรือแม้ว มีประเพณีและวัฒนธรรมตลอดทั้งความเชื่อเป็นของตนเองสืบมาแต่บรรพบุรุษ ซึ่งในปัจจุบันพวกเขาก็ยังรักษาและยึดถืออยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง ยกตัวอย่างเช่น

2.3.1 ประเพณีการต้อนรับ

ม้งนิยมเดินทางไปเยี่ยมญาติพี่น้องหรือคนรู้จักกันตามหมู่บ้านอื่นๆ หลังเสร็จจลินธุการเก็บเกี่ยวแล้ว หรือในเทศกาลปีใหม่ ดังนั้น ม้งจึงเป็นชาวเขาที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมาก ทั้งในเผ่าเดียวกัน และระหว่างเผ่า รวมทั้งชาวไทยพื้นราบด้วย เมื่อมีแขก เจ้าของบ้านจะต้อนรับด้วยน้ำร้อนน้ำชาเป็นอันดับแรก หากเป็นแขกที่ม้งนับถือ จะฆ่าหมู ฆ่าไก่ ทำอาหารเลี้ยงต้อนรับแขก พร้อมด้วยเหล้าข้าวโพด เหล้าข้าวฟ่าง อย่างอิมหน้าสำราญ

ม้งมีประเพณีการรับประทานอาหารร่วมกับแขก เมื่อแขกได้รับการเชื้อเชิญให้กินอาหาร จะต้องขอบคุณเจ้าของบ้านเสียก่อนตามธรรมเนียม แล้วจึงค่อยรับประทาน อาหารจะทำได้ 2 ชุด

ชุดแรกให้ผู้ชายรับประทานอาหารร่วมกันระหว่างเจ้าของบ้านและแขก ส่วนชุดที่ 2 เป็นของฝ่ายหญิงทั้งเจ้าของบ้านและ แขกการจัดโต๊ะอาหารนั้น จะจัดไว้บนลานกลางตัวบ้าน จัดที่นั่งรอบโต๊ะเจ้าของบ้านและแขกผู้มีอาวุโสจะนั่งหัวโต๊ะ โดยเจ้าของบ้านจะนั่งซ้ายมือสุด ต่อด้วยแขกอาวุโส และนั่งเรียงลงมาตามลำดับ ส่วนลูกหลานเจ้าของบ้านและแขกอาวุโสน้อย จะนั่งต่อๆกันมา เจ้าภาพจะต้องเดินดูแลให้เรียบร้อยก่อนลงมือรับประทานอาหาร

การตีหม้อต้อนรับแขกนั้น มังจะใช้แก้วเฉพาะของตน ไม่ปะปนกันโดยฝ่าย
เจ้าของบ้านจะเป็นผู้รินเหล้าให้แขกก่อนแล้วให้ญาติอาวุโสของเจ้าของบ้าน แล้วจึงแจกตามลำดับอาวุโส
เมื่อตีหม้อแก้วจะต้องคว่ำแก้ว ถ้าตีไม่หมด จะรินเหล้าเติมให้ ถ้าหากแขกไม่ตีหม้อ จะต้องแจ้งขอ
อนุญาตเจ้าของบ้านเสียก่อน ถ้าหยุดตีหรือไม่ตี เจ้าของบ้านจะถือว่าแขกรังเกียจ จึงควรมีการขอ
อนุญาตหยุดตีเมื่อกินเสร็จแล้ว จะต้องขอบคุณอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นเจ้าของบ้านจะเชิญแขกนั่งบนแคร่
รับแขก และกล่าวคำขอบคุณในการเยี่ยมเยียน มังบางบ้านจะสร้างที่รับแขกไว้ด้วย ถ้าไม่มีก็ให้นอนใน
บริเวณที่ประกอบพิธีกรรม

2.3.2 ประเพณีตรุษปีใหม่

ประเพณีตรุษปีใหม่ของมังนั้น ถือเอาวันตามจันทรคติข้างขึ้นข้างแรม โดยมาก
จะตรงกับปลายเดือนพฤศจิกายนของทุกปี เมื่อถึงวันปีใหม่ มังทุกคนจะหยุดการทำงาน และมีความ
ปลื้มปีติยินดีมาก ทุกคนพากันใส่เสื้อผ้าชุดดีที่สุดในบ้านและมีการร้องรำทำเพลงอย่างสนุกสนาน เป็นช่วงเวลา
ที่หนุ่มสาวมีโอกาสได้เลือกคู่ครองกัน คนเฒ่าคนแก่มีโอกาสดูลูกดูหลานตัวเอง ฉลองปีใหม่กันอย่าง
สนุกสนาน

เด็กๆ จะเล่นตีลูกข่างแข่งขันกัน มีการเล่นโยนลูกบอลเรียกว่า “ป้อ” ซึ่งทำโดย
การเอาผ้ามาม้วนๆ แล้วเย็บเป็นลูกกลมคล้ายลูกบอลแต่ใหญ่กว่า หนุ่มสาวต่างโยนบอลกัน พลองเกี่ยว
พาราสีกัน และคุยอย่างสนุกสนาน บางทีเล่นพนันกัน โดยที่ข้างไหนหรือคนใดทำลูกบอลตก ก็จะถูก
ปรับแพ้ต้องเสียสิ่งของ

พอดกเย็น มีการนัดพบกัน แล้วร้องเพลงเพื่อขอไถ่สิ่งของคืน มีการร้องเพลง
เกี่ยวพาราสีกันต่อไปอีก ส่วนพวกที่มีครอบครัวแล้ว หรือชายหนุ่มบางพวก จะแข่งขันตีลูกข่าง ลูกข่างมี
ลักษณะใหญ่มาก ต้องให้สองมือจับและตีด้วยไม้หนึ่งอัน ส่วนเชือกด้ายแข็งแรงมากยาวประมาณ 4
เมตร ส่วนพวกที่มีความชำนาญในด้านเครื่องดนตรี เช่น ขลุ่ย แคน ก็จะร้องรำทำเพลงเป็นหมู่ๆ
บรรยากาศมีความรื่นเริงมาก

2.3.3 ประเพณีการเกี่ยวสาว

ประเพณีการเกี่ยวสาวของมังแตกต่างจากการเกี่ยวสาวของชาวเขาเผ่าอื่น
กล่าวคือ การไปเกี่ยวสาว หรือไปเที่ยวสาวของมังนั้น นิยมไปในเวลากลางคืน ซึ่งจะต้องรอให้พ่อแม่ของ
สาวมังหลับเสียก่อน เพื่อไม่ให้พ่อแม่ของสาวรู้เรื่อง ถ้ารู้เรื่องหรือเห็นตัวหนุ่ม จะถือว่าดูหมิ่นต้องเสีย
ค่าปรับ นอกจากนี้หนุ่มสาวมังจะออกไปพลอดรักกันนอกบ้าน ตามบริเวณป่าใกล้หมู่บ้านไม่เกี่ยวพาราสี
กันในบ้าน เพราะถือว่าเป็นการผิดผี

เมื่อหนุ่มมังแน่ใจว่า พ่อแม่สาวที่ตนชอบหลับสนิทแล้ว หนุ่มมังจะเข้าไปใกล้
ห้องนอนของสาว และชักชวนให้ออกไปพลอดรักกันภายนอก การชักชวนมี 2 อย่าง อย่างหนึ่งคือ ใช้ไม้
แห้วตำรอยฝา หรือกระชิบเรียกเบาๆ อีกวิธีหนึ่ง คือ ใช้เสียงดนตรีเป่าเรียก เครื่องดนตรีนี้เรียกว่า
“จ่าง” ทำด้วยทองเหลือง คล้ายจิ้งห่องของพวกเงาะป่า มีเสียงไพเราะและไม่ดังมาก เมื่อสาวจำได้ว่า
เป็นหนุ่มที่ตนชอบ ก็จะเป่า “จ่าง” ตอบเป็นทำนองรัก และออกจากบ้านไปหาที่คุยเงียบ ๆ โดยมีผ้าห่ม
คลุมเพราะอากาศหนาว พอได้เวลาพอสมควร ก็จะส่งสาวกลับบ้าน

ถ้าทั้งคู่พอใจกัน ก็อาจกลับมาพลอดรักกันอีกในคืนต่อไป แต่จะไม่เกิน 3 คืน
ถ้าเกินจะถือว่า หญิงสาวผู้นั้นเป็นคนไม่ดี แต่ถ้าสาวไม่ชอบหนุ่มจะไม่ตอบ หรือถ้าตอบก็จะไม่ออกมา
หนุ่มมังก็ต้องกลับออกมาด้วยความผิดหวัง ในหมู่บ้านมังยามเน้นค่ำในฤดูหลังการเก็บเกี่ยว จะเห็นแสง

ไฟฉายเวลาตึกคืน และเสียงสุนัขเห่าหอน...นั่นหมายความว่า หนุ่มมั่งเริ่มประเพณีการเกี่ยวสาวของตนแล้ว

การหมั้นและการแต่งงาน มั่งนิยมให้มีการหมั้นในหมู่ญาติลูกพี่ลูกน้องที่มีแซ่สกุลต่างกัน การหมั้นจะทำการกันตั้งแต่วัยเป็นเด็กอายุได้ 1 ขวบ โดยฝ่ายชายไปขอหมั้น มีของหมั้นไปมอบให้ฝ่ายหญิง ซึ่งต่างให้คำมั่นสัญญาว่า ถ้าบุตรโตขึ้นจะให้แต่งงานกัน ถ้าฝ่ายใดผิดสัญญา จะต้องเสียค่าปรับวิธีนี้ปัจจุบันไม่นิยมกันแล้ว

การฉุดและแต่งงาน เมื่อหนุ่มมั่งหลงรักสาวมั่งคนใดแต่สาวไม่รักชอบด้วย หนุ่มมั่งก็สามารถหาทางฉุดสาวผู้นั้นมาเป็นภรรยา แล้วจัดการแต่งงานในที่สุดได้ การฉุดนี้พ่อแม่ของฝ่ายชาย จะต้องรับทราบการฉุด โดยอาจจะส่งคนไปช่วยเหลือฉุดสาว ซึ่งมักจะทำการนอกบริเวณบ้านถ้าไม่ส่งผู้แทนมาแจ้ง หรือมาสู่ขอฝ่ายชายจะต้องเสียค่าปรับ หรือถ้าฝ่ายหญิงหนีมาได้ ฝ่ายชายก็ต้องถูกปรับเช่นเดียวกัน ปัจจุบันนี้ไม่นิยมกระทำแล้ว

การพากันหนีและแต่งงาน เมื่อหนุ่มสาวรักกัน แต่ชายไม่สามารถสู่ขอแต่งงานได้ ฝ่ายชายก็จะชักชวนหญิงไปอยู่กับตนที่บ้าน ครั้นรุ่งเช้าก็ส่งผู้แทนไปขอขมา และสู่ขอกับพ่อแม่ฝ่ายหญิง เมื่อมีเงินทองจะจัดพิธีแต่งงาน ปัจจุบันมั่งนิยมแต่งงานด้วยวิธีนี้มาก เพราะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อย การมีเมียคนที่สองของมั่งมักจะใช้วิธีนี้เสมอ (สมัย สุทธิธรรม และสมชาย แสงเดช. 2530 : 11-17)

2.3.4 ประเพณีฉลองปีใหม่

งานประเพณีฉลองปีใหม่ของมั่ง หรือที่เรียกว่า “น่อเป็โจ้วซ” ซึ่งแปลว่ากินสามสิบ ชาวมั่งหรือแม่ัวจะถือเอาวันสงกรานต์คือ 30 ค่ำ ของเดือน 12 ในทุกปีเป็นวันสงท้ายปีเก่า (ปฏิทินของไทยจะนับแบ่งเป็น 2 ช่วง ช้างขึ้นข้างแรม ช่วงละ 15 วัน ตั้งแต่ 1 ค่ำ ถึง 15 ค่ำ แต่ของมั่งนับจาก 1 ค่ำไปถึง 30 ค่ำเลย)

งานฉลองปีใหม่จะอยู่ในราวปลายเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม ชาวมั่งจะประกอบพิธีกรรมต่างๆ ถัดจากวันสงท้ายปีเก่าไปอีก 3 วันเป็นวันฉลองปีใหม่ ทุกคนจะหยุดทำงานใน 3 วันแรก โดยชายหญิงทุกคนในหมู่บ้านจะได้สวมเสื้อผ้าชุดใหม่ โดยเฉพาะหนุ่มสาว จะแต่งตัวกันเต็มทีประดับประดาเครื่องเงินสวยงาม เด็กๆ จับกลุ่มกันมาเล่นลูกข่าง และร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน ในขณะที่เด็กหนุ่มสาวจะจับคู่กับโยนลูกข่าง โดยทั้งสองฝ่ายจะอยู่กันคนละแถว โดยรับลูกข่างระหว่างคู่ของตนเอง ในการเล่นระหว่างหนุ่มสาวถ้าใครแพ้ ก็จะปรับเอาสิ่งของที่ติดตัวกันไป เช่น แหวน กำไลมือ ผ้าเช็ดหน้า พอพลบค้ำ ก็มาร้องเพลงแก้เกี้ยว และไถ่ของคืน เป็นโอกาสให้หนุ่มสาวได้มีเวลาพบปะพูดคุยกันร้องเพลงโต้ตอบกันอย่างสนุกสนาน

2.3.5 ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด

หลังจากช่วยกันทำคลอดออกมาแล้ว หากเป็นชายจะเอารกไปฝังบริเวณเสาผีบ้าน ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่าฮีดเหนียววิญญานบรรพบุรุษ หากเป็นหญิงก็จะนำรกไปฝังไว้ใต้เตียงห้องนอนของพ่อแม่เด็กสามวันจะทำพิธีเรียกขวัญและตั้งชื่อให้เด็ก แต่ถ้าเด็กเสียชีวิตภายใน 3 วัน ก่อนที่จะทำพิธีเรียกขวัญ ก็จะนำศพไปฝังอย่างง่าย ๆ เพราะถือว่ายังไม่เป็นคนโดยสมบูรณ์

โดยปกติหญิงที่คลอดลูก จะต้องอยู่ไฟที่เตาไฟเล็กภายในบ้านหลังคลอดแล้ว จะต้องกินข้าวกับไก่หรือไข่เป็นเวลา 30 วัน บ้านไหนที่มีการคลอดลูกจะมีเฉลว หรือกั้งไม้สดปักไว้ที่ประตูบ้าน ซึ่งเป็นการบอกให้รู้ว่าบุคคลภายนอกห้ามเข้า หรือหากมีเรื่องจำเป็นก็ต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง เช่น ถอดรองเท้า ถอดหมวก ปลดถุงย่ามออกเสียก่อน เป็นต้น

2.3.6 ประเพณีเกี่ยวกับการตาย

สำหรับม้งเมื่อคลอดลูกออกมาพ้น 3 วันไปแล้วจะถือว่าเป็นคนอย่างสมบูรณ์ไปจนแต่จันแก่ และหากมีการตายลงก็จะมีพิธีจัดงานศพซึ่งจะดำเนินไปตามประเพณี ยิ่งถ้าเป็นศพผู้สูงอายุผู้อาวุโสมีบุตรหลานมาก พิธีก็จะจัดให้ยิ่งใหญ่ตามไปด้วย

เมื่อมีการตาย เขาจะนำศพไปชำระล้างให้สะอาดแล้วแต่งตัวให้ใหม่ และมีผู้ทำพิธีส่งศพหรือสวดส่งวิญญาณให้ เพื่อบอกทางไปสู่บ้านเก่าหลายคนในหมู่บ้านจะหมู่บ้านจะทำหน้าที่ต่างกัน เช่น ทำแคร่วางศพ แล้วส่งคนไปแจ้งข่าวให้ญาติในที่ต่างๆ ให้รู้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเก็บศพไว้บ้านหลายวัน เพื่อรอญาติ โดยนำแคร่ศพมาไว้ที่ฟ้าย่านด้านหิ้งผีบรรพบุรุษ ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกันประตูหน้าบ้าน หันศีรษะไปทางเตาไฟใหญ่ บางทีจะมีผ้าแดงปิดหน้าศพด้วย

จากนั้นจะทำพิธีฆ่าไก่เพื่อไถ่ตัวนี้จะได้นำวิญญาณผู้ตายไปสู่เมืองผีระหว่างนี้ญาติผู้หญิงจะผลัดกันมาร้องให้ช่างศพเป็นระยะ บรรดาแขกที่มาร่วมงานจะนำเงินมาช่วย จัดรูปบูชาคารวะศพ วันละ 4 ครั้ง หากผู้ตายมีหนี้สินญาติพี่น้องก็จะใช้คืนในวันนั้นทันที

โดยประเพณีบุตรสาวทุกคนจะต้องเย็บปักผ้าสวยงามให้กับบิดามารดาคนละผืนผ้าเหล่านั้นจะถูกนำมาเย็บประกอบกับเป็นชุดให้สวย เมื่อเวลาสิ้นชีวิตลง บุตรชายที่แต่งงานแล้วทุกคนจะต้องฆ่าวัวมาเลี้ยงแขกในงานศพคนละ 1 ตัว เป็นอย่างน้อย เพราะฉะนั้นผู้ตายที่มีบุตรชายหลายคน จึงมีงานศพที่ใหญ่โตหลายวัน แต่ถ้าตายด้วยโรคระบาดก็จะนำไปฝังทันที (สมัย สุทธิธรรม . 2541 : 39-43)

นอกจากประเพณีแล้ว สมัย สุทธิธรรม และสมชาย แสงเดช (2530 : 8-10) ได้อธิบายถึงพิธีกรรมต่างๆ ของชาวม้งดังนี้ ม้งเชื่อถือ และยำเกรงผีหลายประเภทดังกล่าวแล้ว ฉะนั้นในชีวิตประจำวันของม้ง จึงเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมเช่น สรวงบูชาผีต่างๆ ส่วนมากหมอผีจะเป็นผู้ทำพิธีกรรมเหล่านี้ ดังนั้นหมอผีจึงเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลสูงในสังคมของม้ง แม้จะมีหัวหน้าหมู่บ้านดูแลทุกข์สุขอยู่ก็ตาม ยกตัวอย่างพิธีกรรม เช่น

2.3.7 พิธีกรรมเช่นไหว้

ผีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพวกม้ง คือ วิญญาณของบรรพบุรุษของตนเองหรือผีบ้าน ผีเรือนของครอบครัว ดังจะเห็นว่าที่ฟ้าย่านมีหิ้งบูชาผีบรรพบุรุษซึ่งเป็นที่รวมศูนย์กลางของผีบ้านทุกประเภท เมื่อจะทำงานการสิ่งใด ม้งจะต้องจุดธูปเทียนบูชาบอกกล่าว หรือเชื้อเชิญวิญญาณผีมารับรู้ และรับประทานอาหารเนื่องในพิธีและเทศกาลต่างๆ เช่น พิธีวันปีใหม่ พิธีข้าวใหม่ หรือพิธีสู่ขวัญ เป็นต้น และในแต่ละปีจะมีการเซ่นสังเวยผีเหล่านี้เป็นการใหญ่หนึ่งครั้ง โดยมีหมอผีเป็นผู้ทำพิธีนี้ การเซ่นสังเวยประกอบด้วยเครื่องบูชา ได้แก่ ดอกไม้ ธูป เทียน เงินทองเครื่องเซ่น ได้แก่ ข้าว ไก่ หมู และเครื่องดนตรี อาทิ ฆ้อง แคน และลูกกระพรวน การสังเวยด้วยสัตว์เป็นส่วนสำคัญของพิธี

เมื่อเกิดเจ็บไข้ได้ป่วย หรือภัยพิบัติต่างๆ ม้งจะทำพิธีเช่นไหว้ผีเรือนก่อนหากเหตุการณ์ไม่ดี จะให้หมอผีเข้าทรงเพื่อจะได้ทำพิธีเช่นไหว้ผีให้ถูกต้อง เช่น ถ้าพบว่าทำผิดละเมิดประเพณีถ้าความเดือดร้อนยังไม่ยุติ ก็ต้องเซ่นไหว้ผีฟ้าต่อไป ในปัจจุบันชาวเขาม้งส่วนหนึ่งหันมานับถือพุทธศาสนากันมาก มีการบรรพชาเป็นสามเณร และบวชเป็นพระจำนวนมากเช่นกัน

2.3.8 พิธีทำขวัญ

ม้งมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำขวัญมากมาย เช่น เมื่อเด็กเกิดได้ 3 วันจะมีพิธีทำขวัญตั้งชื่อ เมื่อเด็กโตขึ้นจะมีพิธีทำขวัญเปลี่ยนชื่อ หรือถ้าได้รับความตกใจหรือประสบเคราะห์กรรมจะ

มีพิธีสะเดาะเคราะห์ทำขวัญ มัดขวัญเป็นต้น หมอผี หรือผู้มีอาวุโสในหมู่บ้านจะเป็นผู้ทำพิธีเรียกขวัญ โดยมี ไช้ ฐูปเทียน ข้าวสาร ไก่ หรือหมู พิธีเรียกขวัญมักทำในตอนเย็นหลังเลิกงานแล้ว ส่วนในตอนเช้า จะมีการฆ่าไก่ หรือหมูสังเวทโดยใช้ไก่ทั้งตัว เอาเครื่องในออก มาต้มลวก แล้วใส่พานเรียก-ขวัญอีกครั้ง เมื่อทำพิธีเสร็จ ก็เชิญหัวหน้าหมู่บ้านและผู้อาวุโสมาร่วมกินเลี้ยง แล้วขอให้ผู้มีอาวุโสใช้ด้ายสีดำ หรือ ด้ายสีขามัดขวัญให้แก่ผู้ที่ทำพิธีสู่ขวัญ พร้อมกับคำอวยพร จากนั้นเจ้าของบ้านจะขอบคุณคารวะผู้ อาวุโสที่เชิญมา ในระหว่างทำพิธี จะมีการตีหม้อเป็นธรรมเนียมคั่นเป็นระยะๆ

2.3.9 พิธีกรรมลงผี

พิธีนี้เกี่ยวข้องกับการเจ็บไข้ได้ป่วยเมื่อมีผู้เจ็บป่วยขึ้น หมอผีในหมู่บ้านจะทำพิธี เข้าทรงหยั่งคว่า ป่วยเป็นอะไรเมื่อได้คำตอบ ซึ่งอาจจะจำเป็นต้องทำพิธีลงผีหรือเข้าทรง หมอผีจะเป็นผู้ กำหนดการทำพิธีนี้ ซึ่งมักจะเริ่มทำพิธีในวันถัดมา โดยหมอผีนั่งบนม้านั่งทำพิธีกลางบ้าน หันหน้าไปที่ หิ้งผีบูชา จุดตะเกียง ฐูป มีดอกไม้เงิน ดอกไม้ทองทำด้วยกระดาษสาตัดบูชา แล้วผู้เข้าทรงจะมีอาการ สั่นตลอดเวลาทำพิธี ซึ่งกินเวลา 2-3 ชั่วโมง จากนั้นก็มีการฆ่าไก่ หรือฆ่าหมู หลังคนป่วยที่นั่งอยู่ เบื้องหลังหมอผี เป็นอันเสร็จพิธี

นอกจากนี้ มังยังมีพิธีกรรมอื่นๆอีก เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด มังเชื่อว่า การตั้งครรภ์เกิดจากผีบรรพบุรุษให้เด็กมาเกิด จึงต้องมีการทำพิธี และมีข้อห้ามต่างๆ เมื่อเด็กเกิดได้ 3 วันต้องมีการทำพิธีตั้งชื่อ และพิธีขอบคุณผี พ่อแม่ที่ให้เด็กมาเกิด พร้อมกับขอความคุ้มครองด้วย

2.4 ภูมิปัญญาชาวเขาเผ่าม้ง

ชาวม้งมีภูมิปัญญาซึ่งเป็นรากเหง้าของวิถีชีวิต เช่น ภูมิปัญญาด้านการรักษาพื้นบ้าน และสมุนไพร ด้านการเกษตร ชาวม้งมีภูมิปัญญาในการเก็บเกี่ยวการปลูกพืชตามไหล่เขา การปลูกพืชแบบขั้นบันได พืชที่นิยมปลูก ได้แก่ ขิง ข้าวโพด กะหล่ำปลี ที่สำคัญคือ ข้าวใหม่ม้ง การค้า ในอุณหภูมิ 90 องศาเซลเซียส เวลา 75 นาที และด้านศิลปหัตถกรรม ชาวม้งมีภูมิปัญญาในด้านการตีเหล็กเพื่อเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร ด้านการทำเครื่องเงินเพื่อใช้เป็นเครื่องประดับที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า

ทุก ๆ คราวเรือนจะต้องพยายามซื้อหาโลหะเงินมาไว้ในครอบครองให้มากที่สุดที่จะทำได้ และออกมาตกแต่งร่างกายกันเต็มทีในเทศกาลปีใหม่ ผู้หญิงม้งใช้ต่างหูสามแบบด้วยกันคือ แบบลูกศร ขดเป็นวงกลม แบบตะขอรูปตัวเอสยาวทั้งแบนและกลม และสมัยใหม่หน่อยคือห่วงคล้องใบหูแล้วห้อย ระบายสารพัดรูป มังชาวทั้งชายและหญิงสวมกำไลเงินต้นหนักอึ้งสลักลวดลาย มังเขี้ยวใช้กำไลแผ่นแคบ หล็กลายและอาจใช้ทองเหลืองหรือทองแดงแทนเงินก็มีกำไลคอทั้งต้นและกลวงนั้นสวมกันทั้งวงเดียว และเป็นชุดบางจนถึงทรวงแม่มาตรฐานส่วนใหญ่คือ หัววง บ่อยครั้งจะเห็นเขาห้อยโซ่เงิน เส้นบ่อเริ่ม มีจี้รูปกุญแจจากกำไลคอ “กุญแจ” เหล่านี้ห้อยเดินกันในพิธีเรียกขวัญไว้ในร่างให้แน่นหนาไม่หนีหายไป ได้อีก พอลและอีเลน ลูวิส (ศิริวรรณ สุขพานิช. 2528 : 116 ; อ้างอิงมาจาก พอลและอีเลน ลูวิส. 2527 : 56)

การแต่งกาย

ด้านผ้าและเครื่องแต่งกายม้งมีชุดประจำเผ่าที่มีลวดลายสีสันสดใสสวยงาม เรียกเป็นภาษาม้งว่า “ปั้งเต้า” หรือ Paj ntaub (flower cloth) มีความแตกต่างที่เห็นได้ชัดระหว่าง ชุดม้งชายและหญิง ชุดม้งชายและม้งน้ำเงิน สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของชุดม้งคือ ผ้าปักมือ (Embroider) ผ้าเขียนเทียน (Batik) และผ้าตัดปะทับสอย (Applique) เทคนิคการสร้างลวดลายเหล่านี้มีเอกลักษณ์

เฉพาะตน ส่วนใหญ่เป็นลวดลายเรขาคณิต และลายธรรมชาติ ซึ่งลวดลายเหล่านี้เต็มไปด้วยความหมาย เพื่อบอกเล่าเรื่องราว สะท้อนความเชื่อและอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมของคนที่ผู้หญิงจะต้องปักผ้าเพื่อใช้ สอยในครัวเรือน และในงานพิธีกรรมต่าง ๆ (Holly. 2009 : 88)

การแต่งกาย ม้งทั้ง 2 กลุ่มมีการแต่งกายคล้ายกัน และมีความแตกต่างกัน (กรมประชาสงเคราะห์. 2543 : 52-53) ดังต่อไปนี้

กลุ่มแม่ลาหรือม้งน้ำเงิน ผู้หญิงจะสวมใส่กระโปรงสั้นผ้าใยกันขงเขียนลาย ด้วยซี่ผึ้ง (Batik) ย้อมสีคราม จับจีบรอบตัว สวมเสื้อผ่าหน้า ประดับลวดลายตรงหน้าอกเป็นแฉกๆ คล้ายครีบทองปลา มีปกคล้ายเสื้อกลาสีเรือตกแต่งเป็นแฉก ปักลวดลาย สวยงาม แต่เวลาสวมใส่จะกลับ ไว้ด้านใน คาดเอวด้วยผ้าห้อยหน้า ตกแต่งลวดลาย สวยงามในกลุ่มหญิงสาว ส่วนผู้สูงอายุจะใช้สีดำ เวลาคาดเอวจะทิ้งชายเป็นพู่ ไปทางด้านหลัง ผู้ชายสวมกางเกงเป๋ายานสีดำ เสื้อแขนยาวตัวสั้นตกแต่ง ช่วงหน้าอก คาดเอวด้วยผ้าปักทิ้งชายไปทางด้านหลัง ด้านหน้าปักตกแต่งลวดลาย สวยงามมาก

ภาพประกอบ 2 ชุดการแต่งกายของม้งเขียว หรือม้งน้ำเงิน หรือม้งลาย หรือม้งดำ

ภาพประกอบ 3 ชุดการแต่งกายของม้งขาว

กลุ่มแม่ขาวหรือม้งขาว ผู้หญิงจะสวมใส่กางเกงขาวยาวสีดำ หรือน้ำเงินเข้มในวันปกติ ในโอกาสพิเศษของชุมชนจะสวมกระโปรงผ้าใยกล้วยขงสีขาว จับจีบเล็กๆ รอบตัว สวมเสื้อผ่าหน้าแขนยาวสีดำ มีปกเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมเหมือนกลาสีเรือ เน้นการปักตกแต่งสวยงาม คาดเอวด้วยผ้าห้อยหน้า ตกแต่งลวดลายพิถีพิถัน ส่วนผู้ชายแต่งกายคล้ายม้งน้ำเงิน แต่สวมกางเกงขาวยาวสีดำ เสื้อตัวยาวกว่าผู้ชายแม่ขาว (กรมประชาสัมพันธ์. 2543 : 52-53)

การแต่งกายคือวิธีที่ง่ายที่สุดในการตัดสินใจว่ากลุ่มของชาวม้งอยู่ในประเภทม้งเขียว ม้งขาว โดยการสังเกตไปที่เสื้อผ้าของผู้หญิงคือ ผู้หญิงชาวม้งเขียว สวมบาติกมีการปักปักและกระโปรงจีบ สีเขียวเข้มอมฟ้า ซึ่งเป็นเทคนิคการย้อมสีผ้าบาติกที่รู้จักในกลุ่มผู้หญิงม้งเขียวนั่น ส่วนผู้หญิงชาวม้งขาว สวมกางเกงสีน้ำเงินเหมือนผู้ชายของพวกเขา อาจดูสับสนเล็กน้อย แต่ทั้งหมดเห็นได้ชัดเจนในช่วงไม่กี่วันของปีใหม่ม้ง ซึ่งเป็นวันสำคัญผู้หญิงชาวม้งขาวจะแต่งชุดกระโปรงสีขาว ธรรมดาแทนใส่กางเกงและเพิ่มวงที่โดดเด่นลงบนแขนเสื้อแจ๊คเก็ต นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างที่ชัดเจนดูจากรูปแบบของกางเกงขาวของผู้ชายที่สวมใส่โดย คนม้งเขียวจะเป็นสีน้ำเงินหรือสีดำ และม้งขาวสวมกางเกงขาวสีขาว กางเกงม้งที่อยู่แถวที่ลุ่มของลาว ตอนใต้จีนและทางตอนเหนือของไทยจะคล้ายกันมาก ชายม้งขาวสวมกางเกงเป้าสูง ชายม้งเขียวสวมกางเกงขาวเป้าต่ำเกือบถึงขารวलयเหนือข้อเท้า (Cooper. 2008 : 51)

2.5 ผ้าปักม้ง

ผ้าปักม้งให้ความสำคัญต่อผ้าปักมากยังมีสุภาษิตม้งที่ว่า “niam tuag faib tsiaj, txiv tuag faib tsoos (เหนีย ตัว ไฟ เจีย, จี ตัว ไฟ จง) ภรรยาตายจึงแบ่งสัตว์ สามิตายจึงแบ่งเสื้อผ้า” เป็นงานหัตถกรรมที่ใช้ผ้าและด้ายมาปักเป็นรูปแบบและลวดลายต่าง ๆ แล้วจัดรูปแบบตามประโยชน์การใช้สอย เป็นหัตถกรรมที่มีการทำมานาน และแพร่กระจายทุกภูมิภาคของโลก โดยในระยะแรกเป็นการปักด้วยมือ ต่อมาได้นำจักรมาใช้ในการปัก

Gostelow (2003 : 110-116) กล่าวว่า การปักผ้า นั้น เป็นศิลปะการตกแต่งประเภทหนึ่ง ที่ใช้อุปกรณ์พื้นฐาน เช่น ผ้า เข็ม และด้าย บางทีอาจต้องใช้กรรไกร และการทำงานภายใต้บรรยากาศ ที่มีแสงสว่างและสะดวกสบาย ทั้งนี้การปักผ้า (Needlework) ออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

การปักผ้าแบบ (Canvaswork) เป็นศิลปะการตกแต่งชนิดหนึ่ง ที่ประยุกต์ใช้จากการปักในสหรัฐอเมริกา และแพร่หลายเป็นอย่างมากในประเทศอังกฤษ เป็นการปักด้วยด้ายเดี่ยว ลงบนผ้าปัก ซึ่งเทคนิคการปักก็มีหลากหลายแบบ เช่น ลายขวาง ลายกากบาท เป็นต้น ซึ่งทั้งการปักด้วยเส้นด้ายไหม หรือโลหะนั้น แสดงถึงความร่ำรวย หรูหรา

ผ้าปักมือ (Embroider) ซึ่งใช้การปักด้วยเส้นด้ายทั่วไป หรือ เส้นด้ายที่ทำด้วยไหม การปักด้วยเส้นด้ายที่ทำจากโลหะ และการปักด้วยลูกปัด

การปักผ้าแบบตัดปะทับสอย (Applique) เป็นหนึ่งในศิลปะการตกแต่งเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่เก่าแก่ที่สุด โดยการประยุกต์ใช้เศษวัสดุชิ้นเล็ก ๆ เย็บติดลงบนผ้าด้วยเข็มและด้าย เป็นงานการสร้างสรรค์ที่ทำให้ ผ้าปักมือมีสองมิติ

เทคนิคพื้นฐานในการปักผ้าสำหรับการปักผ้าด้วยมือนั้น ประกอบด้วยเทคนิคพื้นฐาน ดังนี้

1. การปักแบบสร้างพื้นผิวขรุขระ
2. การปักแบบดั้งเดิมโชว์เส้นด้าย
3. การปักแบบเลเยอร์
4. การปักแบบสลักทำให้เกิดลายละเอียด
5. การปักแบบกลับทาง
6. การปักแบบแนวเดียวกัน
7. การปักแบบปม หรือ กระจุก
8. การปักแบบเน้นช่องว่างลายพื้น

จากประเภท และเทคนิคการปักผ้าดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการปักผ้าแบบชาวเขา มีทำกันแพร่หลายในภาคเหนือมาเป็นเวลานานแล้ว โดยสตรีชาวเขายังมีความชำนาญในการปักผ้าอันเป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่า ทั้งปักเป็นลวดลายตามเสื้อ กางเกง ผ้าโพกหัว และถุงย่าม

มนุษย์ทุกชาติพันธุ์ย่อมรักสวยรักงาม จึงต่างมีวิวัฒนาการในการออกแบบตกแต่งร่างกายด้วยเสื้อผ้า เครื่องประดับ เพื่ออวดอ้างความสวยงาม ภายใต้วัฒนธรรมที่ดูเรียบง่าย ชาวเมืองมีศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นที่สุดในเรื่องของการตกแต่ง (Ornamentation) สร้างสรรค์เสื้อผ้าอาภรณ์ของตน ไม่น้อยกว่าชนเผ่าอื่น โดยมีความเด่นชัดในเรื่องการปักผ้า อันเป็นศิลปะหัตถกรรมที่ดูทรงคุณค่ามากที่สุด ในขบวนการวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของเผ่าเมือง ทั้งหลักฐานทางวัฒนธรรมที่สำคัญนั้น ทำให้สามารถกล่าวได้ว่า “ผ้าปักชาวเขาเผ่าเมือง คือมรดกทางวัฒนธรรมการแต่งกายที่โดดเด่นและสำคัญที่สุด”

ผ้าปักชาวเขาส่วนใหญ่ จะใช้ผ้าไหมดิบที่ผลิตเองมาปักเป็นลวดลายต่าง ๆ ซึ่งลวดลายเหล่านี้ มุ่งคิดค้นออกแบบลวดลายเอง ปกติแล้วเมืองจะมีความประณีตในการคิดลวดลาย และการปักลวดลายต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้จากกระโปรงของเมืองที่ทำจากผ้าบาติกกับผ้าปัก และเมื่อมีการปักลายเรียบร้อยแล้ว จะนำมาแปรรูปเป็นเสื้อผ้าที่จะสวมใส่ในเทศกาลปีใหม่ หรือในวันสำคัญต่าง ๆ และสามารถที่จะประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้อย่างอื่นได้ เช่น ถุงย่าม กระเป๋าสะพาย กระเป๋าเป้ เครื่องใช้อื่น ๆ

เป็นต้น ซึ่งผ้าปักของม้งจะมีลวดลายแตกต่างกันไป และมีชื่อเรียกต่างกัน (นรชัย รัตนสมบุรณ์. 2547 : 42-43)

ผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งแสดงถึง ความสวยงาม ความประณีต ละเอียดอ่อน และสะท้อนความสามารถอันล้ำลึก ประดุจดั่งหัวใจที่เยือกเย็น สมาธิอันยอดเยี่ยมของสตรีม้ง ที่นั่งร้อยเรียงผลงานด้วยฝีมือตน ที่สำคัญคือ ผ้าปักชาวเขาเผ่าม้ง เป็นตัวบอกเล่าเรื่องราวของชนเผ่าที่น่าติดตามค้นหา น่าเก็บรักษาเอาไว้ บอกเล่าและสืบทอดให้ลูกหลานและคนทั่วไปรับทราบ เพื่อเป็นการจรรโลงเอาวัฒนธรรมการแต่งกายนี้ไว้ตลอดไป อีกทั้งเพื่อแสดงวิวัฒนาการความเป็นมาของงานปักผ้าที่คนม้งรุ่นเก่าและใหม่ได้ประยุกต์ลายเฉพาะของงานปักผ้าที่ได้รับการสืบทอดจากมือต่อมือ มาถึงคนรุ่นปัจจุบัน เผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักของโลกภายนอก

ผ้าปักชาวเขาเป็นงานฝีมือที่สืบสานมาจากบรรพบุรุษของชาวเขามาหลายร้อยปี เกิดจากการใช้เวลาว่างของกลุ่มสตรีหลังจากทำไร่ทำสวน โดยนำฝ้ายที่ปลูกในหมู่บ้านมาปั่นเป็น ฝ้ายเส้นเล็ก ๆ แล้วทอเป็นผืน จากนั้นนำมาปักเป็นลายชาวเขาโบราณ แล้วพัฒนาฝีมือมา เป็นลายตามสมัย ถือเป็นเป็นผลิตภัณฑ์ของชาวเขา ซึ่งมีคุณค่าทางจิตใจอย่างยิ่ง

ในอดีตผ้าปักชาวเขาส่วนใหญ่จะใช้ผ้าไหมดิบที่ผลิตเองมาปักเป็นลวดลายต่าง ๆ ซึ่งลวดลาย เหล่านี้ จะคิดค้นออกแบบของลวดลายตามภูมิปัญญา ปกติแล้วชาวเขา จะมีความประณีต ในการคิดลวดลาย และการปักลวดลายต่าง ๆ ขึ้นเอง และเมื่อมีการปักลายเรียบร้อยแล้ว จะนำมาแปรรูปเป็นเสื้อผ้าที่จะสวมใส่ในเทศกาลปีใหม่ หรือในวันสำคัญต่าง ๆ และสามารถที่จะประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้อย่างอื่นได้ เช่น กระเป๋าสะพาย ถุงใส่โทรศัพท์มือถือ กระเป๋าใส่สตางค์ กระเป๋าเป้ ถุงย่าม เครื่องใช้อื่น ๆ เป็นต้น ผ้าปักชาวเขาปัจจุบันกลายเป็นสินค้าที่ลือชื่อ คนบนดอยกลายเป็นผู้ผลิตที่สามารถทำรายได้ให้ครอบครัว

กอแก้ว วชิรมน (2546 : 12-14) ได้อธิบายถึงผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งว่า “ผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งนี้เอง คือมรดกทางวัฒนธรรมการแต่งกายที่โดดเด่นและสำคัญที่สุดของชนกลุ่มน้อย นามว่าชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง” ผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งมิใช่เพียงบอกเล่าได้ถึง ความสวยงาม ความประณีต ละเอียดอ่อน อย่างที่คนทั่วไปมักจะคิดว่าความสามารถล้ำลึก ประดุจดั่งหัวใจที่เยือกเย็น สมาธิอันยอดเยี่ยมของสตรีม้ง ที่นั่งร้อยเรียงผลงานด้วยฝีมือของตน สำคัญกว่านั้นที่ผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งเป็นตัวบอกเล่าเรื่องราวของชนเผ่าที่น่าติดตามค้นหา น่าเก็บอนุรักษ์รักษาเอาไว้ บอกเล่าและสืบทอดให้ลูกหลาน และคนทั่วไปให้รับรู้ รับทราบเพื่อเป็นการจรรโลงเอาวัฒนธรรมการแต่งกายนี้ไว้ตลอดไป อีกทั้งเพื่อแสดงวิวัฒนาการความเป็นมาเป็นไปของงานปักผ้า โดยกลุ่มงานปักของม้ง แบ่งออกเป็น 3 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 กลุ่มงานปักมือด้วยเส้นด้าย

กลุ่มงานปักมือด้วยเส้นด้ายนี้ เป็นการสร้างงานลงบนผ้าโดยใช้ด้ายในการปัก สอย เน่า เป็นลายที่ให้งานละเอียดอ่อนสวยงามที่สุดในงานปักผ้าของชาวม้ง แบ่งออกเป็น 3 ลาย คือ

1. กลุ่มปักเส้นด้ายลายไก่เหยียบ ที่นิยมเช่น ลายปูภูเขา ลายแมงมุม ลายไขปลา ลายสี่ทิศ ลายแปดทิศ ลายผืนแฝด ลายพันปลาเล็ก ลายฝนตก เป็นต้น ลักษณะลายเป็นเส้นเล็กเหมือนเส้นเน่า ปักขึ้นรูปประกอบเป็นรูปร่างต่างๆ

2. กลุ่มปักเส้นด้ายลายกากบาท การขึ้นลายเส้นวิธีนี้เป็นที่นิยมกันมากที่สุด มีลายต่างๆ ที่มักจะใช้วิธีการปักกากบาท เช่น ลายสี่เหลี่ยมตั้งมุม ลายนกใหญ่ ลายแม่น้ำ ลายคน ลายม้งสามเหลี่ยม ลายขุนเขา ฯลฯ

3. กลุ่มปักเส้นด้ายลายสายน้ำ เป็นการปักลายเป็นเส้นด้ายยาวจนเต็มช่องยาวกว่าการปักในกลุ่มโก่เหยียบ เช่น ลายเข้าหอ ลายมั่งสามเหลี่ยม ลายสี่เหลี่ยมตั้งมุม ฯลฯ

กลุ่มงานปักด้วยด้ายนี้มักจะสร้างชิ้นงานให้ผสมผสานการปักด้วยทั้งสามวิธีเข้าด้วยกัน ตามแต่ความถนัดหรือการสร้างสรรค์ประยุกต์ลายเข้าด้วยกันทั้งแบบโก่เหยียบ กากบาทและสายน้ำ และยังมีกรรมผสมด้วยการปักจากหมวด 2 และ 3 ทั้งนี้แล้วแต่การสร้างสรรค์ของแต่ละคน

หมวดที่ 2 กลุ่มงานปักมือด้วยผ้า

กลุ่มงานปักมือด้วยผ้านี้ เป็นการสร้างงานโดยการตัด ฉีก ผ่านนำมาขึ้นรูปงาน โดยการใช้ด้ายสอดพับเก็บริมไล่ระดับไปตามรูปร่างของลายที่ได้รับการสอนสืบต่อกันมา แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มลาย คือ

1. กลุ่มลายเข้ามุมเหลี่ยม เช่น ลายเขาล้อม ลายเขาเปิด ลายหมู่บ้าน ลายเกี้ยวสาว ลายเกี้ยวแม่มา้ย ลายป่าหลง ฯลฯ โดยส่วนมากลายเหล่านี้ ปักร่วมกับลายอื่นๆ แล้วแต่ชิ้นงานไป

2. กลุ่มลายเข้ามุมโค้ง ใช้เทคนิคการตัดผ้าที่ซับซ้อนเป็นเทคนิคโดยเฉพาะ และเย็บริมเก็บเป็นเส้นโค้งให้เกิดลายขึ้น หญิงมั่งวัยกลางคนขึ้นไปจึงจะมีฝีมือในการปักงานชนิดนี้ได้ สวยงามไม่มีที่ติ เช่น ลายกันหอย ลายจวนกันหอย ลายตานกฮูก เช่นเดียวกับกลุ่มงานปักมือด้วยด้ายที่มีการผสมผสานเอาลายเข้ามุมเหลี่ยมกับลายเข้ามุมโค้ง ตามลักษณะเฉพาะของลายที่ได้รับการถ่ายทอดกันต่อมา

หมวดที่ 3 กลุ่มงานปักด้วยมือและวัสดุตกแต่ง

เป็นการนำวัสดุอื่นๆ มาตกแต่งลงบนลายที่ปักด้วยผ้าหรือด้าย ให้มีสีสันสวยงามมากขึ้น บางกรณีแสดงถึงความร่ำรวย เช่น การปักด้วยเงินเหรียญรูปของอินเดีย เหรียญเงินบริสุทธิ์ โขโลหะเงิน แสดงถึงความรื่นเริงสนุกสนาน เช่น การปักด้วยลูกปัดต่างๆ แสดงถึงความเคารพยำเกรงต่อพิธีกรรม เช่น การปักขนนก เกล็ดปลา การเพิ่มสีด้วยเลือดสัตว์ที่ใช้ในพิธีกรรมเช่นสังเวद्यต่างๆ วัสดุที่หาได้ เช่น เหรียญ ลูกปัด เมล็ดพืช วัสดุธรรมชาติ

อนึ่งลายปักด้วยวัสดุนี้ไม่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง ส่วนมากปักวัสดุลงไปบนช่องว่างจากลายปักด้วยผ้าหรือด้ายที่เว้นไว้เป็นการตกแต่ง ผลิตภัณฑ์หรือชิ้นงานที่นิยมตกแต่ง ปักด้วยวัสดุอื่น เช่น กระเป๋าคู่เหรียญรูปอินเดีย กระเป๋าใส่เงิน ย่าม กระเป๋าสะพาย เข็มขัด สายรัดศีรษะ หมวกชาย หมวกหญิง เสื้อชาย ลายต่างๆ ในเบื้องต้น ไม่มีการจำกัดว่าจะสร้างหรือปักลายขึ้นมาด้วยวิธีใด เพียงแต่ยกตัวอย่างที่เป็นที่นิยมนำมาใช้ในการปัก โดยไม่จำกัดว่าลายนี้ต้องปักด้วยวิธีนี้มีหลายกรณี เช่น ลายปูกุเขา ลายกากบาท หรือลายเข้าหอ ลายเข้าหอสามารถใช้เทคนิคใดก็ได้ในการสร้างรูปงานขึ้น

ภาพประกอบ 4 กลุ่มงานปักมือด้วยเส้นด้าย การปักการปักไขว้หรือ กากบาท

ภาพประกอบ 5 กลุ่มงานปักมือด้วยผ้า

ภาพประกอบ 6 การปักวัสดุตกแต่ง การปักผสม

การปะสอย (Applique) ชาวเมือง ใช้การปะสอย เพื่อตกแต่งชุดของผู้ชาย ผู้หญิงและเด็ก ซึ่งจะใช้สีที่สะดุดตา และมีความเป็น 3 มิติ โดยสีแดงจะวางระหว่างสีดำและสีขาว เพื่อให้สีแดงดูโดดเด่นเป็นพิเศษ ส่วนสีทอง สีชมพู หรือสีเขียว สีน้ำเงิน เป็นสีที่ใช้เป็นส่วนประกอบ รูปแบบที่ง่ายที่สุดของ Applique มักปรากฏบนกระโปรงบาติกของผู้หญิงชาวเมืองน้ำเงิน ซึ่งจะมีการตัดรูปทรงเรขาคณิตเล็กๆ สีแดง หรือสีชมพูและเย็บติดเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างรูปแบบบาติกบนกระโปรง มีการใช้เพชรเล็กๆ เย็บรวมเข้าไปในส่วนของรอบชายกระโปรง

การปะสอยที่ประณีตมากๆ จะใช้สำหรับการทำเสื้อคลุมของผู้ชายและผู้หญิง รูปแบบของการตัดชิ้นผ้าและเย็บติดลงบนวัสดุนั้น คล้ายกับเป็นผลงานศิลปะที่ทำขึ้นเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงนำมาเย็บติดลงบนเสื้อผ้า ชิ้นส่วนที่เป็นฐานประกอบด้วยผ้าผืนใหญ่รูปสี่เหลี่ยมหรือสามเหลี่ยม บางครั้งมีการตัดซิกแซกไปทางด้านใดด้านหนึ่ง จากนั้นจึงเพิ่มแถบสีหลายๆ สีเข้าไปรอบขอบของชิ้นส่วนฐานนั้นและผ้าชิ้นเล็กๆ ที่ถูกตัดออก จะถูกเพิ่มเข้าไปชิ้นๆ ตรงกลางในรูปแบบเรขาคณิต ที่ถูกจัดขึ้น Applique จะใช้เป็นขอบของช่องด้านหน้าของเสื้อคลุม และทำเป็นคอเสื้อคลุมแบบกะลาสีของผู้หญิงมีประเพณีกำหนดให้ Applique นี้ถูกสวมเอาด้านหน้าลงบนเสื้อผ้า ซึ่งไม่มีเหตุผลอธิบายไว้ อย่างไรก็ตาม สำหรับชุดศพ ปกเสื้อจะไม่เคยถูกกลับ

สิ่งที่เพิ่มเข้าไปในงาน Applique ของผู้หญิงชาวเมืองน้ำเงิน คือ ผ้าที่เปราะบางได้จากการคลี่รังไหมออก โดยปกติชาวเมือง ใช้ไหมจากภาคอีสานของประเทศไทย มีการย้อมสีเหลืองหรือชมพู สว่าง เนื้อผ้าที่หนานุ่มจะถูกใส่เข้าไปในการปะสอย เพิ่มเพิ่มขนาดของเนื้อผ้าให้กับงาน (Campbell. 1978 : 107)

การปักผ้า (Embroider) ของผู้หญิงเมืองน้ำเงิน ปรากฏที่ขอบด้านล่างของกระโปรง บาติก คอเสื้อของเสื้อคลุม ด้านบนของเปลเด็ก และตะเข็บที่ขอบปิดของเสื้อคลุมผู้ชาย มีรูปแบบ ที่แพรวพราวและหรูหราเป็นพิเศษ พวกผู้ชายชอบให้มีการตกแต่งส่วนตอนปลายของสายสะพาย และแถบตอนปลาย โดยปกติสายสะพายจะมีการเย็บที่แน่นอนหนาและพับทบที่ละจุด แขนวนั้นเป็นรูปสามเหลี่ยมทับหน้ากางเกง ในโอกาสเทศกาล จะมีการแข่งขันกันออกแบบสายสะพายนี้ตามโจทย์ ในส่วนของพวกผู้หญิงจะมีการประกวดเย็บที่ถักด้วยสีสดใส

ชาวเมืองชาย มีการเย็บปักถักร้อยที่ละเอียดและรูปแบบจะมีขนาดเล็ก ลวดลายเหล่านี้ปรากฏบนผ้าโพกศีรษะ, หมวกของเด็กๆ และส่วนปลายของสายสะพายทั้งของผู้ชายและผู้หญิง การเย็บปักถักร้อยของชาว เมืองเป็นเสมือนส่วนประกอบที่ทำให้ผลงานดูสมบูรณ์ขึ้น โดยรูปแบบทั้งหมดถูกทำเป็นกรอบ โดยกลุ่มของผ้าสี (Campbell. 1978 : 107)

Dara Kanlaya (2001 : 67) กล่าวว่า ลายผ้าปักเมืองเกิดจากวิธีการปักหลายวิธี ซึ่งสามารถรวบรวมได้ 4 วิธี ได้แก่

1. การปักลายบนผืนผ้าที่มีช่องด้วยการใช้ไหมสีต่างๆ ด้วยวิธีการปักไขว้ การปักเส้น การปักจุด และการปักเป็นเส้นโซ่
2. การตัดผ้าผืนเล็กแล้ววางบนผ้าผืนใหญ่ตามลายที่ต้องการ แล้วสอยไปตามลายผ้าที่ตัดไว้ ประกอบกับการปักไหมสีต่างๆ เป็นเส้นไปตามลาย หรือเป็นจุดคล้ายเส้นไขปลา
3. การตัดผ้าเป็นเส้นแถบยาวเพื่อปะวางบนผ้าผืนใหญ่แล้วเย็บไปตามเส้นเพื่อให้เป็นกรอบของลายปักเมือง

4. เป็นวิธีการปักแบบใหม่ โดยการเล่าเรื่องราวการดำรงชีวิตประจำวันของชาวเขาเผ่าม้ง วิธีการใหม่นี้ชาวต่างประเทศเป็นผู้ออกแบบให้ชาวเขาเผ่าม้งปักในค่ายอพยพในประเทศไทย กรมประชาสงเคราะห์ (2543 : 72) ได้กล่าวถึงวิธีการปักของแม่หรือม้ง มีการปักประดิษฐ์ลวดลายด้วยวิธีต่างๆ ดังนี้

การเย็บแบบต้นถอยหลัง	เรียกว่า	ก้าไก้ง
เย็บเดินเส้นเป็นลายลูกโซ่	เรียกว่า	จ๊า
ใช้ผ้ามาเย็บประดับเป็นริ้วเล็ก ๆ	เรียกว่า	ซ้า
การปักทึบ	เรียกว่า	เซี่ย
การตัดผ้าปะเป็นรูปต่างๆ	เรียกว่า	เซอป่า
การเย็บเป็นปม	เรียกว่า	จ่อสอ
ปักแบบกาทะบาด	เรียกว่า	บ้านจู้
การผ้าตัดปะสีเหลี่ยมเล็ก ๆ		
และปักตรงกลางตรึงเป็นวง	เรียกว่า	โล้งด่าว
การปักลายที่เป็นดอก	เรียกว่า	ป้านจ่าย
การปักลายที่เป็นกลีบ	เรียกว่า	เล่าจิ้นจ่าย

ข้อมูลแนวคิดเกี่ยวข้องกับการวิจัย

1. เศรษฐกิจสร้างสรรค์

1.1 ความสำคัญของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ในวันที่ตลาดเต็มไปด้วยสินค้าและบริการเหมือนกันพร้อมกำลังการผลิตมหาศาล เครื่องจักรล้ำยุคและคนไม่ต้องการสินค้าที่ตอบสนองความจำเป็นของชีวิตเพียงบางอย่าง ในตลาดโลกาภิวัตน์ไม่เพียงแต่ต้องสนองความต้องการทางกายภาพให้กับผู้บริโภคเท่านั้น หากยังต้องสามารถสร้างความแตกต่างเพื่อตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ความสนใจค่านิยมและสถานภาพทางสังคมได้ ด้วยความคิดและวัฒนธรรมกลายเป็นปัจจัยการผลิตสำคัญในการสร้างความแตกต่าง

ยิ่งในปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีซึ่งรวมถึงเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำลงอย่างมหาศาล “ความคิดและวัฒนธรรม” จึงเป็นสินทรัพย์สำคัญที่ร่อนนักคิดและผู้ประกอบการมาสร้างสรรค์ให้กลายเป็นสินค้าโดดเด่นที่สามารถแข่งขันได้ท่ามกลางตลาดขนาดใหญ่ที่เปิดกว้างสำหรับทุกคนในระบบทุนนิยม ธุรกิจแข่งขันกันด้วยเงินทุน เครื่องจักร กำลังและความสามารถในการผลิต ธุรกิจที่ไม่มีกำลังเพียงพอสำหรับการผลิตแบบ Mass Production เพื่อลดต้นทุนให้ต่ำที่สุด จึงขาดโอกาสในการแข่งขันในเกมของ “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” แต่ในวันที่ผู้บริโภค ไม่ได้ต้องการเพียงสินค้าที่ตอบสนองความต้องการทางกายภาพอีกต่อไป “ความคิด” จึงกลายเป็นทุนในรูปแบบใหม่ ที่เปิดโอกาสให้ “ปลาเล็ก” สามารถลงแข่งขันได้ในตลาดที่เปิดกว้าง ในวันที่โลกใบนี้แบนลงเรื่อยๆ ประเทศที่ส่งเสริมทุนทางวัฒนธรรม คือประเทศที่มั่นคงในยุคต่อจากนี้ไป

คำกล่าวที่ว่า “เงินตื่นแล้ว” จากการกระโจนเข้าสู่ระบบทุนนิยมอย่างเต็มตัวในวันที่เข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) อาจไม่มีนัยยะในวันนี้เท่ากับที่ “เงินตื่นแล้ว” จากการพึ่งพา

ระบบการผลิตแบบจำนวนมาก (Mass Production) มาสู่การใช้ประวัติศาสตร์อันยาวนานของประเทศ เป็นแหล่งสร้างสรรค์สำหรับนักคิดได้อย่างไม่รู้จัก

โรงงานผลิตที่ปิดตัวลงอย่างต่อเนื่องคือสิ่งที่พิสูจน์ว่าเศรษฐกิจที่ฐานการผลิตพึ่งพาแรงงานต้นทุนต่ำไม่ใช่คำตอบที่แท้จริงสำหรับประเทศไทยไม่นับรวมถึงวิกฤติทางเศรษฐกิจที่เป็นผลจากความอ่อนไหวต่อภาวะเศรษฐกิจนอกประเทศ (อันเนื่องมาจากการที่เศรษฐกิจของเราพึ่งพาการส่งออกเป็นหลัก) ถึงเวลาที่ต้องถามตัวเองแล้วว่าเราจะไปต่ออย่างไรและอะไรคือศักยภาพของประเทศ (ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ. 2552 : 16-17) ใน หนังสือ A Whole New Mind : Why Right-Brainers Will Rule the Future ของ Daniel H. Pink ได้อธิบายถึงเหตุผลสามประการที่ทำให้โลกก้าวไปสู่ยุคของความคิด นั่นคือ Abundance, Asia และ Automation ในขณะที่นักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกให้ความสนใจกับการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด (Scarcity) แต่นักเศรษฐศาสตร์ยุคใหม่กลับมองไปถึงการตอบสนองความต้องการในการบริโภคอย่างไม่จำกัด (Abundance) โดยมีปัจจัยผลักดันคือการเพิ่มขึ้นของชนชั้นกลาง เรากำลังก้าวผ่านยุคที่คนให้ความสำคัญเฉพาะแค่ปัจจัยในการดำรงชีวิตไปสู่ยุคที่คนต้องการมากกว่าบ้าน รถ หรือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ยังรวมถึงสิ่งที่สามารถเติมเต็มอารมณ์ สร้างประสบการณ์ และตอบสนองวิถีการดำรงชีวิตได้ด้วย นอกจากนี้ เทคโนโลยีออนไลน์ยังทำให้เรามีขนาดตลาดที่ใหญ่ขึ้นได้อย่างไม่จำกัด (Unlimited Shelf Space) อีกด้วยในความหมายของ Pink คำว่า ‘เอเชีย’ (Asia) ถูกใช้เป็นการจำกัดความของพลังแห่งการ Outsource หรือการว่าจ้างแรงงานที่มีทักษะแต่ราคาถูกในอีกซีกโลกหนึ่งให้ทำงานแทน เช่น หมอ ชาวอเมริกันสามารถส่งงานด้านการวิเคราะห์ฟิล์มเอ็กซเรย์ไปให้หมอชาวอินเดีย ทำแทนในชั่วข้ามคืน หรือการที่นักกฎหมายราคาแพงกำลังถูกแทนที่ด้วยบริการผ่านเว็บไซต์ที่เสนอ ราคาถูกกว่าเป็นสิบเท่า ในวันที่เทคโนโลยีได้รับการพัฒนาแบบก้าวกระโดดด้วยต้นทุนที่ถูกลงเรื่อยๆ แรงงานทั้งที่มีฝีมือและไร้ฝีมือกำลังถูกแทนที่ด้วยหุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติ (Automation) แรงงานจึงไม่ใช่ปัจจัยในการสร้างความแตกต่างของมูลค่าทางเศรษฐกิจอีกต่อไป นิตยสารบิสซิเนสวีค เคยกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาทของการลงทุนในศตวรรษที่ 21 ในบทความเรื่อง “The Creative Economy” ไว้ว่า นักลงทุนกำลังจะเผชิญกับปัญหาที่โลกไม่ได้ขาดแคลนเงินลงทุนอีกต่อไป แต่สิ่งที่ขาดแคลนจริงๆ ก็คือ ไอเดียดี ๆ สำหรับการลงทุน และแนวโน้มนี้จะกลายเป็นโอกาสสำคัญให้แก่ผู้ประกอบการและแรงงานทางความคิดต่อไป

1.2 การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ของประเทศต่าง ๆ

เมื่อพูดถึงการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ต้องยอมรับว่าสหราชอาณาจักรถือเป็นต้นแบบที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การจัดตั้งทีมงานเพื่อทำการศึกษาและจำแนกประเภทอุตสาหกรรม การจัดเก็บข้อมูลและสถิติ และการวางนโยบายและแผนงานในระดับต่างๆ คือ นโยบายระดับชาติ (National Policies) นโยบายรายอุตสาหกรรม (Sectorial Policies) และนโยบายเฉพาะเรื่อง (Emerging Policies) นอกจากนี้ยังได้มีการจัดตั้งหน่วยงาน (Public Bodies) ต่างๆ เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนนโยบายทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาคน การสนับสนุนทางการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนที่ให้กับธุรกิจขนาดย่อม และการสนับสนุนทางด้านการศึกษาและพัฒนาผ่านสิทธิทางภาษีและโครงการต่างๆ มากมาย นอกจากหน่วยงานภาครัฐแล้ว ภาคเอกชนและภาคการศึกษาก็มีส่วนสำคัญในการผลักดันเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของสหราชอาณาจักร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการบ่มบุงบุคลากรเข้าสู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ตลอดจนการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีด้วยการมีตัวเลขเศรษฐกิจภาคบริการคิดเป็นร้อยละ 90 ของเศรษฐกิจรวมทั้งระบบ

รัฐบาลฮ่องกงมีกลยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยการเน้นทางด้านบริการซึ่งรวมถึงการจัดการ การเงิน การตลาด และลอจิสติกส์ ซึ่งเป็นจุดแข็งของเศรษฐกิจฮ่องกง ในขณะที่เดียวกันก็ส่งงานทางด้านการผลิตไปยังเขตเศรษฐกิจพื่ออาร์ดี (Pearl River Delta) ของจีน นอกจากนี้ รัฐบาลฮ่องกงยังได้มีจุดมุ่งหมายให้ฮ่องกงเป็น Creative Capital ของภูมิภาค โดยเน้นการจัดทำโครงการขนาดใหญ่เพื่อสร้างให้อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของฮ่องกงเป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ เช่น การจัดงานสัมมนาประจำปีที่เป็นที่รู้จักกันดีอย่าง Business of Design Week หรือการนำอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของตัวเองออกไปโปรโมทไปทั่วโลก เช่น งาน Creative Hong Kong ที่ลอนดอน หรืองาน Hong Kong at Cannes 2002 และอีกหลายโครงการที่ทำร่วมกับประเทศจีน เป็นต้น อีกประเทศหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์มานานแล้วคือ ออสเตรเลีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรม Digital Content โดยการส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของฮ่องกงจะเน้นที่การสนับสนุนตลอดห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) เพื่อผลักดันให้เกิดการพัฒนาอย่างครบวงจร โดยมีตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคืออุตสาหกรรมภาพยนตร์ (Film Industry) หันมาดูประเทศที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจในรูปแบบเฉพาะตัวอย่างญี่ปุ่น น่าสนใจอย่างยิ่งว่า กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของญี่ปุ่นคือภาคเอกชน ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลก็มีนโยบายเพื่อการสนับสนุนเรื่องต่างๆ เช่น การส่งเสริมเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา การส่งเสริมการลงทุนสำหรับกลุ่มผู้ประกอบการด้านความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Cluster) และ เมืองแห่งความคิดสร้างสรรค์ (Creative City) ด้วย และด้วยความที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นจุดแข็ง อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของญี่ปุ่นจึงเน้นไปที่อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา (Content Industry) ซึ่งรวมถึง แอนิเมชัน ภาพยนตร์ ดนตรี และซอฟต์แวร์เกมส์ (ศรีเอทีพีไทยแลนด์. 2552)

1.3 การนำคุณค่าของวัฒนธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

ชัยประนิน วิสุทธีผล (2552 : 77-81) ได้อธิบายถึงการนำคุณค่าของวัฒนธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์นั้น มีองค์ประกอบที่น่าสนใจอยู่ 3 ประการ ได้แก่

1.3.1 ความเข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา อารมณ์ และแรงบันดาลใจที่หล่อเลี้ยงคุณค่านั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณค่าความเป็นไทย ความเข้าใจในประวัติศาสตร์เป็นเรื่องพื้นฐานที่จำเป็น และเมื่อนำมาประกอบกับเรื่องราวและเหตุการณ์แวดล้อมที่หล่อหลอมคุณค่าความเป็นไทย ย่อมสามารถสร้าง “คุณค่า” และ “มูลค่า” ได้ทั้งสิ้นทุกวันนี้ ผู้คนตีมูลค่า บริโภค และให้ราคากับเรื่องราว ตำนาน อารมณ์ บุคลิกภาพ และทัศนคติมากกว่าสิ่งที่จับต้องได้เสียอีกเห็นได้จากความสำเร็จของธุรกิจนาฬิกาที่ไม่ได้มาจากความเที่ยงตรงในการบอกเวลา แต่กลับเป็นเรื่องราวผาดโผนและบุคลิกภาพที่แข็งแกร่งของนักบินอังกฤษหรือนักทำลายใต้น้ำชาวรัสเซียในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เรื่องราวเหล่านี้มากกว่าที่ผู้บริโภคนิยมชมชอบและนำมาซึ่งความสำเร็จของธุรกิจอันที่จริงแล้วศาสตร์ของการสร้างคุณค่าและมูลค่านั้นได้ดีในประเทศไทย เพราะเรามีประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจและวัฒนธรรมอันมีเอกลักษณ์ ซึ่งเราสามารถนำมาปรับใช้กับสินค้าและบริการได้กว้างขวางขึ้น

1.3.2 ความสามารถในการรับรู้ความต้องการเบื้องต้นของผู้บริโภค เหตุผลของการบริโภค เหตุผลของการบริโภค ประโยชน์ที่ได้รับในเชิงกายภาพ อารมณ์ จิตใจ และจิตวิญญาณความเข้าใจที่ยังลึกถึงกันถึงของความต้องการที่แท้จริงกลายเป็นเรื่องซึ่งเป็นชี้ตายความสำเร็จของธุรกิจในยุคปัจจุบัน เช่นเดียวกับคนส่วนใหญ่ที่ซื้อนาฬิกาแต่ไม่ต้องการรู้เวลา พวกเขาต้องจ่ายมากกว่าเพื่อการ

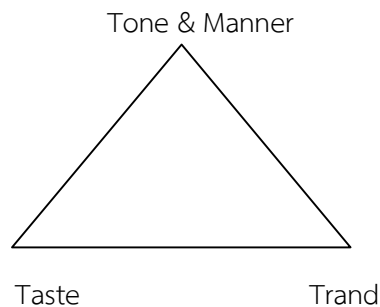
แสดงออกถึงบุคลิกภาพของตน ไม่ต่างอะไรจากบรรจุกัมภ์ที่อาจมีราคาแพงกว่าของที่อยู่ข้างในลึกลงไป ในความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ความต้องการที่จะแสดงออก ความต้องการที่จะประกาศความเป็นตัวตน สถานภาพ ความคิดเห็น และความชื่นชม ความต้องการเป็นคนดี คนเด่น คนที่มีความสามารถของสังคม ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นความหิวโหยของสังคมปัจจุบันในมุมมองและประสบการณ์ของผม ผู้ประกอบการที่เข้าใจและรู้จักหาโอกาสจากความต้องการเหล่านี้ ธุรกิจของเขาจะประสบความสำเร็จได้ไม่ยาก

ความสามารถในการเชื่อมคุณค่าของความดั้งเดิม ความเป็นตัวตน เข้ากับความทันสมัยอย่างกลมกลืน (Cosmopolitan Hybrid) โดยครบถ้วนทั้ง 3Ts นั่นคือ ดังตัวอย่าง

ถูก Tone & Manner

ถูก Taste (รสนิยม)

สร้าง Trand หรือไปตาม Trend ได้อย่างโดดเด่น

เมื่อนำองค์ประกอบของ 3Ts เปรวมกันกับการหยั่งรู้ความต้องการของผู้บริโภค และการใช้ประโยชน์จากคุณค่าใส่ลงในหม้อเดียวกัน ก็จะได้มาซึ่งทักษะทางการค้าและการเล่าเรื่องราว (Commercial & Story Telling Skill) ไม่ว่าจะทำอะไร ผู้ที่ประสบความสำเร็จต้องมีเข็มทิศในการทำ การค้าอยู่ในใจ มีทักษะในการเล่านิยายแห่งคุณค่าผ่านจุดกระตาะห่อสินค้า การตกแต่งร้าน การให้บริการ อาหาร วิธีการต้อนรับ จนถึงโฆษณาประชาสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็นการส่งต่อคุณค่าสู่ผู้บริโภคอย่างแม่นยำ

องค์ประกอบทั้งสามอาจดูเป็นทางการและเป็นขั้นตอน แต่ดังที่กล่าวไว้เบื้องต้น ผู้ที่ประสบความสำเร็จทั้งหลายลุยงานไปอย่างอัตโนมัติ ไม่เคยแยกไม่เคยวิเคราะห์ แต่เขาเหล่านั้นมีความแจ่มแจ้งในทั้งสามองค์ประกอบพร้อมกันอยู่ในใจ จึงถ่ายทอดออกมาเป็นแนวคิดและปฏิบัติได้อย่างแม่นยำ แต่สำหรับคนทั่วไป ความเข้าใจในองค์ประกอบทั้งสามอาจช่วยให้เราเห็นความสำเร็จได้ เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นแต่ในที่สุดแล้ว เราต้องเข้าใจว่าเราเองกำลังขายคุณค่า ไม่ใช่ขายสินค้า คุณค่านี้อาจจะเป็นวัฒนธรรมความเป็นไทย คุณค่าของปรัชญา หรือคุณค่าทางจิตใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

การตลาดที่มุ่งขายคุณค่านี้นี้ (Value-Based Marketing) ต่างอย่างสิ้นเชิงจากการขายความสะดวกสบายจากการใช้สอย (USP-Based Selling Point) ที่เราเรียนกันมาตั้งแต่เด็กๆ เพราะฉะนั้นเบื้องหลังความสำเร็จในการตลาดเชิงคุณค่าคือการตลาดที่ไม่ได้มุ่งไปที่การขายของโดยตรง แต่มุ่งไปสู่การตลาดที่สร้างความรู้สึกและเข้าใจในคุณค่า ซึ่งในลักษณะนี้ เรากำลังสร้างส่วนแบ่งทางการตลาดในมิติใหม่ (Market Space) ใหม่ๆ ในช่องว่างของตำแหน่งสินค้าทางอารมณ์

(Psychological Market Positioning) แทนที่จะแย่ง Market Share กันระหว่างคู่แข่งทางการค้า ซึ่งในมุมมองนี้ (ถ้าสำเร็จ) คือที่มาของความจำเป็นฐานของการแข่งขันใหม่นั้นเอง

1.4 ความหมายและประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์

อังก์ถัด (UNCTAD) ได้ให้ความหมายของ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ไว้คือ “ในความคิดในการพัฒนาและสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยใช้ทรัพย์สินทางความคิดสร้างสรรค์ (Creative Assets)” หรืออีกนัยหนึ่งคือ ระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Industry) ซึ่งหมายถึง “วงจรของการสร้างสรรค์ การผลิตและการจำหน่ายสินค้าและบริการที่มีปัจจัยหลักคือความคิดสร้างสรรค์และทุนทางปัญญา (Intellectual Capital)” ความรู้ การสร้างสรรค์ และการใช้สินทรัพย์ทางปัญญาที่สัมพันธ์กันกับรากเหง้าทางวัฒนธรรม และการดำรงชีวิตแบบไทยเป็นส่วนประกอบหลักของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากการสำรวจกลุ่มธุรกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย พบว่า ธุรกิจเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจมาช้านานแล้วและมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 10 - 12 ของจีดีพีโดยกลุ่มการออกแบบเป็นกลุ่มที่มีมูลค่าสูงสุด รองลงมาคือกลุ่มงานฝีมือและหัตถกรรมและกลุ่มแฟชั่น โดยทั้งสามกลุ่มมีมูลค่าประมาณร้อยละ 9.5 ของจีดีพี

มูลค่าการส่งออกสินค้าสร้างสรรค์ของไทยมีส่วนแบ่งในตลาดโลกประมาณร้อยละ 1.3 (ปี 2548) จัดอยู่ในลำดับที่ 17 และเป็นอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 5 ต่อปี ระหว่างปี (2543-2548)

การแบ่งประเภทของกลุ่มธุรกิจสร้างสรรค์ดังตารางที่ 2 (เรื่องจากปก. 2552 : 16-17)

ตาราง 2 กลุ่มธุรกิจสร้างสรรค์

การสืบทอดทางมรดกและวัฒนธรรม	ศิลปะ	สื่อสมัยใหม่	งานสร้างสรรค์และออกแบบ
งานฝีมือและหัตถกรรม การท่องเที่ยวเชิง- วัฒนธรรม การแพทย์แผนไทย อาหารไทย	ศิลปะการแสดง ทัศนศิลป์	ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ การพิมพ์ การกระจายเสียง ดนตรี	การออกแบบแฟชั่น สถาปัตยกรรม การโฆษณา ซอฟต์แวร์

เศรษฐกิจสร้างสรรค์กลุ่มที่ 1 ประเภท การสืบทอดทางมรดกและวัฒนธรรม ดังนั้น การปักผ้าจึงจัดอยู่ในงานฝีมือและงานหัตถกรรมของกลุ่มที่ 1 นี้

2. หัตถกรรมพื้นบ้าน

หัตถกรรมพื้นบ้าน จัดเป็นศิลปะประยุกต์ หรือศิลปะที่มุ่งประโยชน์ใช้สอยเป็นสิ่งสำคัญ งานหัตถกรรมพื้นบ้านดังกล่าวมี 3 ลักษณะ ได้แก่

ลักษณะที่ 1 เป็นงานหัตถกรรมที่ชาวบ้านสร้างขึ้นมาเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันของตนเอง ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องเล่น เครื่องประดับตกแต่ง เครื่องผ้า เครื่องนุ่งห่ม

ลักษณะที่ 2 เป็นงานหัตถกรรมที่ชาวบ้านสร้างขึ้นสำหรับใช้กับบุคคลอีกระดับหนึ่ง หรืออีกสังคมหนึ่ง อันได้แก่ พระมหากษัตริย์ ข้าราชการ และขุนนาง ส่วนใหญ่เป็นเครื่องราชูปโภค หรือเครื่องใช้ไม้สอย เครื่องศาสตราวุธ เครื่องดนตรี เครื่องประดับตกแต่ง เครื่องผ้าที่ทอสวยงาม สำหรับใช้ในงานพิธีการสำคัญ

ลักษณะที่ 3 เป็นงานหัตถกรรมที่ชาวบ้านสร้างขึ้นมาเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมตามจารีตประเพณี และในพระพุทธศาสนาซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นเครื่องศาสนูปโภคหรือเครื่องใช้ไม้สอยในวัด เครื่องตกแต่งโบสถ์วิหาร เช่น พระพุทธรูป ตู้อพระไตรปิฎกธรรมาสน์ ระฆัง ในเสมา ลูกนิมิต เครื่องสังเ็ดที่เป็นสิ่งของถวายแก่พระสงฆ์ในงานศพ รวมทั้งศาลพระภูมิที่สร้างไว้เคารพบูชาในบริเวณบ้านด้วย

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ (2549 : 72-73) ชนิดของหัตถกรรมพื้นบ้าน

ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะ งานหัตถกรรมพื้นบ้านในลักษณะที่ 1 ซึ่งชาวบ้านสร้างขึ้นเพื่อใช้สอยของตนเอง หรือใช้ระหว่างชาวบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน และระหว่างต่างหมู่บ้านกัน หัตถกรรมดังกล่าวนี้มีหลายชนิดด้วยกัน แบ่งออกตาม ลักษณะของวัสดุที่ใช้ทำ เทคนิควิธีทำ และจุดประสงค์การนำไปใช้ เป็น 9 ชนิด คือ 1) เครื่องไม้ 2) เครื่องจักสาน 3) เครื่องปั้นดินเผา 4) เครื่องทอหรือเครื่องผ้า 5) เครื่องรัก 6) เครื่องโลหะ 7) เครื่องหนัง 8) เครื่องกระดาษ 9) เครื่องหิน

กรมศิลปากร (2532 : 10-13) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหัตถกรรมไว้ดังนี้

1. ด้านศิลปวัฒนธรรม

หัตถกรรมไทยเป็นงานศิลปะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งสะท้อนให้เห็นศิลปวัฒนธรรมไทยที่แตกต่างกันไปตามถิ่นกำเนิด รูปแบบ และวัสดุที่ใช้ เอกลักษณ์ที่สำคัญของหัตถกรรมไทยคือ เป็นการสร้างขึ้นมาจากแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว ไม่ว่าจะเป็นสภาพธรรมชาติ ความเป็นอยู่ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี แล้วถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของศิลปะ โดยสร้างรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนด้วย คุณค่าในด้านเนื้อหาสาระนั้นได้สะท้อนความนึกคิดและค่านิยมของคนในแต่ละยุคสมัยออกมาในรูปความงาม

2. ด้านเศรษฐกิจ

การเพิ่มทรัพยากรในประเทศผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยพัฒนาจากการผลิตในระดับท้องถิ่นโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ก่อให้เกิดการนำทรัพยากรที่มีอยู่ภายในประเทศมาใช้ประโยชน์โดยผ่านกระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าทำให้ขายได้ในราคาสูง เช่น เครื่องจักสาน

การเพิ่มการจ้างงาน ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยมีลักษณะการผลิตที่ใช้แรงงานฝีมือที่มีความชำนาญและใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก งานหัตถกรรมบางประเภทที่มีระยะเวลาการผลิตนานจะก่อให้เกิดการจ้างงานเป็นจำนวนมาก เช่น การทอผ้า

การพัฒนาชนบท การผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมส่วนใหญ่ดำเนินการในลักษณะอุตสาหกรรม ในครัวเรือนและโรงงานอุตสาหกรรมขนาดย่อม กระจายอยู่ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ โดยใช้แรงงานและวัตถุดิบภายในท้องถิ่นเพื่อสนองความต้องการของตลาดในระดับท้องถิ่นเป็นหลักและใช้ทุนการค้าเงินงานน้อย การส่งเสริมหัตถกรรมไทยจึงกระจายไปสู่ท้องถิ่นต่างๆ โดยเฉพาะ บริเวณที่ทำ

การเกษตร เพื่อผลิตงานหัตถกรรมเป็นอาชีพรอง ซึ่งเป็นการสร้างงานในชนบทและชะลอการอพยพของ คนชนบทเข้ามาทำงานในเมืองหลวง

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2540 : 12) มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน นอกจากศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน จะมีคุณค่าทางด้านการใช้สอยและด้านความงามแล้ว ยังมีคุณค่าในการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมด้วย เพราะงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่มีนัยถูก สร้างขึ้น "... ในการศึกษาอันนี้อาจจะมีลักษณะเป็นการอ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านผ่านงานศิลปะพื้นบ้าน เฉพาะอย่างยิ่งงานหัตถกรรม และ ศิลปหัตถกรรม ซึ่งเป็นวัตถุวัฒนธรรม (Culttural Artifact) นั้นบ่ง บอก วัฒนธรรมพื้นบ้านของแต่ละกลุ่มชนในแต่ละถิ่นได้ เป็นอย่างดี"

สรุปได้ว่า งานหัตถกรรมมีความสำคัญในแง่ของด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน และ ประเทศ ในด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี มีการถ่ายทอด โดยสร้างรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับวิถี ชีวิตสะท้อนความนึกคิดและค่านิยมของคนในแต่ละยุคสมัยออกมาในรูปความงาม ก่อให้เกิดการนำ ทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์โดยผ่านกระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าทำให้ขายได้ จัดได้ว่าเป็น แนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อชุมชน

3. การออกแบบลวดลาย

ลาย หมายถึง ในงานศิลปกรรมไทยหมายถึงรูปแบบที่ประกอบขึ้นด้วยเส้นเป็นสำคัญ ลักษณะเป็นแบบซ้ำๆ เป็นหมู่ หรือต่อเนื่องกันไปอย่างมีแบบแผน เช่น ในการเขียนลายเครือเถาไม้ค้ำว่า “วงเถา วงดอก ออกใบ” เป็นเกณฑ์ มีทั้งลายที่ได้รับความนิยมจากธรรมชาติ หรือเรียกตาม ลักษณะที่คล้ายธรรมชาติ เช่น ลายบัว ลายกระจังตาอ้อย และ ลายที่ช่างคิดประดิษฐ์ขึ้นเอง เช่น ลาย กระจังแบบต่าง ๆ ลายบางอย่างอยู่ในรูปทรงต่าง ๆ แล้วเรียกชื่อตามรูปทรงที่เห็น เช่น ลายหน้า หมอน ลายหน้าอิฐ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2550 : 645-959)

การออกแบบลวดลาย คือ การสร้างลวดลายใหม่ให้เกิดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไป ซ้ำๆ ในการประดับตกแต่งวัตถุ สิ่งของหรือสถานที่ หรือพื้นที่ว่างให้มีความสวยงามน่าสนใจมากยิ่งขึ้น งานออกแบบลวดลายจึงเป็นการสร้างสรรค์ที่เกิดจากความคิด จินตนาการ โดยที่มาของความสนใจให้ เกิดจินตนาการได้นั้น นักออกแบบอาจได้รับแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานจากสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายในการออกแบบสร้างสรรค์งานแต่ละชนิด สิ่งจูงใจที่เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบได้แก่

- 1) ธรรมชาติ ดอกไม้ สันไม้ ทิวทัศน์ หิน ดิน น้ำ ฯลฯ
- 2) สิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรมต่าง ๆ
- 3) รูปร่าง สลุปทรงต่างๆ ทั้งรูปเรขาคณิต และรูปอิสระ

ระบบการจัดวางลาย

การจัดวางรูปแบบลวดลายที่ได้ออกไว้แล้วลงในสินค้าให้สวยงามและเหมาะสมกับ ประโยชน์ใช้สอย แบ่งออกเป็น 2 ระบบ

1. ระบบเนื้อที่จำกัด รวมทั้งลายเฉพาะบริเวณริมหรือเชิงผ้า ลายที่อยู่ในวงกรอบ จำกัดหรืออาจเรียกว่าลายเฉพาะแห่ง (Spot Design) ส่วนจะพิจารณาว่าลายชนิดนี้เป็นลายเฉพาะแห่ง หรือไม่อาจนิยามเพียงสั้นๆได้ว่า ต้องมีเนื้อที่ลวดลายน้อยกว่าเนื้อที่พื้น มีข้อยกเว้นบางประการที่ควร ระมัดระวังเป็นพิเศษ คือ ถ้าลายนั้นมีส่วนต่อเนื่องกัน บางครั้งจะมีใช้ลายเฉพาะแห่ง

2. ระบบเนื้อที่ไม่จำกัด หมายความว่าถึงลวดลายที่กระจายพื้นผ้า มีจังหวะซ้ำ หมุนเวียนไปตามความยาวของผ้าไม่มีที่สิ้นสุด อาจเป็นหน่วยเดียว ลายเดียว หรือรวมกันเป็นหมวดหมู่ หรือเป็นเส้นยาวต่อเนื่องกัน เช่น ลายทาง

การออกแบบที่มีแนวความคิดมาจากธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ ผลไม้ สัตว์ หรือแม้แต่ภาพคลื่นในทะเล หาดทราย ราวตากผ้า กลุ่มเมฆหรือฝนตก เหล่านี้นำมาเป็นส่วนตกแต่งได้ทั้งสิ้น วัสดุหรือภาพตามธรรมชาติที่มีรายละเอียดมากจนกระทั่งบางครั้งไม่สามารถนำมาเป็นแบบลวดลายได้ ดังนั้นจำเป็นต้องดัดแปลงหรือปรับปรุงให้ง่ายขึ้น ตัดรายละเอียดบางประการออกไป ทำให้แบบที่ออกมานั้นสวยงามน่าใช้มากขึ้น โดยเฉพาะเท่าที่นักออกแบบมีความเห็นพ้องกันนั้น มักจะพูดว่า เป็นการยากที่จะเลียนแบบธรรมชาติให้เหมือนมากที่สุด และยิ่งกว่านั้น การออกแบบให้เหมือนธรรมชาติยิ่งมากขึ้นเท่าใด จะยิ่งผิดมากขึ้นเท่านั้น จากความคิดเห็นนี้ทำให้สามารถจัดเรียงลำดับลักษณะของแบบที่นำมาจัดทำลวดลายได้เป็น 3 ลำดับชั้น คือ

ภาพของจริง (Realistic or Full Detail)

ภาพกึ่งของจริง (Stylized or Semi-Detail)

ภาพรูปทรง (Extremely Stylized or Form)

การออกแบบที่ดี

การออกแบบที่ดีนั้นต้องมีหลักเกณฑ์ในการยึดถือปฏิบัติถูกต้อง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับนักออกแบบพอจะแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. หน้าที่ของการนำไปใช้ (Function) เป็นสิ่งแรกที่นักออกแบบจะต้องคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่ง เพราะของแต่ละอย่างมีหน้าที่ในการใช้สอยไม่เหมือนกัน การออกแบบจะต้องออกให้เหมาะสมและถูกต้องมากที่สุด เช่น เครื่องปั้นดินเผาจะนำไปใช้แทนโลหะก็ย่อมไม่ได้

2. การประหยัด (Economy) ในที่นี้หมายถึงการประหยัดวัสดุและเงินทองที่จะนำมาลงทุนด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่มีคุณภาพดีเลิศขนาดไหนก็ตาม ด้วยราคาในการผลิตที่สูงแล้ว ไม่ถือว่าเป็นการออกแบบที่ถูกต้อง นอกจากจะมีราคาสูงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ควรเป็นการออกแบบที่ง่ายและเหมาะสม

3. ความทนทาน (Durability) การออกแบบที่ดีนั้นนอกจากจะประหยัดแล้วยังต้องคำนึงถึงความทนทานด้วยวัสดุอะไรก็ตามถึงแม้ว่าจะมีราคา รูปแบบจะสวยงามขนาดไหน แต่ขาดความทนทาน คุณค่าของสิ่งนั้นก็เลยถดถอยลงไป

4. วัสดุ (Material) การเลือกวัสดุต่างๆ ที่จะนำมาใช้งานนั้น นอกจากจะประหยัดแล้ว เราถือว่าวัสดุเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง เพราะจะต้องเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ความคงทนถาวร เช่น ถ้าเราจะสร้างบ้านเราก็ควรจะสร้าง Model เสียก่อน ทำให้ทราบว่าบ้านหลังนั้นเมื่อสร้างเสร็จแล้วจะใช้วัสดุอะไร จำนวนเท่าไร จึงจะเหมาะสมและถูกต้อง สวยงาม ทนทาน เป็นสิ่งสำคัญที่สุด

5. โครงสร้าง (Construction) โครงสร้างของสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน ฉะนั้นผู้ออกแบบจะต้องศึกษาโครงสร้างหรือธรรมชาติของสิ่งเหล่านั้นให้เข้าใจเป็นอย่างดีเสียก่อน จึงจะเป็นนักออกแบบที่ดีได้

6. ความงาม (Beauty) ถ้าสิ่งต่างๆ ที่นักออกแบบได้กระทำขึ้น โดยคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้นยังไม่เป็นการเพียงพอ สิ่งก็ตามมาอีกอย่างหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ คือเรื่องความงาม ถ้ายังจำสุภาษิตที่ว่า “ไถ่งามเพราะคนคนงามเพราะแต่ง” ความงามคืออะไร ความงามคือความ

พอดี ไม่มากไม่น้อยจนเกินไป การตกแต่งหรือการออกแบบนั้นๆ จึงจะเหมาะสมและสวยงาม เพราะเชื่อว่าทุกคนชอบความสวยงามด้วยกันทั้งนั้น

7. ลักษณะเด่นพิเศษเฉพาะอย่าง (Personallity) ไม่ว่าสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นหรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติก็จะมีลักษณะเด่นประจำตัวของมันอยู่เช่นเดียวกัน แต่ถ้าเป็นสิ่งที่มนุษย์ออกแบบแล้วจะต้องเน้นจุดดีของแต่ละสิ่งออกมาให้เห็นเด่นชัด จึงจะถือไว้ว่าการออกแบบนั้นสมบูรณ์ เช่น การออกแบบเครื่องตกแต่งว่าจะจัดตรงไหน ให้เด่นและสวยงาม สะดุดตากว่าจุดอื่นๆ จึงควรเน้นจุดนั้นเป็นพิเศษกว่าที่อื่นสิ่งทั้ง 7 ที่กล่าวมาแล้วนั้นถือว่าเป็นหัวใจของนักออกแบบที่จะต้องถึมั่นและยึดมั่นอยู่ตลอดไปการออกแบบโดยยึดถือธรรมชาติ (Nature Design)

นักออกแบบส่วนมากถือว่า ธรรมชาติเป็นครูคนแรกที่เป็นแม่แบบของตัวแบบ ไม่ว่าจะ เป็นพืช สัตว์ แมลง ตลอดจนสิ่งของก็ตาม จะได้มาจากธรรมชาติ แต่การนำมาใช้นั้นไม่ได้นำมาใช้โดยตรง แต่นักออกแบบได้นำมาดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมกับสิ่งทั้ง 7 ที่กล่าวมาแล้ว

การออกแบบในตอนนี้จะพูดถึงการนำผลสัมบางชนิดที่มีอยู่ทั่วไปเพื่อนำมาศึกษาทั้งภายนอกและภายใน โดยสังเกตอย่างละเอียดทุกชั้นตอนจึงจะเป็นนักออกแบบที่ดี

การออกแบบของผลสัมที่ตัดตามขวาง (Cross Section of Fruits) ถ้าเราตัดผลสัมตามขวางก็จะพบว่าผลสัมก็มีศูนย์กลางอยู่แล้ว และธรรมชาติของผลสัมก็ยิ่งแบ่งส่วนภายในออกเป็นช่องๆ ในส่วนที่เป็นเนื้อและแกนกลาง ตลอดทั้งจังหวัดของการวางเมล็ดสัมเอาไว้อย่างเหมาะสมเป็นจังหวัด การออกแบบฉากธรรมชาตินี้ ผู้ออกแบบยึดแนวจากธรรมชาติ เหล่านี้นำไปดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจ ประโยชน์ใช้สอย ตลอดทั้งวัสดุที่นำมาใช้ในการออกแบบ ไม่ใช่ยึดแต่ธรรมชาติอย่างเดียว ไม่มีอะไรใหม่เกิดขึ้น ผู้ออกแบบควรสังเกตจากธรรมชาติเพื่อเป็นแนวทางสำหรับดัดแปลงปรับปรุงแก้ไข คือ

1. รูปทรงและรูปร่าง (Form & Shape)
2. สี (Colors)
3. มุมที่เรามองเห็น (Comerto to Seeking)
4. ระยะที่เรามองเห็น (Perspective)
5. แสงและเงา (Light & Shade)
6. เส้น (Line)

4. ผลิตภัณฑ์ผ้าเพื่อการตกแต่ง(Soft furnishings)

Clifton-Mogg (2007 : 115-116) ได้กล่าวถึง งานผ้าเพื่อการตกแต่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เกี่ยวกับการสะสมสิ่งของต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบตกแต่งภายใน คือ เมื่อใดก็ตามที่คุณคิดถึงสิ่งที่จะนำมาตกแต่ง ให้คิดเสมอๆ มา สิ่งนั้นจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกสถานที่ของบ้าน เพื่อการเลี่ยงจากปัญหาอาจเกิดขึ้นจากการต้องจ้างงานและการมองหาการจัดการแสดงหรือตกแต่ง ผลงานในมุมมองที่น่าสนใจที่ไม่ได้เพิ่มลักษณะการอยู่อาศัย แม้มันอาจจะตรงกันข้ามกับความต้องการ หรือความคาดหวังของคนอื่น ในทุกๆ ห้อง นับจากห้องน้ำ จนถึงห้องครัว เพอร์นิเจอร์เกือบทุกๆ ชิ้น ที่นำมาตกแต่งสามารถสร้างความแตกต่างได้ และไม่ได้เป็นเพียงเพอร์นิเจอร์ที่มีประโยชน์แค่นำมา ตกแต่งเท่านั้น แต่ทุกชิ้นส่วน เช่น ชั้นส่วนโต๊ะทานอาหาร สามารถนำไปเป็นเครื่องประดับหัวเตียงหรือ โคมไฟได้ โดยปกติในห้องพักจะสามารถใช้สิ่งของแต่งอย่างฉลาด อย่างไรก็ตาม การตกแต่งภายในไม่ จำเป็นต้องมีหลักการตายตัว ในทุกๆ องค์ประกอบของการตกแต่งด้วยผ้าไม่จำเป็นต้องเข้าชุดกันเสมอ ไป เช่น โซฟากับเก้าอี้ สิ่งที่สำคัญคือ ต้องเลือกใช้สิ่งที่สามารถใช้ร่วมกันได้ดี จากวิจารณ์ญาณของ

ตนเอง และกฎอย่างหนึ่งที่น่าถึงคือธรรมเนียม สัดส่วน ความกลมกลืน และมาตราส่วน เมื่อใดก็ตามที่
ต้องออกแบบตกแต่งควรจะศึกษามาตราส่วนของการออกแบบลายบนผืนผ้าควรได้สัดส่วนกับขนาดของ
ชิ้นส่วนเฟอร์นิเจอร์ กล่าวคือการเลือกสายและสีที่จะทำผ้าม่านต้องคำนึงถึงขนาดและรูปแบบของ
หน้าต่าง เป้าหมายสำคัญในการจับคู่สิ่งทอกับการตกแต่งเฟอร์นิเจอร์หรือองค์ประกอบของ
สถาปัตยกรรมภายในก็เพื่อให้ทุกสิ่งดูดีขึ้น สำหรับห้องพักสามารถตกแต่งได้หลากหลายตามความ
ต้องการของแต่ละคนให้ออกมาดูดีที่สุคนธ์ คือการออกแบบและเลือกใช้ชิ้นงานแลละลายที่ตัวเองชอบ
มากที่สุด พร้อมทั้งจะจับมันมาตกแต่งเป็นชิ้นงาน คิดให้รอบก่อนที่มองหาอะไรเพิ่มเติมต้องให้รู้แนวก่อนว่า
ขาดสิ่งใด และ Clifton-Mogg ได้แบ่งประเภทผ้าที่ใช้ในการตกแต่งคือ ผ้าลินินและผ้าลูกไม้ (Linen
and lace) ผ้าไหม (Silk) ผ้าต่อและผ้าปะสอย (Quilts and appliqué) ผ้าเพ้นท์ (Painted fabrics)
ผ้าทอ(Woven textiles) ผ้าลาย (Paisley) พรม (Carpets) และ ผ้าปัก (Embroidery)

5. การพัฒนาผลิตภัณฑ์

5.1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์กับการตลาด

ผลิตภัณฑ์ (Product) นั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ซึ่งได้แก่

1) ตัวผลิตภัณฑ์ (Physical Product) 2) ตราสินค้า (Brand Name) 3)หน้าที่ของผลิตภัณฑ์ (Product Function) 4) การให้บริการ (Servicing)

ราคา (Price) เป็นตัวกำหนดมูลค่าของสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ผู้บริโภคใช้ในการประเมินคุณค่าสินค้า และการตัดสินใจซื้อสินค้า

สถานที่จัดจำหน่าย (Place) หรือช่องทางการจัดจำหน่าย (Channel of Distribution) หมายถึง กลไกที่เกี่ยวข้องกับการทำให้สินค้าเคลื่อนย้ายจากผู้ผลิตไปถึงมือผู้บริโภค โดยในการพิจารณาเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายนั้น มีกระบวนการ 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การเลือกลูกค้าเป้าหมาย 2) พฤติกรรม การซื้อของลูกค้าเป้าหมาย และ 3) ที่ตั้งของลูกค้าตามสภาพภูมิศาสตร์

การส่งเสริมการตลาด (Promotion) หมายถึง ความพยายามที่จะส่งเสริมให้การตลาดบรรลุเป้าหมาย ทำให้ลูกค้าซื้อสินค้า และรักษาไว้ไม่ให้เกิดเปลี่ยนแปลง ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยด้านส่วนประสมการส่งเสริมการตลาด (Promotion Mix) ประกอบด้วย

1. การโฆษณา (Advertising)
2. การส่งเสริมการขาย (Sales Promotion)
3. การประชาสัมพันธ์ (Public Relations)
4. การขายโดยใช้พนักงานขาย (Personal Selling)
5. การตลาดทางตรง (Direct Marketing)
6. วงจรชีวิตของสินค้า (Product Lifecycle)

วงจรชีวิตของสินค้า (Kotler, 1997) เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจสภาพการ แข่งขัน ของสินค้า ที่มีความเปลี่ยนแปลง ข้อได้เปรียบ และข้อเสียเปรียบ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านเวลา สถานที่และความต้องการของผู้บริโภค วงจรชีวิตของสินค้าโดยทั่วไป แบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอนคือ
ขั้นแนะนำ (Introduction) ขั้นเติบโต (Growth) ขั้นอิ่มตัว (Maturity) และ ขั้นลดลง (Decline)

ขั้นแนะนำ (Introduction) เป็นช่วงเวลาที่ยอดขายเป็นไปอย่างเชื่องช้า เพราะสินค้าเริ่มเข้าสู่ตลาด ต้องอาศัยการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ให้ลูกค้าเป้าหมายรู้จักสินค้า

ขั้นเติบโต (Growth) เป็นช่วงเวลาที่ยอดขายเพิ่มขึ้น สินค้าเป็นที่รู้จักในตลาด

ขั้นอิ่มตัว (Maturity) เป็นช่วงที่ยอดขายชะลอตัว หรือเริ่มมีคู่แข่งในตลาดเข้ามาแบ่งส่วนแบ่งตลาด

ขั้นลดลง (Decline) เป็นช่วงที่ยอดการขายลดลงอย่างรวดเร็ว จนสินค้าออกไปจากตลาด

Kotler (1997) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจซื้อ ไว้ดังนี้

1. ผู้ริเริ่ม (Initiator) เป็นผู้เสนอความคิดที่จะซื้อผลิตภัณฑ์เป็นคนแรก
2. ผู้มีอิทธิพล (Influencer) เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำเรื่องการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า
3. ผู้ซื้อ (Buyer) เป็นผู้ที่ไปซื้อสินค้า
4. ผู้ใช้ (User) เป็นผู้บริโภคที่ใช้สินค้าหรือบริการ

Kotler (2000) ได้อธิบายถึงลักษณะของพฤติกรรมซื้อของผู้บริโภค ว่าเป็นผลมาจากการตอบสนองต่อตัวกระตุ้นที่เข้ามากระทบต่อผู้บริโภค โดยผู้บริโภคสามารถได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าทางการตลาด เช่น ผลิตภัณฑ์ ราคา สถานที่ หรือการส่งเสริมทางการตลาดต่าง ๆ ตลอดจนจนถึงสิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อมรอบตนเอง เช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สภาพเศรษฐกิจ หรืออิทธิพลทางการเมือง และวัฒนธรรม หลังจากนั้นผู้บริโภคทำการประเมินทางเลือกเพื่อตัดสินใจซื้อสินค้า โดยผู้บริโภคแต่ละคน มีกระบวนการตัดสินใจซื้อที่แตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะของผู้บริโภคแต่ละคน

5.2 กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

Kotler (2000) ได้แบ่งกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

5.2.1 การรับรู้ความต้องการ (Need Recognition) คือ การที่ผู้บริโภคตระหนักรู้ถึงปัญหาหรือความต้องการของตนเอง ซึ่งความต้องการนี้สามารถถูกกระตุ้นได้จากสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอก ซึ่งสิ่งเร้าภายใน ได้แก่ ความหิว และความกระหาย ในขณะที่สิ่งเร้าภายนอก ได้แก่ โฆษณาทางสื่อต่างๆ เป็นต้น

5.2.2 การค้นคว้าหาข้อมูล (Information Search) เมื่อผู้บริโภคตระหนักรู้ถึงความต้องการของตนเองแล้ว ก็จะเข้าสู่กระบวนการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งที่ตนสนใจ ซึ่งแหล่งข้อมูลที่ผู้บริโภคสามารถค้นหาข้อมูลได้ประกอบด้วย 4 แหล่ง คือ 1) แหล่งบุคคล (Personal Source) เช่น ครอบครัว และเพื่อน 2) แหล่งพาณิชย์ (Commercial Source) เช่น โฆษณา พนักงาน และบรรจูกิจภัณฑ์ 3) แหล่งสาธารณะ (Public Source) เช่น สื่อมวลชน 4) แหล่งประสบการณ์ (Experiential Source) เช่น ประสบการณ์ที่ได้จากการทดลองซื้อสินค้า ซึ่งข้อมูลแต่ละแหล่งจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคแตกต่างกัน ในขณะที่ข้อมูลจากแหล่งบุคคลจะมีอิทธิพลต่อการประเมินตราสินค้าของผู้บริโภค นอกจากนั้นแหล่งข้อมูลแต่ละแหล่งยังมีอิทธิพลต่อผู้บริโภคแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประเภทสินค้าและบุคลิกลักษณะของผู้บริโภคอีกด้วย

ขณะที่การหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภายนอกนั้น เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาถ้าผู้บริโภคไม่สามารถแสวงหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภายในได้อย่างเพียงพอ โดยแหล่งข้อมูลภายนอกอาจเป็นข้อมูลด้านการสื่อสารทางการตลาดของสินค้า ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอย่างหนังสือ นิตยสาร หรือแม้แต่ข้อมูลจากคำบอกเล่าของบุคคลที่อยู่รอบตัวผู้บริโภค เช่น เพื่อน ครอบครัว ผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น (Premsky and Wells. 1996) ซึ่งการหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภายนอกของผู้บริโภคนั้น Statt (1997) ได้อธิบายว่า จะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 2 ประการที่สามารถกระตุ้นให้ผู้บริโภคทำการหา

ข้อมูลเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ คือ 1) ปัจจัยด้านสถานการณ์ (Situational) โดยบางสถานการณ์จะสามารถกระตุ้นให้ผู้บริโภคทำการหาข้อมูลภายนอกเพิ่มขึ้น เช่น เมื่อสินค้าที่ต้องการซื้อมีราคาสูง หรือเป็นสินค้าที่มีอายุการใช้งานนาน แต่ในบางสถานการณ์ก็อาจทำให้ผู้บริโภคลดการหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลภายนอกได้เช่นกัน เช่น มีข้อจำกัดด้านเวลา หรือสินค้าที่ต้องการซื้อมีราคาไม่สูงมากนัก และ 2) ปัจจัยด้านความแตกต่างของบุคคล (Individual) ซึ่งความแตกต่างที่สามารถกระตุ้นให้ผู้บริโภคต้องการหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลภายนอก เช่น ผู้บริโภคบางคนจะรู้สึกสนุกสนานกับการได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ จากการ ช้อปปิ้ง หรือในการตัดสินใจนั้น ๆ มีระดับความเกี่ยวข้องกับผู้บริโภคสูง ขณะเดียวกันความแตกต่างของบุคคลสามารถลดการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภายนอกได้เช่นกัน เช่น เมื่อผู้บริโภคมีความจงรักภักดีต่อตราสินค้า (Brand loyalty) หรือในการตัดสินใจนั้น ๆ มีระดับความเกี่ยวข้องกับผู้บริโภคน้อย

5.2.3 การประเมินทางเลือก (Evaluation of Alternatives) หลังจาก que ผู้บริโภคได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า ก็จะทำการประเมินคุณสมบัติของสินค้าที่สามารถตอบสนองความต้องการได้มากที่สุด โดยคุณสมบัติที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญนั้นจะแตกต่างกันตามประเภทสินค้า เช่น คุณสมบัติที่สำคัญของน้ำยาล้างจาน คือ กลิ่น รสชาติ และความสามารถในการขจัดแบคทีเรีย ในขณะที่คุณสมบัติของโรงแรมที่สำคัญ คือ ความสะอาด ทำเลที่ตั้ง และบรรยากาศ นอกจากนี้ ในสินค้าชนิดเดียวกัน คุณสมบัติที่ผู้บริโภคแต่ละคนให้ความสำคัญก็ยังคงแตกต่างกันได้ ซึ่งในการตัดสินใจเพื่อประเมินทางเลือกของผู้บริโภคนั้นสามารถกระทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ ทำการตัดสินใจประเมินทางเลือกแบบ Compensatory Decision คือเป็นกระบวนการตัดสินใจที่มีการชดเชย โดยผู้บริโภคจะพิจารณาถึงภาพรวมของตราสินค้าเป็นสำคัญ โดยคุณลักษณะที่ด้อยบางประการของสินค้า สามารถชดเชยได้จากคุณลักษณะที่เด่นของสินค้า เนื่องจากผู้บริโภคจะทำการพิจารณาจากภาพรวมจากคุณลักษณะทั้งหมดที่จะได้รับจากตราสินค้า ทีละตราสินค้า และค่อยทำการพิจารณาเลือกตราสินค้าที่มีคุณลักษณะของสินค้าโดยภาพรวมที่ดีที่สุด

5.2.4 การตัดสินใจซื้อ (Purchase Decision) เมื่อผู้บริโภคประเมินในแต่ละทางเลือกแล้ว ก็จะเลือกทางเลือกที่ตนมีความพึงพอใจมากที่สุด ส่งผลให้เกิดความตั้งใจซื้อและพฤติกรรมการซื้อสินค้านั้นๆ อย่างไรก็ตาม แม้ผู้บริโภคจะรู้สึกพึงพอใจต่อสินค้า แต่อาจไม่เกิดพฤติกรรมการซื้อจริง เนื่องจากอาจเผชิญกับอุปสรรคในด้านต่างๆ เช่น ทัศนคติของบุคคลรอบข้าง และสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดในอนาคต

กระบวนการตัดสินใจซื้อ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

จะซื้อสินค้านั้นหรือไม่ (Whether to buy) 2) ซื้อสินค้าเมื่อไร (When to buy) 3) ซื้อสินค้าอะไร (What to buy) 4) ซื้อสินค้าที่ไหน (Where to buy) และ 5) ชำระเงินได้อย่างไร (How to pay)

Engel (1995) ซึ่งจะเห็นได้ว่าขั้นตอนของกระบวนการซื้อนั้น เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นหลังจากที่ผู้บริโภคได้ทำการประเมินทางเลือกแล้ว ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการประเมินทางเลือก จะเรียกว่าเป็นความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค (Intention to buy) โดยความตั้งใจซื้อที่เกิดขึ้นอาจทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าหรือไม่ก็ได้ การที่ผู้บริโภคไม่ตัดสินใจซื้อสินค้า อาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ เช่น ผู้บริโภคไม่ต้องการเสียเวลาในการตัดสินใจซื้อนั้น ๆ ผู้บริโภคต้องการข้อมูลจาก

สินค้าเพิ่มเติม ผู้บริโภคเกรงว่าการตัดสินใจจะผิดพลาด หรือในอนาคตอาจมีสินค้าที่ดีกว่าผลิตออกมาเป็นต้น สำหรับกรณีที่ผู้บริโภคทำการประเมินทางเลือก และตัดสินใจซื้อสินค้า ผู้บริโภคจะมีการพิจารณาทางเลือกเกี่ยวกับร้านค้าเข้ามาอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการซื้อเพิ่มเติม โดยปัจจัยที่สามารถส่งผลต่อการเลือกร้านค้าของผู้บริโภคนั้น ได้แก่ ปัจจัยด้านสถานที่ตั้ง (Location) ปัจจัยด้านการตกแต่งสถานที่ (Layout) ปัจจัยด้านตัวสินค้า (Merchandising) และปัจจัยด้านการบริการ (Service)

5.2.5 พฤติกรรมหลังการซื้อ (Postpurchase Behavior) หลังจาก que ผู้บริโภคทดลองซื้อสินค้าแล้ว จึงเกิดประสบการณ์การใช้สินค้าในทิศทางที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ ซึ่งหากรู้สึกพึงพอใจในการใช้สินค้านั้นก็มีโอกาสที่จะซื้อตราสินค้าเดิมต่อไปในอนาคต การประเมินผลหลังการซื้อเป็นขั้นตอนที่เป็นผลลัพธ์ของการตัดสินใจของผู้บริโภค โดยผู้บริโภคอาจได้รับความพึงพอใจ

(Satisfaction) หรือความไม่พึงพอใจหลังจากการซื้อสินค้า (Dissatisfaction) ซึ่งถ้าผู้บริโภคได้รับความพึงพอใจหลังจากการซื้อ ผู้บริโภคจะมีทัศนคติในเชิงบวกต่อตราสินค้า และทำการตัดสินใจซื้อตราสินค้านั้นอีกในครั้งต่อไป แต่ถ้าผู้บริโภคไม่ได้รับความพึงพอใจหลังจากการซื้อ ผู้บริโภคจะเกิดทัศนคติในเชิงลบต่อตราสินค้า และจะไม่พิจารณาซื้อตราสินค้านั้นอีกในการตัดสินใจซื้อครั้งต่อไป

QuickMBA.com (2009) วงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ไว้ซึ่งทำให้เห็นรายได้และผลกำไรจากผลผลิตจะค่อยๆเพิ่มขึ้น จนถึงระดับสูงสุดในช่วงระยะอิ่มตัว อธิบายโดยสรุปว่าในขั้นแนะนำ ผู้ผลิตควรพิจารณาการครอบครองสิทธิบัตรทางปัญญา เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบ อาจใช้การตั้งราคาที่ตั้งดูความสนใจให้สามารถมีส่วนแบ่งการตลาด การกระจายสินค้าให้ถึงมือผู้บริโภค และการส่งเสริมการขายด้วยการสื่อสารกับตลาด การสร้างความระมัดระวังรอบคอบให้ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ให้เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคที่มีศักยภาพ ในช่วงระยะเติบโตต้องรักษามาตรฐานคุณภาพ หรือมีรูปลักษณ์ สิ่งต่างๆ ที่เพิ่มเติมขึ้น หรือเพิ่มการบริการสนับสนุน การตั้งราคาอาจคงราคาเดิม หรืออาจเพิ่มราคาหากสินค้านั้นเป็นที่ต้องการและมีคู่แข่งน้อย การส่งเสริมการขายจำต้องกระทำเพื่อขยายฐานการขายให้กว้างขึ้น ในช่วงระยะอิ่มตัวนี้ ยอดการขายจะลดลง มีคู่แข่งในตลาดเกิดขึ้น ผู้ผลิตจะต้องปกป้องรักษาตลาดไว้ ด้วยการสร้างความแปลกใหม่ในตัวผลิตภัณฑ์จากสินค้าของคู่แข่ง อาจใช้การลดราคา การกระจายสินค้าให้ถึงมือผู้บริโภคจะต้องทำให้เข้มข้นขึ้น ทั้งมีสิ่งจูงใจ กระตุ้นความสนใจให้เหนือ คู่แข่งขัน การส่งเสริมการขายเน้นที่ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์

เมื่อถึงช่วงยอดขายลดลงเรื่อยๆ ผู้ผลิตก็มีทางเลือกในการปฏิบัติ ได้แก่ การคงผลิตภัณฑ์ไว้ แล้วเพิ่มเติมสิ่งใหม่ๆ และการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใหม่ การลดต้นทุนในการผลิต และมุ่งเฉพาะตลาดที่มีความต้องการจำเพาะ สุดท้ายก็คือการเลิกผลิต เลหลังสินค้าที่เหลืออยู่ หรือขายให้ผู้ผลิตรายใหม่ เป็นต้น

5.3 แนวคิดความคิดด้านการตลาด (Concept of Marketing)

ปัจจุบันได้แตกต่างจากแนวความคิดดั้งเดิมไป เนื่องจากในปัจจุบันมีการแข่งขันในธุรกิจต่างๆ รวมทั้งธุรกิจผลิตภัณฑ์ จึงมีปัจจัยเพิ่มเติมจากแนวคิดเดิมแนวความคิดเดิมของการตลาดมีหลักใหญ่ๆ อยู่ 3 ประการคือ สินค้ามีคุณภาพดี สินค้ามีราคาถูก มีการบริการหลังการขายมากพอ และบริการได้อย่างทั่วถึงซึ่งถ้าทำได้ครบ 3 ประการนี้แล้ว จะนำมาซึ่งผลกำไรต่อสินค้านั้นๆ ในปัจจุบันนอกจากปัจจัย 3 ข้อ ดังกล่าวข้างต้นยังต้องคำนึงถึงอิทธิพลต่างๆ ที่มีต่อความต้องการของผู้บริโภค เช่น รูปแบบของผลิตภัณฑ์วิธีการใช้หรือความสะดวกในการใช้ การส่งเสริมการขายด้านอื่นๆ

และยังคำนึงถึงอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบต่อกิจการตั้งนั้นอาจจัดเรียงลำดับแนวความคิดของการตลาดผลิตภัณฑ์ในปัจจุบันดังนี้ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2541 : 64)

- 5.3.1 ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพดี ประสิทธิภาพสูง มีความปลอดภัยในการใช้
- 5.3.2 ราคาไม่แพงจนเกินไป หรือไม่แพงกว่าผลิตภัณฑ์ในประเภทเดียวกัน
- 5.3.3 มีผู้แทนแนะนำผลิตภัณฑ์ รูปแบบ (Design Form) ของผลิตภัณฑ์นั้นเหมาะสมกับวิธีการใช้ หรือเป็นที่นิยมของผู้ใช้ มีความสะดวกในการใช้ สี สัน กลิ่น และรสชาติของผลิตภัณฑ์
- 5.3.4 มีการส่งเสริมการขายด้านอื่นๆ อาทิเช่น การโฆษณา (Advertising) ในสื่อโฆษณาต่างๆ เช่น วารสาร ทางไปรษณีย์ (Direct Mail) หรือมีการจัดการแนะนำผลิตภัณฑ์นอกสถานที่
- 5.3.5 คำนึงถึงสภาวะแวดล้อมภายนอกต่างๆ เพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจในการเลือกดำเนินการตลาด เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้บริโภค ขนบธรรมเนียมของผู้บริโภค กฎหมาย หรือข้อจำกัดเกี่ยวกับการประกอบกิจการนั้น
- 5.3.6 การดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับนโยบายหรือกิจกรรมต่างๆ ให้คำนึงถึงความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก
- 5.3.7 มีการหาข่าวสารหรือข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการตลาดจากแหล่งต่างๆ หรือทำการวิจัยด้านการตลาดเพื่อให้ทราบเกี่ยวกับปริมาณความต้องการของตลาด ลักษณะหรือรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ตลาดนิยม ความเคลื่อนไหวของคู่แข่ง ฯลฯ
- 5.3.8 มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือสร้างสรรค์ใหม่ๆ ในด้านสินค้าการบริการ และแก้ไขปัญหาต่างๆ
- 5.3.9 พัฒนาหรือจัดหาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพหรือมีความสามารถที่จะดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้
- 5.3.10 มีการร่วมมือกันอย่างประสานงานกัน และได้ผลดีในทุกแผนกในทุกแผนงาน
- 5.3.11 การตัดสินใจในการปฏิบัติการ (Decision Making) ควรถือเอาผลปฏิบัติของทุกแผนกมาพิจารณา ซึ่งจะต้องสัมพันธ์หรือโยงใยที่ประสานต่อกันได้อย่างดี

5.4 คุณสมบัติผลิตภัณฑ์ที่ดี

สิ่งที่จะเป็นตัวนำทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกมานั้น เป็นผลิตภัณฑ์ที่ดี มีคุณสมบัติครบถ้วน ตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ก็คงจะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่ผลิตภัณฑ์ ควรมี ดังนี้ปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบให้ผลิตภัณฑ์มีคุณสมบัติที่ดี

- 5.4.1 ความแปลกใหม่ (Innovative)
- 5.4.2 มีที่มา (Story)
- 5.4.3 ระยะเวลาเหมาะสม (Timing)
- 5.4.4 ราคาพอสมควร (Price)
- 5.4.5 มีข้อมูลข่าวสาร (Information)
- 5.4.6 เป็นที่ยอมรับ (Regional Acceptance)
- 5.4.7 อายุการใช้งานเหมาะสม (Life Cycle)

5.4.1 ความแปลกใหม่ (Innovative) ความแปลกใหม่ในผลิตภัณฑ์ควรเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ซ้ำซากมีการนำเสนอความแปลกในด้านต่าง ๆ เช่น ประโยชน์ใช้สอย รูปแบบ วัสดุ เป็นต้น

5.4.2 มีที่มา (Story) ผลิตภัณฑ์มีประวัติหรือมีที่มาเล่าเรื่องได้ ไม่ว่าจะเป็นต้นกำเนิดความคิดรวบยอด (Concept) ของการออกแบบให้ผู้บริโภคทราบถึงเรื่องราวเหล่านี้ เช่น นาฬิกาของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ยี่ห้อหนึ่งที่กล่าวถึงต้นกำเนิดมาจากการงานช่างฝีมือในหมู่บ้านที่เก่าแก่หมู่บ้านหนึ่งที่มีการสืบทอดกันต่อ ๆ มาจนถึงปัจจุบัน เป็นต้น

5.4.3 ระยะเวลาเหมาะสม (Timing) มีระยะเวลาที่นำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดนั้นเหมาะสม ตามฤดูกาล หรือตามความจำเป็น หรือเหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภค ในช่วงเวลานั้น ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์เสื้อกันฝนหรือร่ม ก็ควรจะออกสู่ตลาดฤดูฝน หรือผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าชุดนักเรียนก็ออกสู่ตลาดช่วงฤดูภาคก่อนเปิดภาคเรียน เป็นต้น

5.4.4 ราคาพอสมควร (Price) ราคาพอสมควร หมายถึง ราคาขายเหมาะสมกับกำลังการซื้อของผู้บริโภคในตลาดที่ผลิตภัณฑ์นี้ลงไปขาย ซึ่งจะต้องอาศัยการศึกษาวิจัยกลุ่มผู้บริโภคให้ได้ข้อมูลออกมาก่อนที่จะเริ่มทำการออกแบบและผลิต

5.4.5 มีข้อมูลข่าวสาร (Information) ข้อมูลข่าวของตัวผลิตภัณฑ์ควรจะสื่อให้ผู้บริโภคได้ทราบและเข้าใจอย่างถูกต้องในด้านของการใช้งานประโยชน์ใช้สอย ผู้ที่เกี่ยวข้องในส่วนของ การเสนอขายผลิตภัณฑ์ทุกระดับต้องมีความรู้เรื่องของผลิตภัณฑ์นั้นอย่างละเอียด เพื่อการถ่ายทอด ข้อมูลของผลิตภัณฑ์ไปยังผู้ซื้อได้ถูกต้อง จะบังเกิดความเข้าใจและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่ผลิตภัณฑ์ นั้น

5.4.6 เป็นที่ยอมรับ (Regional Acceptance) ผลิตภัณฑ์เป็นที่ยอมรับของสังคมหรือชุมชนทุกชั้นทุกระดับที่เป็นกลุ่มสังคมเป้าหมายของผลิตภัณฑ์ ไม่เป็นสิ่งที่ทำให้เสื่อมเสียหรือขัดต่อขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม หรือ ศาสนา

5.4.7 อายุการใช้งานเหมาะสม (Life Cycle) อายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์ มีความแข็งแรง คงทนต่อสภาพของการใช้งานเหมาะสมกับระยะเวลา หรือมีอายุในการใช้งานที่เหมาะสมกับลักษณะของผลิตภัณฑ์หรือราคาที่เหมาะสม (ธีรชัย สุขสด. 2544 : 93)

5.5 กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์

จากแผนภูมิกระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ สามารถอธิบายรายละเอียดของขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 : ปัญหาการออกแบบ ตั้งประเด็นปัญหาในสิ่งที่จะทำการออกแบบ ก่อนว่ามีปัญหาหรือข้อบกพร่องอะไรบ้างในตัวผลิตภัณฑ์ที่จะทำการออกแบบ และลักษณะของการออกแบบนั้นเป็นการปรับปรุงแก้ไขผลิตภัณฑ์เก่าที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชิ้นใหม่

ขั้นตอนที่ 2 : วิเคราะห์ความต้องการของผู้บริโภคว่าแท้จริงแล้วต้องการอะไร เช่น การใช้งานที่สะดวก รูปแบบที่ทันสมัย สวยงาม ทนทาน ราคาถูก หรืออื่นๆ

ขั้นตอนที่ 3 : กำหนดวัตถุประสงค์ในการออกแบบว่ามีวัตถุประสงค์อย่างไรบ้าง โดยพิจารณาจากข้อมูลทั้งในส่วนของผู้บริโภค ผู้ประกอบการฝ่ายผลิตและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมด้วย

ขั้นตอนที่ 4 : ออกแบบเพื่อเลือก โดยทั่วไปจะใช้วิธีทำแบบร่างเพื่อเลือกไว้หลาย ๆ แบบ เพื่อที่จะได้แบบที่ดีที่สุด

ขั้นตอนที่ 5 : ตรวจสอบความเป็นไปได้ของแบบที่ทำการร่างขึ้นว่าเป็นไปได้หรือไม่ เพียงใด ไม่ว่าจะเป็นด้านรูปแบบ สี สัน ขนาด หน้าที่ใช้สอย กรรมวิธีการผลิต และอื่นๆ

ขั้นตอนที่ 6 : สรุปเลือกแบบที่ดีที่สุดและหากพบว่าส่วนใดหรือจุดใดยังมีข้อบกพร่อง ก็ให้ทำการแก้ไขปรับปรุงจนกว่าจะได้ผลลัพธ์ที่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 7 : ทำการเขียนแบบงานที่ได้ออกแบบไว้ให้สมบูรณ์ ซึ่งนักออกแบบผลิตภัณฑ์จะต้องกำหนดรายละเอียดต่างๆ ในงานออกแบบให้ครบถ้วน เพื่อใช้เป็นสื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ และใช้ในการประกอบการพิจารณาแบบ หรือการกำหนดรายละเอียดต่างๆ ของชิ้นงานที่จะช่วยให้ฝ่ายผลิตเข้าใจได้ง่าย และสามารถตัดสินใจในการทำงานได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องเรียบร้อย (วัชรินทร์ จรุงจิตสมุท. 2548 : 104)

Advent Design Corporation (2009) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนออกแบบที่เป็นโน้ตค้น (Conceptual Design)
 - 1.1 การกำหนดลักษณะจำเพาะของผลิตภัณฑ์ (Product Specifications) คณะทำงานจะกำหนดลักษณะจำเพาะของรูปแบบผลิตภัณฑ์ ตลาดนี้เป็นเป้าหมาย ต้นทุน เป็นตัวกำหนดราคาขาย ฯลฯ
 - 1.2 กำหนดมโนทัศน์ในการออกแบบ (Design Concept) หาแนวคิดรวมยอดเกี่ยวกับรูปลักษณะของผลิตภัณฑ์จากลักษณะจำเพาะของผลิตภัณฑ์ที่ได้กำหนดไว้
2. ขั้นตอนการปฏิบัติที่เป็นไปได้ (Feasibility)
 - 2.1 ตรวจสอบแนวความคิดของผลิตภัณฑ์ต้นแบบ (Proof-of-Concept Prototype) ตรวจสอบถึงแนวคิดในการออกแบบ ประชุมอภิปรายเพื่อหาข้อตกลงเกี่ยวกับต้นแบบ
 - 2.2 ทำผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่สมบูรณ์แบบรุ่นที่ 1 (Alpha Prototype) ที่ตรงตามลักษณะจำเพาะของผลิตภัณฑ์ที่ได้กำหนดใช้ และทดสอบคุณภาพ
3. ขั้นตอนการพัฒนาและตกแต่ง (Development and Design)
 - 3.1 ทำผลิตภัณฑ์ต้นแบบรุ่นที่ 2 (Beta Prototype) เป็นการวางแผนทดสอบและเตรียมความพร้อมเพื่อการผลิต การทดสอบนี้จะต่างจากการทดสอบของ Alpha Prototype เพราะการทดสอบครั้งนี้ทดสอบกับผู้ใช้จริง มีการประชุมเพื่อการปรับปรุงแก้ไข เมื่อเป็นที่ต้องการ หมายถึงว่าผลิตภัณฑ์นี้พร้อมออกสู่ตลาด
 - 3.2 ขั้นตอนก่อนการผลิต (Pre-Production) เป็นการนำผลิตภัณฑ์ต้นแบบออกสู่การผลิต เพื่อให้การผลิตมีมาตรฐาน คุณภาพการผลิตจะถูกตรวจสอบ การผลิตย่อย ๆ จะเกิดขึ้นและนำออกสู่ตลาดในลักษณะของสินค้าตัวอย่าง
4. ขั้นตอนนำออกสู่ตลาด (Introduction) เป็นขั้นที่ผลิตภัณฑ์ได้อยู่ในกระบวนการผลิตจริง และนำออกสู่ตลาด ที่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า
5. ขั้นตอนกำหนดมาตรฐาน (Standardization) การกำหนดมาตรฐานเพื่อลดต้นทุนการผลิต การทำให้ผลิตภัณฑ์ใหม่มีสภาพเดิมที่เหมือนกัน อาจเป็นผลต่อการขาย
6. ขั้นตอนวางแผนสืบเนื่อง (Succession Planning) ผู้ผลิตต้องวางแผนต่อไปล่วงหน้า เป้าหมายในขั้นนี้วางแผนรับวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ เมื่อถึงขั้นความต้องการของตลาดในผลิตภัณฑ์นี้ลดลง ต้องสามารถวางตลาดผลิตภัณฑ์ใหม่มาแทนที่ได้ทันที

6. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้เป็นเอกลักษณ์

ผลิตภัณฑ์ใหม่ (New Product) หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่อาจมีลักษณะริเริ่มหรือเป็นเอกลักษณ์เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะแตกต่างจากผลิตภัณฑ์เพิ่มที่มีอยู่ สามารถสนองความต้องการเพิ่มหรือความต้องการใหม่ของผู้ซื้อได้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่มีกระบวนการ 6 ขั้นตอน (ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2535 : 310-322)

6.1 ลักษณะผลิตภัณฑ์ใหม่ (Categories of New Product)

6.1.1 ผลิตภัณฑ์ใหม่ (New Product) หมายถึง ผลิตภัณฑ์ใด ๆ ที่กิจการธุรกิจนำเสนอต่อตลาด แล้วทำให้ตลาดมีโอกาสเลือกเพิ่มขึ้น ผลิตภัณฑ์ใหม่ อาจจะเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ไม่มีใครเคยมีผู้ผลิตมาก่อน เริ่มมีผู้ผลิตรายแรกของโลก จัดเป็นนวัตกรรม (Innovation) หรืออาจเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ของกิจการหนึ่งเพิ่งนำออกจำหน่ายเป็นครั้งแรก หรืออาจจะดัดแปลงปรับปรุงจากผลิตภัณฑ์ที่เคยจำหน่ายอยู่เดิม (นวัตกรรม หมายถึง การเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่) จึงอาจจำแนกลักษณะความใหม่ของผลิตภัณฑ์ได้ดังนี้

6.1.2 ผลิตภัณฑ์นวัตกรรม (Innovative Product) หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่เคยมีมาก่อนในตลาด เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการสร้างขึ้นใหม่ มีลักษณะที่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น ๆ และไม่มีผลิตภัณฑ์จะตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ใกล้เคียงกันเช่นเครื่องคำนวณอิเล็กทรอนิกส์ เมื่อออกสู่ตลาดครั้งแรกหรือการผลิตคอมพิวเตอร์ หรือระบบสื่อสารดาวเทียม เป็นต้น

6.1.3 ผลิตภัณฑ์ปรับปรุงใหม่ (Adaptive Replacement Product) เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์เดิมที่เคยใช้อยู่ เช่นน้ำยาซักผ้าใช้ แทนผงซักฟอก หรือผงซักฟอกใช้แทนสบู่ กาแฟผงสำเร็จรูปใช้แทนกาแฟบดที่ต้องต้ม หรือเส้นใยสังเคราะห์ใช้แทนเส้นใยธรรมชาติระบบ Remote Control ที่ใช้กับโทรทัศน์หรืออุปกรณ์ไฟฟ้าต่าง ๆ Cable T.V. เป็นต้น

6.1.4 ผลิตภัณฑ์เลียนแบบ (Imitative Product) เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ของกิจการแต่เลียนแบบผลิตภัณฑ์ของคู่แข่งที่มีอยู่แล้วในตลาด ลูกค้ายอมรับรู้ว่าผลิตภัณฑ์ชนิดเดิมของอีกตราหนึ่งหรือมีผู้ผลิตอีกรายหนึ่งผลิตออกจำหน่ายด้วย เช่น ชุดเสื้อผ้ากีฬา เครื่องดื่มเกลือแร่ น้ำอัดลมบรรจุขวดเพ็ท (PET) ชุดอุปกรณ์ล้างหัวเทปคลาสเซ็ท (Classet) บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป เป็นต้น (ธีรชัย สุขสด. 2544 : 96)

6.2 การออกแบบตามหลัก DIY

การออกแบบตามหลักการ DIY คือหลักการที่อธิบายเรื่องของการจับจ่ายใช้สอยของคนด้วยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ง่ายๆ ว่าผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อสินค้าใดๆ เมื่อคิดว่าสิ่งเหล่านั้นสามารถสร้างความพึงพอใจสูงสุด นักการตลาดเข้าใจจิตวิทยาผู้บริโภคในสวนนี้ดี จึงต้องใช้สารพัดวิธีการจูงใจให้เกิดความพึงพอใจ ซึ่งจะมีอะไรที่ทำให้ลูกค้าพึงพอใจได้เท่ากับเขาลงมือทำเอง สินค้า DIY ในปัจจุบันจึงไม่ได้ถูกจำกัดไว้เฉพาะงานช่างที่ต้องอาศัยฝีมือหรือความรู้ทางเทคนิค แต่ขยายขอบเขตไปเกินกว่าแค่การทำได้ด้วยตัวเอง (Do It Yourself) ไปสู่การออกแบบด้วยตนเอง (Design It Yourself) เนื่องจากพฤติกรรมปกติของมนุษย์มักจะมีความเป็นกลุ่มก้อน แต่ในรายละเอียดของแต่ละบุคคลล้วนมีความชอบที่เป็นส่วนตัวซึ่งแตกต่างหลากหลาย การผลิตสินค้าในระบบอุตสาหกรรมมีข้อจำกัดด้านเทคนิคและเหตุผลด้านต้นทุน ทำให้ต้องผลิตสินค้าหน้าตาเหมือนกันออกมาทีละมากๆ ทางเลือกของผู้บริโภคจึงถูกจำกัด และไม่ตอบสนองต่อความต้องการในระดับปัจเจกบุคคล ดังนั้นในธุรกิจที่มีการแข่งขันสูง โอกาสจะพลาดหลังต่อคู่แข่งเป็นไปได้มาก โดยหลักการมุ่งตอบสนองต่อความต้องการในความแตกต่างของผู้บริโภคทำให้เกิดแนวคิดการให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมในการออกแบบสินค้าเพิ่มเติมเพื่อสร้างความแตกต่าง

สินค้าที่สามารถสร้างกลุ่มผู้ใช้ จะมีโอกาสในการสร้างความแตกต่างได้สูงกว่าสินค้าบริโภคโดยทั่วไป ต้นทุนของสินค้าจะสูงขึ้นหลายเท่าตัว และมักจะมีการใช้วัตถุดิบอย่างสิ้นเปลือง แต่ในปัจจุบัน เทคโนโลยีที่ตื่นกว่าเดิมมาก รวมถึงราคาเครื่องมือต่างๆ ลดลง ทำให้การทำด้วยตัวเองไม่ใช่เรื่องไกลเกินความจริง ความชอบทำอะไรด้วยตัวเอง เป็นหนึ่งในแรงผลักดันของผู้ที่อยากเห็นสิ่งต่างๆ เกิดขึ้น และสำเร็จด้วยตนเอง เป็นความสนุกและประสบการณ์ที่สร้างความภูมิใจ ซึ่งคนที่มีความชอบคล้ายๆกัน จะถูกดึงดูดเข้ามาหากัน และเกิดเป็นชุมชนของคนที่มีความสนใจร่วมกันทำให้เกิดโอกาสในธุรกิจใหม่ ซึ่งในอเมริกามีการเปิดพื้นที่เพื่อเป็นโรงเครื่องมือที่ชื่อว่า Techshop มีเครื่องมือหลากหลาย (ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) .129 - 132) และหากพูดถึงเรื่องการ DIY คงไม่ได้หมายความว่า Do It Yourself เท่านั้น แต่ในปัจจุบันยังสื่อความไปถึง Design Identity by Yourself เพราะเราสามารถเรียนรู้และมีส่วนร่วมกับการแสดงออกลงไปในสินค้านั้นๆ ได้ด้วยการลงมือทำ ใส่ไอเดีย ความสร้างสรรค์เข้าไปในสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ เชื่อว่าการได้มีส่วนร่วมในการออกแบบจะทำให้คุณสนุก ทำหาย มีความผูกพันกับผลิตภัณฑ์ชิ้นนั้นๆ และยังก่อให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของงาน ดีไซน์ จึงไม่แปลกใจว่า ในปัจจุบันแนวความคิดการทำให้ผู้บริโภคมีส่วนตัดสินใจในการผลิตสินค้าและบริการนั้นเริ่มมีให้เห็นมากขึ้น อาจเห็นได้จากแบรนด์เฟอร์นิเจอร์ชื่อดังจากสวีเดน ที่เน้นการออกแบบให้งานดีไซน์ต้องสามารถประกอบติดตั้งเองได้ง่ายโดยลูกค้า ที่ได้รับการตอบรับอย่างดีจากทั่วทุกมุมโลก บอกได้ว่าการออกแบบสินค้าเพื่อตอบสนองอัตลักษณ์ที่แตกต่างของผู้บริโภค นอกจากจะเป็นเรื่องสนุก และ ทำหายแล้วยังมาพร้อมความภูมิใจที่ได้ครอบครองงานดีไซน์ที่มีเพียงชิ้นเดียวในโลก ซึ่งมาจาก ไอเดียของผู้บริโภคด้วย (คทาทอง ทองใหญ่. 2555 : 1)

6.3 แนวโน้มการออกแบบ ค.ศ. 2013

การออกแบบควรคำนึงถึงวิถีชีวิตของผู้บริโภค และแนวโน้มความต้องการของผู้บริโภค (Trend) สำหรับในช่วงปี ค.ศ. 2013 มีแนวคิดเกี่ยวกับแนวโน้มสิ่งทอปี 2013 ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 แนวทาง คือ

6.3.1 Classic ลายผ้าคล้ายการพับจีบ และขมวดปม โทนสีที่ใช้เป็นสีพื้นสีเข้มสีดำ โดยมีเฉดสีเหลืองทอง น้ำตาลหรือบรอนซ์ แสดงถึงความทันสมัยของผู้หญิงในกลุ่มผู้ชาย ที่มีบทบาท

6.3.2 Nature เป็นการใช้รูปทรงของกิ่งไม้ ใบไม้ ดอกไม้

6.3.3 Ethnic เป็นการใช้งานหัตถกรรมที่มีลักษณะการผสมผสานของวัสดุทำให้มองดูคล้ายกับการทำด้วยมือและไม่ละเอียด ลวดลายผ้าประกอบด้วยสีคราม ลายผ้าบาติก ลายจักสาน และลวดลายงานหัตถกรรมอื่นๆ พื้นผิวผ้าให้ความรู้สึกว่าเป็นงานหัตถกรรม มีรูปทรงกราฟิกเป็นลอนคลื่น การสะท้อนเงาของลายกราฟิกและลาย 3D โทนสีใช้ความกลมกลืนระหว่างสีขาวและสีดำ ซึ่งเป็นโทนสีอบอุ่นมีชีวิตชีวา สีนํ้าตาลแดง สีฟ้า สีเทอร์ควอยซ์ สีชมพู สีทองแดงและสีทอง

6.3.4 Modern เป็นการใช้เทคนิคการวาดภาพแอสแตกรกในการออกแบบสิ่งทอ เช่น เทคนิคการใช้แปรง สเปรย์ การหยดของสี ลวดลายผ้าเป็นการใช้เทคนิคสีน้ำ รูปทรงเรขาคณิต โดยเฉพาะรูปทรงสามเหลี่ยม วงกลมและเส้นตรงใช้รูปแบบคอนสตรัคติวิสต์และสถาปัตยกรรม มีการใช้สีตัดกันเช่น สีสว่างกับสีมืด สีสว่างกับสีสดใส (Lobster Concepts. 2555)

ภาพประกอบ 7 แนวโน้มการใช้สีตามค่านิยมปี 2013

6.4 ขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ มี 8 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่

ขั้นที่ 2 การกลั่นกรองความคิด

ขั้นที่ 3 การพัฒนาแนวคิดและการทดสอบแนวความคิด

ขั้นที่ 4 การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ทางธุรกิจ

ขั้นที่ 6 การพัฒนาผลิตภัณฑ์

ขั้นที่ 7 การทดสอบตลาด

ขั้นที่ 8 การดำเนินธุรกิจ (นิรัช สุดสังข์. 2548 : 41)

ขั้นที่ 1 การสร้างความคิด (Idea Generation) เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นการค้นหาความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งเป็นความลึกที่มองเห็นสู่ทางที่จะขายผลิตภัณฑ์นั้น ในขั้นนี้จึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการค้นหาแหล่งความคิดและวิธีการในการค้นหาความคิด

ขั้นที่ 2 การกลั่นกรองและการประเมินความคิด (Screening and Evaluation of Idea) เป็นการพิจารณาว่าความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สร้างขึ้นจากขั้นที่หนึ่ง แล้วย่นำมากลั่นกรองและประเมินว่าความคิดใดที่จะนำมาวิเคราะห์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ทางธุรกิจ (Business Analysis) เป็นการพิจารณาว่าความคิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่คัดเลือกในขั้นที่ 2 จะมีความเป็นไปได้เพียงใดในทางธุรกิจ งานในขั้นนี้ประกอบด้วย 1) กำหนดลักษณะผลิตภัณฑ์ 2) คาดคะเนความต้องการซื้อของตลาด 3) กำหนดภาวะความรับผิดชอบ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้สำหรับผลิตภัณฑ์ ขั้นที่ 1 2 3 ที่กล่าวมานั้นจะต้องนำไปทำการทดสอบความคิด (Concept Testing) ซึ่งหมายถึงการนำความคิดไปทดสอบกับกลุ่มผู้บริโภคเพื่อดูความรู้สึกนึก

คิด และการยอมรับความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ถ้าความคิดนั้นมีความเป็นไปได้ ก็จะนำไปสู่ขั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ขั้นที่ 4 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) เป็นการเปลี่ยนความคิดที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นรูปเป็นร่าง (Physical Product) ขึ้นมาประกอบด้วยการพัฒนาด้านรูปลักษณะผลิตภัณฑ์ (Product Prototype) และการพัฒนาหน้าที่การทำงานของผลิตภัณฑ์

ขั้นที่ 5 การทดสอบตลาด (Test Marketing) เป็นการนำผลิตภัณฑ์ใหม่ที่พัฒนาแล้วไปทดสอบการยอมรับของลูกค้าเป้าหมายในอาณาเขตที่จำกัด โดยมีการใช้โปรแกรมการตลาดที่กำหนดให้ ในขั้นนี้จะทำให้ทราบข้อบกพร่องที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงต่างๆ

ขั้นที่ 6 การดำเนินธุรกิจ (Commercialization) เป็นการนำผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาดจริง ตามแผนการตลาดที่กำหนดไว้ ขั้นนี้จึงถือว่าเป็นขั้นแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่ (Introduction Stage) ซึ่งเป็นขั้นแรกของวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2535)

7. การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เน้นคุณค่าทางวัฒนธรรม

ระบบสังคมและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับผู้บริโภคในสังคมนั้น และมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมการแสดงออกของผู้บริโภคแต่ละคน โดยปกติผู้บริโภคมักแสดงพฤติกรรมไปในทางที่สังคมต้องการ เพื่อให้ตนเองได้อยู่ในสังคมนั้นต่อไป ดังนั้น ก่อนที่จะทำการออกแบบอะไร นักออกแบบต้องพิจารณาระบบสังคมของกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายว่า สังคมนั้นมีพฤติกรรมในการแสดงออกและการอยู่ร่วมกันอย่างไร มีการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีกันอย่างไร เพื่อสรุปประเด็นมาสร้างสรรค์ผลงานให้เหมาะสมและเกิดการยอมรับ

ถ้าวัฒนธรรมคือจุดสร้างความแตกต่าง การใส่จุดเด่นของวัฒนธรรมประจำชาติในงานออกแบบผลิตภัณฑ์ นอกจากจะทำให้เกิดเอกลักษณ์ทางรูปลักษณะที่แตกต่างแล้ว ยังเพิ่มมิติคุณค่าทางวัฒนธรรมและความหมายให้กับชิ้นงานด้วย ทำให้ผู้บริโภคเกิดความรู้สึกทางความคิดที่มีต่อสินค้านั้น ๆ แตกต่างกันไป ดังคำเปรียบเปรยที่ว่าซื้อผลิตภัณฑ์อเมริกาเหมือนซื้อความฝัน (ความก้าวล้ำทางเทคโนโลยี) ซื้อผลิตภัณฑ์ฝรั่งเศสเหมือนซื้อความหรูหรา (ความมีรสนิยมและประวัติความเป็นมา) ซื้อผลิตภัณฑ์ญี่ปุ่นเหมือนซื้อความคิดความสมบูรณ์แบบ (ความเอาใจใส่ในรายละเอียด)

ตัวอย่างความสำเร็จของประเทศเหล่านี้ น่าจะเป็นแนวทางที่ดีสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไทยให้เป็นที่ยอมรับได้ การพัฒนารูปลักษณะไปสู่ความเป็นสากลด้านเดียว ไม่เพียงพอสำหรับผู้บริโภคในการจดจำสินค้า ความแยบยลในการสอดแทรกวัฒนธรรมแบบไทยๆ ที่สั่งสมกันมานาน น่าจะเป็นทางออกที่ดีสำหรับการสร้างเอกลักษณ์ในงานออกแบบผลิตภัณฑ์ของเรา แต่อาจต้องใช้เทคโนโลยีทางอุตสาหกรรมมาช่วยเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของงานหัตถกรรม ในการทำให้เกิดรูปแบบที่แปลกใหม่และการใช้งานที่คาดคิดไม่ถึง

ปัจจุบันการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและได้รับการยอมรับมากขึ้นเป็นลำดับ จนเกิดเป็นแนวทางการออกแบบที่เรียกว่า การไขว้ข้ามของวัฒนธรรม (Cross Culture) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการดำเนินชีวิตของคนหลายๆชาติผสมปนเปกัน เช่น ตะวันออกกับตะวันตก เช่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ฯลฯ จนเกิดเป็นความกลมกลืนในรูปแบบใหม่ที่แปลกตาเสน่ห์ลึกลับๆ ของการออกแบบตามแนวคิดนี้ คือ ผู้บริโภคจะได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่แตกต่างจากวัฒนธรรมเดิมที่เคยถือปฏิบัติอยู่

ข้อมูลด้านกฎหมายและแนวนโยบายที่เกี่ยวข้อง

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับงานของกระทรวงวัฒนธรรมมีอย่างน้อย 4 มาตรา ได้แก่ มาตรา 46 พุทธถึงเรื่องบุคคลซึ่งรวมกันเป็นท้องถิ่น ตั้งเดิมย่อมมีสิทธิในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและชาติ มาตรา 69 ระบุไว้ว่าบุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ พิทักษ์ปกป้องและสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาตรา 81 บทบัญญัติเกี่ยวข้องกับเรื่องบทบาทของรัฐ รัฐมีหน้าที่ต้องจัดการศึกษา อบรม สนับสนุนและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ มาตรา 289 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญให้ความสำคัญกับศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นตั้งแต่ระดับบุคคลท้องถิ่น และรัฐ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับแนวนโยบายด้านวัฒนธรรม ดังที่ มาตรา 80 (5) กำหนดให้ ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในศิลปวิทยาการแขนงต่างๆ และเผยแพร่ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าวิจัยจากรัฐ และวรรค 6 ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ ปฏิบัติงานดี และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับแนวนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาตลอดจนกำหนดให้มีการส่งเสริมการประดิษฐ์หรือการค้นคิดเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ รักษาและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย รวมทั้งให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ตามมาตรา 86 (2) อีกด้วย

2. กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทย

ในปัจจุบันองค์กรทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization : WIPO) มีสนธิสัญญาและความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาที่อยู่ในการกำกับดูแลรวม 24 ฉบับ ขณะที่ประเทศไทยเป็นภาคีความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาเพียง 2 ฉบับเท่านั้น คือ ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights : TRIPS-1995) ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) และความตกลงภายใต้องค์กรทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization : WIPO) คือ Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (1931) ซึ่งเป็นแม่บทของการคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ประเภทงานวรรณกรรมและศิลปกรรม (กรมทรัพย์สินทางปัญญา. 2550)

ในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาของไทย อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงพาณิชย์ โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีกฎหมายในการกำกับดูแลทั้งหมด 7 ฉบับ ซึ่งได้มีการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเพิ่มขึ้นตามพันธกรณีที่ไทยมีต่อองค์การการค้าโลก ได้แก่

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534

พระราชบัญญัติคุ้มครองแบบผังภูมิของวงจรรวม พ.ศ. 2543

พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ. 2548 (มากกว่าที่ WTO กำหนด)

1. พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522

ในหมวดที่ 3 สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมักถูก แอบอ้างไปจดสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตร ทั้งนี้เพราะท้องถิ่นไม่มีความรู้เรื่องสิทธิบัตรดังจะตัดตอน คร่าวๆ ดังนี้

มาตรา 56 การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่จะขอรับสิทธิบัตรตามพระราชบัญญัตินี้ ได้ต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่ออุตสาหกรรมรวมทั้งหัตถกรรม และได้กำหนดผลิตภัณฑ์ที่ไม่ใช่ผลิตภัณฑ์ใหม่ไว้ตาม มาตรา 57 ไว้ว่า

(1) แบบผลิตภัณฑ์ที่มีหรือใช้แพร่หลายอยู่แล้วในราชอาณาจักรก่อนวันขอรับสิทธิบัตร (2) แบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการเปิดเผยภาพ สารระสำคัญ หรือรายละเอียด ในเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ที่ได้เผยแพร่อยู่แล้ว ไม่ว่าในหรือนอกราชอาณาจักรก่อน วันขอรับสิทธิบัตร (3) แบบผลิตภัณฑ์ที่เคยมีประกาศโฆษณาตามมาตรา 65 ประกอบ ด้วยมาตรา 28 มาแล้วก่อนวันขอรับสิทธิบัตร (4) แบบผลิตภัณฑ์ที่คล้ายกับแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวใน (1) (2) หรือ (3) จนเห็นได้ว่าเป็นการเลียนแบบบทบัญญัติใน มาตรา 59 กำหนดว่าการขอรับสิทธิบัตร ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และ วิธีการที่กำหนด โดยกฎกระทรวง ซึ่งจะต้องติดตามประกาศกฎกระทรวงต่อไป การขอรับสิทธิบัตรต้องเตรียมเอกสารหลักฐานให้มีรายการดังต่อไปนี้ (1) ภาพแสดงแบบผลิตภัณฑ์ (2) ข้อความระบุผลิตภัณฑ์ที่จะใช้กับแบบผลิตภัณฑ์ที่ขอรับสิทธิบัตร (3) ข้อถ้อยสิทธิโดยชัดแจ้ง (4) รายการอื่นตามที่กำหนดโดยกฎกระทรวง และ มาตรา 60 กำหนดให้คำขอรับสิทธิบัตรแต่ละฉบับ ให้ขอได้เฉพาะแบบผลิตภัณฑ์ที่ใช้กับผลิตภัณฑ์อย่างเดียว

ตามมาตรา 60 ทวิ บุคคลตามมาตรา 14 ที่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรสำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์ไว้นอกราชอาณาจักร ถ้ายื่นขอรับสิทธิบัตรสำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นในราชอาณาจักรภายในหกเดือนนับแต่วันที่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรนอกราชอาณาจักรเป็นครั้งแรก บุคคลนั้นจะขอให้ระบุนว่าวันที่ได้ยื่น คำขอรับสิทธิบัตรนอกราชอาณาจักรเป็นครั้งแรกเป็นวันที่ได้ยื่นคำขอในราชอาณาจักรก็ได้

ที่สำคัญสิทธิบัตรนั้นมียอายุตาม มาตรา 62 สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีอายุสิบปีนับแต่วันขอรับสิทธิบัตรในราชอาณาจักร ในกรณีที่มีการดำเนินคดีทางศาลตามมาตรา 65 ประกอบด้วยมาตรา 16 หรือมาตรา 74 มิให้นับระยะเวลาในระหว่างการดำเนินคดีดังกล่าวเป็นอายุของสิทธิบัตรนั้น มาตรา 62 ทวิ การกระทำที่ขัดต่อมาตรา 63 ก่อนวันออก สิทธิบัตรมิให้ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร เว้นแต่จะเป็นการกระทำต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ขอรับสิทธิบัตรและได้มีการประกาศโฆษณาคำขอ ดังกล่าวตามมาตรา 65 ประกอบด้วยมาตรา 28 แล้ว โดยบุคคลผู้กระทำรู้ว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นได้มีการยื่นขอรับสิทธิบัตรไว้แล้ว หรือได้รับ คำบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นได้มีการยื่นขอรับสิทธิบัตรไว้แล้ว ในกรณีเช่นนี้ ผู้ขอรับสิทธิบัตรมีสิทธิได้รับค่าเสียหายจากบุคคล ผู้ฝ่าฝืนสิทธินั้น การเรียกค่าเสียหายดังกล่าวให้ยื่นฟ้องต่อศาลหลังจากที่ได้มีการออกสิทธิบัตรให้แก่ผู้ขอรับสิทธิบัตรแล้ว ซึ่ง มาตรา 63 กำหนดไว้ว่า “ผู้ทรงสิทธิบัตรเท่านั้นที่มีสิทธิใช้แบบผลิตภัณฑ์กับ ผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร หรือขาย หรือมีไว้เพื่อขาย หรือ

เสนอขาย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ใช้แบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าว เว้นแต่การใช้แบบผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ในการ ศึกษาหรือวิจัย”

จากที่ยกบางมาตราจะเห็นได้ว่าผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง หากมีการนำไป ออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ และจำต้องปฏิบัติตามกฎหมายโดยการนำไปจดทะเบียนสิทธิบัตร หรือสามารถ นำไปจดทะเบียนอนุสิทธิบัตรได้

2. พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาและจะนำออกจำหน่ายควรมีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าเพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบ ดังจะสรุปบางมาตราดังนี้ เครื่องหมายการค้าที่ขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า

มาตรา 6 เครื่องหมายการค้าอันพึงรับจดทะเบียนได้ ต้องประกอบด้วย ลักษณะดังต่อไปนี้

- (1) เป็นเครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะบ่งเฉพาะ
- (2) เป็นเครื่องหมายการค้าที่ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามพระราชบัญญัตินี้

และ

(3) ไม่เป็นเครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าที่บุคคลอื่นได้จดทะเบียนไว้แล้ว

มาตรา 7 เครื่องหมายการค้าที่จะจดทะเบียนได้ต้องทำการออกแบบขึ้น โดยเฉพาะและควรพิจารณาตามเครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะบ่งเฉพาะ ได้แก่ เครื่องหมายการค้าอันมีลักษณะที่ทำให้ประชาชนหรือผู้ใช้สินค้านั้นทราบและเข้าใจได้ว่า สินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้า นั้นแตกต่างไปจากสินค้าอื่น เครื่องหมายการค้าที่มีหรือประกอบด้วยลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นสาระสำคัญดังต่อไปนี้ ให้ถือว่า มีลักษณะบ่งเฉพาะ

(1) ชื่อตัว ชื่อสกุลของบุคคลธรรมดาที่ไม่เป็นชื่อสกุลตามความหมายอันเข้าใจกันโดยธรรมดา ชื่อเต็มของนิติบุคคลตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น หรือชื่อในทางการค้าที่แสดงโดยลักษณะพิเศษและไม่ถึงถึงลักษณะหรือคุณสมบัติของสินค้าโดยตรง

(2) คำหรือข้อความอันไม่ได้ถึงถึงลักษณะหรือคุณสมบัติของสินค้านั้นโดยตรง และไม่เป็นชื่อทางภูมิศาสตร์ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

(3) กลุ่มของสีที่แสดงโดยลักษณะพิเศษ หรือตัวหนังสือ ตัวเลข หรือ คำที่ประดิษฐ์ขึ้น

(4) ลายมือชื่อของผู้จดทะเบียนหรือของเจ้าของเดิมของกิจการของผู้จดทะเบียนหรือลายมือชื่อของบุคคลอื่นโดยได้รับอนุญาตจากบุคคลนั้นแล้ว

(5) ภาพของผู้จดทะเบียนหรือของบุคคลอื่นโดยได้รับอนุญาตจากบุคคลนั้นแล้วหรือในกรณีที่บุคคลนั้นตายแล้วโดยได้รับอนุญาตจากบุพการี ผู้สืบสันดาน และคู่สมรสของบุคคลนั้น ถ้ามีแล้ว

(6) ภาพที่ประดิษฐ์ขึ้น ชื่อ คำ หรือข้อความที่ไม่มีลักษณะตาม (1) หรือ (2) หากได้มีการจำหน่ายเผยแพร่ หรือโฆษณาสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้า นั้นจนแพร่หลายแล้วตามหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด และพิสูจน์ได้ว่าได้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักเกณฑ์นั้นแล้ว ก็ให้ถือว่า มีลักษณะบ่งเฉพาะ

มาตรา 9 การขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้านั้น จะขอจดทะเบียนสำหรับสินค้าเฉพาะอย่างในจำพวกเดียวกันหรือต่างจำพวกกันก็ได้ แต่ต้องระบุรายการสินค้าที่ประสงค์จะได้รับความคุ้มครองแต่ละอย่างโดยชัดเจน

คำขอจดทะเบียนฉบับหนึ่ง จะขอจดทะเบียนสำหรับสินค้าต่างจำพวกกันมิได้ การกำหนดจำพวกสินค้า ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด (ซึ่งจะต้องศึกษาประกาศของรัฐมนตรีประกอบการกำหนดจำพวกสินค้าไว้แล้ว) ผู้ขอจดทะเบียนต้องมีหลักแหล่งทำงานที่ชัดเจนตามความมาตรา 10 เครื่องหมายการค้าอันพึงรับจดทะเบียนได้นั้น ผู้ขอจดทะเบียนเพื่อเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าอันหรือตัวแทน ต้องมีสำนักงานหรือสถานที่ที่นายทะเบียนสามารถติดต่อได้ตั้งอยู่ในประเทศไทย

จากที่ยกเพียงบางส่วนมาสามารถพิจารณาถึงการสร้างแบรนด์สินค้าของมังขึ้น มา เช่น มังน้ำเพียงดิน มังเซ็กน้อย ฯลฯ และออกแบบให้มีลักษณะเฉพาะ และนำไปจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าให้เรียบร้อย

3. พระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

ศิลปวัฒนธรรมมักมีถิ่นที่ชัดเจนการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าเฉพาะอย่างตามกฎหมายกำหนด

มาตรา 28 รัฐมนตรีอาจประกาศให้สินค้าประเภทใดเป็นสินค้าเฉพาะอย่างก็ได้โดยกำหนดในกฎกระทรวงภายใต้บังคับวรรคสี่ เมื่อประกาศให้สินค้าประเภทใดเป็นสินค้าเฉพาะอย่างตามวรรคหนึ่ง การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าที่มีได้มีแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุในคำขอขึ้นทะเบียนเป็นการกระทำโดยมิชอบ แม้ว่าผู้ชี้จะระบุแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงของสินค้านั้นไว้ด้วย หรือได้ใช้คำหรือได้กระทำการใดที่แสดงให้เห็นถึงแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงของสินค้านั้นก็ตาม

การแสดงให้เห็นถึงแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงของสินค้าตามวรรคสองให้รวม ถึงการใช้คำว่า “ชนิด” “ประเภท” “แบบ” หรือคำหรือสิ่งทำนองเดียวกันประกอบกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ใช้กับสินค้านั้น

การกระทำตามวรรคสองมิให้ถือว่าเป็นการกระทำโดยมิชอบหากผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวเป็นระยะเวลาสิบปีติดต่อกันก่อนวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2537 หรือโดยสุจริตก่อนวันดังกล่าว

มาตรา 29 ในกรณีที่สินค้าเฉพาะอย่างที่กำหนดในกฎกระทรวง มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เหมือนหรือพ้องกันแต่เป็นสินค้าที่มีแหล่งภูมิศาสตร์ต่างกัน เมื่อมีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้านั้นดังกล่าว ให้การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในกรณีนี้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (ซึ่งสมควรประกอบว่าได้ประกาศกฎกระทรวงไปอย่างไรบ้างแล้ว) จากที่กล่าวมาถิ่นที่อยู่ของมังไม่ว่าจะเป็นชื่อ ภูเขา ลำน้ำ ชื่อตำบล ชื่อหมู่บ้าน สามารถนำไปจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติ แหล่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยเฉพาะถ้าที่นั้นมีชื่อเสียงอาจโดนแอบอ้างได้ง่าย

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2549 : 1-49) ได้กล่าวถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 - 10 ไว้ดังนี้

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการวางแผนของประเทศ นับเป็นแผนปฏิรูปความคิดและคุณค่าใหม่ของสังคมไทย และประสบความสำเร็จเชิง

กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งการทบทวนผลการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 7 รวมกันได้ข้อสรุปว่า แม้เศรษฐกิจขยายตัวดี แต่การพัฒนาคนและสังคมและการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมยังเป็นไปได้ช้า ส่งผลให้การพัฒนาไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน จึงนำไปสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนารูปแบบใหม่ที่เน้น “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาคนให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการพัฒนา กระบวนการพัฒนารูปแบบใหม่นี้มีพื้นฐานมาจากแนวทางการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงใช้เป็นหลักการทรงงานมาตลอดเวลาหกทศวรรษนับตั้งแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับชีวิตของสังคมไทยและนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ในปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เมื่อประเทศไทยต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรงและส่งผลกระทบต่อคนและสังคมเป็นอย่างมาก การดำเนินนโยบายจึงให้ความสำคัญกับการแก้ไขฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพและมั่นคง และลดผลกระทบจากวิกฤตที่ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานและความยากจนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งปฏิรูประบบการบริหารจัดการทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานยุทธศาสตร์สำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 กระทำได้ไม่เต็มที่ อย่างไรก็ตาม แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 นับเป็นจุดเริ่มต้นของการขับเคลื่อนพลังทางสังคมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง และนำไปสู่การสร้างแนวคิดพื้นฐานในการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมที่สำคัญและเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2550) ได้อัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางการพัฒนาประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนารูปแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาจากวิกฤตเศรษฐกิจให้ลุกล้ำและสร้างฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง และการเชื่อมโยงกับตลาดโลกให้มีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกและสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น เพื่อให้เศรษฐกิจสามารถกลับมาขยายตัวได้อย่างมั่นคง ขณะเดียวกัน มุ่งการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย

ผลการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ประสบความสำเร็จที่น่าพอใจ กล่าวคือ เศรษฐกิจของประเทศไทยมีเสถียรภาพและขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 5.7 ต่อปี รายได้เฉลี่ยต่อหัวเพิ่มจาก 86.3 พันล้านบาทในปี 2545 เป็น 109.7 พันล้านบาท ในปี 2548 และยังมีเสถียรภาพที่มั่นคงตามกรอบเป้าหมายการบริหารนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวม แม้เผชิญปัญหาต่างๆ เช่น การระบาดของโรคอุบัติใหม่หรือโรคระบาดซ้ำ ธรณีพิบัติภัย และราคาน้ำมันที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น เสถียรภาพทางเศรษฐกิจที่เป็นปัญหาสำคัญในช่วงวิกฤตก็ปรับตัวสู่ความมั่นคง โดยอัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยต่ำ อยู่ในกรอบเป้าหมายที่ร้อยละ 3.0 ต่อปี สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ หนี้ต่างประเทศ และหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ในระบบการเงินลดลงมาก ดุลบัญชีเดินสะพัดเฉลี่ยเกินดุลร้อยละ 3.1 ของ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนด และทุนสำรองระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น ขณะที่ฐานการผลิตมีความหลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 8 ต่อปีสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนด ทั้งนี้เป็นผลจากประสิทธิภาพการผลิตที่เพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาด้านคุณภาพและประสิทธิภาพยังช้ากว่าเป้าหมาย โดยที่การขยายตัวด้านปริมาณเร่งตัวเพิ่มขึ้นได้มากกว่าการปรับตัวด้านประสิทธิภาพและคุณภาพ ระบบเศรษฐกิจไทยจึงยังมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขันที่ต้องพึ่งพาวัตถุดิบและค่าแรงราคาถูก และการใช้ทรัพยากรที่เข้มข้น โดยอาศัยความต้องการในตลาดส่งออกเป็นกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญ ขณะเดียวกันการพึ่งพิงปัจจัยภายนอกทั้งวัตถุดิบ พลังและเทคโนโลยียังมีสัดส่วนสูง เศรษฐกิจไทยจึงยังไม่เข้มแข็งพอและอ่อนไหวต่อปัจจัยภายนอกและความผันผวนของเศรษฐกิจโลก สะท้อนถึงความไม่สมดุลในเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจและการขาดระบบการบริหารความเสี่ยงที่ดี เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีของระบบเศรษฐกิจไทย

ในด้านคุณภาพชีวิตของคนไทยดีขึ้น ส่งผลให้ความอยู่ดีมีสุขโดยรวมมีทิศทางดีขึ้น สัดส่วนความยากจนได้ลดลงมากจากร้อยละ 15.6 ในปี 2545 เหลือร้อยละ 11.3 ในปี 2547 และความเหลื่อมล้ำทางรายได้ได้ระหว่างคนจนกับคนรวยมีแนวโน้มดีขึ้น ขณะเดียวกันการส่งเสริมการมีงานทำส่งผลให้การจ้างงานอยู่ในระดับค่อนข้างเต็มที่และสูงกว่าเป้าหมาย ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นมากอันเนื่องมาจากการดำเนินการเสริมสร้างสุขภาพอนามัย ทำให้คนไทยร้อยละ 96.3 มีหลักประกันสุขภาพ รวมทั้งคนส่วนใหญ่ได้รับบริการโครงสร้างพื้นฐานและบริการของสังคมมากขึ้น สำหรับศักยภาพคนไทยโดยรวมดีขึ้น แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษายังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่า 9 ปี โดยในปี 2548 คนไทยมีการศึกษาเฉลี่ย 8.5 ปี การยกระดับการศึกษาของแรงงานไทยที่มีการศึกษาระดับมัธยมต้นมีเพียงร้อยละ 39.8 ต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 50 ที่กำหนด ขณะที่การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างจริงจัง ส่งผลให้ความรุนแรงของปัญหาลดลง อย่างไรก็ตาม ประเด็นปัญหาที่ต้องให้ความสำคัญต่อเนื่อง ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพคน การแก้ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชาชน การสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การบริหารจัดการภาครัฐในเรื่องความโปร่งใส เพื่อสร้างความอยู่ดีมีสุขของคนไทย

การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความก้าวหน้ามากขึ้น แต่ยังไม่สามารถรักษาสอดคล้องระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ได้เท่าที่ควร ยังมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติไปในกระบวนการผลิตค่อนข้างมาก การฟื้นฟูบูรณะยังทำได้น้อย ส่งผลกระทบและเกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การขาดภูมิคุ้มกันของระบบนิเวศ ผลการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 พบว่า พื้นที่ป่าชายเลนมี 1,570,000 ไร่ เพิ่มขึ้นสูงกว่าเป้าหมาย 1,250,000 ไร่ แต่การลดปัญหาเรื่องดินยังดำเนินการได้ต่ำกว่าเป้าหมาย ขณะที่การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการลดมลพิษยังมีปัญหาแหล่งน้ำเสื่อมโทรมมากขึ้น และการจัดการของเสียอันตรายยังทำได้ต่ำกว่าเป้าหมาย ในระยะต่อไปจึงยังจำเป็นต้องเร่งฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงความสมบูรณ์ เพื่อเป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ และเพื่อการดำรงชีวิตของคนไทยอย่างยั่งยืน

แนวโน้มในช่วงต้นของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ประเทศไทยจะยังคงต้องเผชิญปัญหาราคาน้ำมัน ซึ่งสร้างแรงกดดันต่อภาวะเงินเฟ้อและดุลบัญชีเดินสะพัด แต่สถานการณ์โดยรวมเมื่อเทียบกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ถือว่าเอื้ออำนวยต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่จะสามารถให้มีความสำคัญกับเป้าหมายระยะยาวของการพัฒนา ที่มุ่งไปสู่การพัฒนาที่มีความสมดุลและคนมีความสุขได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ที่จะมีผลต่อการพัฒนาในอนาคต แสดงว่าเศรษฐกิจและสังคมไทยจะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบทและส่งผล

กระทบต่อการพัฒนาในมิติต่างๆ รุนแรงขึ้น ดังนั้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จึงเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเพื่อปรับตัวและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตาม “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

วิสัยทัศน์ประเทศไทย มุ่งพัฒนาประเทศไทยสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ และทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

และได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องที่ขับเคลื่อนด้วยการเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา เสริมสร้างบริการสุขภาพอย่างสมดุลระหว่างการส่งเสริม การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ และสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 2) เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชนเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต และอนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้นโยบายทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน นำไปสู่การพึ่งตนเองและลดปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ 3) เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิตเพื่อทำให้มูลค่าการผลิตสูงขึ้น 4) เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และระบบบริหารความเสี่ยงให้กับภาคการเงิน การคลัง พลังงาน ตลาดปัจจัยการผลิต ตลาดแรงงาน และการลงทุน 5) เพื่อสร้างระบบการแข่งขันด้านการค้าและการลงทุนให้เป็นธรรม และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งสร้างกลไกในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ประชาชนในทุกภาคส่วนอย่างเป็นธรรม 6) เพื่อเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ ควบคู่กับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศ และการดำรงชีวิตของคนไทยทั้งในรุ่นปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งสร้างกลไกในการรักษาผลประโยชน์ของชาติอย่างเป็นธรรมและอย่างยั่งยืน 7) เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน และขยายบทบาทขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควบคู่กับการเสริมสร้างกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เกิดผลในทางปฏิบัติต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์การสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม ให้เป็นรากฐานมั่นคงของประเทศว่า การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุล ยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ ทั้งที่เป็นทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้นและเชื่อมโยงกัน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนา มุ่งเน้นการเสริมสร้างทุนทางสังคมจะเป็นพื้นฐานหลัก โดยต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพคนให้เป็นคนที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชน และเป็นพลังของการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาในระยะแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) ประเทศไทย จะต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะข้อผูกพันที่จะเป็น

ประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ จึงจำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นมาใช้ในการเตรียมความพร้อมให้แก่คน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนา

ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน โดยสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และผลักดันให้มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและแข่งขันได้ ด้วยการปรับโครงสร้างการค้าและการลงทุนให้สอดคล้องกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเอเชีย แอฟริกาและเศรษฐกิจภายในประเทศปรับโครงสร้างภาคบริการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มกับสาขาบริการที่มีศักยภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนฐานความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม พัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ซึ่งครอบคลุมถึงการพัฒนารัฐกิจสร้างสรรค์ การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ และการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ พัฒนาภาคเกษตรบนฐานการเพิ่มผลิตภาพในการผลิตและยกระดับการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยเทคโนโลยีและกระบวนการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่มุ่งการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมให้มีคุณภาพและยั่งยืน ด้วยการใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์สู่อุตสาหกรรมฐานความรู้เชิงสร้างสรรค์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ราชกิจจานุเบกษา. 2554 : 17-15)

4. นโยบายรัฐบาลต่อการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น (OTOP)

การเรียกชื่อผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นโดยใช้ชื่อภาษาอังกฤษ “OTOP” เนื่องจากผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันไม่จำเป็นต้องมาจากชุมชนเดียวกัน โดยภาครัฐให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทั้งระบบ ไม่เพียงแต่ระดับตำบลเดียว หรือระดับจังหวัดเดียว (คณะอนุกรรมการบริหารงานส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น. ม.ป.ป) ผลิตภัณฑ์ชุมชน หมายความว่า ผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งผลิตโดยกลุ่มชุมชน และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น หมายความว่า ผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งผลิตโดยผู้ประกอบการรายเดียวหรือผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

นโยบายด้านการส่งเสริมการผลิตและการตลาด มุ่งเน้นการคำนึงถึงความต้องการของตลาดมานำการผลิตโดยภาครัฐที่มีบทบาทในการส่งเสริมและละพัฒนาต้องพิจารณาศักยภาพทางการตลาดของผลิตภัณฑ์นั้นๆ เป็นสำคัญ เนื่องจากหากผลิตตามความต้องการของตลาด จะช่วยเพิ่มโอกาสให้ประสบความสำเร็จมากกว่าการผลิตสินค้าแล้ว จึงค่อยจัดหาตลาดจำหน่าย ซึ่งมีความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจสูงกว่า นอกจากนี้ ในการผลิตยังต้องให้ความสำคัญด้านคุณภาพมาตรฐานเป็นสำคัญ

สำหรับการส่งเสริมการตลาด มุ่งเน้นตามศักยภาพทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ในระดับต่างๆ คือ ระดับชุมชน/ภูมิภาค ระดับชาติ และระดับส่งออก ภาครัฐพึงให้การส่งเสริมการตลาดสร้างโอกาสในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และเชื่อมโยงผู้ซื้อกับผู้ผลิต รวมถึงการส่งเสริมให้ภาคเอกชนได้มีบทบาทในการนำตลาดมาช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จึงเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของรัฐบาลไทยในปัจจุบัน โดยได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น ด้วยการสนับสนุนให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคตามศักยภาพทางการตลาดในระดับต่าง ๆ คือ ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับส่งออก โดยจัดระบบการบริหารจัดการโครงการแบบบูรณาการ เพื่อเสริมสร้างเทคโนโลยีและการจัดการ ควบคู่ไปกับการสนับสนุนด้านการตลาด

โครงการ OTOP ช่วยให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชน ดังนั้น การส่งเสริมการพัฒนาจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างแรงจูงใจให้เกิดความสร้างสรรค์ คิดค้นพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน รวมถึงการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและกลุ่มอาชีพ ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเอง ทั้งนี้ ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่แท้จริงนั้นเกิดจากพลังความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นและการมีผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถ โดยรัฐเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนทางด้านเทคนิค จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่จำเป็น และให้ความช่วยเหลือกิจกรรมทางการตลาด

การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น OTOP มีความสำคัญจึงได้ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากแนวทางการส่งเสริมและพัฒนา ที่ผ่านมา

คณะอนุกรรมการบริหารงานส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น (OTOP) โดยมีรองนายกรัฐมนตรี (นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์) เป็นประธาน คณะอนุกรรมการฯ มีนโยบายในด้านต่าง ๆ ดังนี้ การเรียกชื่อ ผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น โดยใช้ชื่อภาษาอังกฤษ “OTOP” เนื่องจากผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันไม่จำเป็นต้องมาจากชุมชนเดียวกัน โดยภาครัฐให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทั้งระบบ ไม่เพียงแต่ระดับตำบลเดียว หรือระดับจังหวัดเดียว

โดยผลิตภัณฑ์ชุมชน หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งผลิตโดยกลุ่มชุมชน และ ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น หมายความว่า ผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งผลิตโดยผู้ประกอบการรายเดียวหรือผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

นโยบายด้านการส่งเสริมการผลิตและการตลาด มุ่งเน้นการคำนึงถึงความต้องการของตลาดมานำการผลิต โดยภาครัฐที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาต้องพิจารณาศักยภาพทางการตลาดของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ เป็นสำคัญ เนื่องจากหากผลิตตามความต้องการของตลาด จะช่วยเพิ่มโอกาสให้ประสบความสำเร็จมากกว่าการผลิตสินค้าแล้ว จึงค่อยจัดหาตลาดจำหน่าย ซึ่งมีความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจสูงกว่า นอกจากนี้ ในการผลิตยังต้องให้ความสำคัญด้านคุณภาพมาตรฐานเป็นสำคัญ สำหรับการส่งเสริมการตลาด มุ่งเน้นตามศักยภาพทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ในระดับต่างๆ คือ ระดับชุมชน ภูมิภาค ระดับชาติ และระดับส่งออก ภาครัฐพึงให้การส่งเสริมการขายตลาดสร้างโอกาสในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และเชื่อมโยงผู้ซื้อกับผู้ผลิต รวมถึงการส่งเสริมให้ภาคเอกชนได้มีบทบาทในการนำตลาดมาช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์

นโยบายด้านการเสริมสร้างความรู้ คณะอนุกรรมการบริหารฯ ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างความรู้ให้แก่ผู้ประกอบการ โดยมุ่งเน้นการให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ศักยภาพของกลุ่มผู้ประกอบการ ภาครัฐให้การส่งเสริมต้องเตรียมความพร้อมให้แก่กลุ่มชุมชน ก่อนการประกอบธุรกิจ เพื่อให้มีความรู้ด้านการผลิต การตลาดการบริหารจัดการ และรู้จักการจัดการความเสี่ยงทางธุรกิจ สำหรับผู้ประกอบการที่มีความพร้อมและผลิตภัณฑ์มีศักยภาพในเชิงพาณิชย์ ภาครัฐพึงมีหน้าที่ให้การส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาความเป็นผู้ประกอบการให้มีความสามารถในการแข่งขันและสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยั่งยืน

นโยบายด้านการบูรณาการทำงาน ในการดำเนินงานส่งเสริม และพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และท้องถิ่นคณะอนุกรรมการบริหารฯ ได้มอบนโยบายให้หน่วยงานปฏิบัติทำงานแบบบูรณาการ ภาครัฐให้การส่งเสริมต้องดำเนินงานร่วมกัน ตั้งแต่ร่วมกันคิดวางแผนการดำเนินงาน ร่วมกันจัด

กิจกรรมให้มีความประสานสอดคล้อง โดยดำเนินงานในบทบาทหน้าที่หลักของหน่วยงาน รวมถึงการให้ส่วนราชการในพื้นที่ได้ร่วมการดำเนินงานกับส่วนกลาง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบและเป็นองค์รวม นอกจากนี้ ยังได้เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นร่วมกัน

ยุทธศาสตร์และแผนงาน ปี 2550 - 2554

ยุทธศาสตร์และแผนงานส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น การดำเนินงานส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นปี 2550 ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ คือ

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นตามศักยภาพทางการตลาด

แนวทาง : เชื่อมโยงการตลาดนำการผลิต พัฒนาการผลิต คุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดผู้ซื้อทั้งภายในและต่างประเทศโดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและผู้ผลิตชุมชน รวมถึงการขยายโอกาสตามศักยภาพทางการตลาด ประกอบด้วย 3 แผนงาน ได้แก่

2. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างศักยภาพผู้ผลิตชุมชนและท้องถิ่น

แนวทาง: เชื่อมโยงสถาบันการศึกษาในชุมชน ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ เสริมสร้างความรู้และทักษะด้านการบริหารจัดการ ประเมินศักยภาพ และเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการประกอบด้วย 1 แผนงาน

3. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการงานส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น

แนวทาง: การบริหารงานส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น กำกับดูแลและบูรณาการระหว่างภาคเอกชน ภาครัฐ การติดตามประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมฯ รวมถึงการสร้างความร่วมมือด้านการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ชุมชนและท้องถิ่น ทั้งในและต่างประเทศ ประกอบด้วย 3 แผนงาน ได้แก่

5. นโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)

นายกรัฐมนตรี ในฐานะประธานคณะกรรมการนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงโครงการ “ไทยสร้างสรรค์ ไทยเข้มแข็ง” ว่า รัฐบาลให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยหลายปีที่ผ่านมาประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจโลก วันนี้การแข่งขันทางเศรษฐกิจจึงต้องหลุดรอดและดึงความเข้มแข็งของประเทศไทยออกมาโดยผ่านกระบวนการของความคิดที่สร้างสรรค์ และดึงทุนที่ไม่ใช่เป็นตัวเงิน แต่เป็นความคิดทางประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม เพื่อดึงความเป็นไทยที่หลากหลายออกมา แล้วมาแปลงหรือต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ ซึ่งจะสามารถขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจของไทยเติบโตไปได้อย่างมากในอนาคต ที่สำคัญความคิดสร้างสรรค์ที่นำมาใช้ไม่จำเป็นต้องทำให้สิ่งแวดล้อมทรพยากรธรรมชาติมากขึ้น ดังนั้น แนวคิดในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงสอดคล้องอย่างยิ่งกับเศรษฐกิจ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และควบคู่กับเศรษฐกิจที่เป็นการพัฒนาบนความยั่งยืน ซึ่งคือจุดเริ่มต้นที่รัฐบาลคิดว่า เมื่อวิกฤตเศรษฐกิจผ่านพ้นไป โครงสร้างเศรษฐกิจจะไม่ย้อนกลับไปเหมือนเดิม

โดยเฉพาะทุนทางวัฒนธรรมนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ และการมองไปข้างหน้า คือ ดูแลแนวโน้มความเป็นจริงของเศรษฐกิจโลก ซึ่งในระบบปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยม ที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่พร้อมจะจ่ายเงินเพิ่มกับสินค้าที่มีการออกแบบ หรือการบรรจุหีบห่อ ที่สวยงามจากยี่ห้อ ซึ่งเป็นที่นิยมของคนทั่วไป

การพัฒนาเศรษฐกิจจากนี้ไปไม่ว่าจะเป็นภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม ถ้าเติมความคิดสร้างสรรค์เข้าไปจะสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการของไทยได้อย่างมหาศาล และสิ่งหนึ่งที่นักลงทุนชาวต่างประเทศประทับใจในคนงานไทยมาโดยตลอด คือ เรื่องฝีมือ ทักษะ อันเป็นทักษะพิเศษของคนไทย

รัฐบาลได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นองค์ประกอบสำคัญของยุทธศาสตร์ของการพัฒนา ประเทศและขับเคลื่อนมาโดยตลอด ซึ่งเป้าหมายในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในภูมิภาคอาเซียน (Creative Industrial Hub of ASIAN) และเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จากร้อยละ 10-12 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) เป็นร้อยละ 20 ภายในปี 2555 โดยมีความมุ่งมั่นให้ทุกภาคส่วนได้ทราบถึงนโยบายค้ำประกันสัญญาของรัฐบาลในการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เป็นไปตามเป้าหมาย คือ พันธสัญญา แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. การยกระดับโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Infrastructure)
2. การสร้างรากฐานและปลูกฝังความสามารถด้านการคิดและการสร้างสรรค์ในระบบการศึกษาของไทย (Creative Education & Human Resource)
3. การกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative & Inspiration)
4. การส่งเสริมสนับสนุนธุรกิจ และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Business Development & Investment) (อ้างอิงกลุ่มยุทธศาสตร์และแผนการประชาสัมพันธ์ สำนักโฆษก. 2552 : เว็บไซต์)

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) คือ แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยผสมผสานความคิดสร้างสรรค์ของคน วิถีชีวิต วัฒนธรรม และเทคโนโลยี เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ นำไปสู่การสร้างเงิน สร้างงานให้กับประเทศ Creative Economy นั้น ได้รับการยอมรับจากหลายประเทศทั่วโลกในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยในปี ค.ศ.2005 อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทั่วโลกมีมูลค่าการส่งออกถึงกว่า 4 แสนล้านเหรียญสหรัฐหรือคิดเป็น 3.4 % ของมูลค่าการค้ารวมของโลก หลายประเทศนำวัฒนธรรมที่แตกต่างและเป็นเอกลักษณ์มาเป็นจุดขาย เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา เยอรมัน ญี่ปุ่น จีน และเกาหลีใต้ เป็นต้น ซึ่งมีการสร้างมูลค่าจากพื้นฐานความรู้และวัฒนธรรมดั้งเดิมของประเทศ มาพัฒนาเป็นสินค้าและบริการ จึงสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไม่น้อยไปกว่าภาคอุตสาหกรรมหนักหรือภาคธุรกิจการเงินเช่น อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของอังกฤษมีมูลค่าถึง 7.3 % ของ GDP ซึ่งเป็น 2 เท่าของอุตสาหกรรมอื่น ๆ ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกเราจึงมีความจำเป็นต้องปรับตัวและรูปแบบการดำเนินธุรกิจให้สามารถแข่งขันได้มากกว่าที่เป็นเป็นอยู่ในปัจจุบัน เจตนารมณ์ของรัฐบาลที่จะใช้ความคิดสร้างสรรค์ของคนชาติ และทุนวัฒนธรรมนำเศรษฐกิจถูกสะท้อนในคำแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา และร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 อุตสาหกรรมเป้าหมายของโครงการไทยสร้างสรรค์ ไทยเข้มแข็ง หรือ ครีเอทีฟ ไทยแลนด์ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม 15 อุตสาหกรรม ได้แก่

1. กลุ่มวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เช่น งานฝีมือ การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ธุรกิจอาหารไทย และการแพทย์แผนไทย
2. กลุ่มศิลปะ เช่น ศิลปะการแสดง ทัศนศิลป์
3. กลุ่มสื่อ เช่น ภาพยนตร์ สิ่งพิมพ์ กระจายเสียง เพลง
4. กลุ่มงานสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ใช้สอย เช่น ออกแบบ แฟชั่น สถาปัตยกรรม โฆษณา และซอฟต์แวร์

ประกาศพันธสัญญา 12 ข้อ ขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ด้านที่ 1 ยกระดับโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์

(Creative Infrastructure)

พันธสัญญาที่ 1 : จัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ภายใน 6 เดือน (Creative Economy Agency)

พันธสัญญาที่ 2 : ปรับระบบการดูแลและการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดทั้งระบบภายใน 6 เดือน

พันธสัญญาที่ 3 : พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนธุรกิจและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น ระบบ 3G, Fiber Optics, Broadband และ WiMAX

ด้านที่ 2 สร้างรากฐานและปลูกฝังความสามารถด้านการคิด และการสร้างสรรค์ในระบบการศึกษาไทย (Creative Education & Human Resource)

พันธสัญญาที่ 4 : เพิ่มกิจกรรมสร้างสรรค์ในหลักสูตรการเรียนการสอนจัดให้มีวิชาเรียนตำราเรียนเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และทรัพย์สินทางปัญญา ภายในปีการศึกษาหน้าเพื่อสร้างรากฐานด้านความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ระบบการศึกษาไทย

พันธสัญญาที่ 5 : สนับสนุนทักษะช่างเฉพาะทางที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบดีไซน์ ศิลปะแขนงต่างๆและรวมทั้งเพิ่มจำนวนบุคลากร และกำลังคนที่มีขีดความสามารถในด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ด้านที่ 3 กระตุ้นให้ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Society & Inspiration)

พันธสัญญาที่ 6 : ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างรายได้ภายในพื้นที่ โดยการต่อยอดภูมิปัญญาไทย

พันธสัญญาที่ 7 : ยกย่องความสำเร็จของคนไทยที่มีผลงานความคิดสร้างสรรค์ที่ทำชื่อเสียงให้แก่ประเทศชาติและสนับสนุนโครงการต่างๆเพื่อกระตุ้นให้เกิดกระแสเมืองไทยเมืองนักคิด หรือนิคมวัฒนธรรมหรือศิลปะไทยต่อประชาคมโลก

พันธสัญญาที่ 8 : จัดให้มีพื้นที่กิจกรรมและแสดงผลงานที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ (Creative Zone) เพิ่มขึ้นในสถานที่ต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯและส่วนภูมิภาค เช่น พื้นที่ทัศนศิลป์ (Visual Art Zone) พื้นที่ศิลปะการแสดง (Performing Art Zone) เพื่อเปิดกว้างให้นักคิด นักสร้างสรรค์นำเสนอผลงานสร้างสรรค์โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ด้านที่ 4 ส่งเสริมสนับสนุนธุรกิจและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Business Development & Investment)

พันธสัญญาที่ 9 : จัดตั้งกองทุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสนับสนุนแหล่งเงินทุนต่างๆ เพื่อรองรับการเริ่มต้นธุรกิจจนถึงต่อยอดธุรกิจของภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

พันธสัญญาที่ 10 : จัดให้มีมาตรการส่งเสริมการลงทุนสำหรับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ พร้อมทั้งแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย และจัดให้มี พ.ร.บ. ส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยเฉพาะ เพื่อส่งเสริมการลงทุนและการต่อยอดทางธุรกิจของภาคเอกชน

พันธสัญญาที่ 11 : ส่งเสริมด้านการตลาด กิจกรรมเชิงพาณิชย์และการส่งเสริมการส่งออกสินค้า หรือบริการสำหรับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ไทยสู่ตลาดโลก

พันธสัญญาที่ 12 : จัดสรรงบประมาณตามแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง 2553-2555 เพื่อวางรากฐานและขับเคลื่อนโครงการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในวงเงิน 20,000 ล้านบาท

เป้าประสงค์ : เพื่อเสริมสร้างและปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการและการดำเนินงานของภาคีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อการ พัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม และคงไว้ซึ่งความสมดุลของการใช้และ การสงวนรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรม จารีตประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนา

1. ปรับปรุงกลไกการทำงานของภาครัฐเพื่อสนับสนุนการทำงานในเชิงกลุ่มพื้นที่หรือเชิงคลัสเตอร์มากยิ่งขึ้น ทั้งที่อยู่ในรูปของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการและ คณะทำงาน เครือข่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัด และกลุ่มจังหวัด โดยปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการพัฒนาเฉพาะส่วน/พื้นที่
2. เสริมสร้างบทบาท ความเข้มแข็งของภาคเอกชน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา ให้มีบทบาท และส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ของจังหวัด/กลุ่มจังหวัดอย่างเข้มแข็ง ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ โดยให้ตัวแทนของภาคีการพัฒนาดังกล่าวได้เข้ามามีบทบาท มีโอกาสรับฟัง เสนอแนะและ เรียนรู้ในข้อคิดเห็น แนวความคิด และทิศทางการพัฒนาพื้นที่/กลุ่มพื้นที่ สู่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของประเทศ ภายใต้การเป็นตัวแทนใน คณะกรรมการ คณะอนุกรรมการและคณะทำงานต่างๆ ที่ภาครัฐที่จัดตั้งขึ้นอย่างเท่าเทียมกับตัวแทนของภาครัฐ
3. สร้างความตระหนักแก่เครือข่ายวิสาหกิจด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ถึงความสำคัญและจำเป็นของการร่วมมือระหว่างกันอย่างเข้มแข็ง เพื่อทำหน้าที่ใน การแสดงสิทธิ์และเสียง อย่างเป็นเอกฉันท์ของภาคธุรกิจ/เอกชน ผู้มีบทบาทหลักใน การวางกลยุทธ์เชิงรุกทางธุรกิจและ ดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ รวมทั้ง เพื่อเป็นการปรับปรุงและสร้างบรรยากาศในการดำเนินธุรกิจในพื้นที่ บน พื้นฐานของการแข่งขันที่มีคุณภาพและสร้างสรรค์เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายในการพัฒนา คุณภาพและศักยภาพของทุกหน่วยธุรกิจ ให้มีการเจริญเติบโตอย่างเข้มแข็ง เป็นแกน หลักในการผลักดันให้เศรษฐกิจของพื้นที่ให้มีการเจริญเติบโตอย่างเข้มแข็ง ยั่งยืน และพร้อมที่จะก้าวไปสู่การแข่งขันในระดับภูมิภาคและระดับโลกต่อไป

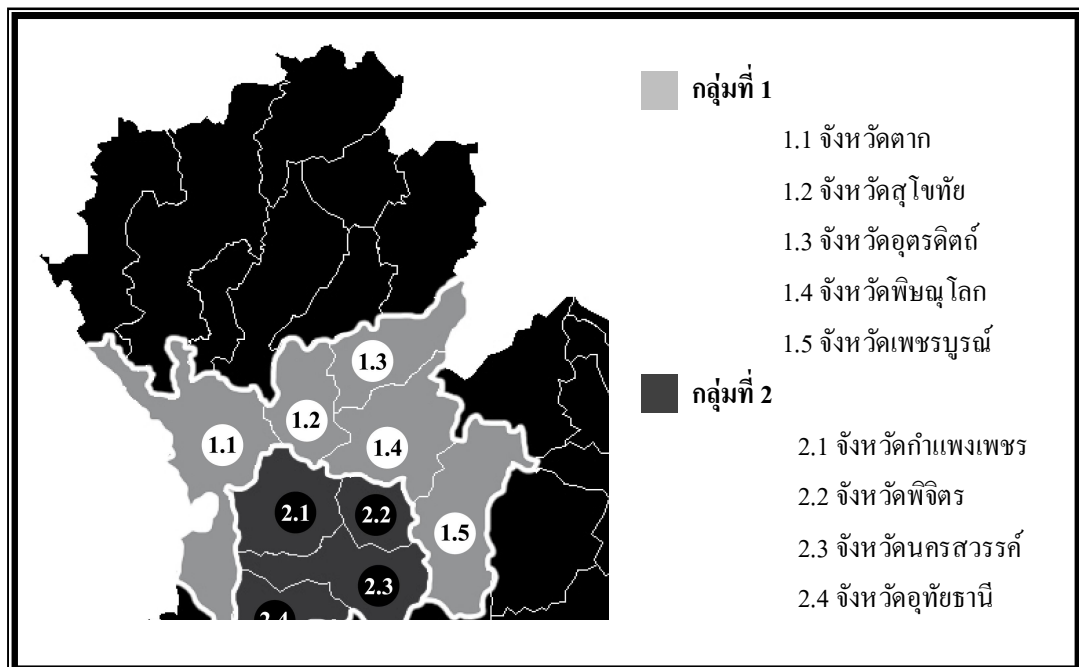

4. สนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดให้สอดคล้องกับศักยภาพ โอกาสและสภาพข้อเท็จจริงในพื้นที่ อาทิ การศึกษา ความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว การศึกษาเพื่อสร้างเส้นทาง การท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในพื้นที่ ผลกระทบด้านการท่องเที่ยวจากโครงการ East-west Economic Corridor และการทบทวนการจัดกลุ่มพื้นที่ให้สอดคล้องกับศักยภาพการพัฒนาในแต่ละด้าน เป็นต้น

ข้อมูลด้านพื้นที่ในการวิจัย

1. ภาคเหนือตอนล่าง

พื้นที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ คือ ภาคเหนือตอนล่าง ตามการแบ่งของยุทธศาสตร์พัฒนาขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 : 95-104) ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ได้แก่ จังหวัดตาก จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งมีพื้นที่รวม 33.9 ล้านไร่ มีประชากร 3.5 ล้านคน และจากการประชุมคณะกรรมการวันอังคารที่ 17 ก.พ. 2552 เรื่องการจัดตั้งกลุ่มจังหวัด และการกำหนดจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด กำหนดให้จังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด และกลุ่มที่ 2 ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิจิตร จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดอุทัยธานี ดังภาพประกอบ 8

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 : 95-104)

ภาพประกอบ 8 การแบ่งกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย

โดยผู้วิจัยวิธีการเลือกศึกษาเฉพาะพื้นที่ใน 2 จังหวัด ของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง คือ จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดตาก ข้อมูลจากศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้ระบุนายละเอียดดังนี้

2. จังหวัดเพชรบูรณ์
 - 2.1 อำเภอหล่มเก่า
 - 2.2 อำเภอเขาค้อ

ภาพประกอบ 9 แผนที่จังหวัดเพชรบูรณ์

2.1 อำเภอหล่มเก่า

ความเป็นมา “หล่มเก่า” เป็นชื่อตำบลและชื่ออำเภอ ณ บริเวณนี้เดิมชื่อ “เมืองหล่ม” หรือ “เมืองลุ่ม” ซึ่งมีหลักฐานปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชว่า เมืองหล่มนี้มีใช่เป็นที่ราชการตั้งขึ้นแต่เป็นเมืองที่ประชาชนร่วมกันสร้าง สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระราชทานนามและขุนวิจิตรมาตรา

พื้นที่ 927.069 ตร.กม.

สภาพภูมิอากาศ มี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ช่วงระยะเวลาตั้งแต่ มีนาคม-มิถุนายน ฤดูฝน ช่วงระยะเวลาตั้งแต่ กรกฎาคม-กันยายน และ ฤดูหนาว ช่วงระยะเดือนตุลาคม-กุมภาพันธ์ ข้อมูลการปกครอง อำเภอหล่มเก่า ประกอบด้วย 9 ตำบล 98 หมู่บ้าน ประชากร อำเภอหล่มเก่า มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม 64,862 คน จำนวนประชากรชาย รวม 32,175 คน จำนวนประชากรหญิง รวม 32,687 คน ความหนาแน่นของประชากร 70.27 คน/ตร.กม. (2551)

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ได้แก่ ทำนา ทำสวน ทำไร่ อุตสาหกรรม ปศุสัตว์ ส่วนอาชีพเสริม ได้แก่ ปลูกผักสวนครัว และเลี้ยงสัตว์ปีก ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอ ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำพุง ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวโพด ข้าวเจ้า ข้าวเหนียวถั่ว

ข้อมูลทั่วไปตำบลบ้านเนิน
ที่ตั้ง

ตำบลบ้านเนินตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอหล่มเก่า มีระยะห่างจาก อำเภอหล่มเก่าจังหวัดเพชรบูรณ์ ประมาณ 4 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดเพชรบูรณ์ประมาณ 65 กิโลเมตร ตำบลบ้านเนินมีเนื้อที่โดยประมาณ 24.4 ตารางกิโลเมตร หรือ 14,850 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าไม้ 1.3 ตารางกิโลเมตร พื้นที่การเกษตร 12,653 ไร่ (คิดเป็นร้อยละ 85.21 ของพื้นที่ทั้งหมด) โดยแบ่งเป็น พื้นที่นา 6,461 ไร่ พื้นที่ไร่ 4,268 ไร่ ไม้ผลไม้ยืนต้น 674 ไร่ และพื้นที่พืชผัก 1,250 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ด้านทิศตะวันตกมีภูเขาสลับซับซ้อนทอดเป็นแนวยาว ทุกหมู่บ้านมีคลอง และลำห้วยไหลผ่านมีสภาพทางกายภาพเป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่ป่าไม้ไม่สมบูรณ์ พื้นที่ส่วนมากเหมาะสำหรับการเกษตร และมีพื้นที่บางส่วนเป็นที่ราบสูงเหมาะแก่การเลี้ยงสัตว์ จำนวนหมู่บ้านในเขตขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเนินมี 8 หมู่บ้าน ตำบลบ้านเนินมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลนาเกาะ ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลนาแซง ตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัด

เพชรบูรณ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเพชรบูรณ์ และติดต่อตำบลวังบาล

อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

พื้นที่และสภาพภูมิประเทศ

ตำบลบ้านเนิน มีเนื้อที่โดยประมาณ 24.4 ตารางกิโลเมตร หรือ 14,850 ไร่ มีสภาพทางกายภาพเป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่ป่าไม้ไม่สมบูรณ์ พื้นที่ส่วนมากเหมาะสำหรับการเกษตร และมีพื้นที่บางส่วนเป็นที่ราบสูง เหมาะแก่การเลี้ยงสัตว์ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ได้แก่ หมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 5, 7, หมู่ที่ 6 มีบางส่วนเป็นที่ราบสูง ส่วนพื้นที่ราบสูงได้แก่ หมู่ที่ 8

สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไป แบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝนและ ฤดูหนาวอากาศเป็นไปตามฤดูกาลส่วนหมู่ที่ 8 บ้านดอยน้ำเพียงดินสูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1,400 เมตร ทำให้อากาศหนาวจัดในฤดูหนาว

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม

สภาพทางเศรษฐกิจ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเนิน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำนาข้าว ทำพืชไร่เช่น ปลูกยาสูบและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปลูกไม้ยืนต้น ไม้ผลและพืชผักต่างๆ ประชากร ส่วนใหญ่ มีฐานะปานกลาง ลักษณะของชุมชนในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเนิน เป็นลักษณะกึ่งชนบท

ด้านเศรษฐกิจ

1. โครงสร้างทางเศรษฐกิจ /รายได้ประชากร ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วน ตำบลบ้านเนินส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม รายได้ประชากรต่อคน/ปี ประมาณ 23,000 บาท/ปี
2. การเกษตรกรรม ลักษณะการ ประกอบอาชีพของประชากรส่วนใหญ่จะ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา ปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น
3. การพาณิชย์ และบริการ

สถานประกอบการด้านพาณิชย์ มีดังนี้ โรงสีข้าว 3 แห่ง,ร้านค้าเบ็ดเตล็ด 16 ร้าน ,ร้านอาหาร 4 ร้าน ปั้มน้ำมันและก๊าซ 5 แห่ง ,ร้านซ่อมจักรยานยนต์ 4 ร้าน,ร้านซ่อมรถยนต์ 1 ร้าน ,และ คลินิกเอกชน 1 แห่ง

4. การท่องเที่ยว ภายในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเนิน มีแหล่งท่องเที่ยวจุดชมวิวที่บ้านดอยน้ำเพียงดินหมู่ที่ 8 และอ่างศิลา หมู่ที่ 6

5. การปศุสัตว์ ภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเนินมีการประกอบ การปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ สุกร เป็นต้น

ด้านสังคม

ชุมชน จำนวน 8 หมู่บ้าน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 4,936 คน แยกเป็นชาย 2,454 คน หญิง 2,482 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 202 คน/ตารางกิโลเมตร และจำนวนครัวเรือน ทั้งหมด 1,135 ครัวเรือน

ด้านการศึกษา

ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเนินมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเนินตั้งอยู่ หมู่ที่ 2 และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านดอยน้ำเพียงดินตั้งอยู่ หมู่ที่ 8 มีสถานศึกษาของรัฐบาล 4 แห่ง

ด้านการเมือง-การบริหาร

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเนิน เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติ กำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 การบริหาร แบ่งการบริหารออกเป็น สภาองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วน ตำบล (เว็บไซต์ bannoen.go.th/system/showdata.asp?TID=135)

2.2 อำเภอลำปาง

ความเป็นมา จากความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองในประเทศไทย จึงทำให้เกิดสงครามก่อการร้ายขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2508 โดยเฉพาะเขตพื้นที่รอยต่อ 3 จังหวัด คือ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย ซึ่งฝ่ายต่อต้านรัฐบาลพิจารณาแล้วเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม สภาพทั่วไปเป็นเขาสลับซับซ้อน ยากที่รัฐบาลจะปราบปรามได้โดยใช้เขาค้อเป็นศูนย์กลาง ต่อมากองทัพพบได้มอบหมายให้กองทัพภาคที่ 3 รับผิดชอบในการต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ โดยจัดตั้งกองบัญชาการผสม 394 ขึ้นที่สนามบินอำเภอลำปาง จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2511 ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของชุดควบคุมที่ 33 และได้ดำเนินการต่อสู้อย่างต่อเนื่องกันมาก โดยผ่านยุทธการที่สำคัญ ๆ รวม 13 ครั้ง เช่น ยุทธการภูเขาแก้ว ยุทธการรามสูร ยุทธการผาเมืองแผ่นดินศึก 1-3

ยุทธการผาเมืองเกรียงไกร ฯลฯ เป็นต้น เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2514-2515 กองทัพภาคที่ 3 ได้เริ่มสร้างถนนแยกจากสายพิษณุโลก-หล่มสัก ตรงบริเวณหลักกิโลเมตรที่ 100 บ้านแคมป์สนไปยังบ้านเล่าลือ และในปีพ.ศ. 2517 ได้มีแนวความคิดที่จะลดความกดดันขัดขวางคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท) โดยสร้างถนนอีกหลายสายบ้านบ้านนางัว-สะเดาพง เพื่อเชื่อมกับถนนสายแรกที่บ้านสะเดาพง แต่ได้รับการขัดขวางต่อต้านอย่างรุนแรง จนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทั้งสองฝ่ายเป็นอย่างมาก ในปี พ.ศ. 2518 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมกองรบพิเศษค่ายสุฤติเสนา จังหวัดพิษณุโลก และทรงมีพระราชดำริให้ใช้ “แผนยุทธศาสตร์พัฒนา” เพื่อยุติสถานการณ์สู้รบ โดยที่จะใช้พื้นที่สองข้างทางเป็นประโยชน์กับราษฎรทั่ว ๆ ไป มิใช่เฉพาะทหารเท่านั้น กองทัพภาคที่ 3 จึงได้จัดตั้งหมู่บ้านยุทธศาสตร์พัฒนาขึ้น โดยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนหนึ่ง เป็นทุนในการก่อสร้างทางครั้งแรก โดยตั้งเป็น “กองอำนวยการโครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็ก” โดยมีงานหลักคือการก่อสร้างทางลาดยางสาย หุ่นสมอ-เขาค้อ ตลอดสาย การฝึกราชกรอาสาสมัคร การจัดสรรที่ดินทำกินให้กับราษฎร การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และเรียกโครงการนี้ว่า “โครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็ก” ดำเนินการโดยเริ่มเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา ต่อมากระทรวงมหาดไทย เล็งเห็นความสำคัญของบริเวณพื้นที่ดังกล่าว จึงได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย จัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอลำปาง เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2527 โดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2527 โดยรวมเอาพื้นที่ตำบลแคมป์สน จำนวน 12 หมู่บ้าน ต.หุ่นสมอ จำนวน 8 หมู่บ้าน ซึ่งแยกมาจากอำเภอลำปาง และพื้นที่ตำบลนางัว อำเภอลำปาง อีก 3 หมู่บ้าน ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวทั้งหมดเป็นพื้นที่ โครงการตามพระราชดำริโครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็กเดิม จัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอลำปางขึ้นกับอำเภอลำปาง จังหวัดเพชรบูรณ์

สำหรับเหตุผลการจัดตั้งกิ่งอำเภอลำปาง เนื่องจากบริเวณที่ตั้งกิ่งอำเภออยู่ในบริเวณเขาค้อ สภาพพื้นที่ทางธรรมชาติเป็นภูเขาและมีต้นค้ออยู่มาก และเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือชื่อเขาค้อเป็นที่รู้จักทั่วไป ในฐานะเป็นพื้นที่ที่มีพลเรือน ตำรวจ ทหาร ได้พลีชีพเพื่อชาติไทย ในการกวาดล้างผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ อันเป็นวีรกรรมที่ทราบโดยทั่วกัน กิ่งอำเภอลำปาง ได้มีความเจริญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วตลอดมา โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยวเขาค้อได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญระดับประเทศ กระทรวงมหาดไทยจึงได้ตราพระราชกฤษฎีกายกฐานะกิ่งอำเภอลำปาง ขึ้นเป็นอำเภอลำปาง ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 108 ตอนที่ 107 ลงวันที่ 19 มิถุนายน 2534 โดยให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 19 กรกฎาคม 2534 เป็นต้นไป ทั้งนี้โดยมุ่งหมายที่จะให้อำเภอลำปางเป็นหน่วยงานของทางราชการที่จะอำนวยความสะดวกของรัฐไปสู่มหาชนได้กว้างขวาง

รวดเร็วและมีประสิทธิภาพสามารถพัฒนาความเจริญทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น

พื้นที่ 1,333 ตร.กม.

สภาพภูมิอากาศ หนาวเย็นตลอดทั้งปี

ข้อมูลการปกครอง อำเภอเขาค้อ ประกอบด้วย 7 ตำบล 72 หมู่บ้าน

1. ข้อมูลทั่วไป ตำบลเขาค้อ

ประชากร อำเภอเขาค้อ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม 33,406 คน จำนวนประชากรชาย รวม 16,919 คน จำนวนประชากรหญิง รวม 16,487 คน ความหนาแน่นของประชากร 25 คน/ตร.กม. (พ.ศ. 2551)

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ได้แก่ เกษตรกร รับจ้าง ทำกิจการรีสอร์ท ที่พัก ส่วนอาชีพเสริม ได้แก่ ทำของที่ระลึก รับจ้าง (กรณีว่างเว้นจากการทำการเกษตร) ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง น้ำตกศรีดิษฐ์ และสวนสัตว์เปิดเขาค้อ ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ มะระหวาน กะทกรก (เสาวรส) กระจ่างดำ (วันที่ปรับปรุงข้อมูล : 14/9/2008) (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. 2552)

ประวัติความเป็นมา ชาวเขาเผ่าม้ง ได้อพยพเข้ามาอยู่ในเขต 3 จังหวัด ประมาณ 70 ปีมาแล้ว โดยชาวเขาชุดแรกอพยพมาจากอำเภอปัว จังหวัดน่าน ผ่านมาทางอำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ และลงมาทางอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร แล้วเดินทางมายังอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งไปอาศัยอยู่บ้านทับเบิก เป็นชุดแรก ต่อมาได้มีชาวเขาอพยพตามมาภายหลังอีกและ ได้ขยายหมู่บ้านขึ้นเป็นบ้านป่ายาบ บ้านขี้เถ้า บ้านเข็กเก่า บ้านป่าห้วย และบ้านเล็กบ้านน้อยต่าง ๆ ในเขตจังหวัดดังกล่าว ต่อมาในปี พ.ศ. 2513 - 2515 กอง.ปค.จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ขอพื้นที่บ้านเข็กน้อยประมาณ 30 ตารางกิโลเมตร และได้อพยพชาวเขาจากศูนย์แรกรับทั้ง 3 แห่ง รวมทั้งบ้านป่าห้วย มารวมกันที่บ้านเข็กน้อย โดยมีนายโก๊ะ สืบทายาท เป็นผู้นำ พ.ศ. 2518 ได้ทำการอพยพชาวเขาจากบ้านเล้าล้อมารวมกันที่บ้านเข็กน้อย เพื่อเป็นแหล่งเดียวกัน พ.ศ. 2524-2525 พตท. 33 ได้เปิดยุทธการผาเมืองเกรียงไกร และผาเมืองเผด็จศึก เพื่อกวาดล้างกองกำลัง ผกค. ทำให้ ผกค.ได้รับความพ่ายแพ้ทั้งทางทหารและทางการเมือง

2. ข้อมูลทั่วไปตำบลเข็กน้อย

สภาพทั่วไปของตำบล ตำบลเข็กน้อย เป็นพื้นที่ที่มีความหนาวเย็นตลอดปี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 600-800 เมตร มีถนนลาดยางจากบ้านเข็กน้อยถึงบ้านห้วยน้ำขาว 1 สาย

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ บ้านห้วยทราย ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย

จังหวัดพิษณุโลก

ทิศใต้ ติดกับ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ

จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศตะวันตก ติดกับ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

จำนวนประชากรของตำบล จำนวนประชากรในเขต อบต. 11,888 คน
และจำนวนหลังคาเรือน 1,740 หลังคาเรือน

ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลัก ทำสวนทำไร่ และอาชีพเสริม ค้าขาย หัตถกรรม

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล ดังนี้ โรงเรียน 2 แห่ง โบสถ์ 2 แห่ง
น้ำตกเข็กน้อย สถานีอนามัย 1 แห่ง ศูนย์ส่งเสริมชาวเขา 2 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 7 ศูนย์
และพิพิธภัณฑสถานชาวเขาเผ่าม้ง หมู่ที่ 6 (ไทยตำบลดอทคอม. 2552)

3. จังหวัดตาก

3.1 อำเภอเมืองตาก

3.2 อำเภอแม่สอด

3.3 อำเภอพบพระ

ภาพประกอบ 10 แผนที่จังหวัดตาก

3.1 อำเภอเมืองตาก

ประวัติความเป็นมา

เมืองตากเป็นเมืองลูกหลวงประจำทิศตะวันตกของกรุงสุโขทัยตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ดังปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกตอนหนึ่งว่า "เมื่อกูขึ้นเป็นใหญ่ได้สืบเก่าเข้า ขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด มาที่เมืองตาก พ่อกูไปรบด้วยขุนสามชนหัวซ้าย ขุนสามชนขั้บมาหัวขวา ขุนสามชนเกลื้อเข้าไพร่ฟ้า หน้าใส" การศึกษาในครั้งนั้น ขุนสามชนพ่ายหนี เมืองตากจึงปลอดภัย

ในอดีตเมืองตาก มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "เมืองระแหง" ตั้งเมืองเดิมอยู่ในพื้นที่ตำบลเกาะตะเภา อำเภอบ้านตาก ทางทิศเหนือของตัวเมืองปัจจุบันขึ้นไปประมาณ 24 กิโลเมตร สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเสด็จมาเสวยพระกระยาหารที่เมืองตาก สันนิษฐานไว้ว่า สาเหตุที่มีการย้ายเพราะที่ตั้งเดิมไม่เหมาะสม เพราะในยามศึกไม่เหมาะสมในการตั้งรับหรือถอยทัพ เนื่องจากมีแนวแม่น้ำปิงขวางกั้นอยู่ โดยเฉพาะข้าศึกพม่าซึ่งมาทางทิศตะวันตก จะถึงตัวเมืองก่อน

สำหรับที่ว่าการอำเภอเมืองตาก ก็มีการย้ายสถานที่มาหลายครั้งแล้วเช่นกัน ครั้งแรกอยู่รวมกับศาลากลางจังหวัดต่อมา พ.ศ. 2499 อาคารสถานที่คับแคบไม่เพียงพอกับความเจริญ จึงย้ายไปสร้างที่ริมถนนพหลโยธิน ซึ่งขณะนี้เป็นที่ตั้งด้านป่าไม้ตาก เมื่อ พ.ศ. 2508 เกิดเพลิงไหม้ที่ว่าการอำเภอเมืองตากเสียหายหนัก จึงย้ายไปเข้าบ้านของหลวงสรศักดิ์บุรานุรักษ์ จนกระทั่ง พ.ศ. 2510 ได้สร้างและเปิดใช้ที่ว่าการอำเภอแห่งนี้นับตั้งแต่ได้ตั้งอำเภอเมื่อ พ.ศ. 2429 จนถึงขณะนี้ มีผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอเมืองตากมาแล้ว จำนวน 39 นาย ถึงปัจจุบัน

พื้นที่ 1,599.356 ตร.กม. สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปมีลักษณะทางภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม ร้อนจัดในฤดูร้อน หนาวจัดฤดูหนาว

ข้อมูลการปกครอง มีตำบล 10 แห่ง เทศบาล 2 แห่ง หมู่บ้าน 104 แห่งและ อบต. 9 แห่ง

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

อาชีพหลัก ได้แก่ เกษตรกรรม อ.เมืองตาก มีพื้นที่การเกษตรกรรมทั้งสิ้น 890,409.25 ไร่ มีครุฑเรือน ทั้งหมด 22,536 ครุฑเรือน (รวมครุฑเรือนในเทศบาล) เป็นครุฑเรือนเกษตรกร 9,218 ครุฑเรือน คิดเป็น 40% ของครุฑเรือนทั้งหมด แบ่งพื้นที่การเกษตรเป็นพื้นที่ต่าง ๆ จำนวน 8,948 ครอบครุฑ

ข้อมูลทั่วไปตำบลแม่ท้อ

ตามตำนานกล่าวมา ในสมัยที่ปาลานสาวยังอุดมสมบูรณ์อย่างเต็มที่เมื่อประมาณ 200 กว่าปี สมเด็จพระเจ้าตากสินได้ยกทัพไปตีเชียงใหม่ครั้งที่ 2 ทรงหยุดพักพลที่บ้านระแหง แขวงเมืองตาก มีพวกมอญหนีพม่าเข้ามาสวามิภักดิ์ พระเจ้าตากสินได้ยกทัพเข้าตีขับไล่พม่าซึ่งตามมอญเข้ามา ในคืนหนึ่งพระองค์ได้พลัดหลงทางออกไปจากกองทัพ ทำให้ไพร่พลทหารของพระองค์พากันออกติดตามก็ไม่พบ ประจวบกับภูมิประเทศซึ่งในสมัยนั้นเป็นป่าทึบรกชัฏ ในเวลากลางคืนเดือนมืดทำให้ยากแก่การติดตาม ทหารทุกคนก็ล้ากำลังลงจึงพากันหยุดพัก ขณะที่ทหารไทยเหล่านั้นพักอยู่ก็เกิดปาฏิหาริย์ มีแสงสว่างพุ่งสู่ท้องฟ้าพร้อมกับได้ยินเสียงมาร้องอื้ออึง ทหารที่พักอยู่นั้นต่างก็พากันรีบตรงไปหาจุดที่มี แสงสว่างนั้น พอไปถึงจึงเห็นพระเจ้าตากสินประทับม้าพระที่นั่งกลางลานนั้น มีแสงสว่างออกมาจากพระวรกาย พรั่งพร้อมไปด้วยทหารพม่าประมาณ 50 คน คุณเข้าหมอบกราบสวามิภักดิ์ยอม

แพ้อยู่เบื้องหน้า ทหารไทยต่างตกตะลึงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างปาฏิหาริย์นั้น ประจวบกับเวลาฟ้า
 สางพอดี ต่อมาบริเวณนั้นเรียกว่า “ลานสาาง” และเรียกกันมาจนถึงทุกวันนี้

ข้อมูลทั่วไปตำบลแม่ท้อ
 ที่ตั้ง

ทิศเหนือ ติดต่อบ้านป่ามะม่วง ตำบลหนองบัวเหนือ อำเภอเมืองตาก ตำบลตาก
 ตก อำเภอบ้านตาก และตำบลสามหมื่น อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ทิศตะวันออก ติดต่อแม่น้ำปิง อำเภอเมือง จังหวัดตาก

ทิศใต้ ติดต่อบ้านหนองบัวใต้ อำเภอเมืองตาก ตำบลนาโบสถ์ และตำบลเชียงทอง
 กิ่งอำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก โดยมีแนวเขตเริ่มต้นจากสะพานกิตติขจร

ทิศตะวันตก ติดต่อบ้านศรีราษฎร์ อำเภอพบพระ ตำบลด่านแม่ละเมา ตำบล
 พระวอ อำเภอแม่สอด และตำบลสามหมื่น อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก โดยมีแนวเขตเริ่มต้นจากลำ
 ห้วยแม่คำปอง

อาณาเขต

ตำบลแม่ท้อมีพื้นที่ทั้งสิ้น 560.90 ตารางกิโลเมตร หรือ 350,652.5 ไร่

ภูมิประเทศ

ประกอบไปด้วยป่าไม้และเทือกเขาสูง มีพื้นที่ราบสำหรับการประกอบอาชีพทาง
 เกษตรกรรมน้อย แร่ที่สำคัญได้แก่ แกรนิตและหินปูน

ภูมิอากาศ

สภาพอากาศโดยทั่วไปแบ่งเป็น 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมเป็นต้นไป ไปจนถึงกลางเดือนพฤษภาคม

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนเป็นต้นไป ไปจนถึงเดือนตุลาคม บริเวณ
 เทือกเขาสูง มีปริมาณฝนตกชุกเก็บความชุ่มชื้นเป็นอย่างดี

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนเป็นต้นไป อากาศจะหนาวจัดในช่วง
 เดือนธันวาคม ถึงเดือนมกราคม โดยเฉพาะบริเวณเทือกเขาสูงจะมีอุณหภูมิต่ำ

เขตการปกครอง มีจำนวนหมู่บ้าน 13 หมู่บ้าน (ข้อมูล ณ เดือน พฤษภาคม
 พ.ศ. 2555)

สภาพทางเศรษฐกิจ

พื้นที่การเกษตรและเลี้ยงสัตว์

เนื้อที่การเกษตรพืชไร่ สวน ผักสมุนไพรและไม้ผลไม้ยืนต้น จำนวนทั้งสิ้น
 13,688 ไร่ อาทิ ข้าวโพด ข้าว มันสำปะหลัง ลำไย ฯลฯ

การทำปศุสัตว์ อาทิ เลี้ยงโค ไก่พื้นเมือง สุกร ฯลฯ

การศึกษา

สถานศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พช/สปช. 6 แห่ง โรงเรียนระดับประถมศึกษา
 4 แห่ง โรงเรียนระดับประถมถึงมัธยมต้น 1 แห่ง โรงเรียนระดับประถมถึงมัธยมปลาย 1 แห่ง
 ศูนย์การเรียนชุมชน 1 แห่ง

นอกจากนี้ ยังมีสถาบันศาสนาและองค์กรการศึกษา สถานีอนามัย/บุคลากร
 สถานีตำรวจ (เว็บไซต์ maethotak.org/index-1general.htm)

3.2 อำเภอแม่สอด

อำเภอแม่สอด เป็นอำเภอหนึ่งทางตอนกลางของจังหวัดตาก เป็นอำเภอที่มีการค้าระหว่างประเทศไทยกับพม่ามาก เนื่องจากเป็นอำเภอที่อยู่ติดชายแดน และเป็นที่ตั้งจุดผ่านแดนถาวรด่านพรมแดนแม่สอด เชื่อมโยงเมืองเมียวดี รัฐกะเหรี่ยง ประเทศพม่า อำเภอแม่สอดอยู่ห่างจากอำเภอเมืองตาก 86 กิโลเมตร ได้รับการจัดตั้งเป็นอำเภอมาตั้งแต่ พ.ศ. 2441 ตัวอำเภออยู่ในที่ราบระหว่างภูเขา ส่วนหนึ่งเป็นทิวเขาในฝั่งประเทศไทย อีกส่วนหนึ่งเป็นทิวเขาฝั่งประเทศพม่า อำเภอแม่สอดมีพื้นที่ประมาณ 1,986 ตารางกิโลเมตร ประชากรมีทั้งชาวเขาและคนที่อพยพจากอำเภอเมืองตากเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ รวมทั้งชาวพม่าที่มีภรรยาและบุตรเป็นคนไทยด้วย

ความเป็นมา ประวัติความเป็นมาของอำเภอแม่สอดนั้นยังไม่ปรากฏแน่ชัดว่าจะจะเป็นเมืองยอดของขุนสามชนที่เคยยกทัพไปตีกรุงสุโขทัยหรือไม่ ยังไม่มีผู้ใดพิสูจน์ได้ เมื่อดูตามสภาพบ้านเมืองของอำเภอแม่สอดนั้น ไม่พบว่ามีสิ่งก่อสร้างที่เก่าแก่มียุคอยู่ในยุคของสุโขทัยได้เลย ฉะนั้นจึงน่าจะเชื่อได้ว่าไม่ใช่เมืองเดียวกัน และขณะนี้ได้มีนักโบราณคดีพบซากเมืองโบราณอยู่ในป่าทึบในท้องที่อำเภอแม่สอด ซึ่งอาจจะเป็นเมืองยอดตามศิลาจารึกกรุงสุโขทัยก็ได้

พื้นที่ 1,986.1 ตารางกิโลเมตร

ประชากร อำเภอแม่สอด มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม 119,281 คน (พ.ศ. 2550) ความหนาแน่นของประชากร 60 คน/ตารางกิโลเมตร

ข้อมูลทั่วไปตำบลมหาวัน

ประวัติความเป็นมา เดิมเป็นหมู่บ้านหมู่หนึ่งของ ต.แม่กุ มีผู้มาอยู่คนแรกชื่อนายมหาวัน ไม่ปรากฏนามสกุล ประมาณ พ.ศ. 2522 แยกตำบลจากแม่กุเป็นมหาวัน กำหนดคนแรกชื่อนายแรด ก้อนจระ ปัจจุบันนายณรงค์ ห้วยผัด เป็นกำนันคนที่ 2 และได้ยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อ 11 เม.ย. 2540 มีหมู่บ้านทั้งหมด 12 หมู่บ้าน

สภาพทั่วไปของตำบล พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา จำนวนพื้นที่ทั้งหมด 99,394 ไร่ มีพื้นที่ราบ 34,787 ไร่ หรือ ร้อยละ 35 เป็นภูเขา 64,606 ไร่ หรือร้อยละ 65 มีพื้นที่ติดต่อชายแดนกับประเทศสหภาพพม่า ระยะทาง 7 กิโลเมตร

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลแม่กุ ตำบลพระวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลคีรีราษฎร์ ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระ

และตำบลพระวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ทิศตะวันตก ติดกับ สหภาพพม่า โดยมีแม่น้ำเมยเป็นเส้นกั้นพรมแดน

จำนวนประชากรของตำบล จำนวนประชากรในเขต อบต. 14,100 คน

และจำนวนหลังคาเรือน 3,346 หลังคาเรือน

ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลัก ทำนา ทำไร่ ทำสวน ค้าขายไม้สัก

อาชีพเสริม ร่วมกันผลิตแชมพู และสานแข่งไม้ไผ่

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล :

1. น้ำตกธารารักษ์
2. ถ้ำสี่ฟ้า
3. ตลาดสดผักผลไม้ จากไร่เกษตรกร
4. สวนกุหลาบ
5. ร้านค้าเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก
6. วัดสุวรรณบรรพต ห้วยไม้แป้น และวัดมawangค์
7. อบต. มหาวัน
8. สถานีอนามัยแม่โกนแกน ห้วยไม้แป้น และเจดีย์โยคีะ
9. ป่าไม้

3.3 อำเภอพบพระ

ความเป็นมา เขตพื้นที่อำเภอพบพระ เดิมอยู่ในเขตการปกครองของตำบลช่องแคบ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก คำว่า "พบพระ" มีคำบอกเล่าของนายสุน อติตผู้ใหญ่บ้านคนที่สองของบ้านพบพระ ว่าเมื่อตนอายุได้ 12 ปี ได้อพยพมาพร้อมกับบิดา จากบ้านแม่ตาว อำเภอแม่สอด มาตั้งบ้านเรือน อยู่พร้อมกับญาติรวม 4 หลังคา ซึ่งในสมัยก่อนท้องที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์มากมีป่าไม้มากมาย และมีบริเวณที่ตั้งของโรงพยาบาล พบพระปัจจุบันมีลักษณะพื้นที่เป็นดงป่าหวาย ดงเตย และดงแขม มีน้ำไหลมาจากน้ำออกรูท่วมซังบริเวณนี้เฉอะแฉะ จึงเรียกบริเวณนี้ว่า "เพอะพะ" ซึ่งเป็นภาษาพื้นเมืองภาคเหนือ แปลว่า บริเวณที่มีน้ำซังเป็นแอ่งกระจายกระจายเปรอะแฉะและไปทั่ว ทำให้การสัญจรไปมาลำบากนั่นเอง เมื่อตั้งบ้านเรือนมาได้ 3 ปี ทางราชการจึงประกาศเป็นหมู่บ้านขึ้น เรียกชื่อหมู่บ้านว่า "บ้านเพอะพะ" ตามลักษณะพื้นที่แห่งนี้ ต่อมาได้มีการเสนอแยกตำบลช่องแคบ ออกมาอีก 1 ตำบล ให้ชื่อตำบลใหม่ว่า "ตำบลพบพระ" เพื่อให้สอดคล้องกับคำเดิมที่มีความไพเราะและเป็นศิริมงคล โดยเป็นชื่อ "เพอะพะ" เป็น "พบพระ" ไปพร้อมกันเป็นเหตุให้คำว่า "เพอะพะ" เป็น "พบพระ" นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

พื้นที่ 1006.542 ตารางกิโลเมตร

สภาพภูมิอากาศ มี 3 ฤดู ร้อน ฝน หนาว

ข้อมูลการปกครอง อำเภอพบพระ ประกอบด้วย 5 ตำบล 54 หมู่บ้าน

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

อาชีพหลัก ได้แก่ ทำไร่ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ข้าว มันฝรั่ง พืชผักตามฤดูกาล ทำสวน เช่น ส้มโอ น้อยหน่า ส้มเขียวหวาน ส้มสายน้ำผึ้ง มะนาว ทับทิม ชมพูแมคคาเดเมีย ฝรั่ง ลำไย เงาะ องุ่น มะม่วง ลิ้นจี่ กล้วยไข่ กล้วยน้ำหอมทอง พืชผัก เช่น กะหล่ำปลี ผักกาดขาวปลี กระเทียม หอมแดง คื่นช่าย กวางตุ้ง ผักบุ้ง ผักชี คื่นฉ่าย ถั่วฝักยาว แตงกวา บวบเหลี่ยม มะระจีน พริก มะเขือเปราะ มะเขือยาว ผักกาดหัว มันฝรั่ง ไม้ยืนต้นเศรษฐกิจ เช่น สวนสัก มะยมหอม ทำนา

ส่วนอาชีพเสริม ได้แก่ กลุ่มแปรรูปผลผลิตการเกษตร เช่น กลุ่มข้าวกล้อง ข้าวเกรียบ กลุ่มข้าวแตน ดอกไม้ ประดิษฐ์ เป็นต้น กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง กลุ่มแปรรูปอาหาร เช่น มันฝรั่ง

ทอด น้ำพริกกุ้ง เป็นต้น และกลุ่มเรือนไทยจิ๋ว ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอ ได้แก่ ป่าไม้ แร่ ธาตุ (แร่ดีบุก สังกะสี และพลวง)

ประชากร อำเภอพบพระ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม 53,082 คน จำนวน ประชากรชาย รวม 27,686 คน จำนวนประชากรหญิง รวม 25,396 คน ความหนาแน่นของประชากร 784 คน/ตารางกิโลเมตร (2552) (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. 2552)

ข้อมูลทั่วไปตำบลช่องแคบ

ตำบลช่องแคบ เดิมเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในสมัยก่อนการคมนาคมทางน้ำใช้เรือยนต์ และการขนส่งสินค้าส่งไปขายที่อำเภอแม่สอด ต้องใช้แพไม้ไผ่ การคมนาคมทางบกใช้เกวียนและเดินเท้า เหตุที่ใช้ชื่อว่า “ช่องแคบ” เนื่องจากเป็นช่องเขาที่กั้นระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่าที่มีแม่น้ำเมยไหลผ่าน เป็นช่องเขาที่แคบ มีก้านคนแรก ของตำบลคือ นายฮ้อยฝั้น ว่างวงษ์ ต่อมาเพื่อแก้ปัญหาการปกครองดูแลราษฎรที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล นายสามารถ กั้นพรม ซึ่งเป็นก้านคนที่ 3 จึงเสนอขอแยกตำบลช่องแคบที่ขึ้นอยู่กับอำเภอแม่สอด ออกเป็น “ตำบลพบพระ” และตำบลคีรีราษฎร์ ตามลำดับและขอเสนอตั้งกิ่งอำเภอใหม่ซึ่งเรียกชื่อว่า “กิ่งอำเภอพบพระ” ตำบลช่องแคบ จึงเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอพบพระ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา จากนั้น ได้จัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลช่องแคบ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา

สภาพทั่วไป

ที่ตั้งและขนาด

ตำบลช่องแคบ ตั้งอยู่ทิศเหนือของอำเภอพบพระ มีระยะทางห่างจากตัวอำเภอ ที่ว่าการอำเภอ พบพระ 15 กิโลเมตร ใช้เวลาการเดินทางไม่เกิน 15 นาที มีเนื้อที่ประมาณ 242.43 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 151,518.75 ไร่

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอแม่สอด ระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร (ห่างจาก เขตแดนอำเภอแม่สอด)

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลพบพระ ระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลคีรีราษฎร์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า โดยมีแม่น้ำเมย และภูเขากั้น

ลักษณะภูมิประเทศ

ตำบลช่องแคบ มีลักษณะพื้นที่ภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงสลับกับภูเขาและพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ โดยมีพื้นที่ทางทิศตะวันตกติดต่อแนวชายแดนประเทศพม่า

โอกาสการพัฒนา

ตำบลช่องแคบ มีสภาพทางกายภาพเป็นภูเขาสูงประชาชนในพื้นที่ประกอบ ด้วยกันหลายเผ่า ประกอบด้วยชาวไทยพื้นเมือง ชาวไทยกะเหรี่ยง เผ่าลีซอ เผ่าม้ง มีประเพณีที่ เป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นของตนเองเหมาะสำหรับการฟื้นฟูอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวมีอุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ ถ้ำอุโมงค์วงกต น้ำตกขุนห้วยช่องแคบ แหล่งท่องเที่ยว ทางการเกษตร

เขตการปกครอง

การปกครองแบ่งออกเป็น 15 หมู่บ้านจำนวนประชากร ณ เดือนมีนาคม 2555 จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 5,331 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 10,009 คน เป็นชาย 5,115 คน เป็นหญิง 4,849 คน โดยแยกจำนวนชาย – หญิง แต่ละหมู่บ้าน

ข้อมูลด้านทฤษฎีในการวิจัย

1. ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics)

สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ว่าด้วยเรื่องคุณค่าแห่งความงาม อาจแฝงหรืออาจปรากฏชัดเจนจากสิ่งที่มีมนุษย์พบเห็น องค์ความรู้ดังกล่าวนี้ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในฐานะที่เป็นความรู้พื้นฐานก่อนการศึกษา หรือระหว่างการศึกษาวิชาว่าด้วยศิลปะทั้งมวล ไม่ว่าจะเป็นศิลปะบริสุทธิ์ (Pure Art) หรือศิลปะประยุกต์ (Applied Art) เนื่องจาก “สุนทรียศาสตร์” จะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในความงามของสิ่งที่กำลังศึกษาได้มากขึ้น รวมทั้งสามารถนำไปเป็นแนวความคิดส่วนหนึ่งของการลงมือปฏิบัติงานหรือสร้างสรรค์งานศิลปะประเภทต่างๆ เพื่อให้มนุษย์ผู้พบเห็นผลงานศิลปะเหล่านั้นได้รับรู้ถึงคุณค่าแห่งความงามของผลงานนั้นๆ ตามที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการ

สาระสำคัญของ “สุนทรียศาสตร์” มีดังนี้

คำจำกัดความของสุนทรียศาสตร์ (Meaning of Aesthetics)

คำจำกัดความของ คำว่า สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) นั้นไม่มีขอบเขตหรือคำตอบที่แน่นอนตายตัวเช่นเดียวกับการให้คำจำกัดความเกี่ยวกับคำว่า “ศิลปะ” ที่หลากหลาย

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ (อังกฤษ-ไทย) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2541 ระบุว่า สุนทรียศาสตร์ เป็นวิชาที่ว่าด้วยความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งงดงาม ไพเราะ หรือรื่นรมย์ ไม่ว่าจะเป็นของธรรมชาติหรืองานศิลปะ มักกล่าวในลักษณะเป็นปรัชญาหรือทฤษฎี ทั้งในเชิงจิตวิทยา จริยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การวิจารณ์งานศิลปะ หรือแม้แต่เรื่องของรสนิยม (ราชบัณฑิตยสถาน. 2541 : 8)

กิริติ บุญเจือ ให้ความหมายไว้ว่า สุนทรียศาสตร์ หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยสิ่งที่สวยงาม หรือไพเราะ โดยภาษาอังกฤษเรียกว่า Aesthetics ซึ่งมาจากภาษากรีกว่า Aisthetikos อันหมายถึง การรู้ได้ด้วยผัสสะ ทั้งนี้ สุนทรียศาสตร์มี 3 อย่าง คือ ความงาม (Beauty) ความแปลกหูแปลกตา (Picturesqueness) และความน่าทึ่ง (Sublimity) (กิริติ บุญเจือ. 2522 : 263)

สุชาติ สุทธิ ได้ให้ทรรศนะว่า สุนทรียศาสตร์ เป็นความรู้ที่ว่าด้วยความงามที่มีการคิดเชิงเหตุผลอย่างเป็นระบบ มีการใช้ตรรก ปรัชญา หรือญาณวิทยา อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นวิธีการให้ได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจ หรือให้เกิดความเชื่อมั่นว่า ความรู้ที่ได้มานั้นถูกต้อง เป็นวิธีการคิดสรรหาความรู้ อย่างมีสมมติฐาน หรือมีฐานความคิดที่ว่า ความงามนั้นใช้องค์ความรู้อะไรเป็นเกณฑ์ (สุชาติ สุทธิ. 2540 : 32)

1. สุนทรียศาสตร์ ประกอบด้วยศิลปะ 3 ประเภท คือ

1.1 โสตศิลป์ คือ ศิลปะที่มนุษย์สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทางการฟัง โดยใช้หูรับรู้ความไพเราะ เช่น ศิลปะการบรรเลงดนตรีประเภทต่าง ๆ ศิลปะการร้องเพลงประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

1.2 โสตทัศนศิลป์ คือ ศิลปะที่มนุษย์สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสสองส่วน คือ ประสาทสัมผัสทางการฟังและการมองเห็น เช่น ศิลปะการร่ายรำของประเทศต่างๆ เป็นต้น

1.3 ทัศนศิลป์ คือ ศิลปะที่มนุษย์สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทางการมองเห็น เช่น ผลงานจิตรกรรม ผลงานสถาปัตยกรรม ผลงานประติมากรรม ผลงานภาพยนตร์ เป็นต้น

2. องค์ประกอบของการเกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะ มี 3 ประการ คือ

2.1 สุนทรียวัตถุ (Aesthetic Objects) คือ วัตถุต่างๆ เกี่ยวกับความงามที่ทำให้เกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะของมนุษย์ผู้รับรู้ความงาม สุนทรียวัตถุมี 2 ลักษณะ ได้แก่

สุนทรียวัตถุที่เกิดเองตามธรรมชาติ (Natural Aesthetic Objects) เช่น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อาทิ กิ่งก้านของต้นไม้ ทิวเขา เกลียวคลื่น หยดน้ำค้างบนใบไม้ เมฆบนท้องฟ้า พระจันทร์ ดวงดาว แสงอาทิตย์ เป็นต้น สุนทรียวัตถุลักษณะนี้มีความงามที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงในรูปร่างรูปทรงของสุนทรียวัตถุนั้น

สุนทรียวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น (Created Aesthetic Objects) อาทิ ผลงานศิลปะของมนุษย์ ที่เป็นทั้งศิลปะบริสุทธิ์ (Pure Art) และศิลปะประยุกต์ (Applied Art) เช่น ผลงานการวาดเส้น (Drawing) ผลงานประติมากรรม (Sculpture) เครื่องเรือน สิ่งทอประดับบ้าน เป็นต้น ทั้งนี้ สุนทรียวัตถุลักษณะนี้ จะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่ไม่รวดเร็วฉับพลันเหมือนสุนทรียวัตถุที่เกิดเองตามธรรมชาติ เว้นเสียแต่ว่ามนุษย์ผู้สร้างผลงานจะทำลายสิ่งนั้นเอง

2.2 มนุษย์ผู้รับรู้ (Human with Perception) หมายถึง มนุษย์ทุกคนซึ่งถูกแวดล้อมด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่มีทั้งสวยงามและไม่สวยงาม และสิ่งเหล่านั้นมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ของมนุษย์ ทั้งนี้ การรับรู้ของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย เมื่อประสาทสัมผัสส่วนหนึ่งส่วนใด หรือหลายส่วนได้รับการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อมอันถือว่าเป็นสิ่งเร้าภายนอกนั้น ก็จะเกิดการรับรู้และนำไปสู่การเกิดความรู้สึกต่างๆ ที่มีต่อสุนทรียวัตถุนั้นๆ

2.3 สุนทรียรส (Aesthetic Feeling) หมายถึง ความรู้สึกของมนุษย์ผู้รับรู้ที่เกิดขึ้นเมื่อได้ยิน ได้พบเห็น หรือสัมผัสกับสุนทรียวัตถุ ทั้งนี้ สุนทรียวัตถุจะปรากฏให้เห็นอยู่เบื้องหน้าของมนุษย์ผู้รับรู้หรือไม่ก็ได้ เพียงแค่กล่าวถึง หรือนึกถึงสุนทรียวัตถุนั้น แล้วยังคงเกิดความรู้สึกต่อสุนทรียวัตถุนั้น ก็ถือว่าเกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะได้เช่นกัน อาทิ ผลงานวรรณกรรม ละคร ภาพยนตร์ หรือการแสดงผลงานศิลปะ Performance Art ที่มีเนื้อหาด้านบันเทิงคดี หาดู สะเทือนใจ ปลุกจิตสำนึก ประทับใจ เป็นต้น

สุนทรียภาพเป็นความรู้สึกถึงคุณค่าของสิ่งทั้งงามและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเสียงและถ้อยคำที่ไพเราะ ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าและประโยชน์ของสุนทรียภาพหรือความงามตามธรรมชาติของคนทั่วไปนั้นมักจะมีแนวโน้มเอียงไปในทางที่ไม่ยอมรับและมองไม่เห็นประโยชน์ของสุนทรียภาพว่า สามารถสนองความต้องการต่อมนุษย์ตรงไหน อย่างไร โดยนำไปเทียบเคียงกับประโยชน์ที่ให้ผลเชิงปฏิบัติ เน้นการใช้สอยเป็นหลัก มองความงามเป็นผลทางนามธรรม ไม่ก่อประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติเท่ากับเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม เพราะด้วยผลผลิตสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อตนเองและพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าได้ ตามข้อเท็จจริงความเข้าใจในประเด็นเหล่านี้ถูกต้องบางแง่มุมและบางด้าน แต่ไม่ถูกต้องตามความจริงทั้งหมด เนื่องจากเป็นความเข้าใจเพียงด้านเดียว เพราะคุณค่าทางความงามในตัวของมันเองได้ก่อประโยชน์สนองความต้องการของมนุษย์มาอย่างมากมายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

3. สุนทรียศาสตร์ในงานศิลปกรรม

เมื่อพิจารณาโดยยึดองค์ประกอบพื้นฐานของสถานการณ์ทางศิลปะที่ตั้งที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นแกน สามารถเทียบเคียงกับทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์หลักได้ 4 แนว อาทิ ตรีณสาร (Chula.ac.th) กล่าวไว้ดังนี้

3.1 ทฤษฎีมิเมติก (Mimetic Theories) เป็นแนวทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับความเป็นสากล หรือธรรมชาติ การพิจารณาคูณค่าของงานศิลปะในแนวนั้น คือ การพิจารณาระดับความใกล้เคียงหรือความเหมือนกับต้นแบบในความเป็นสากลจากธรรมชาติ หรือจากชีวิต ดังนั้นวิถีทางการสร้างงานศิลปะของศิลปินที่ทำงานตามแนวมิเมติกนี้ คือลอกเลียนแบบให้เหมือนจริงให้ได้มากที่สุด

3.2 ทฤษฎีแฟรกเมติก (Pragmatic Theories) เป็นแนวทางที่มีผู้ชมเป็นแกนกลางเน้นการเป็นกระบวนการ หรือการเป็นสื่อกลาง ดังนั้น งานศิลปะในแนวนั้นทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่ทำให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งในตัวผู้ชม การพิจารณาคูณค่าของงานศิลปะในแนวแฟรกเมติกคือการพิจารณาตามระดับที่งานศิลปะจะสามารถสร้างความพึงพอใจ หรือ ความรู้สึกหนึ่งในตัวผู้ชม หรือ ประสิทธิภาพของงานศิลปะในการให้สาระความรู้แก่ผู้ชม ซึ่งสามารถใช้เป็นหลัก หรือแนวทางในการประเมินคุณค่าของงานศิลปะในโอกาสต่อไปในภายหน้า

3.3 ทฤษฎีเอกเพรสซิฟ (Expressive Theories) เป็นแนวทฤษฎีที่ยึดตัวศิลปินผู้สร้างงานศิลปะเป็นศูนย์กลาง ความหมายของศิลปะตามแนวนั้น คือ การแสดงออกตามอารมณ์ หรือความรู้สึกของศิลปิน ดังนั้นการประเมินคุณค่าของงานศิลปะในแนวนั้น คือการพิจารณาจากระดับที่ทำงานศิลปะสามารถแสดงออกซึ่งอารมณ์ของศิลปิน

3.4 ทฤษฎีออบเจกทิฟ (Objective Theories) เป็นแนวที่ยึดงานศิลปะเป็นศูนย์กลางกล่าวคือ เป็นแนวทฤษฎีที่มีความเชื่อว่า งานศิลปะเป็นสิ่งที่มีความหมายในตัวของมันเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยแหล่งอ้างอิงจากภายนอก คุณค่าดังกล่าวอาศัยเพียงหลักและกฎเกณฑ์ทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในตัวงานศิลปะเอง

4. สุนทรียศาสตร์กับการนำไปใช้

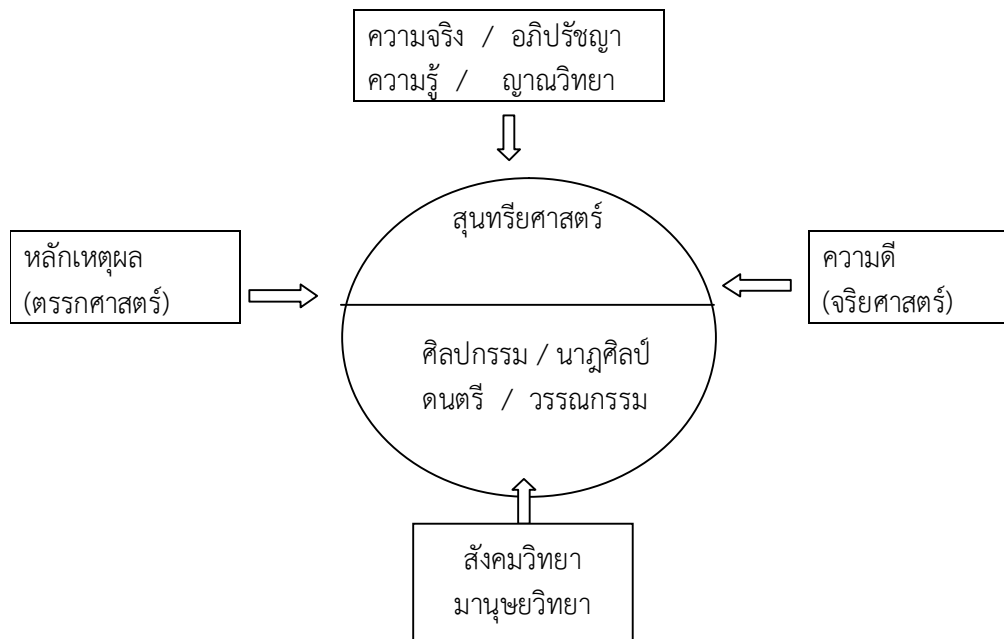
4.1 สุนทรียศาสตร์การตลาด

คำว่า “สุนทรียศาสตร์การตลาด” ในความหมาย เป็นการการตลาดของประสบการณ์ที่สัมผัสได้จากผลงานของบริษัทหรือตราสินค้าในลักษณะที่ช่วยส่งเสริมเอกลักษณ์ขององค์กรหรือตราสินค้า สภาพแวดล้อมในปัจจุบันนี้เต็มไปด้วยสื่อสารพัดมากมาย เช่นเดียวกับช่องทางในการสัมผัสและเป็นระบบดิจิทัล การสื่อสาร การคมนาคม ผลิตภัณฑ์และการบริการได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของโลกไปแล้ว ผู้คนต่างพากันหลงใหลเข้ามาในเมืองอย่างมากมาย และการใช้ชีวิตของผู้บริโภคการเลือกสรรโดยเฉพาะในหมู่คนหนุ่มสาวรุนแรงยิ่งขึ้น การมีช่วงชีวิตที่สั้นลง และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ทำให้เกิดเงื่อนไขที่เป็นสุขที่เป็นอุดมคติต่อสุนทรียศาสตร์การตลาด (รจนาน. 2545 : 27)

4.2 สุนทรียศาสตร์กับการวิจัย

ทฤษฎีที่ใช้ศึกษาวิจัย “ศิลปวัฒนธรรม” ควรมีรูปแบบ (สมชาย ลำดวน. 2552 : 10) ดังภาพประกอบ 11

ภาพประกอบ 11 ทฤษฎีที่ใช้ศึกษาวิจัย “ศิลปวัฒนธรรม”

การศึกษาวิจัย “ศิลปวัฒนธรรม” จะใช้ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เป็นหลักแล้วนำเอาสังคมวิทยา มานุษยวิทยา จริยศาสตร์ ตรรกศาสตร์ อภิปรัชญา ญาณวิทยาเข้ามาเสริม

2. ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ (Symbolic Interactionism Theory)

ความเป็นมา ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความหมายและการแปลความของสัญลักษณ์ของแต่ละบุคคลซึ่งมีความลึกซึ้งมากกว่าเพียงการศึกษาปฏิกิริยาตอบสนองของมนุษย์ต่อสิ่งเร้าเท่านั้น แนวคิดนี้เน้นว่าบุคคลจะประพฤติปฏิบัติในเรื่องที่เขาตีความว่าสิ่งนั้นมี ความหมาย (คือ สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการปรับแต่งและตีความที่บุคคลใช้ในการจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต) และมีความสำคัญต่อเขาเพียงใด และการตีความว่าสิ่งใดมีความหมาย หรือมีความสำคัญย่อมเกิดจากการประสบการณ์ของเขาในการมีปฏิสัมพันธ์โดยตรง กับบุคคลอื่น ๆ ซึ่งเป็นโลกแห่งความจริงของตัวเขาเอง ดังนั้นการศึกษาในแนวนี้จึงมุ่งศึกษาเพื่อทำความเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและการตีความหมายต่าง ๆ ของบุคคลกับโลกของเขาเหล่านั้น โดยมุ่งตอบคำถามที่ว่า อะไรคือสัญลักษณ์พื้นฐานที่ทำให้มนุษย์เกิดความเข้าใจ มีความหมาย และเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ในการวิจัยเชิงคุณภาพจะมีมุมมองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.1 การให้ความสำคัญกับโลกเชิงประสบการณ์ เช่นจริงๆแล้วมีการกระทำอะไร ประสบการณ์ในสิ่งที่เป็นอย่างไร มีกระบวนการสร้างความหมายอย่างไร บางมุมบางด้านเป็นอย่างไร การตัดสินใจเกิดขึ้นอย่างไร สถานการณ์ทางสังคมเกิดขึ้นได้อย่างไร การแก้ไขปัญหาใช้กลยุทธ์อย่างไร ผลกระทบที่มีต่อทัศนคติ และพฤติกรรมอย่างไร ความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมหลัก วัฒนธรรมย่อย เป็นอย่างไร ทัศนคติของบุคคลที่มีต่อประเด็นต่าง ๆ เป็นอย่างไร เป็นต้น

2.2 การมองความจริงเป็นเชิงซ้อน โดยมองสังคมว่ามีทั้งด้านกว้าง ความหลากหลาย ความลึก โดยมองว่า ความจริงมีอยู่หลายชั้นที่ทับซ้อนกันอยู่ เมื่อค้นพบความจริงแต่ละชั้น การรับรู้ก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไป

2.3 การสวมบทบาทผู้อื่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในประสบการณ์ที่ศึกษา แต่ต้องพยายามรักษาความสมดุลระหว่างความเข้าใจแบบคนใน และการรักษาระยะห่างทางสังคมวิทยา เพื่อให้การวิเคราะห์สามารถดำเนินการได้อย่างน่าเชื่อถือ

2.4 อื่นๆ เช่น การให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม การเรียนรู้สัญลักษณ์ของกลุ่มที่ศึกษา เช่น ภาษา คำศัพท์ การกระทำ เครื่องหมาย พฤติกรรมการแสดงออก เป็นต้น การเข้าใจบริบทของการปฏิสัมพันธ์ การมองปฏิสัมพันธ์เป็นกระบวนการ การเข้าใจถึงอัตตาของบุคคล เช่น อารมณ์ ความรู้สึก แรงกระตุ้น ความลุ่มหลง แรงแบบดาลใจ เป็นต้น

หัวใจของทฤษฎีสัญลักษณ์ทางสังคมอยู่ที่คติดการกระทำระหว่างกันและสัญลักษณ์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic interactionism) มีสมมุติฐานสำคัญว่ามนุษย์ติดต่อกัน หรือ มีการกระทำระหว่างกันโดยอาศัยสัญลักษณ์เป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเข้าใจ

นักทฤษฎีสัญลักษณ์ทางสังคม นำเอาความรู้เหล่านี้มาใช้กับสังคมมนุษย์โดยสร้างเป็นทฤษฎีขึ้นมาว่า ตัวมนุษย์นั้นเป็นสัญลักษณ์ มีความหมายได้หลายอย่างในสายตาของผู้อื่น มนุษย์จึงพัฒนาตัวตนขึ้นมาจากความรูสึกหรือสายตาของผู้อื่น ทำตัวตั้งตามสายตาหรือมาตรฐานของสังคม ตัวตนจึงเป็นตัวตนทางสังคม (Social Self) คือเป็นผลผลิตของสังคม (Social Product) แน่นอนจะเป็นตัวตนตามสายตามผู้อื่นได้ต้องอาศัยจิต (Mind) ช่วยคิด จิตจะรู้จักคิดได้ ก็ต้องอาศัยสื่อคือสัญลักษณ์ ๆ สำคัญในที่นี้คือ ภาษา จึงกล่าวได้ว่า ภาษาทำให้เกิดจิต จิตทำให้เกิดตัวตน แล้วตัวตน (อาศัยสัญลักษณ์อีก) ก็สร้างสังคมขึ้น สังคมจะอยู่หรือจะไปก็แล้วแต่มนุษย์เหล่านี้เอง ทฤษฎีนี้จึงให้ความสำคัญแก่มนุษย์มาก

สัญลักษณ์ต่างกับสัญญาณ (Signal) ซึ่งมีความหมายอย่างเดียว แต่สัญลักษณ์แต่ละอัน มีความหมายได้หลายอย่าง สัตว์มีความสามารถแค่ใช้สัญญาณ แต่มนุษย์มีความสามารถใช้ทั้งสัญญาณ และสัญลักษณ์ สัญลักษณ์มีได้หลายแบบ เช่น ภาษา กิริยาท่าทางหรือการกระทำ ภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มีความสลับซับซ้อน ยากแก่การเข้าใจ ต้องอาศัยการฝึกฝนอบรมเรียนรู้เป็นเวลานาน มีความเข้าใจของจึงจะใช้ได้ แต่กระนั้นก็ยังมิผิดพลาดอยู่เสมอ เพราะต้องอาศัยการตีความตามสถานการณ์ (Context) ในขณะนั้นๆ

กิริยาท่าทางหรือการกระทำแต่ละอย่างก็มีความหมายได้หลายอย่างตามความคิดของมนุษย์ เช่น การร้องไห้ อาจแปลว่า ดีใจ เสียใจ หรือเจ็บแค้นใจก็ได้ หัวเราะ ก็ทำนองเดียวกัน มนุษย์รู้ความหมายได้โดยอาศัยการตีความในบริบทนั้น ๆ

เกียร์ชเชอเหมือนเวเบอร์ว่า มนุษย์ (เหมือนแมงมุม) ห้อยตัวอยู่ในสายใยของ ความหมายที่ตัวตนได้สร้างขึ้น สายใยเหล่านั้นคือวัฒนธรรม และการศึกษาวัฒนธรรมก็คือ การเสาะหาความหมายและการตีความหมาย ไม่ใช้การทดลองแบบวิทยาศาสตร์ เพื่อหากฎเกณฑ์ที่ใช้ได้ทั่วไป (อคิน รพีพัฒน์. 2551 : 122)

Dillistone (ฉรงค์ คุ่มกัลด์. 2546 : 7 ; อ้างอิงมาจาก Dillistone. 1986 : 13) ได้อธิบายความหมายของสัญลักษณ์ ได้เป็น 3 ประการ คือ

1. คำพูด วัตถุ สิ่งของ การกระทำ เหตุการณ์ รูปแบบ บุคคล หรือสิ่งที่ทำให้
ประจักษ์
 2. สิ่งที่มีความหมายครอบคลุมต่อสิ่งอื่น การสื่อสาร การแสดงถึงความจริง
การแสดงถึงความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกัน
 3. สิ่งที่ยิ่งใหญ่เหนือสิ่งใด ความจริงสูงสุด ได้แก่ ความหมาย ความคิด คุณค่า
ความพยายาม ความเชื่อ ความสามัคคี แนวคิด สถาบันองค์กร
- ลักษณะของสัญลักษณ์ คือ เป็นสิ่งที่มีรูปร่างสามารถเข้าใจได้ทั้งรูปแบบของวัตถุ
หรือความคิดจินตนาการ มีพลังอำนาจในตัวเอง รวมทั้งเป็นรากฐานทางสังคมและมีความสัมพันธ์กับ
ชุมชน

เกียร์ชเปรียบเทียบสัญลักษณ์กับยีนส์ (Genes) หรือหน่วยพันธุกรรม เหตุที่
หน่วยพันธุกรรมหรือยีนส์ในมนุษย์จัดโปรแกรมหรือกำหนดแผนให้มนุษย์เป็นแบบกว้าง ๆ ไม่จำเพาะ
เจาะจง มนุษย์จึงต้องพึ่งโปรแกรมหรือแผนของวัฒนธรรมจากภายนอก บีเวอร์ซึ่งเป็นสัตว์รูปร่างคล้าย
นาก ต้องการเพียงสถานที่ที่เหมาะสมและวัตถุดิบเท่านั้นในการสร้างเขื่อนกั้นน้ำ เพราะวิธีการสร้าง
เป็นไปตามธรรมชาติและร่างกายของมัน แต่มนุษย์ต้องการมโนทัศน์ว่าการสร้างเขื่อนกั้นน้ำทำอย่างไร
ซึ่งเขาจะได้มโนทัศน์นั้นจากสัญลักษณ์ เช่น แบบแปลน พิมพ์เขียวหนังสือตำรา หรือการบรรยาย
โดยผู้รู้ที่รู้ว่าเขื่อนนั้นสร้างอย่างไร (อคิน รพีพัฒน์. 2551 : 79-81)

1. ผู้นำทางทฤษฎี
 - เจอร์จ เฮร์เบิร์ต มีดด์ (George Herbert Mead)
 - เฮร์เบิร์ต บลูเมอร์ (Herbert Blumer)
 - เออร์วิง กอฟฟ์แมน (Erving Goffman)
 - จอร์จ ซิมเมล (Goerge Simmel)
 - ดักบลิว.เจมส์ (W. James)
 - ซี.เอส.คูลเลย์ (C.H. Cooley)
 - เจ.เอ็ม. บาลวิน (J.M. Balwin)
 - เจ.ดีวีวี (J. Dewey)
 - ดักบลิว.ไอ.โทมัส (W.I. Thomas)
2. ฐานคติ
 - 2.1 มนุษย์เป็นสัตว์ที่รู้จักใช้สัญลักษณ์
 - 2.2 มนุษย์ใช้สัญลักษณ์สร้างบำรุงรักษาและพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม
และวัฒนธรรม
 - 2.3 มนุษย์ใช้สัญลักษณ์ ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้มนุษย์รุ่นหลัง
 - 2.4 มนุษย์เกิดจากสัญลักษณ์ที่มนุษย์รุ่นก่อนเป็นผู้สร้างและสะสมพัฒนา
มา
 - 2.5 บุคลิกของคนขึ้นอยู่กับ การหล่อหลอมของสังคม ซึ่งมนุษย์เป็น
ผู้สร้างขึ้น
 - 2.6 การเกิดการเจริญเติบโต หรือการเสื่อมสลายของสังคมขึ้นอยู่กับ การ
ตัดสินใจของสมาชิกสังคม
 - 2.7 พฤติกรรมทางสังคม ขึ้นอยู่กับความคาดหวังของสังคม

2.8 พฤติกรรมเบี่ยงเบน (deviance) เกิดจากการให้ความหมายเช่นนั้นของ
มนุษย์บางกลุ่ม

2.9 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เกิดจากการกระทำระหว่างมนุษย์

2.10 อำนาจของบุคคลหรือกลุ่มคนใด ๆ ขึ้นอยู่กับการมอบหมายของอีก
คนหรืออีกกลุ่มหนึ่ง

2.11 มนุษย์ติดต่อกัน (หรือจะเรียกว่ามีการกระทำระหว่างกันได้)
โดยอาศัยสัญลักษณ์เป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเข้าใจ

3. สัญลักษณ์ทางศาสนา

Hinnells (ณรงค์ คุ้มกลัด. 2545 : 2 ; อ้างอิงมาจาก Hinnells.
1998 : 47) ได้ให้ความหมายของสัญลักษณ์ทางศาสนา หมายถึง สิ่งที่ใช้แทนสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งอาจ
เป็นวัตถุที่สร้างขึ้น หรือเป็นสภาพภูมิศาสตร์ในสถานที่ต่าง ๆ โดยถือว่าเป็นสิ่งที่มีอำนาจอยู่เหนือ
กฎเกณฑ์ธรรมชาติ และสามารถสื่อให้รู้ว่า สิ่งนั้นมีความหมายต่อศาสนานั้นอย่างไร

แสง จันทร์งาม (2531 : 173) อธิบายว่า สัญลักษณ์ทางศาสนา หมายถึง
สิ่งที่เป็นรูปธรรมที่ศาสนิกชนเลือกเอามาใช้แทนองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งของศาสนา ที่เป็น
รูปธรรมแต่ไม่ปรากฏแก่ประสาทสัมผัส หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม เนื่องจากว่า มนุษย์ชอบสิ่งที่เป็นรูปธรรม
สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ไม่ชอบสิ่งที่เป็นนามธรรมที่ลึกซึ้ง และมนุษย์ไม่ชอบใช้ความคิด
มากนัก

ความสำคัญของสัญลักษณ์ทางศาสนา โดยทั่วไปแล้วพุทธศาสนิกชนมัก
เห็นความสำคัญของ พระพุทธรูป สถูป หรือเจดีย์ โดยให้ความเคารพกราบไหว้ ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์
และเมื่อได้ขอพรต่าง ๆ จากสัญลักษณ์เหล่านี้แล้ว มักมีความเชื่อว่าจะต้องประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ได้
อธิษฐาน

4. จุดเด่น

เป็นทฤษฎีที่เน้นหลักจิตวิสัย (Subjectivity) คือการให้ความหมาย (Meaning)
สิ่งใด ๆ ของคนที่นักวิจัยศึกษาซึ่งแตกต่างจากทฤษฎีอื่นๆ ที่เน้นหลักวัตถุวิสัย (Objectivity) ใน
การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ส่งผลให้นักวิจัยเชิงคุณภาพที่มีความสามารถในการเข้าใจระบบสัญลักษณ์
อย่างแท้จริงสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์โดยผ่านสัญลักษณ์ได้อย่างหลากหลาย
การปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์มี 2 ประการ คือ มนุษย์สร้างตัวตนขึ้นมาและ มนุษย์สะท้อนตัวเองจากผู้อื่น
ทั้งปัจเจกบุคคลและสังคมจึงแยกกันไม่ได้ ถ้าปราศจากการสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ที่มีการตีความหมาย
ร่วมกัน กระบวนการทางสังคมจะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นมนุษย์ที่จริงอยู่ในโลกแห่งสัญลักษณ์ที่มีความหมาย
และมีความสำคัญต่อชีวิตและพื้นฐานหลักของการมีปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์

5. จุดด้อย

5.1 นักวิจัยที่ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลภาคสนามน้อยอาจทำให้การ
ตีความหมายของสัญลักษณ์ต่างๆ ผิดพลาดได้ ทำให้นักวิจัยเกิดความคลาดเคลื่อน

5.2 สัญลักษณ์อย่างเดียวกันแต่พื้นที่วิจัยต่างกันอาจมีการตีความแตกต่าง
กันออกไป ดังนั้นถ้านักวิจัยไม่เก็บข้อมูลอย่างละเอียดอาจทำให้นักวิจัยผิดพลาด

5.3 นักวิจัยต้องใช้ระยะเวลาานเพื่อทำความเข้าใจต่อระบบสัญลักษณ์ที่จะ
นำมาใช้ในการวิจัย

ข้อโต้แย้ง สัญลักษณ์อย่างเดียวกันแต่ต่างพื้นที่กัน กาลเวลาต่างกัน ย่อมมีความแตกต่างกันไปด้วย ดังนั้นทฤษฎีจึงเป็นทฤษฎีที่จะใช้ได้ผลดีในช่วงเวลาหนึ่งเวลาใดเท่านั้น ดังนั้นถ้านำมาประยุกต์มานำเอาสัญลักษณ์มาวิเคราะห์พฤติกรรม หรือภาษาของมนุษย์ ฯลฯ อาจเกิดข้อผิดพลาดในการตีความ

3. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural - Functional Theory)

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural - Functional Theory) นับเป็นทฤษฎีแม่บทที่ยิ่งใหญ่ที่สุดทฤษฎีหนึ่งในบรรดาทฤษฎีแม่บททั้งหลาย ดังที่ ทรงคุณ จันทจร (2553 : 17-19) กล่าวไว้ดังนี้

ภายหลังทศวรรษที่ 1960 ความคิดที่ว่าสังคมเป็นเหมือนกับสิ่งมีชีวิตหรือเป็นองค์รวมอินทรีย์ที่นักคิดรุ่นก่อนๆ คิด อีกทั้งความเชื่อแบบปฏิฐานนิยมที่เน้นข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อเอามายืนยันสมมติฐานต่างๆ และความเชื่อในเรื่องที่ว่าเราจะอธิบายความจริงได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ได้เชื่อมความนิยมลง บรรดานักคิดจึงหันไปเน้นเรื่องของความเห็นเหตุเป็นผลหรือที่เรียกว่า Rationality ในความเชื่อในเรื่องของ Rationality ได้เกิดนักคิดกลุ่มหนึ่งที่ตั้งคำถามกับเรื่องของความเป็นเหตุเป็นผล กลุ่มนี้คือนักสังคมวิทยาในทฤษฎีโครงสร้างนิยม กลุ่มนักคิดโครงสร้างนิยมหันมาสนใจเรื่องของสังคมในฐานะ “ระบบ” ที่เกิดจากความจริงเกี่ยวกับสังคมโดยรวม (Total Social Facts) เขาเชื่อว่าสิ่งที่เป็นโครงสร้างบางอย่างซ่อนอยู่ในทุกสังคมและโครงสร้างนี้แสดงให้เห็นหน้าที่ส่วนต่างๆ ที่เป็นระบบเกี่ยวข้องกัน ทั้งที่เป็นระบบที่ซับซ้อน ระบบที่แตกต่าง และระบบย่อยที่นำมาซึ่งความมั่นคงทางสังคม

การศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ของนักมานุษยวิทยารุ่นเก่าๆ มักจะใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์สืบย้อนเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาในช่วงกลางของศตวรรษที่ 20 การศึกษาวัฒนธรรมได้ขยายขอบข่ายไปมากเพราะเกิดแนวคิดใหม่ๆ ขึ้นมากมาย วิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์ก็ได้แตกแขนงไปมากมายเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรมนั้น ได้เกิดแนวคิดและวิธีการศึกษาใหม่ๆ ขึ้นหลายแนวคิด แนวทางการศึกษาวัฒนธรรมแบบใหม่ๆ ได้เกิดขึ้นในช่วงนี้ นั่นก็คือ ศึกษาพฤติกรรมของคนในสังคมในรูปบูรณาการ (Integration) ซึ่งจะต้องศึกษาหน้าที่ของโครงสร้างของสังคมหนึ่งๆ ประกอบขึ้นด้วยโครงสร้างต่างๆ โครงสร้างของสังคมก็คือส่วนหนึ่งของสังคมนั่นเอง แต่ละโครงสร้างจะทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กัน ถ้าขาดโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่ง สังคมก็จะล้มหรือล่มสลายหรือหากโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งล่ม หรือเสื่อมสลายลง โครงสร้างนั้นก็ทำหน้าที่ไม่ได้ก็จะเป็นผลกระทบไปยังโครงสร้างอื่นๆ เป็นลูกโซ่ สุดท้ายทำให้สังคมนั้นเสื่อมทรามหรือล่มสลายลงไป แต่ความเป็นจริงแล้วสังคมจะไม่เคยล่มสลายเลย มันจะมีวิธีการปรับตัวของมันเอง อาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งของสังคมเกิดเสื่อมทรามลงและทำงานล้มเหลว หรือล่มสลายไปสังคมจะหยุดชะงักระยะหนึ่ง และจะมีการเยียวยารักษาหรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างให้ทำหน้าที่ได้ดีดังเดิมเสียก่อน สังคมจึงจะก้าวเดินต่อไป สังคมจะมีการขยับขับเคลื่อนโครงสร้างที่บกพร่องเสมอสังคมจึงไม่ตาย แต่อาจเกิดอาการชะงักกันไปชั่วระยะๆ หนึ่งก่อนจะก้าวเดินต่อไป ลักษณะนี้เป็นการปรับสมดุลของตัวเอง คือ มีการเคลื่อนไหวและไม่หยุดนิ่ง (Dynamics) ของสังคมหรือที่เรียกว่า “การเคลื่อนสมดุล” (Moving Equilibrium)

การศึกษาสังคมในแนวโครงสร้างและหน้าที่สัมพันธ์นี้เป็นแนวคิดของ A.R. Radcliffe-Brown นักมานุษยวิทยาสังคมชาวอังกฤษ Radcliffe-Brown ได้เสนอแนวคิดทฤษฎีไว้ในข้อเขียนของเขาชื่อ “On Social Structure” (1940) และในหนังสือชื่อ Structure and Function in Primitive

Society ซึ่ง Radcliffe-Brown กล่าวว่า ทฤษฎีเปรียบเทียบอินทรีย์ซึ่งมีชีวิต มีการเกิด เจริญเติบโต อาหารเจ็บป่วยได้ เยียวยารักษาได้ เมื่อหายแล้วก็จะก้าวเดินต่อไปได้ ร่างกายมนุษย์มีอวัยวะเป็น ประกอบเพื่อการคงอยู่ สังคมก็มีโครงสร้างเพื่อการดำรงตนทั้งอวัยวะของคนและโครงสร้างของสังคมต่อกันทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กันเพื่อผดุงร่างกายและสังคม หากสังคมเกิดความขัดแย้งกันในโครงสร้างอันเนื่องมาจากการขัดกันในการทำหน้าที่ไม่สอดคล้องกันทำให้สังคมชะงักงัน หรือพัฒนาไปได้ช้า สังคมก็จะหาทางแก้ไข หรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างของตนเองเพื่อดำรงอยู่หรือพัฒนาก้าวหน้าต่อไป ร่างกายมนุษย์นั้นเมื่อเจ็บป่วยลงสามารถเยียวยาได้เช่นกัน อวัยวะในร่างกายบางส่วนก็สามารถปรับเปลี่ยนและแทนที่ได้แต่ก็ทำไม่ได้ทั้งหมดทุกส่วน โครงสร้างหลักๆ ไม่สามารถจะเปลี่ยนได้ เช่น ตับ ลำไส้ สมอ เป็นต้น คนจึงตายได้แต่สังคมไม่มีวันตายหลังจากที่ได้รับปรับตัวให้พัฒนาขึ้นแล้ว สังคมจะก้าวเดินต่อไปได้

ในด้านของการพัฒนานั้น สังคมสามารถพัฒนาจากสังคมนรูปแบบหนึ่งเป็นอีกรูปแบบหนึ่งได้ เช่น สังคมโรมันได้เปลี่ยนมาเป็นสังคมอิตาเลียนสมัยใหม่ได้ แต่ร่างกายของสิ่งมีชีวิต (Organs) ไม่สามารถพัฒนาจากสัตว์ชนิดหนึ่งเป็นสัตว์อีกชนิดหนึ่งได้ เช่น หมูไม่สามารถจะกลายเป็น ฮิปโปโปแตมัสได้ (Radcliffe-Brown. 1952 : 181)

การทำงานไม่ประสานสอดคล้องกันของร่างกายของสิ่งมีชีวิตจะเห็นได้จากการที่ร่างกายของสิ่งมีชีวิตที่เกิดโรคร้ายไข้เจ็บจนทำหน้าที่ประสานกับอวัยวะอื่นๆ ไม่ได้ เช่น หัวใจเกิดโรคไม่สามารถจะสูบฉีดโลหิตได้ โลหิตก็ไม่ไปหล่อเลี้ยงร่างกาย ร่างกายก็ล้มเจ็บหรือตายไป ส่วนการทำงานไม่ประสานสอดคล้องของสังคม ทำให้สังคมชะงักงัน จะเห็นได้จาก ตัวอย่างเช่น การที่นักการเมืองไม่ทำหน้าที่ที่พึงทำ นักการเมืองทรราชเช่นฆ่าประชาชน นักการเมืองโกงบ้านเมือง นักการเมืองทะเลาะเบาะแว้งไม่ทำงาน ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำลง คนยากจนลง ไม่มีคนทำ เด็กๆ ไม่ได้รับการศึกษา ประชาชนหันไปพึ่งไสยศาสตร์ สุดท้ายก็จะเลือกผู้แทนที่แจกของแจกเงินเข้ามาบริหารบ้านเมือง หากเราเปลี่ยนนักการเมืองหลายๆ ออกไป เปลี่ยนผู้บริหารบ้านเมืองเสียใหม่เพื่อให้บ้านเมืองพัฒนาต่อไปได้ สังคมจึงไม่ล่มสลายไป สังคมอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบใหม่ที่คนในสังคมปรารถนา นี่คือนักคิดที่สามารถอภิปรายแนวคิดของ Radcliffe-Brown ได้

การศึกษาพฤติกรรมของคนในสังคมในเชิงความสัมพันธ์ของหน้าที่ตามโครงสร้างของสังคมของ Radcliffe-Brown นี้ในทางวิชาการมานุษยวิทยาเรียกว่า “Holistics” ซึ่งเป็นการมองสังคมที่เดียวทุกโครงสร้างเพื่อความเข้าใจสังคมทั้งหมด Radcliffe-Brown เชื่อว่า การศึกษาเฉพาะโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งเพียงโครงสร้างเดียวไม่สามารถเข้าใจโครงสร้างนั้นๆ ได้ เช่น ถ้าจะศึกษาโครงสร้างทางการปกครองของสังคมไทยก็ต้องศึกษาระบบค่านิยมเศรษฐกิจ ศาสนา การศึกษา ครอบครัว และเครือญาติของสังคมไทยด้วยเหตุเพราะทุกๆ ระบบดังกล่าวมานั้นมีผลต่อโครงสร้างทางการปกครองทั้งสิ้น

แนวคิดของ Radcliffe-Brown อาจตีความไปได้ว่าสังคมของ Radcliffe-Brown ต้องราบรื่นเท่านั้น Radcliffe-Brown ไม่น่าจะสนับสนุนความขัดแย้งทางสังคมซึ่งนักมานุษยวิทยารุ่นใหม่ (Neo-Structuralisms) มองว่า Radcliffe-Brown เชื่อในแนวคิดที่ว่า “สังคมร่มรื่น” (Harmonious Society) ซึ่งเป็นแนวคิดของคนรุ่นเก่า นักมานุษยวิทยากลุ่มใหม่อันได้แก่ Max Gluckman (1965), Edmund Leach (1954), และ Victor (1967) คำนแนวคิดแบบสังคมร่มรื่นของ Radcliffe-Brown ว่าแนวคิดดังกล่าวเป็นจริงไม่ได้ ไม่มีสังคมใดเลยในโลกนี้ที่ปราศจากความขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติ ปรกติของมนุษย์ทุกคนมีความขัดแย้งในเวลาใดเวลาหนึ่งเสมอ ความขัดแย้งเป็นกรอบของเหตุผล ทำให้เกิดการแข่งขัน การแข่งขันทำให้การพัฒนาในสังคมได้

นักทฤษฎีคนสำคัญอีกคนหนึ่ง คือ Malinowski ซึ่งมีแนวคิดแตกต่างกับ Radcliffe-Brown อยู่ที่ Malinowski เน้นการทำหน้าที่ของแต่ละโครงสร้างของสังคมว่ามั่นคงตอบสนองความต้องการพื้นฐานของสมาชิกในสังคมอย่างไร Malinowski สนใจในแง่ของพฤติกรรมของคนมากกว่าในด้านสังคม ส่วน Radcliffe-Brown เน้นการมองที่โครงสร้างและมองต่อไปถึงความสัมพันธ์ทุกส่วนของโครงสร้างในแง่บวก เขาสนใจในสถาบันสังคมมากกว่าพฤติกรรมของบุคคล โดยสรุปแล้ว Malinowski มุ่งศึกษาวัฒนธรรม และ Radcliffe-Brown มุ่งศึกษาสังคม

งานเด่นของ Malinowski คือ Argonauts of the Western Pacific พิมพ์เผยแพร่เมื่อปี 1922 เป็นการศึกษามูเกาะ Trobriands และเกาะอื่นๆ ในแถบนี้ ในทางด้านเศรษฐกิจ ศาสนา และไสยศาสตร์ (Magic) และด้านอื่นๆ ส่วนงานทางด้าน Struc-functionalism ของ Radcliffe-Brown คือ The Andaman Islanders เป็นการดูระบบศาสนา ไสยศาสตร์และพิธีกรรมทำนองนี้ของชาวเกาะ Andaman พิมพ์เมื่อปี 1922 เช่นกัน

นอกจากปราชญ์สองคนที่กล่าวมา ทางสำนักฝรั่งเศสยังมีนักสังคมวิทยาชื่อดังอีกคน คือ Emile Durkheim ซึ่งเห็นพ้องกันกับทฤษฎี Structural-Functionalism ซึ่ง Durkheim ได้แสดงออกถึงแนวคิดของเขาในหนังสือ ชื่อ Elementary Forms Of The Religious Life (1961) โดยศึกษาจากเผ่า Australian Aborigines เป็นเรื่องเกี่ยวกับที่มาของศาสนาของมนุษย์ เขาสรุปว่าศาสนาเริ่มต้นมาจากลัทธิ Totemism การนิยมนับบูชาต้นไม้และสัตว์เสมอด้วย God ของตนเอง สาเหตุที่นิยมนับถือต้นไม้และสัตว์ก็เพื่อจะใช้เป็นเครื่องบ่งกลุ่ม บ่งเผ่า ให้คนรู้จักนับถือและสำนึกถึงความสำคัญของเผ่า เพื่อกลุ่มหรือเผ่าจะได้อยู่ยั่งยืนต่อไปในสังคม Durkheim เริ่มพิมพ์เรื่องนี้ในปี 1915 ขณะนี้ไม่มีผู้แปลเป็นภาษาอังกฤษแล้ว นอกจากนี้ Durkheim ยังสนใจหน้าที่ของสถาบันสังคมเป็นอย่างมาก เขาคิดว่าทุกๆ สถาบันจะต้องมีหน้าที่ของมันเสมอ เช่น ศาสนาทำหน้าที่ผ่อนคลายปัญหาทางใจ ระบบศาสนาบางระบบ เช่น Totemism ทำหน้าที่ผดุงเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมหนึ่งๆ Totem จะกำหนดว่าใครอยู่ที่ใดและไม่ให้เลือกคู่สืบเผ่าพันธุ์ในกลุ่มเดียวกันจะก่อให้เกิดความเสื่อมในเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ เป็นต้น

Durkheim ไม่ได้มองสังคมในเชิงราบรื่นด้วยดีแต่เพียงด้านเดียว เช่น Radcliffe-Brown มอง Durkheim มองสองด้านว่าสังคมนั้นอาจจะเป็นไปได้ทั้งราบรื่นและขลุกขลัก ขัดแย้ง ขึ้นอยู่กับว่าสภาพของโครงสร้างสังคมจะเป็นอย่างไร ถ้าโครงสร้างเปลี่ยนจะส่งผลกระทบต่อบุคคลทันที เช่น ในสภาวะที่สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันนั้น คนจะเกิดความสับสนมาก ไม่มีอะไรยึดเหนี่ยว ตั้งตัวไม่ติด บางคนถึงกับฆ่าตัวตาย ในสภาวะแบบนี้ Durkheim เรียกว่า “Anomia” หรือสภาวะไร้บรรทัดฐาน

แนวความคิดโครงสร้าง-หน้าที่นิยม ของพาร์สัน ประกอบด้วย คตินิยมด้านปรัชญา 3 ด้าน คือ อรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) คือ เป้าหมายของการกระทำทั้งหลายอยู่ที่ความสุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมาก ปฏิจำนนิยม (Positivism) อยู่ที่ว่า อะไรที่ทดสอบได้จึงจะเป็นจริง และจิตนิยม (Realism) หรืออุดมการณ์นิยม คือ ความเป็นจริงเป็นสิ่งสมบูรณ์ในตัว อาจเป็นมโนคติหรือเป็นจิตก็ได้ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. กลวิธีการสร้างทฤษฎีสังคมวิทยาของพาร์สัน

พาร์สันยึดกรอบความคิดที่เรียกว่า Analytical Realism เป็นแนวในการสร้างทฤษฎีสังคมวิทยา เขาได้ใช้กรอบนี้ในการสร้างทฤษฎี โครงสร้างของการกระทำทางสังคม (The Structure of Social Action) พาร์สันเห็นว่า ทฤษฎีต่างๆในสังคมวิทยานั้นจะต้องพยายามใช้สังกัปที่จำกัดจำนวนหนึ่งที่เป็นตัวแทนด้านต่างๆของสภาพวัตถุวิสัยของสังคม สังกัปเหล่านี้จะต้องไม่สอดคล้องกับปรากฏการณ์แต่ละอย่าง แต่จะต้องสอดคล้องกับแก่นของปรากฏการณ์เหล่านั้น แยกปรากฏการณ์เหล่านั้นออกจากกันได้ และเมื่อนำมารวมกันจะเป็นตัวแทนของความเป็นจริงทางสังคม

ลักษณะเด่นของกรอบความคิดของพาร์สัน อยู่ที่วิธีการใช้สังกัปนามธรรมเหล่านี้ในการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยา ซึ่งเป็นโลกแห่งความเป็นจริง สิ่งที่คาดหวังคือ กลุ่มสังกัปที่จัดเป็นระบบสำหรับวิเคราะห์ ซึ่งแสดงลักษณะสำคัญและเป็นระบบของจักรวาล โดยไม่ต้องมีข้อมูลประจักษ์มากมาย ทฤษฎีจะทำหน้าที่เบื้องต้นในการจัดชั้นแบ่ง ประเภทปรากฏการณ์ทางสังคมที่สะท้อนลักษณะสำคัญของการจัดระเบียบปรากฏการณ์เหล่านี้

พาร์สันเชื่อว่า ทฤษฎีการกระทำอาสาสมัคร (Voluntaristic Theory of Action) เป็นศูนย์รวมของสังกัปและฐานคติจากอรรถประโยชน์นิยม ปฏิฐานนิยมและจิตนิยม (Utilitarianism, Positivism and Idealism) ซึ่งนำมาสร้างทฤษฎีองค์การสังคมเชิงหน้าที่ขึ้น (Functional Theory of Social Organization) โดยในขั้นแรกอาศัยคตินิยมมองการตัดสินใจของผู้กระทำทางสังคม (Normative Constraints) และสถานการณ์ (Situational Constraints Action) ดังนั้น การกระทำโดยเสรีหรือเชิงอาสา (Voluntaristic) จึงประกอบด้วยธาตุมูล ดังนี้

1. ผู้กระทำ หมายถึง ปัจเจกชน
2. เป้าหมาย ที่ผู้กระทำมุ่งประสงค์
3. วิธีต่าง ๆ ที่ผู้กระทำจะเลือกใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย
4. สถานการณ์ อันเป็นฉากซึ่งผู้กระทำจะต้องนำเข้ามาพิจารณา ในการที่จะเลือกวิธีหนึ่ง วิธีใดในการบรรลุเป้าหมาย
5. ตัวกำหนดเชิงบรรทัดฐาน อันได้แก่ ค่านิยมบรรทัดฐานทางสังคมและความคิดต่างๆ ซึ่งผู้กระทำจะต้องนำมาพิจารณาประกอบในการเลือกวิธีการบรรลุเป้าหมาย
6. การตัดสินใจโดยเสรี ภายใต้เงื่อนไขข้อบังคับหรือบรรทัดฐานและสถานการณ์ความคิดเรื่องระบบการกระทำยุคต้น

ระบบการกระทำ (System of Action) เกิดในบริบททางสังคม ซึ่งเป็นบริบทที่ผู้กระทำมีสภาพและแสดงพฤติกรรมตามที่สถานภาพกำหนดไว้ สถานภาพและบทบาทต่างๆ ในสังคมประสานสัมพันธ์กันในรูปของระบบต่างๆหน่วยการกระทำจึงมีฐานะเป็นระบบการกระทำระหว่างกัน (System of Interaction) ซึ่งการกระทำในที่นี้ คือ แสดงบทบาทของผู้กระทำประกอบไปด้วยผู้กระทำจำนวนมาก ซึ่งมีสถานภาพและแสดงบทบาทที่รวมกันเข้าเรียกว่า ระบบสังคม

พาร์สันสร้างระบบต่าง ๆ ขึ้น ระบบแรก คือ ระบบบุคคล คือ ระบบการกระทำระหว่างกัน หรือการกระทำระหว่างมนุษย์หลายคนที่มีลักษณะเป็นระบบ ระบบวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ เภมณฑ์การปฏิบัติของสังคม ต่อมาเป็นระบบอินทรีย์ ได้แก่ พันธุ์และกระบวนการกระทำชีวภาพต่าง ๆ ในขั้นแรกระบบต่างๆตามความคิดของพาร์สันก็มีเพียงสามระบบเท่านั้น ต่อมาพาร์สันได้สร้างระบบที่สี่ขึ้น

เรียกว่า ระบบสังคม ซึ่งเป็นระบบที่เขาในฐานะนักสังคมวิทยาจะต้องวิเคราะห์ระบบหลังนี้ แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างระบบสังคม ระบบบุคคลและระบบวัฒนธรรม
ความคิดระบบสังคมของพาร์สัน

เนื่องจากจุดสนใจของพาร์สันอยู่ที่ระบบสังคม ดังนั้นเขาจึงสนใจเรื่องบูรณาการในระบบสังคม และระหว่างระบบสังคมกับระบบวัฒนธรรมและระบบบุคคล ตามความคิดของเขา บูรณาการของระบบสังคมจะเกิดขึ้นได้ขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นเชิงหน้าที่ (Functional Requisite) คือ

1. ระบบสังคมจะต้องมีคนหนึ่ง ซึ่งเพียงพอที่จะแสดงบทบาทต่างๆที่ระบบต้องการ
2. ระบบสังคม จะต้องพยายามหลีกเลี่ยงแบบแผนวัฒนธรรมทั้งที่ไม่รักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย และกำหนดบังคับให้คนต้องกระทำการอันเป็นไปไม่ได้ ซึ่งจะทำให้เกิดการเบี่ยงเบนและการขัดแย้งขึ้น

หลังจากนั้นพาร์สันได้สร้างกรอบความคิดกับความต่อเนื่องสัมพันธ์กันของระบบสังคม คือ สังกกับเรื่องกลายเป็นสถาบัน ซึ่งหมายถึง แบบแผนที่ค่อนข้างถาวรของการกระทำระหว่างกันของบุคคลในสถานภาพต่างๆ แบบแผนเหล่านั้นอยู่ในกรอบของวัฒนธรรม การยึดค่านิยมของคนเกิดขึ้นได้สองทาง คือ บรรทัดฐานทางสังคมที่บังคับพฤติกรรมจะสะท้อนค่านิยมทั่วไปและระบบความเชื่อของวัฒนธรรม ส่วนค่านิยมและแบบแผนอื่นๆกลายเป็นส่วนหนึ่งในระบบบุคคล ซึ่งย่อมจะก่อผลกระทบหรือสนองต่อความต้องการจำเป็นของระบบ ซึ่งเป็นตัวกำหนดความยินดีเต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลในระบบสังคมอีกทอดหนึ่ง

ส่วนการกลายเป็นสถาบันเป็นทั้งกระบวนการและโครงสร้าง กระบวนการกลายเป็นสถาบันมีขั้นตอนง่าย ๆ ดังนี้

1. ผู้กระทำซึ่งมีภูมิหลังต่างกัน เข้าสู่ความสัมพันธ์ทางสังคม
2. สิ่งที่ผู้กระทำได้รับการขัดเกลามาก่อน เป็นผลมาจากความต้องการจำเป็นและวิธีการมีความต้องการจำเป็นเหล่านี้จะได้รับการตอบสนอง ตอบด้วยการรับเอาแบบแผนวัฒนธรรม
3. โดยผ่านกระบวนการกระทำระหว่างกันนี้เอง บรรทัดฐานทางสังคมจะก่อรูปขึ้น เมื่อผู้กระทำรับการขัดเกลามาก่อนเข้าหากัน
4. บรรทัดฐานเหล่านั้นเกิดเป็นแนวทางปรับการขัดเกลาก่อนเข้าหากันของผู้กระทำแต่ละคนเหมือนกัน ก็ถูกหล่อหลอมโดยวัฒนธรรม
5. บรรทัดฐานเหล่านี้จะทำหน้าที่ควบคุมการกระทำระหว่างกัน อันจะทำให้เกิดเสถียรภาพขึ้น

การกลายเป็นสถาบันเกิดขึ้นได้ตามขั้นตอนที่กล่าวมานี้ ทำนองเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงและการบำรุงรักษาสถาบันก็อาศัยขั้นตอนเหล่านี้ด้วย เมื่อการกระทำระหว่างกันกลายเป็นสถาบันขึ้นมาแล้ว ระบบสังคมก็เกิดขึ้น ระบบสังคมนี้อาจไม่ได้หมายถึง สังคมทั้งสังคมตามความคิดของพาร์สัน แต่อาจหมายถึง องค์การสังคมขนาดใดก็ได้ ไม่ว่าขนาดเล็กหรือใหญ่ เวลาพาร์สันจะพูดถึงระบบสังคมที่หมายถึงระบบสังคมมนุษย์ระบบสังคมเล็กเขาจะใช้ระบบสังคมน้อย (Subsystem)

สรุปได้ว่า การกลายเป็นสถาบันเป็นกระบวนการที่ทำให้โครงสร้างสังคมเกิดขึ้น และดำรงอยู่ กลุ่มบทบาทที่กลายเป็นสถาบัน แล้วรวมกันเข้าเป็นระบบสังคม (พูดอีกอย่างในระบบสังคม คือ การกระทำระหว่างกันที่เป็นแบบแผนและมั่นคง) เมื่อระบบสังคมใดเป็นระบบใหญ่มีสถาบันหลายอย่างผสมผสานกันอยู่ แต่ละสถาบันนั้นจะได้ชื่อว่าระบบย่อย สังคมมนุษย์ คือ ระบบใหญ่ที่ประกอบด้วยสถาบันที่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันหลายสถาบัน เวลาใดก็ตามที่จะวิเคราะห์ระบบสังคม จะต้องคำนึงเสมอว่าระบบสังคมอยู่ในกรอบของวัฒนธรรมและสัมพันธ์กับระบบบุคคล

ในช่วงที่พัฒนาความคิดเรื่องระบบสังคม พาร์สันได้สร้างสิ่งที่เรียกว่า Pattern Variables ขึ้น ซึ่งเป็นระบบสังกัป แสดงคุณลักษณะของระบบสังคมต่างๆ ระบบสังกัปชุดนี้ สามารถใช้จำแนกประเภทแบบของแผนภูมิ (Modes of Orientation) ในระบบบุคคล ระบบค่านิยมของวัฒนธรรมต่างๆ และความคาดหวังเชิงบรรทัดฐานของระบบสังคมได้ สังกัปชุดนี้สร้างขึ้นมาจากมีตัวแปรเป็นคู่ที่มีลักษณะตรงกันข้าม เวลาวิเคราะห์อาจนำไปใช้จำแนกแนวการตัดสินใจของผู้กระทำ ระบบค่านิยม หรือความคาดหวังตามบทบาทก็ได้ ดังนี้

1. Afectivity-Affective Neutrality เกี่ยวกับปริมาณของอารมณ์หรือความพึงพอใจ ตามแต่สถานการณ์ที่ใช้ ควรแสดงอารมณ์หรือความรักมากหรือน้อย
2. Diffuseness-Specificity แสดงถึงว่ากรณีนั้นๆควรมีความผูกพันในการกระทำระหว่างกันมากน้อยเพียงใด ความผูกพันควรแคบและเจาะจงหรือความผูกพันควรกว้างขวางไร้ขอบเขต
3. Universalism-Particularism เป็นตัวแปรที่กล่าวถึงหลักการประเมินค่าการกระทำของผู้อื่นในการกระทำระหว่างกันว่า ควรใช้หลักการวัดค่าสากลอันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป หรือจะใช้หลักจิตวิสัยเฉพาะกรณี
4. Achievement-Ascription เกี่ยวกับการประเมินผู้อื่นว่าควรประเมินจากผลงานเป็นหลักหรือดูจากเชื้อสายเป็นหลัก เช่น จากเพศ อายุ เชื้อสาย หรือสถานภาพทางครอบครัว
5. Self-Collectivity แสดงถึงว่าการกระทำนั้นควรมุ่งประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก

พาร์สันเห็นว่า ระบบการกระทำมีความต้องการพื้นฐาน 4 ประการ คือ การปรับตัว การบรรลุเป้าหมาย บูรณาการหรือเสถียรภาพ และกฎระเบียบ การปรับตัวเป็นเรื่องของการแสวงหาสิ่งจำเป็นต่างๆจากสภาพแวดล้อม แล้วแจกจ่ายไปทั่วระบบ การบรรลุเป้าหมาย หมายถึง การกำหนดเป้าหมายใดเป็นเป้าหมายก่อนหลัง แล้วระดมทรัพยากรของระบบเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมาย บูรณาการ หมายถึง การประสานงานและการบำรุงรักษาความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่างๆ ของระบบ กฎระเบียบประกอบด้วยสองเรื่องใหญ่ๆ คือ การบำรุงรักษาระเบียบและการจัดการกับความตึงเครียด การบำรุงรักษาระเบียบเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิธีการ ทำให้ระบบสังคมมีลักษณะอันเหมาะสม การจัดการกับความตึงเครียด เกี่ยวข้องกับความตึงเครียดและแรงกดของลักษณะภายในระบบสังคม นอกจากนี้ พาร์สัน กำหนดให้ระบบสังคม 4 ระบบ ทำหน้าที่แก้ปัญหาหรือสนองความต้องการจำเป็น คือ ระบบวัฒนธรรมแก้ปัญหากฎระเบียบ ระบบสังคมแก้ปัญหาเสถียรภาพ ระบบบุคคลแก้ปัญหา การบรรลุเป้าหมาย และระบบอินทรีย์แก้ปัญหาการปรับตัว ความสัมพันธ์ระหว่างระบบก็จะถูกมองว่าเป็นเรื่องสัมพันธ์กับการแก้ปัญหา แต่ละระบบและระบบย่อยจะต้องมีหน้าที่แก้ปัญหาต่างๆเหล่านี้ด้วย ดังนั้นใน

การทำความเข้าใจหรือศึกษาระบบใดๆก็จำเป็นต้องศึกษาหรือทำความเข้าใจระบบหรือระบบย่อยอื่นประกอบด้วย จึงทำให้เกิดความเข้าใจดี เมื่อถึงจุดนี้เขาเชื่อว่าจะทำให้ระบบสังคมสั่งกั้สะท้อนความจริงทางสังคมหรือใกล้เคียงกับความเป็นจริง

2. การนำทฤษฎีไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

ทรงคุณ จันทจร (สนธยา ผลศรี. 2547 : 197 ; อ้างอิงมาจาก ทรงคุณ จันทจร. 2553) เกี่ยวกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมได้ ดังนี้

2.1 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเชื่อว่าสังคมประกอบด้วยโครงสร้างที่เป็นระบบย่อยๆ หลายระบบ ระบบเหล่านี้ต่างมีหน้าที่ของตนเองแตกต่างกันออกไป แต่ละระบบสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี สังคมจึงจะเกิดความมั่นคงหรือดุลยภาพ ในการพัฒนาสังคมจึงต้องมุ่งเน้นให้โครงสร้างต่างๆ ของสังคม คือ บุคคล กลุ่มและองค์กรต่างๆ ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เต็มศักยภาพและประสานสัมพันธ์กัน กลายเป็นพลังของชุมชนที่พร้อมจะร่วมมือกันเพื่อพัฒนาสังคมของตนต่อไป

2.2 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเชื่อว่าสังคมจะดำรงอยู่ได้นั้น ระบบสังคมจะต้องมีเป้าหมายร่วมกัน มีการปรับตัวในลักษณะบูรณาการและควบคุมสังคมไม่ให้เกิดความตึงเครียดหรือความขัดแย้ง ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนโครงการและการดำเนินงานพัฒนาสังคมได้ โดยการให้ผู้เกี่ยวข้องทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว แผนและโครงการมีลักษณะยืดหยุ่นสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ และพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดข้อพิพาทหรือขัดแย้งขึ้น

2.3 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเชื่อว่าสังคมที่สามารถดำรงอยู่ได้หรือสังคมที่พัฒนาแล้วนั้นเป็นสังคมที่มีดุลยภาพ หรือมีความสมดุล ในการพัฒนาสังคมก็ควรดำเนินการให้ชุมชนเป้าหมายเป็นชุมชนที่มีดุลยภาพเช่นเดียวกัน

2.4 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเชื่อว่าสังคมต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ตามสภาวะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เมื่อจะดำเนินงานพัฒนาสังคมจึงต้องพร้อมเสมอที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแผน โครงการ และการดำเนินงาน เพราะในแต่ละชุมชนอาจจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ขึ้นได้ตลอดเวลา

2.5 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเชื่อว่าระบบสังคมกับระบบวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันและมีผลต่อการปรับตัวของบุคคลใน 5 ลักษณะ คือ ทำตามระเบียบ ฝ่าฝืนระเบียบ ยึดกฎระเบียบ ละทิ้งสังคม และพยายามเปลี่ยนแปลงสังคม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมมาก เพราะเป็นแนวทางในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายและแนวทางในการพัฒนา โดยเฉพาะการใช้ระบบสังคมและระบบวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ

4. ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

นักปราชญ์ทางวัฒนธรรม เช่น Edward Sapir และ Franz Boas มีแนวคิดวัฒนธรรมนั้น เกิดจากแหล่งศูนย์กลางเป็นแหล่ง ๆ ไปแล้วแพร่กระจายไปตามพื้นที่ มันจะไปถึงได้ตามวันเวลาที่ผ่านไป และอาศัยการติดต่อเชื่อมโยงของมนุษยชาติในโลกที่มีแนวโน้มที่จะติดต่อถึงกันตลอดเวลา วัฒนธรรมตามแหล่งต่าง ๆ ของโลกที่มีส่วนคล้ายคลึงกันนั้นมีสาเหตุมาจากการแพร่กระจาย ทางวัฒนธรรมนี้เอง

Boas (1940) เชื่อว่าวัฒนธรรม ที่เจริญสูงสุดขณะนี้ ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งไม่ได้หมายความว่ามันเกิดจากแหล่งอื่นมาก่อน แต่มาเจริญในที่ๆ มันปรากฏอยู่นั้น ตัวอย่างเช่น ศาสนาคริสต์

เตียน เกิดที่ตะวันออกเฉียงกลาง (เยรูซาเล็ม) แต่มาเจริญรุ่งเรือง ในยุโรป และอเมริกา ซึ่งเป็นที่มาของ วัฒนธรรมหลายรูปแบบ ของสังคมแอฟริกาที่ไม่ได้เกิดแต่แรกทีแอฟริกา แต่แพร่กระจายมาจากที่อื่น เป็นต้น พอจะสรุปแนวคิดที่เกี่ยวกับการแพร่กระจายของวัฒนธรรมของ Boas ได้ว่า (1) วัฒนธรรม อาจจะเกิดและพัฒนาเสียก่อน ณ จุดเกิดแล้วแพร่กระจายตัวไปยังแหล่งอื่นๆ โดยรอบ (2) วัฒนธรรม อาจจะเกิด ณ แหล่งหนึ่ง แล้วจึงแพร่กระจายไปพร้อมกับพัฒนาตัวเอง ณ แหล่งอื่นๆ ได้ปรากฏว่ามี นักศึกษาทางวัฒนธรรมบางกลุ่มคัดค้านด้วยความเข้าใจผิดในแง่คิดของBoas ว่า วัฒนธรรมที่มีส่วน คล้ายคลึงกัน ในแหล่งต่างๆ กันของโลก ไม่จำเป็นต้องมาจากการแพร่กระจายถึงกัน แต่อาจต่างคนต่าง เกิดคนละแหล่งแล้วอาจมาพ้องกันโดยบังเอิญก็ได้ เช่น วัฒนธรรมมายาและยูคาทานของอเมริกากลาง (แถบแก้วเตมาลา) กับวัฒนธรรมอียิปต์ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประเภทบูชา ดวงอาทิตย์ การนับถือผีคนตาย นำไปสู่การอาบน้ำยาศพ เพื่อเก็บศพไว้นาน ๆ และวัฒนธรรมการก่อสร้าง สิ่งก่อสร้างมหึมาที่ไม่ต้องใช้ เสาค้ำแต่ใช้การคำนวณหาจุดตกของน้ำหนักแทน เช่น พีระมิด เป็นต้น อันที่จริงแล้วนักมานุษยวิทยาทาง วัฒนธรรมส่วนใหญ่ก็มีความคิดทำนองเดียวกันนี้แม้แต่ Boas เองก็คิดตรงกันว่า วัฒนธรรมน่าจะ เกิดขึ้น ในแหล่งของมันเองเป็นแหล่ง ๆ ไป เพราะนักมานุษยวิทยาส่วนใหญ่เชื่อว่าวัฒนธรรมคือ พฤติกรรมที่ถูกสิ่งแวดล้อมบงการ วัฒนธรรมใดจะเห็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมนั้น วัฒนธรรม อียิปต์กับยูคาทานมีลักษณะเหมือนกัน อาจจะเป็นเพราะมีสิ่งแวดล้อมที่คล้ายๆกันเช่น เป็นเขตร้อน ได้รับแสงอาทิตย์จ้า เต็มที่ตลอดเวลา จึงต่างก็บูชาดวงอาทิตย์ เป็นต้น การที่ Boas สรุปทฤษฎี การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมเกิดขึ้นจากแหล่งหนึ่งแล้วแพร่กระจายไปอีกแหล่งหนึ่ง ทำให้วัฒนธรรมหลาย ๆ แหล่งที่ต่อเนื่องมีลักษณะคล้ายๆ กันนั้น Boas ไม่ได้หมายถึงการ แพร่กระจายของวัฒนธรรมแบบล่องลอยไปโดยตัวของมันเองหากแต่มีปัจจัยอื่น ๆ มาประกอบ ได้แก่

1. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมการแพร่กระจายทาง วัฒนธรรมต้องมีลักษณะดังนี้
 - 1.1 ต้องเป็นพื้นที่ต่อเนื่องกัน
 - 1.2 ต้องไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขัดขวาง เช่น ทะเล ภูเขา ป่าไม้ หิมะ ทะเลทราย เป็นต้น
2. ปัจจัยทางระยะทาง หมายถึง ต้องไม่อยู่ไกลเกินกว่าที่คนและวัฒนธรรมจะ แพร่กระจายไปถึงได้
3. ปัจจัยทางเทคโนโลยีการสื่อสารคมนาคม คือวิธีการที่คนจะไปมาหาสู่ติดต่อถึง กันได้ ถึงแม้จะมีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขัดขวางก็ตาม
4. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจเป็นตัวสนับสนุนการแพร่กระจายที่สำคัญปัจจัย หนึ่งจะเห็นได้ว่า คนที่มีเงินเท่านั้นที่จะสามารถเดินทางไปยังสังคมอื่น ๆ ได้เมื่อไปถึงที่ใดก็จะเผยแพร่ วัฒนธรรมของตนที่นั่นทั้งโดยตรงและทางอ้อม บางคนอาจจะไปท่องเที่ยว บางคนอาจจะไปค้าขาย หรือทำมาหากิน
5. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม การแพร่กระจายอาจเกิดจาก
 - 5.1 คนจากสังคมหนึ่งเดินทางไปศึกษาต่อ ณ อีกสังคมหนึ่ง ทำให้ได้ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันขึ้น
 - 5.2 เกิดภัยสงครามในสังคมหนึ่งทำให้มีคนอพยพโยกย้ายไปอยู่อาศัยในอีกสังคม

หนึ่ง

5.3 เกิดจากการแต่งงานระหว่างคนต่างวัฒนธรรมขึ้น

5.4 เกิดภัยธรรมชาติเช่น ความแห้งแล้ง โรคระบาด ฯลฯ ทำให้คนอพยพ

โยกย้ายไปอยู่อีกสังคมหนึ่ง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับเขตวัฒนธรรม (Culture Areas) อยู่มากที่สุด เพราะในเขตที่คนไปมาติดต่อกันได้สะดวกจะมีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน เนื่องจากวัฒนธรรมสามารถแพร่กระจายไปได้จากจุดกำเนิดได้ และวัฒนธรรมถูกบงการโดยสิ่งแวดล้อมนี้เอง จึงสามารถจัดกลุ่มของวัฒนธรรมตามระดับของความเจริญได้เป็น 3 ประเภทดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมดั้งเดิม (Primitive Culture) เป็นวัฒนธรรมพื้นฐานแรกเริ่มสุดของมนุษย์ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

วัฒนธรรมคนป่า คือวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่เกิดและอาศัยในเขตแอฟริกาและเอเชีย ได้แก่วัฒนธรรมของพวก (Pigmies, Semang, Sakai) และอื่นๆ กลุ่มนี้เป็นพวกเร่ร่อนหาอาหารตามมีตามเกิด ชีวิตขึ้นอยู่กับธรรมชาติแต่เพียงอย่างเดียว

วัฒนธรรมเผ่าดั้งเดิมเขตนานาและเขตขั้วโลก เช่นพวกเอสกีโม และแลปส์ กลุ่มนี้ก็ยังคงเร่ร่อนหาอาหารเช่นกัน แต่ค่อนข้างขยันและอดทน รู้จักสะสมอาหารไว้กินตลอดปี

วัฒนธรรมของคนเผ่าพื้นเมืองออสเตรเลีย (Australian Aborigines) คนกลุ่มนี้อยู่ในออสเตรเลียและตามหมู่เกาะต่าง ๆ ในทะเลใต้ พวกดัยคส์ในบอร์เนียวและนิวกินี เป็นต้น

2. วัฒนธรรมปฐมภูมิ (Primary Culture) ได้แก่ วัฒนธรรมขั้นต้นที่พฤติกรรมของมนุษย์เริ่มมีระบบขึ้นมา เป็นการเริ่มต้นวัฒนธรรมสมัยใหม่ แต่ยังไม่ถึงลักษณะของวัฒนธรรมคนป่าบุพกาล เป็นระยะหัวเลี้ยวต่อระหว่างวัฒนธรรมพื้นฐานสุดของมนุษย์และวัฒนธรรมสมัยใหม่ในยุคเริ่มแรก แบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ

กลุ่มชนเร่ร่อนเก็บผักหักฟันที่ค่อนข้างเจริญ กลุ่มชนระดับนี้รู้จักใช้กรรมวิธีในการหาอาหารดีขึ้นกว่าเดิม รู้จักใช้เครื่องมือช่วยทุ่นแรงแล้ว เขตวัฒนธรรมก็เป็นเขตเดียวกับวัฒนธรรมดั้งเดิมนั่นเอง แต่ผู้คนใช้กรรมวิธีแตกต่างกันและดีกว่ากัน

ชนเผ่าเร่ร่อนเลี้ยงสัตว์ (Nomads) ชนกลุ่มนี้อยู่ในเขตอากาศอบอุ่น พื้นที่สูงและทุ่งหญ้า เช่น พวกที่อาศัยอยู่ในยุโรปภาคกลาง ภาคเหนือและเอเชียตะวันออกเฉียง เช่น ตุรกี อิหร่าน (เปอร์เซีย) อัฟกานิสถาน และแอฟริกาเหนือ เป็นต้น

วัฒนธรรมชาวสวน วัฒนธรรมชาวสวนนี้เป็นวัฒนธรรมของเกษตรกรนั่นเอง แต่เป็นกลุ่มที่เพาะปลูกสวนครัวขนาดใหญ่ ใช้แรงงานสตรีทำการเพาะปลูก พืชที่ปลูกได้แก่ประเภทหัวเผือกมัน เขตวัฒนธรรมชาวสวนได้แก่ เขตแปซิฟิก และหมู่เกาะทะเลใต้เช่น หมู่เกาะไมโครนีเซีย เมลานีเซีย และโพลินีเซีย มีการจัดกลุ่มเครือญาติขึ้นแล้ว แต่เป็นการจัดของฝ่ายหญิง ซึ่งเป็นการสืบสกุลทางฝ่ายแม่ขั้นต้น ยังไม่มีการนับญาติฝ่ายทางชาย และยังไม่มีการนับญาติที่แท้จริง

3. วัฒนธรรมทุติยภูมิ (Secondary Culture) หมายถึง วัฒนธรรมระดับเจริญแล้ว เป็นพฤติกรรมเริ่มต้นของยุคศิวิไลซ์ ระบบต่างๆ ของพฤติกรรมมนุษย์ได้รับการพัฒนาไปมากมายหลายทางแบ่งเป็นเขตวัฒนธรรมได้ 3 ระดับ คือ

วัฒนธรรมเพาะปลูกขั้นสูง มีการใช้น้ำ ใช้การชลประทานใช้เครื่องมือกลกรเริ่มมีการเลี้ยงสัตว์ใช้งาน เลี้ยงสัตว์ในครัวเรือน เขตวัฒนธรรมระดับนี้ไม่ได้แบ่งตามเขตเดิม แต่แบ่ง

ตามแหล่งอารยธรรมใหญ่ ๆ ของโลก ได้แก่เขตแม่น้ำไทกริสและยูเฟรติส หรือเมโสโปเตเมีย เขตแม่น้ำไนล์ หรือ อียิปต์ เขตแม่น้ำฮวงโห หรือจีน เขตแม่น้ำคงคาหรืออินเดีย เขตรอบทะเล เมดิเตอร์เรเนียน หรือกรีก และโรมัน และเขตแม่น้ำอเมซอนหรือยูคาทาน(ชิลี เปรู และอเมริกากลาง)

วัฒนธรรมชาวสวนขั้นสูง ได้แก่ วัฒนธรรมในเขตหมู่เกาะทะเลใต้ ในมหาสมุทรแปซิฟิก ในระดับนี้เกิดระบบครอบครัวและเครือญาติที่ดีขึ้น แต่ยังคงสืบสกุลทางแม่ หญิงยังมีบทบาทเฉพาะปลูกเลี้ยงสังคมอยู่

วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นใหญ่ อำนาจทางสังคมเปลี่ยนมือจากหญิงมาเป็นชาย สืบสกุลทางพ่อ พร้อมกับอารยธรรมบางแขนงเจริญขึ้น ยุคนี้เป็นยุคศิวิไลซ์สมัยใหม่เริ่มต้นจากเขตกรีกและโรมก่อน แล้วจึงแพร่กระจายไปที่ยุโรป

4. วัฒนธรรมสัมผัส

การแพร่กระจายตัวของวัฒนธรรมออกไปรอบทิศทางย่อมไปสัมผัส (Contact) เข้ากับวัฒนธรรมเดิมของสังคมแหล่งใหม่ การสัมผัสกันของวัฒนธรรมที่ต่างกันสองวัฒนธรรมนั้นมีที่มาจากที่คนต่างวัฒนธรรมมาสังสรรค์กันจะเป็นโดยความบังเอิญหรือ จงใจก็ตาม ย่อมจะเกิดการเกี่ยวข้องกันทางพฤติกรรมส่วนคนเสมอ การพูดจากันครั้งแรก ๆ อาจจะไม่เข้าใจกัน แต่มนุษย์ก็มีวิธีที่ดีกว่าโดยใช้ภาษาใบ้และภาษาท่าทาง (Gesture) ต่อมารู้จักกันนาน ๆ ก็เริ่มพูดจากันรู้เรื่องเพราะได้ฝึกหัดทำความเข้าใจกันบ่อย ๆ ต่อมาจะนำไปสู่การปฏิสังสรรค์กันในรูปแบบพฤติกรรมอื่น เช่น พฤติกรรมทางเศรษฐกิจ อาจมีการแลกอาหารกัน และการค้าขายกัน เป็นต้น การปฏิสังสรรค์กันของคนสองวัฒนธรรมที่ต่างกันก็คือ การสัมผัสกันทางวัฒนธรรมเพราะวัฒนธรรมนั้นคือพฤติกรรมที่ติดตัวบุคคลมา ดังนั้น วัฒนธรรมซึ่งแพร่ กระจายมาพบกันและปฏิสังสรรค์กันก็คือการมาพบปะและสัมพันธ์กันของคนต่างวัฒนธรรมนั่นเองวัฒนธรรมสัมผัสเป็นขั้นตอนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และเป็นขั้นตอนต่อจากการแพร่กระจายทาง

การเหยียดยิมทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นหลังจากที่วัฒนธรรมต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบกันย่อมมีการเหยียดยิมแลกเปลี่ยนกันขึ้น การที่บุคคลจากต่างวัฒนธรรมมาสัมพันธ์กันย่อมหาทางที่จะแลกเปลี่ยนความเข้าใจซึ่งกันและกันเสมอ มิฉะนั้นจะทำความเข้าใจกันไม่ได้ วิธีแสดงออกซึ่งความคิดของบุคคลหนึ่งเมื่อเป็นที่เข้าใจของอีกบุคคลหนึ่งแล้ว บุคคลหลังนี้ย่อมจะจดจำไว้ใช้ชั่วคราวต่อไป การที่บุคคลต่างวัฒนธรรมทั้งสองนี้ต่างจำพฤติกรรมใด ๆ ของกันและกันไว้แล้วเอาไปใช้เป็นประจำ นาน ๆ เข้าย่อมถูกผนวกเข้ากับวัฒนธรรมเดิมของตน แต่ก็ยังพอจะแยกออกได้ว่าแบบใดเป็นวัฒนธรรมเดิมของตนและอันไหนของยิมมาจากคนที่ตนคบหาจากต่างวัฒนธรรมการเหยียดยิมวัฒนธรรมกันใช้เกิดมาจากการพบปะกันและความจำเป็นต้องเข้าใจกันและกันไม่ได้

5. ทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่

ทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่ เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งกระบวนการยอมรับสิ่งใหม่มีข้อสมมติว่า ปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มของบุคคลที่มีความแตกต่างกันด้านบุคลิกภาพ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคติ และค่านิยม การยอมรับสิ่งใหม่มีจะช้า หรือเร็วขึ้น ขึ้นอยู่กับลักษณะเหล่านั้น การยอมรับสิ่งใหม่ หรือ รับของใหม่(Innovation) หมายความว่า วัตถุในด้านที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี และไม่ใช่วัตถุ อันใดเกิดความรู้สึกนึกคิด ทักษะคติ และอุดมการณ์ในบุคคลหนึ่ง ๆ จะมีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นได้นั้นจะต้องมีแหล่งที่มาอยู่ 3 ประการ คือ

การค้นพบ (Discovery) คือ การที่ชาวบ้านได้พบทรัพยากร หรือการค้นพบพืชผลทางการเกษตรสมัยใหม่ ทำให้ชาวบ้านได้เปลี่ยนอาชีพ หรือมีรายได้ดีกว่าเดิม

การคิดค้นประดิษฐ์ (Invention) คือการที่ผู้คิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ขึ้น และมีประโยชน์ต่อชุมชน ประชาชนก็หันมารับสิ่งใหม่ ๆ นั้น มากันมากขึ้น

การแพร่กระจาย (Diffusion) คือการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ จากสังคมอื่น หรือ สังคมภายนอกเรียกได้ว่าเป็นการแพร่กระจาย จากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่ง

1. กระบวนการรับสิ่งใหม่ มี 5 ขั้นตอนดังนี้ (Roger. 1968)

1.1 การรับทราบข่าว (Awareness) เป็นขั้นที่สมาชิกได้ทราบว่าสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้น แหล่งที่ได้ข่าวมาจากผู้ที่เกี่ยวข้อง พ่อแม่ ญาติ พี่น้อง เพื่อน สื่อมวลชนต่าง ๆ เป็นต้น

1.2 ความสนใจ (Interest) เป็นขั้นที่ผู้จะรับสิ่งใหม่ได้สนใจในรายละเอียด และคิดว่าสิ่งใหม่นี้คงเป็นประโยชน์ จึงได้ศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใหม่นั้น

1.3 การประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นตอนของการตัดสินใจว่าสิ่งใหม่นั้นดีแค่ไหน พิจารณาข้อดีและข้อเสีย

1.4 การทดลอง (Trial) เป็นขั้นตอนสำคัญในการพิจารณาตัดสินใจทดลอง หากได้ผลดีก็จะนำไปปฏิบัติจริงต่อไป

1.5 การยอมรับ (Adoption) เป็นขั้นที่ตัดสินใจว่าจะรับสิ่งใหม่ หรือมีการประเมินผลมาก่อน แล้วตกลงใจว่าจะยอมรับหรือไม่

2. ทฤษฎีการยอมรับด้วยคุณสมบัติ (The Theory of Perceived Attributes)

Rogers (1995) ได้ขยายความทฤษฎีนี้ไว้ว่า กลุ่มผู้มีศักยภาพในการยอมรับนวัตกรรม ตัดสินใจรับโดยใช้ฐานของการรับรู้รับทราบถึงคุณสมบัติของนวัตกรรม ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 5 ประการได้แก่

2.1 นวัตกรรมนั้นสามารถทดลองใช้ได้ก่อนการจะยอมรับ (Triability)

2.2 นวัตกรรมนั้นสามารถสังเกตผลที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน (Observeability)

2.3 นวัตกรรมนั้นมีข้อดีกว่า หรือเห็นประโยชน์ได้ชัดเจนกว่าสิ่งอื่น ๆ มีอยู่ในขณะนั้น หรือสิ่งที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน (Relative Advantage)

2.4 ไม่มีความซับซ้อน ง่ายต่อการนำไปใช้ (Complexity)

2.5 สอดคล้องกับการปฏิบัติและค่านิยมที่เป็นอยู่ขณะนั้น (Compatibility)

3. ทฤษฎีการยอมรับด้วยคุณสมบัติของนวัตกรรม ได้นำไปใช้ในการศึกษาการ (กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์. 2546 : 7) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคยอมรับผลิตภัณฑ์ใหม่ ได้แก่

3.1 คุณประโยชน์หรือคุณภาพที่ดีกว่าหรือมากกว่าผลิตภัณฑ์เดิม ราคาที่ถูกลงกว่า มีความแปลกใหม่หรือมีความหรูกว่า (Relative advantage) ซึ่งเป็นไปตามจิตวิทยาที่ว่า คนเรามักชอบอะไรที่เป็นของใหม่ๆ เช่น สินค้าแฟชั่น

3.2 สอดคล้องกับฐานะทางสังคม/ค่านิยมในปัจจุบันมากกว่า (Compatibility)

3.3 ความไม่ซับซ้อนในการใช้ผลิตภัณฑ์ใหม่ (Complexity)

3.4 การได้มีโอกาสในการทดลองใช้ (Triability)

3.5 การรับรู้้อย่างสม่ำเสมอ ทำให้รู้สึกคุ้นเคยและยอมรับ (Observability)

4. ปัจจัยสำคัญที่ผลกระทบต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ ได้แก่
- 4.1 ความคุ้นเคยกับผลิตภัณฑ์เดิม (Usage) และรู้สึกว่าลำบากที่จะไปเรียนรู้การใช้ของใหม่ ๆ
- 4.2 ประโยชน์ (Value) ไม่มากพอ เกิดความรู้สึกว่าผลิตภัณฑ์ใหม่นั้นมีราคาแพง
- 4.3 ความรู้สึกเสี่ยงในการเริ่มต้นสิ่งใหม่ (Risk) ซึ่งความเสี่ยงนี้อาจลดลงภายหลังการได้ทดลองใช้หรือได้รับฟังจากผู้ที่เคยใช้มาแล้วบอกเล่าจากปากต่อปาก (Word of Mouth)
- 4.4 ความเชื่อฝังใจส่วนตัว ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ที่สะสมมาตั้งแต่อดีต เช่น รู้สึกต่อต้านเก้าอี้ที่มี 3 ขา เนื่องจากมีความรู้สึกว่ามันง่าย ไม่ปลอดภัย (วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร. 2548 : 68)

ทฤษฎีทางวัฒนธรรมเป็นการหยิบเอาทฤษฎีมาวิเคราะห์วัฒนธรรมของมนุษย์ในสังคมต่างๆ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชาติพันธุ์ม้งจึงเกี่ยวข้องกับทฤษฎีต่างๆ อาทิ งานผ้าปักของม้งเกี่ยวข้องกับทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ การดำรงอยู่ของสังคมชาวม้ง เกี่ยวข้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่การแต่งกาย และลายผ้าปักเกี่ยวข้องกับทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งขึ้นใหม่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่ อย่างไรก็ตามทุกพฤติกรรมทุกทฤษฎีล้วนแล้วแต่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกไม่ออก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

อดิสร ภูสาระ (2535 : 220-221) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการยอมรับนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง สภาพเศรษฐกิจสังคมของชาวม้งที่ตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ราบ กับบนภูเขาในกิ่งอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ได้ศึกษาเปรียบเทียบ ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจสังคมกับการยอมรับนวัตกรรม และสร้างสมการพยากรณ์สภาพเศรษฐกิจสังคมอันเกิดจากการยอมรับนวัตกรรมระหว่างชาวม้ง ที่ตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ราบกับบนภูเขาในกิ่งอำเภอเวียงแก่น จังหวัด พบว่าชาวม้ง บนพื้นที่ราบมีการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร การรักษาพยาบาล การคุมกำเนิด รายได้ ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตร การนับถือศาสนา การก่อสร้างบ้านเรือน อุปกรณ์เครื่องใช้ในครัวเรือน และการแต่งกาย มากกว่าชาวม้งบนภูเขา ขณะที่ชาวม้งบนภูเขา มีการปลูกพืชชนิดใหม่ การใช้ปุ๋ยเคมี การใช้ยาปราบศัตรูพืช ความเชื่อถือโศกลาง และการเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่มกิจกรรม มากกว่าชาวม้งบนพื้นที่ราบ ส่วนที่แตกต่างกันในบางนวัตกรรมได้แก่ การเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่มกิจกรรม ขนาดของครัวเรือน การก่อสร้างบ้านเรือน ขนาดของพื้นที่ อุปกรณ์ที่ใช้ ในครัวเรือน การแต่งกาย ความเชื่อโศกลางและศาสนา การเปรียบเทียบความแตกต่างของสมการพยากรณ์สภาพเศรษฐกิจสังคม อันเกิดจากการยอมรับนวัตกรรม

วรวิทย์ องค์กรุทธิรักษา (2536 : 115-122) ได้ศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปะการปักผ้าของชาวเขาเผ่าเย้า บ้านห้วยแม่ซ้ายจังหวัดเชียงราย ในด้านวัสดุอุปกรณ์ ขั้นตอนวิธีปัก รูปแบบลวดลายและค่านิยมความเชื่อ ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ในการหัดปักชาวเขาใช้เข็มเย็บผ้าขนาดใหญ่ ด้ายปักที่นิยมใช้คือ ไหมพรม เพราะปักง่าย ราคาถูก และสีไม่ตก ผ้าที่ใช้ปักเป็นผ้าทอมือ

ย้อมสีดำ 2) ด้านขั้นตอนวิธีปัก โดยเริ่มจากการหัดจับเข็ม การสนเข็ม การจับผ้า และการนับเส้นผ้าตามลำดับ 3) ด้านรูปแบบลวดลายปัก เริ่มด้วยการหัดปักลาย "โฉ่งเกียม" ส่วนลายที่นิยมปักคือลาย "โฉ่งด้าย" ที่เหลือได้แก่ลาย "โฉ่งหิว" และลาย "กิว กิว" 4) ด้านค่านิยมความเชื่อในการปัก ชาวเข่าเชื่อว่าผู้หญิงเข่าทุกคนต้องปักผ้า เพื่อให้มีเครื่องนุ่งห่มใช้ในชีวิตประจำวัน และใส่ไปร่วมงานพิธีเข่า และเชื่อว่าผู้หญิงเข่าทุกคนต้องปักผ้าได้ หากปักไม่ได้บุคคลอื่นจะดูถูก ทั้งยังแสดงถึงความขยันของสตรี ซึ่งจะทำให้บุรุษเข่าให้ความสนใจ และเชื่อว่าการปักผ้าเป็นสิ่งจำเป็นของผู้หญิงเข่าทุกคนต้องทำสืบทอดไป กระบวนการสืบทอดการปักผ้าของชาวเข่าทำโดยมารดาสอนให้แก่บุตรสาวเมื่ออายุระหว่าง 6-12 ปี ตามความพร้อมของแต่ละบุคคล โดยการสังเกตและไต่ถามผู้รู้แล้วฝึกด้วยตนเอง มีการแลกเปลี่ยนลวดลายกับผู้อื่นทำให้เกิดลวดลายใหม่ๆ การปักผ้าของชาวเข่าจึงนับได้ว่าเป็นกระบวนการสืบทอดศิลปะที่ผู้สอนใช้วิธีสอนแบบปากเปล่าและการสาธิต ผู้เรียนใช้วิธีการสังเกตและฝึกประสบการณ์ด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ โดยไม่มีการจดบันทึก การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จึงขึ้นอยู่กับความแม่นยำของผู้สอนและผู้เรียน

ลีสึก ฤทธิเนติกุล (2540 : 25-36) ได้วิจัยการปรับตัวกับวิถีชีวิตในเมืองของชาวเขาเผ่าม้ง : กรณีศึกษาในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุที่ชาวเขาเผ่าม้งต้องเข้ามาดำรงชีวิตในเมือง ศึกษาปัญหาและการปรับตัวทางวัฒนธรรมเพื่อความอยู่รอด ผลกระทบกับวัฒนธรรมดั้งเดิมอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความผูกพันกับชุมชนดั้งเดิม และการปรับตัวกับชุมชนใหม่

ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมการดูแลสุขภาพ มีการใช้วิธีการแบบพื้นบ้านควบคู่กับการใช้วิธีการแพทย์สมัยใหม่ วัฒนธรรมการควบคุมทางสังคม มีการใช้ทั้งกฎจารีตประเพณี และการใช้กฎหมายบ้านเมืองนั้น มักจะมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกันบ้าง ในด้านศิลปะและการแสดงนั้น ชาวเข่าในเมืองเชียงใหม่ยังคงรักษาศิลปะดั้งเดิมไว้ ในขณะที่คนรุ่นใหม่บางส่วนได้ปรับเปลี่ยนการเดินร่ำตามยุคสมัยปัจจุบันมาให้ด้วย

ในด้านการเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา ความเชื่อ ชาวเข่าในตัวเมืองเชียงใหม่ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ วิญญาณต่าง ๆ และมีการปฏิบัติกรเช่นไหว้เซ่นเซิมโดยที่ชาวเข่าถือว่าการลงมาในเมืองเชียงใหม่ เป็นการลงมาทำมาหากินเท่านั้น บ้านพิธีกรรมจริง ๆ ก็คือ ชุมชนดั้งเดิม

ในด้านเศรษฐกิจนั้น มีการเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง จากการทำเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพมาสู่การประกอบการอาชีพการอุตสาหกรรมในครัวเรือน และการค้าขาย โดยเชื่อมโยงเครือข่ายทางการค้าระหว่างชาวเข่าด้วยกันเอง ชาวเข่ากับคนพื้นราบ และชาวเข่ากับคนต่างประเทศ ในปัจจุบันการปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับคนพื้นราบเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ คือ ควรจะทำการวิจัยด้านใดด้านหนึ่งอย่างเจาะลึก

ลีสึก ฤทธิเนติกุล (2540 : 194) ได้วิจัยการมีส่วนร่วมของชาวเขาเผ่าม้งบ้านดอยปุ๋ย - ข่างเคียน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการวิจัยพบว่า รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติกับการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาต้นไม้ที่ปลูก และการมีส่วนร่วมโดยรวมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ มีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาต้นไม้ที่ปลูก และมีความสัมพันธ์

อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติกับการมีส่วนร่วมโดยรวมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ไม่มีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการวิเคราะห์ประมวลความต้องการและข้อเสนอแนะของชาวเขาเผ่าม้งบ้านดอยปุย – ช่างเคียน สรุปด้านความต้องการตามลำดับ ดังนี้ 1) ต้องการสิทธิถือครองที่ดินทำกิน 2) ต้องการถนน ไฟฟ้า 3) ต้องการการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐ 4) ต้องการการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ประเสริฐ ตรีการศุภกร (2542 : เว็บไซต์)โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนชาวเขากับการลงทุนทางวัฒนธรรม เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม กรณีศึกษา: กระบวนการจัดการทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนของชุมชนชาวไทยภูเขา 5 เผ่า ได้แก่ เผ่าปกากะญอ ม้ง เมี่ยน ลาหู่และลีซู มีวัตถุประสงค์หลัก ๆ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนชาวเขาที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละเผ่า
2. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน นักพัฒนา นักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อร่วมศึกษาและพัฒนาแผนการลงทุนทางวัฒนธรรมและกิจกรรมทางเลือกสำหรับชุมชนที่เข้าร่วมโครงการฯ
4. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและสาธารณูปโภคและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลการศึกษาวิจัย ทางโครงการฯ นำเสนอออกมาเป็น 2 ส่วน คือ กระบวนการวิจัย และเนื้อหาการวิจัย ดังนี้

กระบวนการวิจัย

โครงการวิจัยนี้ได้มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการเป็นสำคัญ โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย จนสามารถสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนกับแกนนำชุมชน (นักวิจัยชุมชน) และประชาชนได้ว่าโครงการวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่แตกต่างจากโครงการวิจัยอื่น ๆ ที่ผ่านมา โดยเฉพาะในประเด็นที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่การริเริ่มคิด การวางแผนการปฏิบัติการ การสรุปผลและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ การดำเนินงานวิจัยนี้ยังเน้นกระบวนการศึกษาวิจัยแบบชาวบ้านทำให้สามารถเจาะลึกข้อมูลกับผู้รู้เฉพาะด้านอย่างเต็มที่ และเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยที่ผู้ร่วมวิจัยทุกคนได้ฝึกฝนปฏิบัติการจริงอีกด้วย ตลอดจนถึงเป็นการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบและตรวจสอบผลการศึกษาวิจัยเชิงลึกกับผู้รู้ชนเผ่าโดยตรง ในประเด็นเนื้อหาที่ตรงกันหรือเกี่ยวข้องกันและเป็นเอกสารผลงานวิจัยที่มีอยู่ในปัจจุบันอีกด้วย ซึ่งทำให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยได้เห็นประโยชน์ของกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมทำให้เห็นคุณค่าชีวิตของตนเองจนเกิดความตระหนักในการสืบสานองค์ความรู้และระบบคุณค่านำไปสู่ทางออกหรือทางเลือกของชีวิตตนเองและชนเผ่าในอนาคตได้อย่างแท้จริง

เนื้อหาการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ได้เนื้อหาภาพรวมของข้อมูลพื้นฐานชุมชนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยทั้ง 5 ชุมชน ได้แก่ ข้อมูลผู้รู้และองค์ความรู้ชนเผ่าที่เป็นฐานสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนและชนเผ่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนทำให้สามารถศึกษาวิจัยแบบ

เจาะลึกในประเด็นที่คาดหวังว่าจะเป็นทางเลือกและทางออกเชิงเศรษฐกิจที่ยั่งยืนของชุมชนได้ ซึ่งสามารถสรุปเนื้อหาแต่ละกรณีศึกษาที่เจาะลึกของแต่ละชุมชนเฝ้าได้ดังนี้

1. กรณีศึกษาของปกากะญอ ได้ศึกษาเกี่ยวกับ อาชีพทางเลือกการเลี้ยงสัตว์ที่ยั่งยืนของชุมชนปกากะญอบ้านป่าโป่ง หมู่ที่ 1 ตำบลป่าโป่ง อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยศึกษาสัตว์เลี้ยงของชุมชน 8 ชนิด ได้แก่ ไก่ สุกร เป็ด แมว สุนัข วัว ควายและช้าง ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ความเชื่อและพิธีกรรม วัฒนธรรมการเลี้ยงสัตว์ วิธีการเลี้ยงสัตว์ แบบพื้นบ้านโรคสัตว์และการรักษาโดยสมุนไพร ตลอดจนได้ศึกษาประโยชน์และความสัมพันธ์ระหว่างคนและสัตว์เลี้ยงไว้อย่างน่าสนใจยิ่ง

2. กรณีศึกษาม้ง ได้ศึกษาเกี่ยวกับ กัญชงกับวิถีม้ง ของชุมชนม้งบ้านบวจัน หมู่ที่ 7 ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาประเด็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และความเป็นมาของกัญชง การเพาะปลูกและการใช้ประโยชน์และความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องและคุณค่าของกัญชง ความสัมพันธ์ของกัญชงที่มีต่อวิถีชีวิตม้ง กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาด้านกัญชง ตลอดจนศึกษาถึงพัฒนาการและแนวโน้มของกัญชงในอนาคตไว้อย่างครบครัน

3. กรณีศึกษาของลาหู่ ได้ศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนที่มีทุนทางวัฒนธรรมและการพัฒนาชุมชนสู่การพึ่งตนเองของชุมชนลาหู่บ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ 12 ตำบลท่าตอน อำเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวในชุมชน การจัดการท่องเที่ยวของคนในชุมชน ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมรายได้ที่สามารถดำเนินการควบคู่กับการท่องเที่ยวของชุมชนได้

4. กรณีศึกษาของเมี่ยน ได้ศึกษาเกี่ยวกับลายปักเมี่ยนกับการสร้างอัตลักษณ์ที่เป็นพลังสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ของชุมชนเมี่ยนบ้านเล่าซีก้วย หมู่ที่ 16 ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย โดยศึกษาประเด็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ตำนานและความเชื่อเกี่ยวกับลายปักเมี่ยนประเภท กระบวนการเรียนรู้และเทคนิคลายปักเมี่ยน ชื่อและความหมายของลายปักและความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับลายปักเมี่ยน ตลอดจนได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันที่มีต่อลายปักผลกระทบและแนวโน้มทางเศรษฐกิจของลายปักเมี่ยนไว้อย่างชัดเจน

5. กรณีศึกษาของลีซู่ ได้ศึกษาเหล่าสมุนไพรลีซู่กับการพึ่งตนเอง ของชุมชนลีซู่บ้านสหกรณ์แปลง 5 หมู่ที่ 11 ตำบลป่าตุม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และตำนานเหล่าพื้นบ้าน ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง ความสัมพันธ์ของเหล่าพื้นบ้านกับการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ของลีซู่ตลอดจนได้ศึกษาเจาะลึกเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้ผลิตเชื้อแป้งเหล่าแบบพื้นบ้านของลีซู่อีกด้วย

โดยสรุปแล้วการศึกษาวิจัยของทั้ง 5 ทีมวิจัยเฝ้าในครั้งนี้ถือว่าได้ริเริ่มให้ชุมชนวิจัยเกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและมีนักวิจัยของชุมชนที่สามารถจะนำชุมชนให้เกิดการพัฒนา งานวิจัยและจัดทำกิจกรรมแก้ไขปัญหของชุมชนตนเองได้มากขึ้น ตลอดจนได้สะท้อนถึงความร่ำรวยในศักยภาพและทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่าที่สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนที่ร่วมวิจัย อีกทั้งได้ข้อเสนอแนะต่อบุคคลหรือหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้นำไปพัฒนาและจัดปรับทัศนะหรือกระบวนการสนับสนุนให้ชุมชนบนพื้นที่สูงได้รับการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนต่อไปด้วย

วสันต์ชาย อิมโอษฐ์ (2543 : 190-193) ได้ศึกษา เค่ง : เครื่องดนตรีของชนเผ่าม้ง ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท ของเค่งต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชาวม้ง ลักษณะทาง ภายภาพและวิเคราะห์ระบบ เสียงของเค่ง โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้าน เค่งเป็นทั้ง ผู้ผลิตและผู้บรรเลง การวิจัยเรื่อง เค่ง : เครื่องดนตรีของชนเผ่าม้ง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทาง มานุษยดนตรีวิทยา (Ethnomusicology) มีขั้นตอนการศึกษาวิจัย 4 ขั้นตอนคือ การเก็บ ข้อมูล การจัด กระทำกับข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการเสนอผลการวิจัย ใช้ทฤษฎีระบบ แบ่งเท่า (Equal Temperament) ของ John Ellis มีวิธีการวัดค่าเสียงเป็นหน่วยเซนต์ ใช้ค่าความถี่ของระบบ Equal temperament ใน 1 Octave มาเปรียบเทียบหาบันไดเสียง เค่งทั้ง 12 ขนาดนำเสียงต่าง ๆ ของเค่งที่ วัดได้บันทึกเป็นโน้ตสากลบนบรรทัด 5 เส้น กำหนดให้โน้ตที่ปรากฏนั้นเป็นเพียงการยืมมาใช้เป็น สัญลักษณ์ แสดงลักษณะบันไดเสียง ของเค่ง ผลการศึกษาทำให้ทราบว่า ชาวม้งถือเค่งเป็นเครื่องดนตรี สำคัญที่สุด เชื่อว่า สื่อสารกับวิญญาณได้ ใช้เป่าในพิธีกรรมทางความเชื่อได้แก่ ความเชื่อเรื่องชีวิตหลัง ความ ตายจึงมีพิธีศพถือว่าเป็นพิธีสำคัญที่สุด ความเชื่อในเรื่องการปกป้องรักษาจึงมีพิธีชื่อ ความเชื่อ เรื่องการเกิดใหม่จึงมีพิธีตจผลไม้ ความเชื่อเรื่องลางบอกเหตุร้ายจึงมีพิธี ทำบุญฆ่าวัวให้วิญญาณผู้ตาย มีเพลงสำหรับเป่าเวลาเช้า เวลาเที่ยง เวลาเย็น ห้ามเป่า ปนกันหรือเป่าเล่น ห้ามสตรีเป่าเค่งในงานศพ ให้เค่งเป่าเพื่อความบันเทิง การเกี่ยวพา ราสี เป็นเพื่อนขณะเดินทางและในวาระพิเศษต่าง ๆ ได้ ชาวม้งถือว่าพระแม่เจ้าคือบรมครู ทางวิชาเป่าเค่ง เค่งเป็นเครื่องดนตรีตระกูลเครื่องลม (Aerophones) ระบบเสียงของเค่ง มี 6 เสียง โดยเสียงที่ 1 และเสียงที่ 6 ห่างกัน 1 Octave

ทรงศิริ สาประเสริฐ (2544) ได้ศึกษาลักษณะการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญา ชาวบ้าน ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนโดยใช้วิธีการบอก ทำให้ดู และปฏิบัติตัวเอง วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ใช้เป็นประจำคือการบอก เน้นให้ผู้เรียนเป็นถาม และมีความเห็นว่า วิธีการที่ดีที่สุดในการถ่ายทอดความรู้คือ การใช้ผู้เรียนให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติตัวเอง การได้รับการยอมรับ และการยกย่องจากสังคม คือ สิ่งที่ภูมิปัญญาชาวบ้านภูมิใจมากที่สุดในชีวิต และเป็นเหตุจูงใจให้ภูมิปัญญาชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน

บุญทวงศ์ เจริญผลิตผล (2544 : 140-146) ได้ศึกษาการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชาวม้ง ภายใต้โครงการพัฒนา ของรัฐในพื้นที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ผลการศึกษาพบว่า การอพยพชาวม้งออกจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร และเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าอุ้มผาง อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก มาอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอ พบพระ จังหวัดตาก จำนวน 17 หมู่บ้าน ทำให้เกิดการปรับตัวของชาวม้งทั้งผู้ที่ถูกอพยพ และชาวม้งที่ถูกยึดพื้นที่ทำกิน ทางด้าน เศรษฐกิจ คือ การประกอบอาชีพ มีการเพาะปลูกพืช เพื่อขายแทนการทำเกษตรเพื่อยังชีพ มีการรับ วัฒนธรรมจากสังคมเมืองเข้าสู่ชุมชน มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณี วัฒนธรรมที่มีอยู่ เกิดค่านิยม ในสังคมเมือง มีการแข่งขันและเกิดการขัดแย้งทางการเมืองและการปกครอง มีปัญหาสังคมที่รุนแรง คือ ปัญหา ยาเสพติด และส่งผลให้เกิดปัญหาเด็กกำพร้าตามมา เนื่องจากบิดา มารดา เสียชีวิต หรือ ถูก ดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติด การปรับตัวของชาวม้งในพื้นที่การดำเนินโครงการพัฒนาของรัฐนี้ทำให้มี การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวม้งไปจากสังคมดั้งเดิมไปสู่สังคมสมัยใหม่ ซึ่งมีทั้งสิ่งที่ส่งเสริมให้เกิดการ พัฒนา และสิ่งที่ทำลายวัฒนธรรมของชาวม้งไปในขณะเดียวกัน ข้อเสนอแนะ การดำเนินโครงการ พัฒนาของรัฐ ควรที่จะคำนึงถึงประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวม้ง โดยให้ชาวม้ง กลุ่มเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานทุกกระบวนการ

ธงชัย ศรีเมือง (2545 : 120-123) ได้ศึกษาสถานภาพภายหลังการแต่งงานของสตรีเผ่าม้ง กรณีศึกษา บ้านทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพภายหลังการแต่งงานของสตรีเผ่าม้งมีหลายสถานภาพคือ ในฐานะลูกสะใภ้ ในฐานะภรรยา และในฐานะการเป็นมารดา สตรีที่อยู่ในฐานะดังกล่าวมี สถานภาพและบทบาทที่อยู่ในวงจำกัดและเป็นรองบุรุษ เป็นลักษณะผู้ตามที่ดี ได้รับสิทธิ ในการนับถือผีบรรพบุรุษของสามี และอยู่อาศัยร่วมกับญาติ ในครอบครัวฝ่ายสามี ส่วนสิทธิ และอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมในครอบครัวพบว่า มีสิทธิ และอำนาจที่จำกัดและ มีความแตกต่างตามรูปแบบครอบครัวคือ ในครอบครัวขยาย การตัดสินใจขึ้นอยู่กับบิดาและ มารดาของสามี ส่วนหน้าที่ของสตรีพบว่า เป็นแรงงานที่สำคัญในครอบครัวและการ ปรนนิบัติ รับผิดชอบใช้สามี ตลอดจนปรนนิบัติรับใช้บิดา มารดาของสามี ในรูปแบบครอบครัวเดี่ยวพบว่า สิทธิ และอำนาจในการตัดสินใจในครอบครัว สามีเป็นผู้ตัดสินใจที่มีอำนาจเด็ดขาด ส่วนหน้าที่ของสตรีพบว่า เป็นแรงงานในครอบครัวและรับผิดชอบใช้สามี ส่วนปัจจัย ที่ทำให้สตรีสถานภาพของสตรีที่เป็นรอง จากบุรุษ พบว่าปัจจัยจากค่านิยมเรื่องระบบชาย เป็นใหญ่ ผูกพันกับเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เน้นเรื่อง เงินตรา งานของบุรุษจึงถูกให้คุณค่า และความสำคัญ ในขณะที่งานของสตรีมีคุณค่าลดลง ข้อเสนอแนะ ในงานวิจัยคือ เร่งรัดการพัฒนาสตรี โดยหน่วยงานของรัฐควรส่งเสริม ในการจัดตั้งและพัฒนาองค์กร สตรีในชุมชนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

วราเมธ ยอดนุ่น (2548) ได้วิจัยอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ในบริบทการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่หมู่บ้านท่องเที่ยว การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ และแนวคิดการท่องเที่ยว ใช้ระเบียบวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า บ้านรวมมิตรประกอบไปด้วยผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กระเหรี่ยง อาข่า ม้ง ลีซู แต่ละกลุ่มก็มีอัตลักษณ์ดั้งเดิมเป็นของตัวเองที่ได้รับมาจากการอบรมสั่งสอน ของครอบครัวตั้งแต่แรกเกิด เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอัตลักษณ์ หลายๆอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็นภาษา การแต่งกาย ค่านิยม อาชีพ รวมถึงวิถีปฏิบัติใน ชีวิตประจำวัน ในเรื่องภาษานั้นชาวบ้านทุกกลุ่มชาติพันธุ์จะใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นสื่อกลางในการ พุดจากัน รวมถึงเมื่อสื่อสารกับคนไทยพื้นราบ

ด้านการแต่งกายก็มีแนวโน้มว่าชาวบ้านทุกกลุ่มชาติพันธุ์ จะแต่งกายเหมือนกับคนไทย พื้นราบมากขึ้นในชีวิตประจำวัน สำหรับชุดประจำเผ่าจะเก็บไว้ใช้ในวันสำคัญของชุมชน เช่น วันอาทิตย์ ที่ต้องเข้าโบสถ์ วันคริสต์มาส หรือวันช้างของหมู่บ้าน นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังทำให้เกิดการแต่งงาน ข้ามกลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้น กล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน

มานะ อินพรมมี (2548 : 129-176) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านทับเบิก พบว่าประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมและนับถือบรรพบุรุษ มีการประกอบ พิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมที่บ้านของตนเอง ประชากรส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับ ประถมศึกษา มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 40,001 – 60,000 บาท สภาพแวดล้อมด้านกายภาพเป็นชุมชนชนบท ที่ตั้งอยู่บนภูเขา มีความลาดชัน อาศัยน้ำอุปโภคจากลำธารบนภูเขา การคมนาคมระหว่างชุมชนมี เส้นทางเดียว ลักษณะคดเคี้ยวและลาดชัน ถนนในชุมชนเป็นถนนคอนกรีตและถนนลูกรัง ไหล่ถนนแคบ มีขอยเข้าถึงบ้านเรือนเป็นแบบปลายตันไม่ทั่วถึงทุกหลังคาเรือน มีสาธารณูปโภค ไฟฟ้า โทรศัพท์

ร้านค้าย่อยในชุมชน มีลานกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน แต่ไม่มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจหรือสวนสาธารณะ และสนามเด็กเล่น บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียวติดดิน พื้นที่ไม่มาก วัสดุที่ได้ตามธรรมชาติ มีโรงเรือนสัตว์เลี้ยงในบริเวณบ้าน ในชุมชนไม่มีแหล่งกำจัดขยะที่เหมาะสม ชุมชนบ้านทับเบิกมองเห็นได้ง่ายจากกระยะไกล เมื่อแยกกลางทางเข้าหมู่บ้านจะมองเห็นสนามฟุตบอลและป้ายโรงเรียนบ้านทับเบิกร่วมใจเป็นจุดสังเกต

ปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านทับเบิก ส่วนใหญ่มีปัญหากับที่พักอาศัยคับแคบและไม่คงทนถาวร สาธารณูปโภคไม่เพียงพอ ไม่มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีปัญหากับการกำจัดขยะและน้ำเสียของชุมชน ส่วนการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของประเพณีต่างๆ ยังถือปฏิบัติกันอยู่ มีปัญหาด้านพื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมซึ่งคับแคบและไม่เป็นสัดส่วน

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา ในส่วนของการอนุรักษ์ได้เสนอการอนุรักษ์แนวความคิดในการปลูกสร้างบ้านเรือนให้สอดคล้องกับความเชื่อที่เกี่ยวกับประเพณีต่างๆ ส่วนการพัฒนาได้เสนอแนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชนให้มีบริการด้านสาธารณูปโภคและจัดภูมิทัศน์ของชุมชนให้น่าอยู่

อภัย วาณิชประดิษฐ์ (2548 : 180-184) ได้ศึกษาการที่บรรพบุรุษชาวม้งต้องอพยพออกจากแผ่นดินประเทศจีนในช่วงพุทธทศวรรษ 2390 - 2420 เพราะถูกชาวจีนแย่งชิงที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน ก็ได้รับผลกระทบจากการขยายอำนาจของรัฐบาลซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่ปักกิ่ง ทำให้บรรพบุรุษของชาวม้งบ้านแม่สาใหม่ได้อพยพลงมาตั้งถิ่นฐานในดินแดนล้านนา โดยบางส่วนได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ในประเทศพม่าระยะหนึ่ง ก่อนที่จะอพยพเข้าประเทศไทยในทศวรรษ 2470 แล้วโยกย้ายมาปักหลักอยู่ร่วมกันในพื้นที่ดอยสุเทพ-ปุยในเวลาต่อมา ทั้งนี้ ภายใต้เงื่อนไขของชุมชนท่ามกลางป่าเขาและวิถีการผลิตเพื่อยังชีพที่ยาวนาน พิธีบูชาเทพ “ถือติ” (Thwv Tim) หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำพื้นที่เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นภูมิปัญญาของชาวม้งที่มีรากฐานเชื่อมสัมพันธ์กันระหว่างระบบความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติกับวิถีการผลิต ซึ่งยังคงมีการประยุกต์และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ในยุคสมัยของการบุกเบิกและวิถีการผลิตกึ่งยังชีพของชุมชนม้งในป่าเขาก่อนทศวรรษ 2500 พวกเขาต้องเสี่ยงภัยรอบตัว นับแต่ความเสียหายอันเกิดจากภัยอันตรายจากสัตว์ป่าที่มีต่อผู้คน สัตว์เลี้ยง และพืชผักในไร่ รวมไปถึงโรคติดต่อและการปล้นจี้ของคนต่างชาติพันธุ์ในฐานะเป็นเจ้าถิ่น ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้นำชุมชนชาวม้งในยุคนี้ต้องพึ่งพาอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของเทพถือติ เพื่อขอความคุ้มครองให้พืชพันธุ์ธัญญาหาร สัตว์เลี้ยง และผู้คนปลอดภัยจากภัยสัตว์ป่าดุร้าย ภัยธรรมชาติ และภัยทางสังคมในขณะนั้น

กระทั่งเมื่อชาวม้งได้อาวุธปืนของทหารญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สองไว้เพื่อป้องกันตัว ประกอบกับการเพิ่มจำนวนประชากรและการพัฒนาโดยรัฐในเวลาต่อมา ทำให้ชาวม้งมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนนอกชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะรัฐไทยทำการปกครองหมู่บ้านและส่งเสริมให้ปลูกพืชเงินสดทดแทนฝิ่นที่แต่เดิมเคยออกใบอนุญาตให้ปลูกอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ตลอดจนการเข้ามาของศาสนาคริสต์ในชุมชนม้ง ทำให้รูปแบบของพิธีถือติในบางชุมชนได้ถูกยกเลิกไป แม้ว่าจะระบบความเชื่อถือติจะยังคงถูกผนวกเข้ากับพิธี “เฟยเย่ง” (Fev Yeem) ในขณะที่ชุมชนหลายแห่งยังคงสืบทอดพิธีถือติ โดยปรับบทบาทของพิธีทั้งสองเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้สอดรับกับภาวะที่วิถีชีวิตถูกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ในช่วงปลายทศวรรษ 2520 มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชเชิงพาณิชย์มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันรัฐก็เริ่มขยายพื้นที่ป่านุรักษ์เข้าไปทับซ้อนกับพื้นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชาวบ้าน นโยบายของรัฐที่ถกเถียงเช่นนี้นำไปสู่การก่อเกิดความขัดแย้งในหลายระดับ ในที่สุดผู้นำพิธีกรรมในชุมชนม้งบ้านแม่สาใหม่จึงประยุกต์ความศักดิ์สิทธิ์ของเทพถือติมาทำหน้าที่จัดการพื้นที่ป่าชุมชนในฐานะเป็นกฎเกณฑ์จัดการทรัพยากรของชุมชน ในขณะเดียวกันการขอความคุ้มครองวิธีการผลิตและควบคุมความเป็นอยู่ของชุมชนจากเทพถือติก็ได้รับการผลิตซ้ำให้มีบทบาทสอดคล้องกับปัญหาทางสังคมตามสถานการณ์ด้วย ดังนั้นการประกอบพิธีถือติของชุมชนในแต่ละบริบทของยุคสมัยจึงสะท้อนถึงการปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชุมชนผ่านการปรับประยุกต์บทบาทใหม่ให้พิธีถือติคงศักยภาพอย่างเป็นพลวัต

ดังนั้น ถือติจึงเป็นระบบความเชื่อและพิธีกรรมที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับวิถีชีวิตของชาวม้งกับเป็นภูมิปัญญาในฐานะเป็นสถาบันชุมชนที่มีบทบาทจัดการทรัพยากรธรรมชาติและควบคุมทางสังคมมาโดยตลอด และที่มากไปกว่านั้นคือยังสะท้อนวิถีคิดของชาวม้งในการปรับใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เพื่อสร้างสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์แก่คนในชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญในการปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระดับที่เหนือไปจากระดับชุมชนท้องถิ่น โดยให้มีศักยภาพเชิงตอบโต้กับกลไกตลาดและต่อรองอำนาจกับรัฐ ตลอดจนกับกลุ่มผลประโยชน์และอำนาจในระดับท้องถิ่นอย่างหลากหลาย

สภารัตน์ ธนังทอง (2548 : 50-96) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค ที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าไหม โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามและวิธีการศึกษาเป็นลักษณะของงานวิจัย ประชากรในการศึกษาคือ ประชากรที่ทำงานอยู่ในเขตพญาไท จำนวน 100 คน จากผลการศึกษา ทำให้ทราบข้อมูลดังต่อไปนี้ โดยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 25-30 ปี ประกอบอาชีพราชการระดับการศึกษาปริญญาตรีมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 20,000 บาท ด้านพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ส่วนใหญ่นิยมซื้อผ้าไหมประเภทผ้าฝืน เสื้อผ้า มีพฤติกรรมการซื้อนาน ครั้ง (ปีละ 1-2 ครั้ง) นิยมซื้อเป็นของขวัญโดยซื้อผ้าไหมจากงานนิทรรศการ/จัดแสดงสินค้า/งาน OTOP และส่วนสำคัญที่ทำให้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเพราะมีความงามเป็นเอกลักษณ์ และบ่งบอกถึงความเป็นไทย มีคุณค่าในตัวเองทางการพัฒนาการ ตลาดของผลิตภัณฑ์โดยในด้านผลิตภัณฑ์ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความโดดเด่นของ ลวดลายมีเอกลักษณ์ความเป็นไทยมากที่สุดและสามารถใช้ในชีวิตประจำวันน้อยที่สุดด้านราคาผลิตภัณฑ์ผ้าไหม จากการศึกษาพบว่าให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ประกอบด้วย ราคาสูงเมื่อเทียบกับผ้าสังเคราะห์ราคาสูงเมื่อเทียบกับผ้าไทยประเภทอื่น ด้านสถานที่จัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมจากการศึกษาพบว่าด้านสถานที่จัดจำหน่าย อยู่ในระดับความสำคัญมาก ประกอบด้วยการตกแต่งร้านช่วยดึงดูดในการเข้าซื้อผลิตภัณฑ์ ความสะดวกในการหาซื้อผลิตภัณฑ์และการตกแต่งร้านควรเน้นรูปแบบความเป็นไทยที่ทันสมัย และอยู่ในระดับความสำคัญมากประกอบด้วยการตกแต่งร้านช่วยดึงดูดในการเข้าซื้อผลิตภัณฑ์ ความสะดวกในการหาซื้อผลิตภัณฑ์และการตกแต่งร้านควรเน้นรูปแบบความเป็นไทยอยู่ในระดับความสำคัญปานกลางคือ ความเหมาะสมของจำนวนร้านจำหน่าย ชื่อเสียงของร้านมีส่วนในการตัดสินใจซื้อและซื้อผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางหน้าร้าน งานแสดงสินค้าและทางอินเทอร์เน็ตด้านการส่งเสริมการขายสรุปได้ว่าความถี่ในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ยังมีน้อย ด้านการส่งเสริมการขายและด้านพนักงานขายมีส่วน ช่วยในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหม

ไชศรี จิตสำราญ และคณะ (2549 : 91-144) ได้วิจัยลวดลายบนผืนผ้าของชาวเขาเผ่าม้งส่วนใหญ่เกิดจากอิทธิพลของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว และความเชื่อทางศาสนาที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำรงชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดความผูกพันอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวเขาเผ่าม้งที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน จนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่พึงปฏิบัติ สำหรับการปักผ้าของชาวเขาเผ่าม้ง บ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ โดยสามารถแบ่งได้ 2 ยุค คือ

1. ยุคดั้งเดิม

จากการศึกษาลายปักบนผืนผ้าของชาวเขาเผ่าม้งบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จะพบลายผ้าที่เป็นลวดลายที่ใช้วิธีการปักทั้ง 3 วิธีที่ได้รับจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษโดยตรงเพื่อเป็นสัญลักษณ์และความเชื่อโดยตรงไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

2. ยุคปัจจุบัน

เป็นยุคที่มีการนำเอาลวดลายแปลกๆ ซึ่งเป็นที่นิยมของท้องตลาดและบุคคลทั่วไปเข้ามาผสมผสานมีการเปลี่ยนแปลงตัดแปลงลายเก่าๆ ให้เป็นลายใหม่ที่สวยงามหลากหลาย ลวดลายที่ประณีตวิจิตรบรรจงสวยงามทันสมัย เป็นที่นิยมของชาวเข่าม้งและชาวไทยพื้นราบ

ชูใจ กิบุญ (2550 : 84) ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองชาวเขาเผ่าม้งบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าชาวเขาเผ่าม้งให้มีคุณภาพดี โดยเฉพาะผ้าปักแบบครอสติช (Cross Stitch) มีการพัฒนาการให้สีและการออกแบบลวดลาย ใหม่ ๆ แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์เดิม สามารถนำผ้าปักไปใช้สร้างสรรค์ออกแบบตกแต่งเสื้อผ้าในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลายได้ตามความต้องการของตลาด และยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

สรุปผลการวิจัย การพัฒนาลายผ้าปักม้ง ได้ออกแบบลายปักโดยนำลายปักแบบดั้งเดิมของชาวเข่าม้ง คือ ลายใจเต้า และลายเหล้าไธ้ มาผสมผสานกับลายผ้าทอพื้นบ้านภาคเหนือของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ คือ ลายดอกจันทร์แปดกลีบและลายประกอบห้องนก 1,3 มาประยุกต์ประสานลายเข้าด้วยกัน แล้วปักลายลงบนผ้าที่จะใช้ตัดเป็นเสื้อผ้าได้เลย โดยออกแบบกำหนดตำแหน่งของลายตามต้องการ ส่วนการพัฒนาการออกแบบลายปักบนผ้าชิ้นเล็กเป็นแถบยาว ซึ่งแต่เดิมนิยมใช้แต่ผ้าพื้นสีดำและปักลวดลายด้วยสีฉูดฉาด ใช้แม่สีสด ๆ มาปักซึ่งเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของผ้าปักม้งนอกเหนือไปจากลายปัก จึงได้พัฒนาโดยออกแบบลายปักใหม่ให้มีการผสมผสานกันระหว่างลายปักแบบเก่า และการใช้สีตามหลักศิลปะสมัยใหม่ การปักลายแบบใหม่ลงบนผ้าพื้นสีดำและผ้าพื้นสีขาว เลือกใช้สีตามความนิยมของนักท่องเที่ยว ผลงานที่ได้เป็นที่น่าพอใจ ผ้าปักมีความสวยงามและยังคงรักษาเอกลักษณ์ของผ้าปักม้ง ขณะที่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง หลังจากได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การสร้างแบบและตัดเย็บเสื้อผ้าสตรีแบบมาตรฐานแล้ว กลุ่มได้นำผ้าปักม้งมาตกแต่งเสื้อผ้าที่มีรูปทรงสวยงามเข้ากับรูปร่างผู้สวมใส่ ลวดลายและการใช้สีบนผ้าปักมีการออกแบบที่ทันสมัยเพิ่มความสวยงามให้กับเสื้อผ้า สุดท้าย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง หลังจากได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การอัดกลีบกระโปรงม้ง โดยใช้ยาย้อัดกลีบเป็นตัวช่วย แล้วรีดด้วยเตารีดไอน้ำเป็นการพัฒนากระโปรงม้ง ที่ใช้วิธีอัดกลีบแบบดั้งเดิมโดยการเนา มาเพิ่มคุณภาพให้กลีบกระโปรงม้งอยู่คงทนไม่คลายตัวง่ายเหมือนกระโปรงม้งแบบดั้งเดิม

เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว และคณะ (2551 : 12, 58-59) ชุดโครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อ การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ของที่ระลึก จากการศึกษาบริบทชุมชนเกี่ยวกับสินค้าประเภทของที่

ระลึก ที่ชุมชนผลิตจำหน่ายเพื่อการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านเข็กน้อยที่ผลิตของที่ระลึก ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของเครือข่ายกลุ่มชุมชนเข็กน้อย และผู้ไม่ได้เป็นสมาชิกแต่ดำเนินการผลิตเอง ความรู้ในการผลิตได้รับการอบรมในโครงการพัฒนาอาชีพของหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับการตัดเย็บเสื้อผ้า การทำของชำร่วยการเย็บกระเป๋า การผลิตของที่ระลึกในชุมชนประสบปัญหาผลิตแล้วไม่มีคนซื้อ ไม่มีวัตถุดิบในการผลิตไม่มีแหล่งเงินทุนสนับสนุน และแต่ละคนมีเงินลงทุนน้อย ไม่มีสถานที่ในการจำหน่าย และไม่มีความรู้ในด้านการผลิตให้เป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว กลุ่มจึงมีเป้าหมายการพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือ มีตลาดและสถานที่จำหน่ายในการรองรับสินค้า และการมีเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอ สำหรับสินค้าที่กลุ่มแม่บ้านต้องการผลิตมากที่สุดได้แก่ชุดเสื้อผ้าเด็กและผู้ใหญ่ที่เป็นเอกลักษณ์ กระเป๋า รูปแบบต่าง ๆ ฝาลายปักมือ และของที่ระลึก ของที่ระลึกที่อยากจะผลิตมากที่สุดคือพวงกุญแจที่เป็นสัญลักษณ์ของเครื่องดนตรีม้ง เช่น แคน ชลุ่ย เสื้อ กระโปรง และกางเกง นอกจากนี้ชุมชนยัง คาดการณ์กันว่าผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่จะทำรายได้ดีที่มากที่สุดคือตุ๊กตาลายปักม้งและฝาลายปักม้งการศึกษาบริบทชุมชน พบว่า ศักยภาพทรัพยากรการผลิตของที่ระลึกในชุมชนบ้านเข็กน้อยมีมากไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ วัตถุดิบ และแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการ สำหรับปัญหาด้านเงินทุนและการขายสามารถแก้ไขได้ หากการผลิตสินค้ามีคุณภาพและหลากหลายรูปแบบ แต่ต้องมีเอกลักษณ์วัฒนธรรมผู้วิจัยจึงได้ ดำเนินการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับกลุ่มแม่บ้าน 1 ชุมชนบ้านเข็กน้อย เพื่อพัฒนารูปแบบของที่ระลึกที่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ท้องถิ่น จำนวน 10 รูปแบบ ได้แก่ กระเป๋าเล็ก ที่ใส่สมุดโน้ต ของใส่โทรศัพท์เคลื่อนที่ ของใส่ทิชชู กระเป๋าสะพาย ตะกร้าบุผ้าเขียนเทียน กระเป๋าใหญ่ ของใส่ซีดี ถุงใส่ของ เอนกประสงค์ และ กระเป๋าใส่เศษสตางค์ เมื่อจบหลักสูตรการฝึกอบรมผู้วิจัยได้ทำการ ประเมินผู้เข้าฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้าฝึกอบรมเห็นว่าความรู้ที่ได้รับจากการอบรมสามารถนำไปผลิตของที่ระลึกได้อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 46.6 และมีความพึงพอใจที่ได้รับการอบรมอยู่ในระดับมากจากนั้นผู้วิจัยและชุมชนได้ร่วมกันกำหนดราคา และใส่รหัสผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ของใส่กระดาษทิชชูและรหัสสินค้า 001 ต้นทุน 45 บาท ราคาขาย 75 บาท สมุดโน้ต รหัสสินค้า 002 ต้นทุน 80 บาท ราคาขาย 120 บาท ที่ใส่กล่องกระดาษทิชชู รหัสสินค้า 003 ต้นทุน 150 บาท ราคาขาย 195 บาท กระเป๋าสะพาย รหัสสินค้า 004 ต้นทุน 165 บาท ราคาขาย 250 บาท กระเป๋าถือใบเล็ก รหัสสินค้า 005 ต้นทุน 150 บาท ราคาขาย 200 บาท กระเป๋าใส่แว่นตา รหัสสินค้า 006 ต้นทุน 55 บาท ราคาขาย 95 บาท กระเป๋าถือกันกลม รหัสสินค้า 007 ต้นทุน 150 บาท ราคาขาย 200 บาท ของใส่มือถือ รหัสสินค้า 008 ต้นทุน 65 บาท ราคาขาย 100 บาท กระเป๋าใส่เศษสตางค์ 009 รหัสสินค้า ต้นทุน 95 บาท ราคาขาย 120 บาท และ ของใส่ซีดี รหัสสินค้า 010 ต้นทุน 80 บาท ราคาขาย 120 บาท

บุญเรือง สมประจบ (2553 : 180-232) ได้ศึกษาหัตถกรรมไม้แกะสลักภาคกลาง : การศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการผลิตและการพัฒนาเชิงพาณิชย์ พบว่า งานหัตถกรรมไม้แกะสลัก เป็นศิลปะที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สำคัญของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการเลือกวัสดุจากธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตได้อย่างผสมกลมกลืน ตลอดจนภูมิปัญญาที่ปรากฏชัด ในกระบวนการผลิตและการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่นำเอาคติความเชื่อมาผสมผสานกับวิถีคิดเกี่ยวกับประโยชน์ใช้สอย กลายเป็นรูปแบบที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้อย่างชัดเจน ปัจจุบันภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านกระบวนการผลิตงานหัตถกรรมไม้แกะสลักภาคกลางแบ่งเป็นแบบต่าง ๆ ดังนี้คือ การแกะสลักแบบลายเส้น แกะสลักแบบเดินเส้นซาะร่อง การแกะฉลุ แกะสลักภาพปูนดำ แกะสลักภาพปูนสูง และแกะสลักแบบลอยตัว ชิ้นงานที่ทำ

ส่วนมากเป็นเครื่องใช้ทางพุทธศาสนา รูปแบบของงานไม้แกะสลักเป็นการเลียนแบบของโบราณ และแบบที่ลูกค้ำกำหนด ลวดลายที่ใช้ในการแกะสลักจะใช้ลายไทยเป็นพื้นฐาน และลวดลายที่คิดขึ้นเอง โดยเลียนแบบจากธรรมชาติ วัสดุที่ใช้ในการแกะสลักส่วนใหญ่ใช้ไม้สัก เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักประกอบด้วยสิ่วแกะสลักไม้ ค้อนไม้ และเคาะเตอร์ ขั้นตอนในการแกะสลักไม้มีดังนี้ คือ 1) นำกาลาเท็กซ์ผสมกับนำทาลงบนผิวไม้ 2) นำลวดลายบนกระดาษแข็งวางบนไม้ ใช้ดินสอดวงใสลงผ้าตบลงบนไม้ 3) เขียนลายด้วยดินสอ หรือใช้วิธีการถ่ายเอกสารลงบนไม้ 4) ใช้สิ่วเดินเส้นตามแบบจนทั่วจึงทำการแกะสลัก แลลายหรือปาดลายได้ตามที่ต้องการการพัฒนาารูปแบบงานหัตถกรรมไม้แกะสลักภาคกลาง เพื่อเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรมและมูลค่าเชิงพาณิชย์สรุปได้ว่า ด้านรูปแบบของงานหัตถกรรมไม้แกะสลักภาคกลางควรจะใช้รูปแบบดั้งเดิมที่มีมาแต่สมัยโบราณที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคแต่ข้างสามารถพัฒนาได้โดยการประยุกต์ขึ้นมาให้ตรงกับความต้องการของตลาด ด้านกระบวนการผลิตใช้การผลิตที่เป็นแบบภูมิปัญญาดั้งเดิมควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ โดยเพิ่มการใช้เทคโนโลยีทางด้านเครื่องมือ เครื่องจักรเข้าไปช่วยทำงาน เพื่อให้เกิดลวดลายสวยงามและประณีตมากขึ้น ด้านวัสดุควรมีการใช้วัสดุทดแทนไม้จริง แต่ต้องเป็นวัสดุที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการพัฒนาด้านการผลิตงานหัตถกรรมไม้แกะสลักในภาคกลาง ที่ประสบผลสำเร็จในการเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรมและมูลค่าเชิงพาณิชย์ได้นั้น เนื่องมาจากการบูรณาการ ระหว่างแนวความคิดและภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับแนวคิดใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้านวัสดุ ด้านกระบวนการผลิต และด้านรูปแบบการผลิตเชิงพาณิชย์ ความสำเร็จของหมู่บ้านเหล่านี้นับได้ว่าเป็นตัวอย่างที่หมู่บ้านอื่น ควรจะนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

ภักทิฎฐา สดภิบาล (2553 : 78-104) ได้ศึกษาการออกแบบเสื้อสำเร็จรูปสตรีด้วยผ้าปักชาวเขาเผ่าม้ง สรุปการออกแบบเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบที่ 1 จากแนวคิดที่ว่า เน้นประโยชน์ใช้สอยและความสวยงามของเสื้อเป็นสิ่งสำคัญ โดยการนำผ้าใยถักของพื้นสีดำทำเป็นโครงตัวเสื้อ ประดับตกแต่งด้วยผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งลายผักกูด ลายหัวใจ และลายเท้าช้าง แล้วประยุกต์ใช้ร่วมกับริบบิ้น เพื่อทำให้เกิดลวดลายที่ลงตัว ด้านในกรุดด้วยผ้าขาวเพื่อความคงตัวของเสื้อ และมีการนำผ้าไหมพื้นสีทองมาประดับช่วงหน้าอกด้านหน้าและปลายแขน รูปแบบที่ 2 คือเน้นประโยชน์ใช้สอยและความสวยงามของเสื้อเป็นสิ่งสำคัญโดยการนำผ้าไหมพื้นสีดำทำเป็นโครงตัวเสื้อ ประดับตกแต่งด้วยผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งลายผักกูด ลายหัวใจ ลายกันหอย และลายเท้าช้าง แล้วประยุกต์กับริบบิ้น เพื่อทำให้เกิดลวดลายที่ลงตัว แต่งด้วยกระดุมทองคล้องด้วยสายสร้อยข้อมือ ด้านในกรุดด้วยผ้าขาวเพื่อความคงตัวของเสื้อ และรูปแบบที่ 3 คือนำผ้าใยถักของสีดำทำเป็นโครงตัวเสื้อ ประดับตกแต่งด้วยผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งลายผักกูด ลายหัวใจ ลายเท้าช้าง และลายกากบาท แล้วประยุกต์ใช้กับริบบิ้น เช่นเดียวกับแบบที่ 1 และแบบที่ 2 ซึ่งจากการประเมินความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเสื้อผ้าสำเร็จรูปสตรีด้วยผ้าปักชาวเขาเผ่าม้ง แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านความสวยงาม และด้านขั้นตอนการผลิต สรุปได้ว่าแบบที่ 3 มีความเหมาะสมมากที่สุดเนื่องจากรูปแบบเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ขนาดมีความเหมาะสมกับการสวมใส่ ลวดลายและรูปแบบแสดงลักษณะเฉพาะถิ่น วัสดุที่ใช้สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่นและเหมาะสมสวยงาม

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่างานวิจัยในประเทศไทย มีการศึกษาถึงชาวเขาเผ่าต่างๆ ในหลายมิติ การศึกษาถึงชาวเขาเผ่าม้ง พบว่ามีการศึกษาด้านสังคมมากกว่าด้านอื่น อาทิ การเปลี่ยนแปลงจากการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน การปรับตัวกับสภาพเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม ปัญหาความมั่นคง ปัญหา

ยาเสพติด และดนตรี ในด้านการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์มีการศึกษาพื้นที่ภาคกลาง ส่วนผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับมัง มีการศึกษาด้านการพัฒนาเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย แต่ไม่มีการศึกษาเพื่อการออกแบบพัฒนาผ้าปักมัง ไปผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นๆ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Jeanette, Ann และ Jane (1990 : 56-64) ภาควิชาเครื่องแต่งกายและลายผ้า มหาวิทยาลัยรัฐโอไฮโอว่า นครอเมส ได้ศึกษาวิจัยเรื่องกลุ่มผู้บริโภคตลาดลายผ้าของชาวเขาเผ่ามัง ผลการวิจัยพบว่าในกลุ่มผู้บริโภคตลาดลายผ้าของชาวเขาเผ่ามังแถบภาคตะวันตกตอนกลางของสหรัฐอเมริกาได้มีการพัฒนาและได้รับการสนับสนุนเพื่อการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ทั้งในด้านการออกแบบและการตลาดเกี่ยวกับตลาดลายผ้าโดยชาวเขาเผ่ามังจากข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ในเชิงลึกกับกลุ่มผู้บริโภคตลาดลายผ้าเผ่ามัง จำนวน 20 คน ได้ผลสรุปจากการวิจัยดังกล่าวคือ การศึกษาแบบตลาดลายผ้าของชาวเขาเผ่ามัง แบ่งออกได้เป็น 10 กลุ่มตลาด โดยเป็นการแบ่งตามแบบอย่างและแนวโน้มของลายผ้าเป็นหลักสำคัญ ส่วนการอธิบายถึงเหตุผลของแบบอย่างลายผ้าที่ปรากฏนั้น พบว่า การวิเคราะห์เกี่ยวกับลายผ้าของชาวเขาเผ่ามัง จำนวน 6 คนในกลุ่มผู้บริโภคนั้นได้พัฒนากลายเป็นผู้บริโภคเฉพาะผลงานฝีมือระดับศิลปหัตถกรรมเท่านั้น ซึ่งในกลุ่มนี้จะเป็นการเลือกบริโภคลายผ้ามังที่สะท้อนผลทางด้านแบบอย่างตะวันออกและสีเส้นเป็นเกณฑ์สำคัญที่สุด

Paitoon (1995 : 40-45) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยีรูปแบบการผลิตและโครงสร้างทางการค้าของอุตสาหกรรมสิ่งทอ ซึ่งใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสำรวจข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้ประกอบการด้านสิ่งทอ ในช่วงปลายทศวรรษ 1980 จากการศึกษาพบที่มีการเพิ่มเครื่องจักรใหม่ ๆ ในขบวนการผลิตโดยเฉพาะในโรงงานขนาดใหญ่วัตถุประสงค์ของการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีนั้นคือ เพื่อปรับปรุงคุณภาพสินค้า และรักษาความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกประกอบกับในขณะนั้นอัตราค่าจ้างมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นแต่ถึงกระนั้นก็ตามพบว่าเครื่องจักรใหม่ๆ ทั้ง Open – End Spinner และ Shuttleless looms ต่างมีข้อจำกัดในการผลิต ผู้ส่งออกของไทยส่วนใหญ่ในขณะนั้น ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และอาเซียน ซึ่งลักษณะสินค้าที่ส่งออกมีลักษณะไม่แตกต่างกันเป็นมาตรฐานเดียวกัน

Detzner และ Eicher (1996 : 257-266) ภาควิชาการออกแบบ มหาวิทยาลัยมินเนโซต้า เซนต์ปอล ได้ศึกษาวิจัยเรื่องพิธีวันปีใหม่ของชาวมังอเมริกัน : พันธนาการทางวัฒนธรรมของคนในแต่ละรุ่นกับเครื่องแต่งกายภายใต้การปฏิบัติตัวในพิธีวันขึ้นปีใหม่ของชาวเขาเผ่ามังที่อาศัยอยู่ในสังคมวัฒนธรรมอเมริกัน ประเทศสหรัฐอเมริกา การเลือกที่จะแต่งกายนั้นจะเป็นเครื่องสะท้อนถึงมุมมองถึงชีวิตและวัฒนธรรมที่ตอบรับอย่างไรต่อวัฒนธรรมอันแตกต่างระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ระหว่างชาวมังในวัยอาวุโสกับชาวมังรุ่นใหม่ในปัจจุบัน การวิจัยดังกล่าวจึงต้องการทราบถึงตำแหน่งที่เหมาะสมที่ชาวมังจะเลือกปฏิบัติในการแต่งกายในการกลมกลืนทางวัฒนธรรมดังกล่าว ผลที่ได้รับก็คือ ชาวเขาเผ่ามังในสหรัฐอเมริกามีการปรับตัวให้คนทั้งสองช่วงวัยในสังคมอเมริกันมีจุดศูนย์กลางร่วมกันทางประเพณีการเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ ชาวมังรุ่นเก่าจะมีการปฏิบัติตนเองที่ต้องการที่เชื่อมโยงไปถึงอดีต ส่วนชาวมังรุ่นใหม่จะมีความต้องการเชื่อมโยงไปถึงอนาคต แต่อย่างไรก็ตามการเลือกเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของคนทั้งสองกลุ่มก็ยังมีแกนกลางในการปรองดองเพื่อผสมผสานความแตกต่างเข้าด้วยกัน ให้เกิดความสมดุลและไม่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกแตกต่าง

Hein (1998 : 1-15) บทเพลงบทละครพื้นบ้านเดิมของม้ง อธิบายให้เห็นถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายในกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง จากการศึกษาและเก็บข้อมูลจากม้งจำนวน 382 คนทั้งในลาวและอเมริกา แสดงให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมในสามด้านใหญ่ๆ ดังนี้

- 1) การทรงเจ้าเข้าทรงเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย
- 2) พิธีกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน
- 3) การทำงานศิลปะ หัตถกรรม แต่มีเพียงแค่ร้อยละ 31 จากกลุ่มตัวอย่างนี้เท่านั้นที่จะยังคงเกี่ยวพันกับหนึ่งหรือสองกิจกรรมทางวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งกันระหว่างชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ในขณะที่แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาเป็นของตนเอง แต่ก็ขึ้นอยู่กับสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นที่จะยังคงสืบทอดหรือนำกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ มาใช้อยู่ การศึกษาข้อมูลในครั้งนี้เลือกใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลแบบถดถอย เพื่ออธิบายว่าเหตุใดม้งบางคนจึงมีกิจกรรมปฏิบัติเป็นประจำมากกว่าม้งคนอื่นๆ ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าม้งเพศชายจะมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมมากกว่า ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับสถานะและการยอมรับทางเพศ

Thur (2006 : 51-73) ได้วิจัยพรรณสารคดีจากครอบครัว : วัฒนธรรมทางวัตถุกับผู้อพยพหญิง ของอเมริกาในศตวรรษที่ 20 งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวัฒนธรรมที่แสดงออกทางวัตถุโดยเน้นศึกษาผ้าและงานเย็บปักถักร้อยจาก 3 กลุ่มคือ ชุดประมงของผู้อพยพจากสหราชอาณาจักร งานปักแบบดั้งเดิมของชาวยูเครน และผ้าชุดของชนเผ่าม้ง วัตถุทางวัฒนธรรมนี้ประสานรวมความเป็นมาที่หลากหลาย ด้วยทฤษฎีและการตีความหมายเล่าเรื่องประวัติความเป็นมาของสังคม หญิงผู้อพยพส่วนใหญ่ไม่ได้ทำเอกสารทางประวัติศาสตร์ แต่ผ้าและงานปักซึ่งเป็นสิ่งของในชีวิตประจำวันทำให้นักประวัติศาสตร์สามารถจินตนาการเรื่องราวจากวัตถุทางวัฒนธรรมเหล่านี้ได้ หากไม่มีการศึกษาค้นคว้าแหล่งความรู้ทางวัฒนธรรมเหล่านี้ก็ต้องสูญหายไป ภาพที่ปรากฏบนผ้าปักเป็นตัวแทนของวิถีชีวิตชาวบ้านทำให้เข้าใจสังคมและวัฒนธรรม หน้าที่ของผู้อพยพหญิงจะต้องถ่ายทอดความรู้ศิลปวัฒนธรรม ส่งต่อไปให้คนรุ่นหลัง ที่สอนความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ผ่านสิ่งทอที่มีความหมาย ผู้หญิงจึงเป็นตัวแทนทางวัฒนธรรม

Moua (2007 : 120-123) ได้วิจัยการเปลี่ยนแปลงและการเลือกในการที่ชาวม้งระบุถึงแผ่นดินบ้านเกิดเมืองนอน (Change and Choice : Hmong's Identification with a Homeland) ชาวม้งได้อพยพย้ายถิ่นเป็นเวลานานนับพันปีจากแผ่นดินจีนสู่เวียดนาม ลาว ไทย สหรัฐอเมริกา และประเทศอื่น ๆ ในโลกตะวันตก และชาวม้งจะระบุว่าแผ่นดินใดเป็นแผ่นดินบ้านเกิดเมืองนอน การวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากชาวม้ง 100 คน ในเมืองซานโฮกิน วัลเลย์ (San Joaquin Valley) แคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยแบ่งเป็น 5 กลุ่มช่วงอายุ พบว่าชาวม้งร้อยละ 89 ระบุว่าบ้านเกิดเมืองนอนคือสหรัฐอเมริกา ร้อยละ 1 ระบุว่าจีน อีกร้อยละ 1 ระบุว่าไม่มีบ้านเกิดเมืองนอน ร้อยละ 7 ระบุว่าประเทศลาว ร้อยละ 2 บอกว่าประเทศไทย ผู้ที่ระบุว่าลาวเป็นบ้านเกิดเมืองนอนมีความหวังว่าจะกลับประเทศลาว เมื่อรัฐบาลลาวต้อนรับให้พวกเขากลับลาว ส่วนชาวม้งรุ่นใหม่ทุกคน (100%) ระบุว่าบ้านเกิดเมืองนอนของตนเองคือสหรัฐอเมริกา

Lo (2007 : 347-360) ได้ศึกษาการดำรงชีวิตทางวัฒนธรรมของชนเผ่าม้งในประเทศไทย เนื่องจากชนเผ่าม้งเป็นประชาชนไร้ประเทศ ได้อพยพสู่ประเทศไทยจากประเทศเพื่อนบ้านในหลายยุคและหลายเหตุผล ในอดีต ชาวม้งมีวิถีชีวิตที่มีความเคารพนับถือธรรมชาติ อยู่กับธรรมชาติกลมกลืนกับธรรมชาติ อยู่ในประเทศไทยอย่างกระจัดกระจายไม่มีการควบคุม เมื่อ พ.ศ. 2503- 2513 ชาวม้งมีปัญหาเกี่ยวข้องกับลัทธิคอมมิวนิสต์ และต่อมาจึงต้องมีการค้าขายการตัดไม้ทำลายป่าปัจจุบัน

ชาวม้งต้องเผชิญกับปัญหาทั้งด้านสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ เช่น ชาวม้งที่ทำอะไรไร้เงินลอย เป็นผลต่อการทำงานป่าไม้ในประเทศไทย ชาวม้งถูกปฏิบัติสิทธิในการถือครองที่ดิน หมู่บ้านชาวม้งจำนวนมากตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตวนอุทยาน เขตป่าสงวน และเขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่า มีปัญหาการลักลอบขนยาเสพติด ในขณะที่เดียวกันผู้อพยพชาวม้งรุ่นใหม่ต้องดิ้นรนเพื่อการเป็นพลเมืองไทย แต่ก็ถูกกีดกัน งานวิจัยนี้ได้รับความร่วมมือจากชาวม้งในประเทศไทย การเข้าเยี่ยมชมชุมชนผู้อพยพชาวม้ง กลุ่มองค์กรเอกชนอิสระเพื่อสาธารณกุศล และสถาบันวิจัยทางสังคมแห่งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การวิจัยนี้เป็นการศึกษาจากประวัติศาสตร์ของไทยและประวัติศาสตร์ของม้ง วิเคราะห์นโยบายและการวิจัยเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในชุมชนม้งพร้อมด้วยความเห็นจากนักวิชาการและผู้กำหนดนโยบาย เพื่อสร้างความเข้าใจที่มีความสำคัญต่อความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศพบว่ามีกรวิจัยเกี่ยวกับวิถีชีวิตการเป็นอยู่และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงของชาวเขาเผ่าม้ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้อพยพจากเอเชียไปอยู่ประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการศึกษาถึงศิลปวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้ง อาทิ เช่น การแต่งกาย ของชาวเขาเผ่าม้ง ในกิจกรรมวันสำคัญ และยังมีกรวิจัยถึงชาวเขาเผ่าม้งอยู่ในประเทศไทยอยู่บ้าง แต่ยังไม่เน้นเรื่องสิทธิมนุษยชน และการถ่ายทอดภูมิปัญญา จากการศึกษการวิจัยในประเทศไทยพบว่ามีกรวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวเขาเผ่าต่างๆ เช่น เผ่าละหู่ ประกาศะยอ สีซอ ม้ง ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ความเชื่อ ความเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวเขาเผ่าม้งยังมีน้อย เนื้อหาที่มีการศึกษาไว้แล้วอาจเป็นเรื่องประวัติความเป็นมาของม้ง วิถีชีวิต ดนตรี แต่การศึกษาถึงผ้าปักชาวเขานั้นพบเพียงเผ่าเย้า ส่วนเผ่าม้งมีการศึกษาอยู่ในเฉพาะจังหวัดเพชรบูรณ์ และยังไม่ครอบคลุม รวมถึงการพัฒนาตลาดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ยังไม่มีผู้ศึกษาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะสตรีชาวเขาเผ่าม้งซึ่งเคยได้รับการยกย่องว่ามีฝีมือด้านการปักผ้าและความคิดสร้างสรรค์ กลับให้ความสนใจเรียนรู้การปักผ้าน้อยลง ผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งที่มีอยู่ในท้องตลาดมีรูปแบบและประโยชน์ใช้สอยไม่ตรงตามความต้องการของตลาด และแนวนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ผ้าปักชาวเขาเผ่าม้ง : การพัฒนาสาย และผลิตภัณฑ์เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทั้งนี้ท้องถิ่นจะได้รับประโยชน์โดยการประยุกต์ใช้รูปแบบสู่การตลาดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ผ้าปักม้ง : การพัฒนาลาย และผลิตภัณฑ์การตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยมีความมุ่งหวังที่จะพัฒนาลายและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากชาวเขาเผ่าม้ง เพื่อเพิ่มคุณค่า และมูลค่าเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวเขาเผ่าม้ง และการปักผ้าของชาวเขาเผ่าม้ง หลังจากนั้นทำการสำรวจข้อมูลภาคสนาม เก็บข้อมูลด้วยการสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) มีขั้นตอนในการวิจัยสรุปดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
 - 1.1 ขอบเขตเนื้อหา
 - 1.2 วิธีการวิจัย
 - 1.3 ระยะเวลาการวิจัย
 - 1.4 พื้นที่ในการศึกษาวิจัย
 - 1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. วิธีดำเนินการวิจัย
 - 2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.3 การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 2.4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

เรื่อง “ผ้าปักม้ง : การพัฒนาลาย และผลิตภัณฑ์การตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ในครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาในการศึกษาดังนี้

 - 1.1 เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และภูมิปัญญาลายผ้าปักม้ง
 - 1.2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์
 - 1.3 เพื่อพัฒนาลวดลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในจากผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์
2. วิธีการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวเขาเผ่าม้ง และการปักผ้าของชาวเขาเผ่าม้ง (Document Analysis) และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลึก (In-depth study) ทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) เพื่อศึกษากระบวนการผลิตและจำหน่ายผ้าปักม้ง โดยการสังเกตแบบมี

ส่วนร่วม (Participatory Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participatory Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) การสนทนากลุ่ม (Focused Group) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ สภาพและปัญหาในกระบวนการผลิตผ้าปัก หลังจากนั้นนำแนวทางการพัฒนาลาย รูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อให้ได้การพัฒนาลายและผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับของชุมชนและผู้บริโภค

3. ระยะเวลาในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลา ให้เป็นไปตามขั้นตอนความมุ่งหมายการวิจัย โดยใช้เวลา 12 เดือน หลังจากได้รับการอนุมัติ

4. พื้นที่ในการศึกษา

4.1 เกณฑ์การพิจารณาเลือกพื้นที่ศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ชุมชนชาวเขาเผ่าม้งที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและโครงข่ายการคมนาคมขนส่ง ที่เชื่อมโยงภูมิภาคและประเทศเพื่อนบ้าน เกณฑ์การพิจารณาเลือกจากพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งซึ่งมีผู้ศึกษาวิจัยน้อยคือภาคเหนือตอนล่าง และเลือกจากพื้นที่ในภาคเหนือตอนล่างมีจำนวนประชากรม้งมากที่สุด 2 อันดับแรกอันดับแก่จังหวัด และจังหวัดเพชรบูรณ์ นอกจากนั้นยังมีเหตุผลสนับสนุนเพราะจังหวัดตากมีประชากรม้งมากที่สุดในประเทศ ส่วนจังหวัดเพชรบูรณ์มีประชากรม้งอาศัยอยู่รวมกันหนาแน่นเป็นชุมชนใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

ผู้วิจัย ใช้วิธีการเลือกพื้นที่ในการวิจัยแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เลือกศึกษาเฉพาะชุมชนชาวเขาเผ่าม้งใน 2 จังหวัดดังกล่าว โดยเลือกหมู่บ้านตัวอย่างพื้นที่ในการศึกษาอย่างง่าย ใช้วิธีแบบเจาะจง มีเกณฑ์การเลือกชุมชนที่มีชาวเขาเผ่าม้งอาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ จังหวัดละ 3 ชุมชน/ตำบล รวมทั้งหมด 6 ชุมชน/ตำบล

4.2 พื้นที่กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ คือ

- 4.2.1 บ้านดอยน้ำเพียงดิน ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า
- 4.2.2 บ้านเล่าลือ – บ้านเล่าเน้ง ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ
- 4.2.3 บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ

4.3 พื้นที่กรณีศึกษาจังหวัดตาก คือ

- 4.3.1 บ้านม้งใหม่ ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมืองตาก
- 4.3.2 บ้านเจดีย์ไค้ะ ตำบลมหารวัน อำเภอแม่สอด
- 4.3.3 บ้านทรัพย์อนันต์ ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระ

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากรออกเป็น 3 กลุ่ม โดยอาศัยเกณฑ์บทบาท หน้าที่ และความเกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาเผ่าม้ง ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติการ และผู้เกี่ยวข้อง ตัวอย่างประชากรรวม 101 คน ดังนี้

5.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) 25 คน

5.1.1 วัฒนธรรมจังหวัด และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ใน 2 จังหวัด จังหวัดละ 4 คน รวมทั้งหมด 8 คน

- 5.1.2 ประชาชนชาวบ้าน และผู้นำกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าปัก จังหวัดละ 6 คน
รวมทั้งหมด 12 คน
- 5.1.3 นักวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์ นักวิชาการออกแบบตกแต่ง นักวิชาการด้านการตลาด จำนวน ทั้งหมด 5 คน
- 5.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) 56 คน
- 5.2.1 ผู้ประกอบการ หรือผู้นำกลุ่มแม่บ้าน จังหวัดละ 3 ชุมชน/ตำบล ละ 1 คน
ใน 2 จังหวัด รวม 6 ตำบล รวมทั้งหมด 6 คน
- 5.2.2 ช่างปักผ้า จังหวัดละ 3 ชุมชน/ตำบล ตำบลละ 22 คน ใน 2 จังหวัด
รวม 6 ตำบล รวมทั้งหมด 44 คน
- 5.2.3 ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ จังหวัดละ 3 ชุมชน/ตำบล ตำบลละ 1 คน ใน 2
จังหวัด รวม 6 ตำบล รวมทั้งหมด 6 คน
- 5.3 กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง (General Informants) ได้แก่ประชาชนทั่วไป และผู้ใช้สินค้า
จังหวัดละ 10 คน รวมทั้งหมด 20 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมและศึกษาข้อมูลใน
ภาคินพนธ์ และงานวิจัยต่าง ๆ จากหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา และใช้การศึกษาค้นคว้าอิสระ
จากอินเทอร์เน็ต และวีดิทัศน์

1.2 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าม้งและภูมิปัญญาการปักผ้าม้ง จาก
เอกสาร ภาพถ่าย และงานวิจัยต่าง ๆ จากหน่วยงานราชการ และสถาบันการศึกษา

1.3 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าม้งในประเทศไทย โดยการค้นคว้าอิสระจาก
อินเทอร์เน็ต และงานวิจัยต่าง ๆ จากหน่วยงานราชการ เพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย

1.4 การเก็บข้อมูลภาคสนาม(Field Study) โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม
(Participatory Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participatory Observation)
การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview)โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง(Structured Interview)
และแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) การสนทนากลุ่ม (Focused Group)
และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

1.5 การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษา
โดยการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม
(Non- Participatory Observation) ใช้การจดบันทึก ถ่ายภาพ บันทึกเสียงลงในแถบบันทึกเสียงหรือ
บันทึกภาพลงในแถบวีดิทัศน์ โดยสังเกตกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติการ และผู้เกี่ยวข้อง
ศึกษาข้อมูลสภาพทั่วไปภายในชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และขั้นตอนการผลิตผ้าปัก
ชาวเขาเผ่าม้ง ตามเป้าหมายของการวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ
แบบสัมภาษณ์ ทั้งแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview)และแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มี
โครงสร้าง (Unstructured Interview) ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขภายหลังทำการนำแบบสัมภาษณ์ไป

ทดสอบนำร่องเป็นที่เรียบร้อย ทำการสัมภาษณ์ประชากรและกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติการ และผู้เกี่ยวข้อง โดยบันทึกเสียงลงในแถบบันทึกเสียง หรือ บันทึกภาพลงในแถบวีดิทัศน์ รวมทั้งผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่ม (Focused Group) กับกลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ กลุ่มผู้นำชุมชน และใช้วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) โดยผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมเชิงและลงมือปฏิบัติงานร่วมกับช่างปักและนักวิชาการเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาเผ่าม้ง

2. การรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย สามารถตอบคำถามของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

2.1 การเก็บรวบรวมจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง ประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชาติพันธุ์ม้งทางด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา อีกทั้งเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นที่ที่ทำการศึกษา โดยค้นคว้าเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิจากหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน ประเพณี หนังสือ ตำราวารสาร รายงานจากการประชุม งานวิจัย ปรินทิพนิพนธ์ ภาคนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ต และวีดิทัศน์

2.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัย โดยวิธีการสำรวจจากแบบสำรวจ การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) แบบสังเกต (Observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม แบบสนทนากลุ่ม (Focused Group Guideline)

2.3 ใช้แบบสำรวจ เพื่อสำรวจแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งภาคเหนือตอนล่าง

2.4 ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างกับกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติการ และผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยประชาชนทั่วไป ผู้ผลิต ผู้ซื้อ ผู้บริโภค นักท่องเที่ยว นักวิชาการ นักบริหารที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง หรือผู้ที่อยู่ภายในชุมชนภาคกลาง ตามกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนา วัสดุ กระบวนการผลิตตลอดและรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์

2.5 ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ที่มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบุคคล กลุ่มคน ชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นมาและภูมิปัญญาผ้าปักม้ง และแนวทางในการพัฒนาและผลิตภัณฑ์ วัสดุ กระบวนการผลิตและรูปแบบ ตลอดจนการจัดการด้านการตลาดการผลิตและจำหน่าย

2.6 ใช้เทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและมีส่วนร่วม ใช้สังเกตกลุ่มประชาชนในภาคเหนือตอนล่างโดยเข้าไปสังเกตสภาพทั่วไปภายในชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และเหตุการณ์ทั่วไปของชุมชนที่ทำการศึกษาวิจัย และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมและขั้นตอนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผ้าปักม้ง

2.7 ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มกับกลุ่มคนในชุมชนที่มีแหล่งผลิตและจะหน่วยผ้าปักม้ง ด้วยการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มเจ้าของกิจการช่างผ้าปัก ผู้ซื้อ ผู้จำหน่าย นักวิชาการ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มครั้งละประมาณไม่เกิน 10 คน เพื่อปรึกษาหารือประเด็นเกี่ยวกับประวัติกฎมีปัญญา และแนวทางในการพัฒนา กระบวนการผลิต และรูปแบบผลิตภัณฑ์ รวมถึงการจัดการด้านการตลาดในระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์

2.8 การประชุมเชิงปฏิบัติการ หลังจากเก็บข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มจนได้ข้อมูลเชิงประจักษ์แล้ว จะดำเนินการลงมือออกแบบและลงมือปฏิบัติงานร่วมกับช่างผ้าปัก การพัฒนา กระบวนการผลิตและรูปร่างลักษณะของผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง ที่เหมาะสมกับกระบวนการผลิตรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่และออกแบบกระบวนการผลิตให้สอดคล้องกับวัสดุและรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยอาศัยผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่มกับผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และประชาชนทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตลาดและผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง

3. การจัดการทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 จัดระเบียบข้อมูล นำมาแยกประเภทจัดหมวดหมู่ ตามความมุ่งหมาย และกรอบของการวิจัยที่กำหนดไว้

3.2 วิเคราะห์และประมวลผลสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย โดยนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมภาคสนาม มาเขียนรายงานผล ส่วนข้อมูลจากแบบสำรวจ (Survey) ทำการประมวลผลและนำเสนอผลในรูป ตาราง ค่าความถี่ และร้อยละ พร้อมอภิปรายผล ในการวิจัยนี้เป็นการนำเสนอผลงานการวิจัยเชิงคุณภาพ และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าเพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงของข้อมูล ซึ่งมีการตรวจสอบ 3 ด้าน คือ

การตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) ของพื้นที่ สถานที่ เวลา บุคคล ผู้ให้ข้อมูล การตรวจสอบด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) ในการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยที่เก็บจากเครื่องเดียวกัน หรือเปลี่ยนผู้เก็บข้อมูลว่ามีประเด็นใดบ้างที่เหมือนและแตกต่าง

ด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) เพื่อตรวจสอบการนำทฤษฎีไปใช้ในการวิเคราะห์ การแปลความหมายข้อมูลมีความแตกต่างกันมาน้อยเพียงใด

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลการวิจัยใช้การนำเสนอเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เปรียบเทียบข้อมูลทางวิชาการที่ผู้วิจัยได้ยกขึ้นมาเป็นแนวคิดหลักในการวิจัยครั้งนี้และบรรยายให้เห็นขั้นตอนการศึกษาเกี่ยวกับลายผ้าปักและประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งภาคเหนือตอนล่าง กระบวนการผลิตผ้าปักของ ภูมิปัญญาของชาวเขาเผ่าม้งภาคเหนือตอนล่าง และเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งภาคเหนือตอนล่าง สู่การประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณค่าทางวัฒนธรรม โดยการนำข้อมูลที่ได้มาเขียนรายงานการวิจัยนำเสนอผลงานประกอบภาพถ่าย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ผ้าปักม้ง : การพัฒนาลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร จากภาคสนาม การสังเกต และการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกตทั้งมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ซึ่งจะได้นำเสนอตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาลายผ้าปักม้ง

1. ประวัติความเป็นมา

1.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนเผ่าม้ง จังหวัดตาก

- 1.1.1 ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
- 1.1.2 ตำบลช่องแคบ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
- 1.1.3 ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก

1.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชนเผ่าม้ง จังหวัดเพชรบูรณ์

- 1.2.1 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
- 1.2.2 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
- 1.2.3 ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

2. ภูมิปัญญาลายผ้าปักม้ง นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลลายผ้าปักม้งและวิธีการปัก

ผ้าปักม้ง

2.1 ลายผ้าปักม้ง จังหวัดตาก

- 2.1.1 ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
- 2.1.2 ตำบลช่องแคบ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
- 2.1.3 ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก

2.2 ลายผ้าปักม้ง จังหวัดเพชรบูรณ์

- 2.2.1 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
- 2.2.2 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
- 2.2.3 ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

2.3 วิธีการปักผ้าปักม้ง

- 2.3.1 วิธีการปักผ้าปักม้งของจังหวัดตาก
- 2.3.2 วิธีการปักผ้าปักม้งจังหวัดเพชรบูรณ์
- 2.3.3 วัสดุอุปกรณ์ในการปักผ้า

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตเพื่อนำสู่
แนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง เพื่อส่งเสริมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์

ตอนที่ 3 พัฒนาลวดลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในจากผ้าปักม้ง เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจากนักวิชาการทางศิลปะ 5 คน และจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ในประเด็นดังนี้

3.1 การพัฒนาด้านรูปแบบองค์ประกอบลายและสีสันทของลวดลาย ผู้ให้ข้อมูลการพัฒนาด้านรูปแบบงานผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ในด้านรูปแบบสีสันทของลวดลายและการพัฒนากระบวนการผลิตภัณฑ์เชิงธุรกิจ

3.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายใน ผู้วิจัยสามารถนำเสนอแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากการรวบรวมข้อมูลภาคสนามของกลุ่มผู้รู้โดยการสัมภาษณ์ประชาชนชาวบ้าน และผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในที่พัฒนาจากผ้าปักม้ง เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังนี้

3.2.1 ภาพประดับตกแต่งฝาผนัง

3.2.2 โคมไฟตั้งโต๊ะ

3.2.3 โคมไฟตั้งพื้น

3.2.4 ผ้าม่าน

3.2.5 ผ้าคาดเตียง

3.2.6 ชุดผ้ารองจาน รองแก้ว

3.2.7 หมอนอิงประดับ

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาลายผ้าปักม้ง

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลพื้นที่ชุมชน และภูมิปัญญาลายผ้าปักม้งภาคเหนือ ในจังหวัดตาก และจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถนำเสนอผลการศึกษา ไว้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา

1.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนเผ่าม้ง จังหวัดตาก

1.1.1 ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

เดิมตำบลมหาวัน อยู่ในตำบลแม่กุ มีผู้มาอยู่คนแรกชื่อ นายมหาวัน ไม่ปรากฏนามสกุล เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2422 อาศัยอยู่บริเวณลำห้วยแม่โกนเกน แรกเริ่มมีประชากรทั้งสิ้น 15 ครอบครัว และเมื่อปีพ.ศ. 2524 มีการแยกจากตำบลแม่กุเป็นตำบลมหาวันและมีกำนันคนแรกชื่อ นายเรต ก้อนจะรา คนที่สอง นายณรงค์ ห้วยผัด กำนันคนปัจจุบันคือ นายจำเนตร อุดทา และได้ยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2540 นายณรงค์ ห้วยผัด เป็นประธานกรรมการบริหารส่วนตำบลคนแรก และเปลี่ยนเป็นตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมื่อ วันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2546 ปัจจุบัน นายสุพล โปทาคำ เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (วรพันธุ์ จันทรมณฑล. 2554 : สัมภาษณ์) องค์การบริหารส่วนตำบลมหาวัน ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอแม่สอด ที่ทำการตั้งอยู่หมู่ที่ 5 บ้านห้วยไม้แป้น ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยแยกขวาจากถนนสายแม่สอด - อุ่มผาง กิโลเมตรที่ 17 องค์การบริหารส่วนตำบลมหาวันห่างจากตัวอำเภอแม่สอด 20 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดตากประมาณ 101 กิโลเมตร

สำหรับหมู่บ้านที่มีชาวม้งอยู่มากในตำบลนี้ มีชื่อหมู่บ้านเจดีย์ไค้ซึ่งแต่เดิมชื่อว่าบ้าน “จีเลไค้” เป็นภาษากะเหรี่ยง แปลว่า ที่นาอยู่บนภูเขา ต่อมาจึงเปลี่ยนชื่อเป็น “เจดีย์ไค้” (มานิต ทรงไชยเจริญ. 2553 : สัมภาษณ์) สำหรับชาวม้งที่นี้มีการอพยพมาจากตำบลแม่ท้อบ้าง อำเภอมือง มาจากอำเภออุ้มผางบ้าง มานิต ทรงไชยเจริญเป็นม้งที่อพยพมาจากบ้านป่าหวาย อำเภอบพพระ ซึ่งห่างออกไปจากหมู่บ้านประมาณ 10 กิโลเมตร เมื่อครั้ง พ.ศ. 2516 ได้รับสิทธิในฐานะผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ได้รับการจัดสรรที่ทำกิน และที่อยู่อาศัย ครั้งนั้นพื้นที่แถวนี้อยู่เป็นป่าอยู่ ได้มีการทำไร่ปลูกข้าว กะหล่ำปลี มันฝรั่ง ถั่ว มันสำปะหลัง จัดได้ว่าบ้านเจดีย์ไค้มีพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์

ภาพประกอบ 12 พื้นที่ชุมชนเจดีย์ไค้ ตำบลมหาวัน

1.1.2 ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก

ตำบลช่องแคบ เดิมเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในสมัยก่อนการคมนาคมทางน้ำใช้เรือยนต์ และการขนส่งสินค้าส่งไปขายที่อำเภอแม่สอดต้องใช้แพไม้ไผ่ การคมนาคมทางบกใช้เกวียนและเดินเท้า เหตุที่ใช้ชื่อว่า “ช่องแคบ” เนื่องจากเป็นช่องเขาที่กั้นระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่าที่มีแม่น้ำเมยไหลผ่าน เป็นช่องเขาที่แคบ มีก้านคนแรกๆของตำบลคือ นายฮ้อยฝั้น ว่างวงษ์ ต่อมาเพื่อแก้ปัญหาการปกครองดูแลราษฎรที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล นายสามารถ กันพรม ซึ่งเป็นก้านคนที่ 3 จึงเสนอขอแยกตำบลช่องแคบที่ขึ้นอยู่กับอำเภอแม่สอดออกเป็น “ตำบลพบพระ” และตำบลคีรีราษฎร์ ตามลำดับและขอเสนอตั้งกิ่งอำเภอใหม่ซึ่งเรียกชื่อว่า “กิ่งอำเภอพบพระ” ตำบลช่องแคบ จึงเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอพบพระ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา จากนั้นได้จัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลช่องแคบ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา ในตำบลนี้ชาวม้งมีอาศัยอยู่มากที่บ้านทรัพย์อนันต์ (หน่วยเภาววัฒนรุ่งโรจน์. 2554 : สัมภาษณ์)

เมื่อ พ.ศ. 2502 มีม้งจากอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ประมาณ 40 คน มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านตีนดอย ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก และปี 2526 มีกลุ่มม้งอีกกลุ่มหนึ่งอพยพเข้ามาจากจังหวัดน่าน ผ่านจังหวัดเพชรบูรณ์และไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ ตำบลแม่สะดุ้ง อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ต่อมาจำเป็นต้องอพยพเนื่องจาก ในพื้นที่บริเวณตอนใต้ของอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ที่กำหนดให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฯ เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์พื้นที่หนึ่ง เป็นแหล่งสงวนพันธุ์สัตว์ป่านานาชาติ เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำแม่กลอง แม่น้ำจันและลำห้วยขนาดเล็กๆ อีกจำนวนมาก ที่ผ่านมามีชาวเขาประมาณ 100 ครอบครัว มีประชากรประมาณ 6,000 คน ชาวเขาเหล่านี้ ดำรงชีวิตด้วยการตัดไม้ทำลายป่า และตั้งแต่ปี 2521 เป็นต้นมา ชาวเขาเหล่านี้ ได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ต่อมาจำเป็นต้องอพยพออกจากพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฯ แล้วจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสมให้อยู่อาศัยและทำกินพร้อมทั้งให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยความร่วมมือของหลายๆ หน่วยงานอย่างสมบูรณ์แบบในรูปของโครงการเพื่อความมั่นคง ซึ่งมีโครงการอยู่ 2 โครงการ คือ โครงการพัฒนาเฉพาะพื้นที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก และโครงการจัดที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก (โครงการ จคพ.) โครงการนี้เป็นโครงการที่ทำการอพยพชาวเขาเผ่าม้ง จำนวน 425 ครอบครัว จาก 8 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโป่งน้ำร้อน, บ้านห้าหลัง, บ้านสะพานสอง, บ้านนาหลวงชมพู, บ้านชะแง้คี, บ้านนาหลวงชมพูใหม่, บ้านมอตาเหนือ และบ้านตาสู้คี ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง จังหวัดตาก ไปอยู่ในเขตอำเภอพบพระ จังหวัดตาก บริเวณทางทิศใต้ของทางหลวงหมายเลข 1090 สายแม่สอด-อุ้มผาง หลักกิโลเมตรที่ 35 – 39 มีเนื้อที่ประมาณ 29,155 ไร่ ระยะดำเนินงานปี พ.ศ. 2535 – 2538 เมื่ออพยพไปอยู่ในหมู่บ้านในโครงการพัฒนาได้เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้งในเขตปกครองเฉพาะกิจของกองอำนวยการโครงการพัฒนา จังหวัดตาก ได้แก่ หมู่บ้านรวมไทยพัฒนาที่ 1-19 ซึ่งทางราชการได้จัดสรรบ้านให้ครอบครัวละ 1 หลัง (บุญทวงศ์ เจริญผลิตผล. 2544 : 39-77) ในปัจจุบันหมู่บ้านไทยพัฒนาทั้ง 19 หมู่บ้านกระจายอยู่ใน 3 ตำบล เช่น หมู่บ้านที่ 16 ชื่อบ้านทรัพย์เจริญ อยู่ในตำบลวาลเลย์ หมู่บ้านที่ 18 ชื่อบ้านทรัพย์อนันต์ อยู่ในตำบลช่องแคบ และยังมีหลายหมู่บ้านอยู่ในตำบลรวมไทยพัฒนา

ภาพประกอบ 13 พื้นที่ชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง ตำบลช่องแคบ

1.1.3 ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก

ตำบลแม่ท้อในอดีตดั้งเดิมมีชาวมอญอยู่มาก่อน มีประวัติความเป็นมาเก่าแก่ หลังจากนั้นได้มีกลุ่มชนอพยพมาตั้งถิ่นฐานบริเวณปากลำห้วยที่ไหลลงมาบรรจบกับแม่น้ำปิง ซึ่งในสมัยก่อนในเวลาน้ำฝนจะมีน้ำป่าไหลหลากอย่างแรงลงสู่แม่น้ำปิงจนแม่น้ำปิงท้อ จึงมีการเรียกชื่อต่อ ๆ มาว่า "แม่ท้อ" อันเป็นชื่อตำบลสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ตำบลแม่ท้อมีพื้นที่ติดกับตลาดดอยมูเซอ อำเภอแม่สอด

ตำบลแม่ท้อมีทั้งหมด 16 หมู่บ้าน มีชาวเขาอาศัยอยู่หลายเผ่าด้วยกันมีทั้ง ละหู่ (มูเซอ) ลีซอ(ลีซอ) ม้ง(แม้ว) สำหรับม้งอาศัยอยู่ที่ หมู่บ้านม้งใหม่ ซึ่งมีความเป็นมาดังนี้ ซึ่งในปี พ.ศ. 2466 ได้อพยพเข้ามาอยู่ในบริเวณ ป่าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดตาก ปัจจุบันคือ บริเวณศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขา จังหวัดตาก (ดอยมูเซอ) ประมาณ 7 ปี หลังจากนั้นก็ได้แยกออกไปเป็นหลายหมู่บ้าน พ.ศ.2468 มีชาวม้งอพยพมาจากอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 2,000 คน มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ ดอยมูเซอ ก่อนที่จะอพยพต่อไปยังบ้านแม่ละเมา สำหรับ นายเขา ชาญวงศ์วานิชย์ เล่าให้ฟังว่าได้ อพยพจากบ้านห้วยขนุน ในปี พ.ศ. 2513 แต่ก่อนหน้านั้นมีการอพยพมาในปี 2511 บางส่วนแล้ว ประมาณสามสิบกกว่าหลังคาเรือน ปัจจุบันมีประมาณร้อยกว่าหลังคาเรือน (ชื่อเปา สว่างหิรัญกุล. 2554 : สัมภาษณ์) ทางทิศตะวันตกของอำเภอเมืองตาก ห่างจากอำเภอเมืองตาก พื้นที่ประกอบด้วย ป่าไม้และเทือกเขาสูง ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลปามะม่วง อำเภอเมือง จังหวัดตาก ทิศใต้ ติดกับ ตำบลหนองบัวใต้ ตำบลเชียงทอง อำเภอเมือง จังหวัดตาก อาชีพหลักทำเกษตรกรรมมาจนถึงปัจจุบัน (เขา ชาญวงศ์วานิชย์. 2554 : สัมภาษณ์)

จากที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนเผ่าม้งในจังหวัดตาก สรุปได้ว่า ชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดตากมีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานนานกว่า 90 ปี ซึ่งเป็นกรอพยพกันมาจากจังหวัดต่างๆ ของประเทศไทย เช่น จังหวัดน่าน จังหวัดเชียงราย จังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อมามีการอพยพกันภายในจังหวัดโดยการอพยพจากอำเภอแม่สอด ไปอำเภอพบพระ หรือจากอำเภอเมือง อพยพไปอำเภอแม่สอด และอพยพจากอำเภออุ้มผางมาอำเภอพบพระ เพื่อหาแหล่งพื้นที่ทำกิน หรือเหตุผลด้านความมั่นคงของประเทศจากการกำกับของภาครัฐ จนทำให้ชาวเขาเผ่าม้งมีการตั้งถิ่นฐานที่กระจายอยู่หลายตำบล หลายอำเภอของจังหวัดตาก อย่างไรก็ตามชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดตากถือว่ามีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย

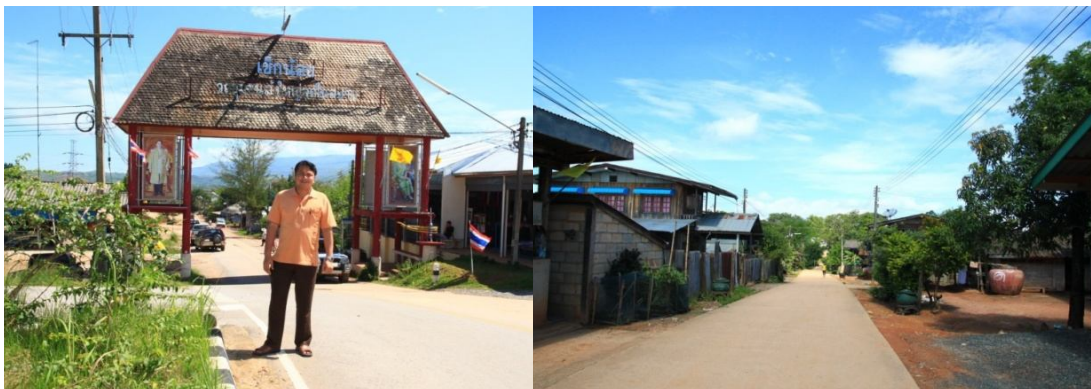
ภาพประกอบ 14 พื้นที่ชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง ตำบลแม่ท้อ

1.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชนเผ่าม้ง จังหวัดเพชรบูรณ์

1.2.1 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

หมู่บ้านนี้อาศัยกันมาตั้งแต่ก่อนปี 2500 ประมาณ 70 ปี ชาวม้งรุ่นแรกอพยพมาจากจังหวัดน่าน บริเวณภูแว เพราะต้องการหาที่ปลูกฝิ่น ปลูกข้าว เพื่อใช้เป็นสินค้าแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ซึ่งก่อนหน้านี้อพยพมาจากประเทศลาว ยังปรากฏมีหมู่บ้านเข็กเก่าซึ่งห่างจากออกไป 3 กิโลเมตร หมู่บ้านเก่าอีกหมู่บ้านชื่อบ้านเล่าลือซึ่งตั้งตามชื่อผู้นำต่อมาได้ย้ายไปเขาค้อใช้ชื่อเล่าลือเช่นเดียวกัน ชาวม้งอาศัยอยู่ก่อนที่จะมีความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลประชาธิปไตยกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ พวกคอมมิวนิสต์ได้มาชักชวนชาวเขาโดยใช้วิธีโฆษณาชวนเชื่อ พวกชาวเขาที่อยู่ที่นี่ 2 - 3 หมู่บ้านแตกเป็นสองพวกไปร่วมกระบวนการกับพรรคคอมมิวนิสต์ หลังจากปี พ.ศ. 2512 ราชการได้ส่งกำลังทหารขึ้นไปดูแล ปรับความเข้าใจ ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ชาวเขาลงมาอยู่ข้างล่าง ครั้งแรกไปอยู่ที่บ้านรักไทยก่อน ตำบลบุงคล้า อยู่ไม่ถึง 5 เดือนก็ย้ายมาอยู่ที่บ้านเข็กน้อย ในปี พ.ศ. 2513 - 2514 ตั้งเป็นหมู่บ้านเข็กน้อย ขึ้นอยู่กับตำบลน้ำซุนอำเภอหล่มสักตอนนั้นมีประชากรอยู่ 100 กว่าหลังคาเรือน หลังจากการสู้รบสงบลงราว พ.ศ. 2525 - 2526 ชาวม้งกลับใจเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยกลับมาหมู่บ้านทำให้ชุมชนขยายขึ้นจนปัจจุบันมี 1000 กว่าหลังคาเรือน ประมาณ 25,000 คน มี 12 ตระกูลแซ่แบ่งเป็น 12 หมู่บ้าน ถือเป็นชุมชนม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย บ้านเข็กน้อย ได้รับให้เป็นตำบล เมื่อปี 2532 โดยมี นายประจวบ ฤทธิเนติกุล เป็นกำนัน ต่อมาได้รับเป็นสภาตำบลเมื่อปี พ.ศ. 2537 และได้รับการจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย พ.ศ. 2540 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ชาวม้งส่วนมากนับถือบรรพบุรุษ และนับถือศาสนาพุทธ ประมาณ 30 % นับถือศาสนาคริสต์ มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ยามว่างสตรีจะทำงานฝีมือปักผ้าเพื่อไว้ใช้เองและจำหน่าย ตำบลเข็กน้อยตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเพชรบูรณ์ ระยะทางห่างจากตัวจังหวัด ประมาณ 80 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ประมาณ 44 กิโลเมตร มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขาใหญ่น้อยสลับซับซ้อน บางแห่งสูงชันมาก เข็กน้อย เป็นชื่อเรียกตามลำน้ำเข็ก สภาพป่าเหลืออยู่น้อยมาก ป่าบริเวณดังกล่าวก็มีสภาพเป็นป่าที่ถูกทำลายเกือบหมด บริเวณดังกล่าวอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีการปลูกป่าซ่อมแซมเป็นป่าสนเขา (นภดล ศักดิ์เจริญชัยกุล. 2554 : สัมภาษณ์ ; นพรุต หิรัญวิริยกุลม. 2554 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 15 พื้นที่ชาวเขาเผ่าม้ง ตำบลเข็กน้อย

1.2.2 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ตำบลเขาค้ออยู่ในเขตอำเภอเขาค้อ มี 14 หมู่บ้าน หมู่บ้านส่วนใหญ่ตั้งขึ้นในช่วงเหตุการณ์ความแตกแยกทางการเมืองของคนไทยระหว่างประชาธิปไตยกับคอมมิวนิสต์ตามโครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็กตามแนวพระราชดำริ ชื่อหมู่บ้านต่างๆมักตั้งขึ้นตามนามสกุลของผู้เสียสละที่เสียชีวิตระหว่างเหตุการณ์สู้รบ เช่น บ้านปานสุขุม ตั้งชื่อตาม รอส.พล ปานสุขุม หมู่ที่ 7 บ้านใจทน ตั้งชื่อเป็นเกียรติแก่ สิบเอกสุวิทย์ ใจทน หมู่ที่ 4 บ้านกองเนียม ตั้งชื่อเป็นเกียรติตามสิบเอกมากองเนียมในช่วงเหตุการณ์ความไม่สงบที่มีการสู้รบได้มีการนำราษฎรอาสาสมัครซึ่งเป็นชาวไทยพื้นราบจากเพชรบูรณ์และภาคอีสาน และมีชาวเขาอาสาสมัครเข้ามาในพื้นที่เพื่อตั้งชุมชน ทำให้เกิดชุมชนที่ผสมผสานทั้งชาติพันธุ์และวัฒนธรรม หมู่ที่ 2 บ้านดอกจำปี ประชากรมีพื้นเพมาจากตำบลนางั่ว และตำบลท่าพล ทำให้มีภาษาวัฒนธรรมผสมผสานอีสาน ไทยและพื้นถิ่น สำหรับหมู่ที่ 10 บ้านเพชรดำ มีชาวเขา 5 ชนเผ่า คือ ลีซอ เย้า มูเซอ อาข่า และถิ่น จึงเกิดวัฒนธรรมประเพณีที่มีการประยุกต์ใช้อย่างลงตัว ชาวเขาเผ่าม้งเป็นชนเผ่าที่มีมากกว่าเผ่าอื่นอาศัยอยู่ไม่น้อยกว่า 3 หมู่บ้าน ในหมู่ที่ 1 หมู่บ้านนกงามซึ่งตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2522 มีชาวเขาเผ่าม้งและคนไทยอยู่ด้วยกัน ทำให้เกิดการประยุกต์ใช้ภาษาไทยและภาษาม้ง ชาวม้งอาศัยอยู่หนาแน่นในหมู่ 9 บ้านเล่าลือและหมู่ 14 บ้านเล่าเน้ง บ้านเล่าลือ แต่เดิมชาวม้งอพยพมาจากอำเภอเชียงค้ำ จังหวัดพะเยา เมื่อปี พ.ศ. 2503 มาตั้งหมู่บ้านอยู่ที่เขาย่า (บริเวณหลังพระตำหนักเขาย่าปัจจุบัน) ชื่อหมู่บ้านเล่าลือ หมู่ที่ 10 ตำบลป่าเลา อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีนายเล่าลือ แซ่คำ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกในปี 2519 ได้ถูกผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์คุกคามไม่สามารถอยู่ได้จึงอพยพย้ายมาอยู่บ้านเข็กน้อย โดยให้ผู้ชายวัยรุ่นไปเป็นชาวเขาอาสาสมัคร ร่วมกับทางราชการต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ จนถึงปี 2526 จึงได้มาตั้งหมู่บ้านเล่าลือ หมู่ที่ 9 ตำบลเขาค้อ ชื่อหมู่บ้านตั้งตามชื่อผู้นำ คือนายเล่าลือ แซ่คำ ซึ่งเป็นผู้นำคนแรกเพื่อเป็นเกียรติประวัติให้กับนายเล่าลือ แซ่คำซึ่งเป็นผู้นำที่เป็นคนดี นำชาวบ้านให้พ้นภัยมาตลอดและเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับชาวบ้านมาโดยตลอด ลักษณะการอยู่ร่วมกันของชุมชนเป็นไปในลักษณะแบบพี่น้อง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน (อดุลย์ ประทีปศิริ. 2554 : สัมภาษณ์) ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าม้งดำ มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง มีการนำประเพณีท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ได้อย่างลงตัวกับชุมชน บ้านเล่าลืออยู่ด้านเหนือของอำเภอมีระยะทางห่างจากอำเภอ 5 กิโลเมตร เป็นที่ราบเนินหลั่นกันลงไป บ้านเรือนตั้งอยู่เรียงรายสองข้างถนน สภาพโดยทั่วไปเป็นที่ราบเนินเขา มีลำห้วยไหลผ่านเป็นพื้น มีสภาพพื้นที่เป็นธรรมชาติ มีอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี การคมนาคมสะดวกทุกฤดูกาลสาธารณูปโภคครบครัน ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี เป็นหมู่บ้านปลอดจากสิ่งเสพติด ทิศเหนือติดต่อกับพื้นที่ บ้านเพชรดำ หมู่ที่ 10 ทิศใต้ ติดต่อกับพื้นที่ บ้านรัตนัย หมู่ที่ 6 ทิศตะวันออก ติดต่อกับพื้นที่ หมู่ที่ 8 บ้านปานสุขุม ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตอุทยานแห่งชาติ และป่าอนุรักษ์ (อนุสรณ์ มงคลวิจิตร. 2554 : สัมภาษณ์) บ้านเล่าเน้ง หมู่ที่ 14 ตำบลเขาค้อ ก่อตั้งเมื่อ 26 เมษายน 2544 โดยแยกมาจากบ้านเล่าลือ หมู่ที่ 9 ตำบลเขาค้อ โดยชื่อหมู่บ้านเล่าเน้ง หมู่ที่ 10 ใช้ชื่อนายเล่าเน้ง แซ่จาง ซึ่งอดีตเคยเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่ บ้านเล่าลือมาก่อน เนื่องจากความกล้าหาญของนายเล่าเน้งที่ต่อสู้อย่างกล้าหาญ บ้านเล่าลือและเล่าเน้ง มีครัวเรือนที่อาศัยอยู่จริง รวมทั้งสิ้น 103 ครัวเรือน ประชากรจะเคลื่อนย้ายระหว่าง บ้านเล่าลือ ตำบลเข็กน้อย และต่างจังหวัด ราษฎรส่วนใหญ่มีลักษณะการประกอบอาชีพที่หลากหลาย สามารถแยกได้ดังนี้ อาชีพหลักของประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ

ด้านเกษตรกรรมร้อยละ 70 อาชีพรองค้าขายร้อยละ 20 และอาชีพรับจ้าง (แสนศักดิ์ วาสนวนิชย์ และอดุลย์ ประทีปศิริ. 2554 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 16 พื้นที่ชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง ตำบลเขาค้อ

1.2.3 ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ตำบลบ้านเนินได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลในเดือน มีนาคม 2540 ประชาชนส่วนใหญ่อพยพมาจากประเทศลาวและมาตั้งบ้านเรือนอยู่บนพื้นที่ ที่เป็นโนน ชาวบ้านจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านโนน” สาเหตุที่มีชื่อว่าตำบลบ้านเนินนั้นไม่ปรากฏแน่ชัดว่าก่อตั้ง ใน ปี พ.ศ.ใด แต่ผู้ที่อยู่มาเก่าก่อนเล่าให้ฟังจากการสันนิษฐานของคนเก่าก่อนว่าคงมาจากสภาพพื้นที่

พื้นที่หมู่บ้านตั้งอยู่บนพื้นที่ที่เป็นโนนสูง มีการอยู่อาศัยของจำนวนประชากรเพิ่ม มากขึ้นจึงได้แบ่งแยกออกเป็นอีกหมู่บ้านและได้มีการเปลี่ยนชื่อจากบ้านโนนเป็นชื่อบ้านเนิน นา ทอน และอีกหมู่บ้านเนิน จึงได้ชื่อว่าเป็นบ้านเนินมาจนถึงปัจจุบัน ชื่อแต่ละหมู่บ้านในตำบลบ้านเนิน ถูกเรียกแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ ตำบลบ้านเนินมีเนื้อที่โดยประมาณ 24.4 ตารางกิโลเมตร หรือ 14,850 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าไม้ 1.3 ตารางกิโลเมตร พื้นที่การเกษตร 12,653 ไร่ (คิดเป็นร้อยละ 85.21 ของพื้นที่ทั้งหมด) ตำบลบ้านเนินมี 8 หมู่บ้าน (จินตนา บุญสิงห์. 2554 : สัมภาษณ์)

ส่วนหมู่ที่ 8 มีชาวม้งอาศัยอยู่จำนวนมาก ชื่อบ้านตอยน้ำเพียงดิน ตั้งอยู่ในเขต ต.บ้านเนิน อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์ ทางขึ้น ภูทับเบิกซึ่งมีชาวม้งอีกกลุ่มหนึ่งอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านทับเบิก แต่อยู่ในเขต ต.วังบาล อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์ ตั้งอยู่บนภูเขาด้านทิศตะวันตกของอำเภอหล่มเก่า ซึ่งชาวอำเภอหล่มเก่าเรียกว่า “ภูใหญ่” ประชาชนในหมู่บ้านเป็นชาวเขาเผ่าม้ง ก่อนที่จะตั้งหมู่บ้านใน ปัจจุบัน ชาวบ้านซึ่งอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านทับเบิกมาทำไร่ เนื่องจากมีดินและน้ำอุดมสมบูรณ์จึงมีชาวบ้าน อพยพมาอยู่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆจนเกิดเป็นชุมชนย่อมและขยายเรื่อยมา ต่อมา มีชาวม้งจากถ้ากระบอก อพยพมาร่วมอีกส่วนหนึ่ง เมื่อครั้งยังไม่มีชื่อหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ บางคนเรียกว่า “บ้านชี้ดิน” บ้างก็เรียก “บ้านชำโฮ” บ้างก็เรียก “บ้านน้ำเพียงดิน” ในปี พ.ศ. 2530ชาวบ้านได้จัดประชุมกันและ ตั้งชื่อหมู่บ้านเรียกเป็นทางการ “บ้านน้ำเพียงดิน” ซึ่งอยู่ในการปกครองของบ้านโจะโหวะเหนือต่อมามี

พ.ศ. 2536 ทางกรจึงได้ประกาศตั้งเป็นหมู่บ้านน้ำเพียงดิน (สุชาติ วันเสียน. 2554 : สัมภาษณ์) ไทยภูเขาเผ่าม้ง จำนวนประชากรประมาณ 811 คน ประมาณ 128 หลังคาเรือน ร้อยละ 75 นับถือผีบรรพบุรุษ ร้อยละ 20 นับถือศาสนาพุทธ และร้อยละ 5 นับถือศาสนาคริสต์ ภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารเป็นภาษาม้ง ไม่มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง สภาพทั่วไปตั้งอยู่บนภูเขาสูง การคมนาคมมีทางหลวงแผ่นดินซึ่งเป็นทางลาดยางจากอำเภอหล่มเก่าถึงอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า บ้านดอยน้ำเพียงดินอยู่ห่างจากอำเภอหล่มเก่าประมาณ 19 กิโลเมตร ไม่มีรถประจำทาง ชาวบ้านใช้ยานพาหนะส่วนตัวในการเดินทาง ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านทับเบิก และอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านน้ำก้อ อำเภอหล่มสัก ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านภูปูน ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า (สุพัฒน์ ตรีถัน. 2554 : สัมภาษณ์) ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าม้งเป็นชาวไทย 6 คน (ข้อมูลปี พ.ศ.2546) ประชากรประกอบอาชีพการเกษตร พืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ข้าวไร่ ข้าวโพดกะหล่ำปลี และขิง (บรรจง แซ่ท้อร์. 2554 : สัมภาษณ์)

จากที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนเผ่าม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้ว่าชาวเขาเผ่าม้งเป็นการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดเพชรบูรณ์ ประมาณ 70 ปี โดยอพยพมาจากประเทศลาว เข้ามาประเทศไทยทางจังหวัดน่าน จึงอพยพเข้าสู่จังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยการเดินเท้าผ่านเทือกเขา และในบางครั้งมีการอพยพด้วยการใช้รถไฟเป็นพาหนะจากจังหวัดเชียงราย ลงพิษณุโลก และเดินเท้าผ่านจังหวัดพิจิตร มาถึงจังหวัดเพชรบูรณ์ เริ่มตั้งถิ่นฐานในระยะแรกที่บ้านเข็กน้อยเก่า อำเภอหล่มสัก ต่อมามีการอพยพชาวม้งให้ไปอยู่จังหวัดอื่น เช่นจังหวัดตาก

การตั้งถิ่นฐานของชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนใหญ่มีการย้ายถิ่นฐานกันระหว่างอำเภอเข็กน้อย ไปเขาค้อ และอำเภอเข็กน้อย ไปอำเภอเมือง เนื่องจากปัญหาด้านการปกครองของไทยในช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ต่อมาหลังจากเหตุการณ์สงบเรียบร้อย ชาวเขาเผ่าม้งได้ร่วมกันสร้างชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งใน 2 อำเภอของจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ อำเภอเขาค้อ และอำเภอหล่มเก่า โดยเฉพาะชุมชนชาวเขาเผ่าม้งที่ชุมชนเข็กน้อย ถือว่าเป็นชุมชนชาวเขาเผ่าม้งที่อยู่รวมกันใหญ่ที่สุดของประเทศไทย

ภาพประกอบ 17 พื้นที่ชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง ตำบลบ้านเนิน

2. ภูมิปัญญาลายผ้าปักม้ง

นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลลายผ้าปักม้งและวิธีการปักผ้าปักม้ง ดังต่อไปนี้

2.1 ลายผ้าปักม้ง จังหวัดตาก

2.1.1 ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ลายผ้าปักม้ง ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมาซึ่งมีลวดลายที่ผู้วิจัยรวบรวม ได้แก่ ลายหัวไก่ (เต้าเฮาก๊ะ) หรือลายพันเลื้อย (เหนียเกล) ส่วนใหญ่นำมาปักรอบๆ ลาย เพื่อให้เกิดความสวยงามและเรียบร้อย ลายกันหอย (ก้างเก้อ) นิยมปักกันมากเนื่องจากเป็นลายเล็กๆ ที่ประกอบกันแล้วเกิดลวดลายที่สวยงาม ลายภูเขา (จั่ง) และ ลายดาว (ขอม่วง) เป็นลายที่นิยมปักให้เด็ก เป็นลายในสมัยโบราณ และปัจจุบันไม่มีการปักลายนี้อีกแล้ว ลายหัวใจ(ซ่า) ลายดวงดาว (ปางนุกู) ลายดอกเหรียญ (ปางจุง) และลายดอกจับมือ (ป่าตัวเต) เป็นลวดลายที่มีอิทธิพลสืบทอดมาจากชาวเขาเผ่าเย้า นิยมปักในส่วนของผ้าปิดหน้าของชุดผู้ชาย ลายดอกไม้ (ป่าตง) และลายดอกพวง (ปางเจ้า) เป็นลายดอกไม้ที่ประกอบกันเป็นช่อ มีลวดลายและสีสันที่เลียนแบบธรรมชาติได้อย่างชัดเจน สวยงาม นิยมปักเพื่อทำเป็นกระโปรง และผ้าปิดหน้ากระโปรง ลายดอกกล้วยไม้(ปางหล่อเอง) นิยมปักเป็นส่วนประกอบของเสื้อ ลายใบเฟิร์น (ปล้องซิว) เป็นลายใบไม้ที่นำมาเป็นส่วนประกอบของลายดอกไม้ต่างๆ นิยมปักเพื่อประดับเป็นกระโปรง ผ้าปิดหน้า ผ้าปิดหลังชุดผู้ชาย (สุรีย์ แสงอรุณ. 2555 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 18 ลายดาว (นุกู) ตำบลมหาวัน จังหวัดตาก

ภาพประกอบ 19 ลายหอย (กำก้อ) ตำบลมหาวัน จังหวัดตาก

2.1.2 ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก

ลายผ้าปักม้งที่พบในตำบลช่องแคบมีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ยาวนาน ซึ่งเป็นลายยุคเก่า ได้แก่ ลายเท้าช้าง (กือเตอซื่อ) ลายกันหอย (กำก้อ) ลายดาว (นุกู้) ลายดอก เหยี่ยว (ป้างจู) ลายตีนหนู (แน่นหน้า) และลายในยุคใหม่ซึ่งมีการพัฒนาการออกแบบและประยุกต์ตาม ความต้องการของตนเอง เช่น ลายหัวใจ (ซ้า) ลายนกยูง ลายผีเสื้อ (โั้งโป) ลายดอกไม้แบบต่าง (ป้าง)

ภาพประกอบ 20 ลายตีนหนู (แน่นหน้า) ตำบลช่องแคบ จังหวัดตาก

ภาพประกอบ 21 ลายผีเสื้อ (โบ้งไป) ตำบลช่องแคบ จังหวัดตาก

2.1.3 ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก

ลายผ้าปักม้ง ที่พบในตำบลแม่ท้อ เป็นลายที่มีการสืบทอดในหมู่สตรีชาวม้ง โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงด้วยกันคือ ลายดั้งเดิม เช่น ลายตีนหนู (แน่นหนา) ลายดาว (นุ่กุ) ลายกันหอย (ก้าก้อ) ลายฟันเลื่อย (เหนียเกล) ลายที่มีการพัฒนาประยุกต์สร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดยสตรีชาวม้ง โดยมีรากฐานมาจากลายดั้งเดิม เช่น ลายดอกไม้แบบต่างๆ (ป่าง) ลายไก่ (ก้าย) ลายสุนัข (เต) ลายหัวใจ (ซ่า)

ภาพประกอบ 22 ลายดาว (นุ่กุ) ตำบลแม่ท้อ จังหวัดตาก

ภาพประกอบ 23 ลายดอกไม้แบบต่างๆ (บ้าง) ตำบลแม่ท้อ จังหวัดตาก

ผู้วิจัยสามารถรวบรวมลายผ้าปักมั่งจากการลงภาคสนาม 3 ชุมชน ในจังหวัดตาก พบว่า ลายผ้าปักมั่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มลายผ้าปักมั่งยุคโบราณ และลายผ้าปักมั่งสมัยใหม่ สำหรับลวดลายผ้าปักมั่งส่วนใหญ่เป็นลายที่ลอกเลียนมาธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ลายที่พบในชุมชนชาวมั่งจังหวัดตาก ประกอบด้วย ลายหัวไก่ หรือลายพินเลื่อย ลายกันหอย ลายภูเขา ลายดาวัว ลายหัวใจ ลายดวงดาว ลายดอกเหรียญ ลายดอกจับมือ ลายดอกไม้ ลายดอกพวง ลายดอกกล้วยไม้ และลายใบเฟิร์น ลายเท้าช้าง ลายตีนหนู (แน่นหน้า) ลายนกยูง ลายผีเสื้อ ลายไก่ และลายสุนัข โดยผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดลายผ้าปักมั่ง ดังตาราง 3

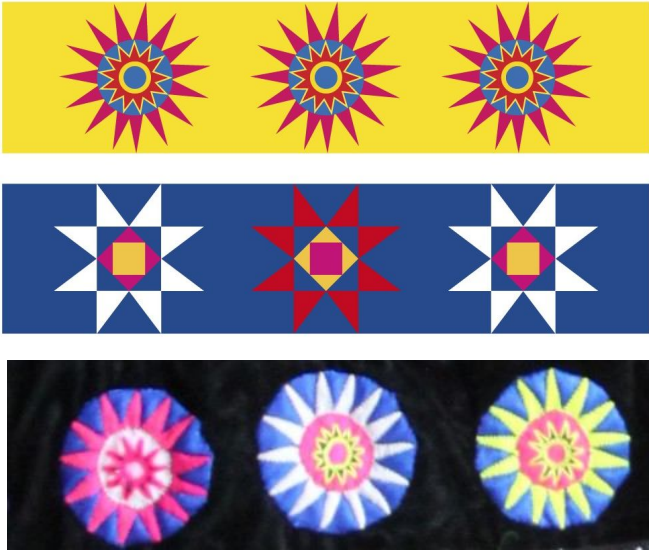

ตาราง 3 ลายผ้าปักม้งยุคโบราณ ชุมชนชาวเขาเผ่าม้งจังหวัดตาก

ลายผ้าปักม้ง	ชื่อลาย
	ลายขด (เกี)
	ลายกันหอย (ก้าก้อ)
	ลายดาวัว (ขอม่วง)
	ลายใบเฟิร์น (โปลั้งซั่ว)

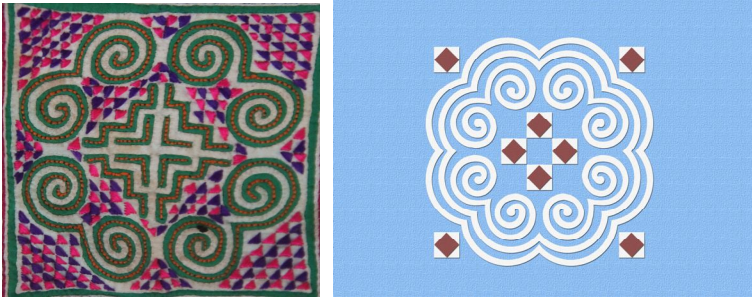

ตาราง 3 (ต่อ)

ลายผ้าปักม้ง	ชื่อลาย
	ลายดอกจับมือ (ป่าตัวเต)
	ลายอักษรม้งหรือ ลายท่อนไม้ (เหล่าจ่า)
	ลายดาว (นุ่กู่)
	ลายหัวใจ (ซ๋า)

ตาราง 3 (ต่อ)

ลายผ้าปักม้ง	ชื่อลาย
	ลายดอกเหรียญ (ป่าจุง)
	ลายฟันเลื่อย (เหนียวเกอ)
	ลายเท้าช้าง (ก้อตอซ้อ)
	ลายเกล็ดปลา (ใบรังเจ)

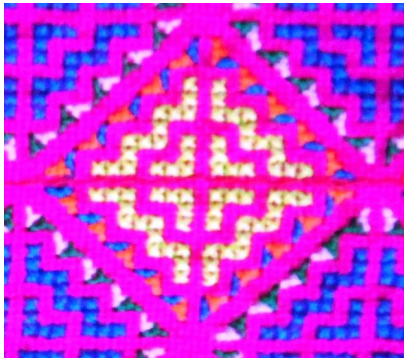

ตาราง 3 (ต่อ)

ลายผ้าปักม้ง	ชื่อลาย
	<p>ลายดอกไม้ (ป่าตง)</p>
	<p>ทางนอน (ก้าน้าง)</p>
	<p>ลายใบเป็นแฉก (เงเก๋า)</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

ลายผ้าปักม้ง	ชื่อลาย
	ลายดอก (ข้าง)
	ลายหัวไก่ (เต้าเฮาก๊ะ)
	ลายตีนหนู (แหงหน้า)
	ลายบวม้งสาม เหลี่ยม (เป็ใจเก๋า)

ตาราง 4 ลายผ้าปักม้งยุคสมัยใหม่ จังหวัดตาก

ลายผ้าปักม้ง	ชื่อลาย
	ลายดอก (ป้าง)
	ลายดาว และลายดอก (นู้กู่, ป้าง)
	ลายดอกไม้ (ป้าตง)

ตาราง 4 (ต่อ)

ลายผ้าปักม้ง	ชื่อลาย
	ลายดอก (ป่าง)
	ลายสุนัข (เด)

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาภูมิปัญญาในการปักผ้าม้ง ของชุมชนชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดตาก สามารถสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาการปักผ้าม้งเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่อกันเฉพาะในบุคคลของ ครอบครัว และบุคคลในชุมชนเท่านั้น โดยมีการสืบทอดวิธีการปัก และลวดลายต่อเนื่อง จนเกิดเป็น อัตลักษณ์ของชนเผ่า และมีความแตกต่างกันระหว่างชนเผ่าในแต่ละชุมชนด้วย รวมทั้งลายที่สืบทอดกัน นั้นยังคงอนุรักษ์ลวดลายเดิมที่ยังคงมีต้นแบบที่สามารถนำมาเป็นตัวอย่างในการปักผ้าม้งต่อไปได้ และ มีการเพิ่มลวดลายการปัก เทคนิคการปักตามยุคสมัยที่เกิดจากจินตนาการของผู้ปักแต่ละคน ทำให้เกิด ลวดลายแบบใหม่ที่สวยงาม

2.2 ลายผ้าปักม้ง จังหวัดเพชรบูรณ์

2.2.1 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

โดยทั่วไปไม่มีหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร บันทึกไว้ว่ามีมาตั้งแต่เมื่อไร แต่จากการบอกเล่าของบรรพบุรุษ ได้เล่าต่อกันว่า ลายผ้าปักม้ง เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชาวเขาเผ่าม้ง มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน โดยมีการถ่ายทอดต่อกันมาจาก แม่ถ่ายทอดให้ลูกสาว ลายผ้าปักม้งนี้ ผู้หญิงจะเป็นคนปัก เพราะถือว่าเป็นงานฝีมือที่ประณีตละเอียดของผู้หญิง ผู้ชายไม่ยอมเรียน แต่ก็มึบ้างที่สนใจและเรียนรู้ สามารถทำได้ดีไม่แพ้ผู้หญิงเช่นกัน ลายปักม้งแบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ ยุคที่ 1 มีสีสดใสแต่ใช้สีไม่มากนัก มีการปักแบบครอสติส และการปักสอย ยุคที่ 2 เริ่มใช้สีสะท้อนแสงเข้ามาใช้ในงานปัก ยุคที่ 3 จะนิยมใช้การจับคู่สี และไล่น้ำหนักสี เพื่อให้เกิดความกลมกลืนของลายปัก และมีการปักครอสติสในรูปภาพธรรมชาติมากขึ้น บางอันปักแบบไขว้ บางอันแบบยาวๆ หรือตัดผ้าก่อนแล้วปะติดแล้วค่อยเย็บเข้ารูป และตกแต่งลายอีกที (สุดา แสนยากุล. 2554 : สัมภาษณ์)

ผ้าปักม้ง แต่เดิมจะไม่มีลวดลายมากมายหลากหลาย จะเป็นลายปักเรียบง่ายไม่มีการเขียนตำรา แต่อาศัยการจำและนำลายปักเดิมมาดูเป็นตัวอย่าง ลายปักที่เกิดขึ้นเป็นการนำเอาจินตนาการจากธรรมชาติที่อยู่รอบตัวมาปักเป็นลวดลายตามจินตนาการของตัวเอง เช่น ใบไม้ ดอกไม้ ลายหนังสือตัว รอยเท้าสัตว์ ลักษณะของตัวสัตว์ ลักษณะของดวงดาวบนท้องฟ้า สายน้ำ สัตว์น้ำ ส่วนมาจะใช้งานปักในวิถีชีวิตทั่วไป ใช้สวมใส่เอง และร่วมในงานพิธีกรรมต่างๆ และส่วนน้อยจะมีการแบ่งขายให้กับนักท่องเที่ยว โดยการคิดและประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น กระเป๋า หมวก และกางเกง ด้านวัสดุที่ใช้ในการปักจะมีการจัดซื้อหามาทำเอง (ศศิวิมล แซ่เฮอ. 2554 : สัมภาษณ์)

ภูมิปัญญาลายผ้าปักม้ง สมัยโบราณ วิธีการคือการดูตัวอย่างธรรมชาติแล้วนำมาปักโดยการส่องผดลองดูให้เหมือนตัวอย่างจากธรรมชาติ เพื่อให้ได้แบบที่ลงตัวพอดี มีจุดจบที่ลงตัว ส่วนการเผยแพร่ลวดลายแบบต่าง ๆ นั้น ขึ้นอยู่กับความสนใจของแต่ละคน ใครชอบลายไหนก็ขอยืมตัวอย่างจากคนอื่นที่เขามีอยู่มากูแบบแล้วทำตามต่อกัน ลายผ้าปักม้ง ที่สืบทอดกันมาจากอดีตถึงปัจจุบัน เช่น ลายหอยเบี้ย (ป่าแย้) ลายดอกกันห้อย (ป่าก้ำกือ) ลายดวงดาว (ป่านุ้กุ) ลายดอกตีนหนู (ป่าหยงนา) ประเภทของลวดลายส่วนมากจะปักลายใหม่ โดยการดูจากนิยายสาร หรือลวดลายจากการดู และลายจากธรรมชาติ วิธีการปักในส่วนของลายมักจะทำด้วยมือ ทำออกมาเป็นชิ้นลายก่อนแล้วจึงนำไปติดกับเสื้อผ้า และเครื่องนุ่งห่มต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน หรือมีการแบ่งขายบ้างใน ส่วนน้อย (รัชณี สืบทายาท. 2554 : สัมภาษณ์)

ลายสี่เหลี่ยม(เยย) ลายหัวม้า ลายพระอาทิตย์ ลายดอกไม้ป่า ลายฟันปลา หรือลายเขี้ยววัว ยี่แห่ง

ภาพประกอบ 24 ลายปักม้งยุคที่ 1 ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพประกอบ 25 ลายผ้าปักม้งยุคปัจจุบัน ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพประกอบ 26 ลายก้นหอย (ก้ากือ) ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพประกอบ 27 ลายดอก (ป้าง) ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

2.2.2 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

เนื่องด้วยเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2550 ทางศูนย์พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้มีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้การเย็บถักและงานฝีมือให้กลุ่มผู้สนใจ ชาวเจ้าและนางสุนารี จันธนโรจน์ จึงได้เข้าร่วมฝึกอบรมด้วยหลังจากเสร็จอบรมในครั้งนี้ มีความสนใจมากและอยากเรียนรู้เพิ่มเติมในหมู่บ้านจึงได้ปรึกษากับอาจารย์อนุสรณ์ มงคลวัฒน์ ซึ่งเป็นอาจารย์วิทยากรในครั้งนี้อยู่และเป็นผู้ประจำอยู่ที่วิทยาลัยสารพัดช่างจังหวัดเพชรบูรณ์ อาจารย์ได้แนะนำให้สมัครเป็นนักเรียนของวิทยาลัย แล้วทางวิทยาลัยจะจัดส่งวิทยากรมาสอนโดยไม่ต้องเสียค่าจ้างวิทยากร (นุชจรรย์ ประทีปศิริ. 2554 : สัมภาษณ์) ลายผ้าปักม้งโบราณส่วนใหญ่จะได้จากการเก็บรักษา มาจากบรรพบุรุษ หรือบ้างชิ้นได้มาจากการอพยพมาจากน่าน เช่น ลายเท้าช้าง (กือเตอซื่อ) ลายตีนหนู (แน่งหน้า) ลายเหลี่ยม (เยย) ลายเป็ด (กั้งหนูเซ)

ส่วนของชาวบ้านในท้องถิ่นจะทำการปักลายจากการนึกคิดโดยไม่ต้องมีการออกแบบหรือร่างแบบก่อนแต่อย่างใด เน้นปักลายด้วยมือ แล้วนำลายมาติดประดับตกแต่งสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ และเครื่องนุ่งห่มใหม่ๆขึ้นมา จะเป็นการปักและเย็บเองในครอบครัว วัสดุต่างจะทำขึ้นเอง ย้อมเอง แต่ในปัจจุบันจะซื้อจากร้านค้าที่เข็กน้อย เช่น ผ้า ด้าย เป็นต้น (เบา ประทีปศิริ. 2554 : สัมภาษณ์) ตัวอย่างลายผ้าปักมั่งในยุคใหม่ ดังภาพประกอบ 28-29

ภาพประกอบ 28 ลายกันหอย (ก้ำกือ) ตำบลเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพประกอบ 29 ลายนก ตำบลเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

2.2.3 ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ชาวเขาเผ่าม้งมีวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ถึงแม้จะอพยพไป ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่แห่งใดก็จะถ่ายทอดสืบทอดกันไป คือ การปักผ้าเป็นลวดลายที่มีสีสันสวยงาม ตามจินตนาการ แล้วนำไปเย็บติดเครื่องนุ่งห่ม เช่น กางเกง เสื้อ กระโปรง เครื่องประดับ เช่น กระเป๋า

หมวก การสอนเย็บ ปักจะถูกถ่ายทอดให้ผู้หญิง แม่ ย่า หรือยาย จะสอนบุตรหลานจนมีความสามารถเย็บหรือปักเองได้ (จินตนา บุญสิงห์. 2554 : สัมภาษณ์)

ลวดลายในการปักผ้าจะแยกเป็นประเภทตามวิธีการปักเช่น ลายหอย ลายดอกไม้ และลายรูปสัตว์ต่างๆ โดยมีขั้นตอนการปักแบบพื้นบ้านมีการซ้อนผ้า 3 ชั้นและปักกักไขว้ ส่วนลวดลายแล้วแต่แต่ละคนจะออกแบบ หรือตามความชอบของตัวบุคคล และการใช้งาน ซึ่งจะเน้นในการผลิตเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน หรือในงานพิธีสำคัญต่างๆ และนอกจากนี้ยังมีการแบ่งผลิตเป็นสินค้าประเภทต่างๆ เพื่อการจำหน่าย เช่น กระเป๋า กระเป๋าเป้ของเด็ก เสื้อผ้า เป็นต้น วัสดุที่ใช้จะเป็นการทำขึ้นเอง และใช้การปักด้วยมือ (กัลยา แซ่จาง. 2554 : สัมภาษณ์)

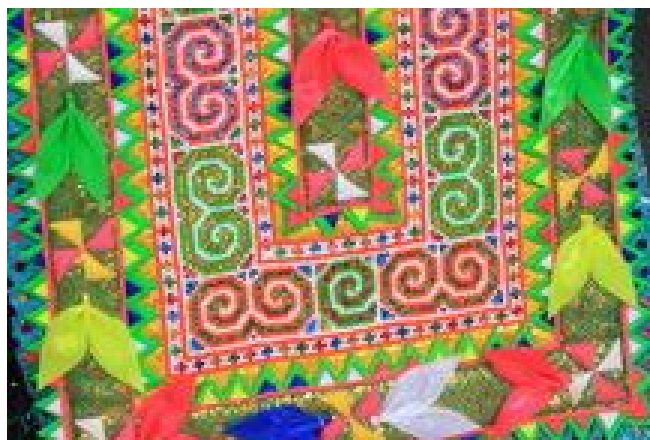
แบบของลวดลายที่เป็นแบบสมัยเก่า ได้แก่ ลายดาวัว (ขอม่วง) ลายกากบาท ลายตีนหนู (แน่นหนา) ส่วนลายสมัยใหม่ ได้แก่ ลายดอกป้าง ลายกันหอยที่มีการประดับด้วยเลื่อมสีต่างๆ

ปกติจะเป็นการตัดเย็บเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน และงานปีใหม่ การปักจะสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น แม้แต่เด็ก 5 ขวบก็สามารถปักได้เป็นอย่างดี และส่วนใหญ่งานปักผ้ามักจะนิยมใส่ในหมวกของผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ปัจจุบันได้มีการขยายการผลิตผ้าปักมั่ง เพื่อนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อส่งขายยังประเทศต่างๆ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งทำให้สามารถสร้างรายได้ ได้มากกว่า การจำหน่ายในท้องถิ่น ลวดลายจะปักตามการสั่งจากต่างประเทศ และยังนิยมใช้การปักด้วยมือ ไม่ใช่เครื่องจักร (ไม แซ่ลี. 2554 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 30 ลายกากบาท ตำบลบ้านเนิน จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพประกอบ 31 ลายกันหอย ตำบลบ้านเนิน จังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลของลายผ้าปักม้ง ที่พบได้ในชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ของจังหวัดเพชรบูรณ์ ไว้พอสังเขป ดังนี้ พบว่าลายผ้าปักม้ง ประกอบด้วย ลายหอยเบี้ย (ป่าแย้) ลายดอกกันหอย (ป่าก้ากือ) ลายดวงดาว (ป่านุกู) ลายดอกตีนหนู (ป่าหยงนา) ลายสี่เหลี่ยม (เย้ย) ลายหัวม้า ลายพระอาทิตย์ (นุ) ลายดอกไม้ป่า ลายพินปลา ลายเยี่ยวัววี่ ยี่แห่ง ลายเท้าช้าง (กือเตอซื่อ) ลายตีนหนู (แน่นหน้า) ลายเหลี่ยม (เย้ย) ลายเปิด (กั้งหนูเซ) ลายตาวัว (ขอมัววุง) ลายกากบาท ลายตีนหนู (แน่นหน้า) ลายดอกป่า และลายกันหอยที่มีการประดับด้วยเลื่อมสีต่างๆ

ตาราง 5 ลายผ้าปักม้งยุคโบราณ ชุมชนชาวเขาเผ่าม้งจังหวัดเพชรบูรณ์

ลายผ้าปักม้ง	ชื่อลาย
	ลายเปิดตกลา (กั้งหนูเซ)
	ลายตานกฮูก (ขอมัวปลั่งตา เหล่า)

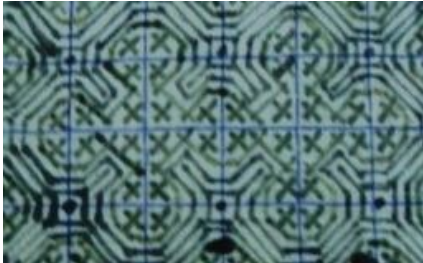

ตาราง 5 (ต่อ)

ลายผ้าปักม้ง	ชื่อลาย
	ลายพินเลื่อย (เหนียวเกอ)
	ลายตาปลา (ขอหมี่วเจ)
	ลายภูเขา (โจ้ง)
	ลายบวมม้ง สามเหลี่ยม
	ลายหอยเบี้ย (ป่าแย)
	ลายเม็ดแตง (ไน้งตี้)

ตาราง 5 (ต่อ)

ลายผ้าปักม้ง	ชื่อลาย
	<p>ลายใบแฉก (โปลิ่งเตอป่าง)</p>
	<p>ลายบันได (ได้)</p>
	<p>ลายใยแมงมุม (ก้างเล่าจือ)</p>
	<p>ลายเหรียญ (เจ็ย)</p>

ตาราง 5 (ต่อ)

ลายผ้าปักม้ง	ชื่อลาย
	<p>ลายหอย (ก้อ)</p>
	<p>ลายรอยตีนไก่ หรือลายไก่ เหยียบ (ก้อเตอก้าย)</p>
	<p>ลายดาว (นุ๊ก)</p>
	<p>ลายขุนเขา (โจ้ง)</p>

ตาราง 5 (ต่อ)

ลายผ้าปักม้ง	ชื่อลาย
	<p>ลายสามเหลี่ยม (เป้เงเก่า)</p>

ตาราง 6 ลายผ้าปักม้งยุคสมัยใหม่ ชุมชนชาวเขาเผ่าม้งจังหวัดเพชรบูรณ์

ลายผ้าปักม้ง	ชื่อลาย
	<p>ลายดอกพวง (ป้างเจ้า)</p>
	<p>ลายดอกกุหลาบ (ป้างกุหลาบ)</p>

ตาราง 6 (ต่อ)

ลายผ้าปักม้ง	ชื่อลาย
	<p>ลายเหลี่ยม (เป็ใจเก๋า)</p>
	<p>ลายกางเขน (เค้าหลี่)</p>
	<p>ลายหนังสือม้ง (เด๋อม่้ง)</p>
	<p>ลายดอกไม้ (ป่าตง)</p>

ตาราง 6 (ต่อ)

ลายผ้าปักม้ง	ชื่อลาย
	<p>ลายปักนก (กั้งต๋อ)</p>
	<p>ลายคน (ต๋อเนง)</p>
	<p>ลายดอก (ป๋า)</p>

ตาราง 6 (ต่อ)

ลายผ้าปักม้ง	ชื่อลาย
	<p>ลายเบ็ดตกปลา (ก้งนู่เจ)</p>
	<p>ลายดอก กล้วยไม้ (ป้างหล่อเอง)</p>

ภาพประกอบ 32 ผ้าปักม้งโบราณของนางไซ้ แซ่ว่า

ผ้าปักม้งมีการถ่ายทอดกันภายในครอบครัว จากแม่สู่ลูก ซึ่งสตรีชาวเขาเผ่าม้งมีความผูกพันกับผ้าปักลายม้งอย่างมาก เนื่องจากแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวเขาเผ่าม้ง ผ้าปักม้งโบราณนี้หลายชิ้นมีอายุกว่าร้อยปี เป็นการสืบทอดจากบรรพบุรุษ นางใช้ แซ่ว่า ได้กล่าวถึงประวัติผ้าปักม้งโบราณซึ่งตนมีความผูกพันเนื่องจากเมื่อครั้งอพยพจากประเทศลาวกว่าสิบปีที่แล้ว ตนได้เก็บผ้าปักม้งเหล่านี้ใส่หีบแล้วฝังไว้ในดินที่ประเทศลาว ต่อมาหลังจากได้อพยพไปอาศัยในจังหวัดน่าน ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภออุ้มผาง และอำเภอพบพระ จังหวัดตาก ตามลำดับนั้น เมื่อตนมีความพร้อมสามารถตั้งถิ่นฐานได้มั่นคงแล้ว ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองมีความปลอดภัย ตนจึงเดินทางเพื่อไปขุดและนำผ้าปักม้งดังกล่าวกลับมาไว้เพื่อเป็นตัวอย่างในการปักผ้าม้งตามลายโบราณสืบต่อไป (ใช้ แซ่ว่า. 2554 : สัมภาษณ์)

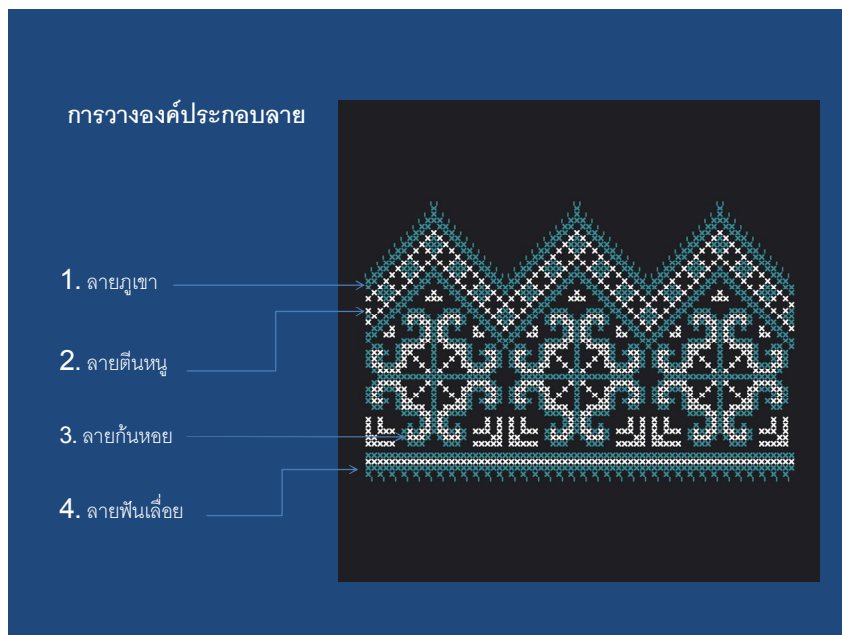
จากที่กล่าวมาจากการศึกษาภูมิปัญญาผ้าปักม้ง ในด้านลวดลาย พบว่าเป็นภูมิปัญญาการปักที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ แสดงความเป็นอัตลักษณ์ของชาวเขาเผ่าม้ง ชาวเขาเผ่าม้งใช้ชีวิตอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ ท้องฟ้า ป่าเขา และลำน้ำ อันเป็นที่มาของลายปักม้งที่ถ่ายทอดธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเป็นลวดลายต่างๆ บนผืนผ้า ซึ่งสามารถแบ่งลายปักม้งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ลายปักม้งโบราณ ได้แก่ ลายเท้าช้าง (กือเตอซื่อ) ลายกันหอย (ก้ากือ) ลายดาว (นุกุ) ลายดอกเหรียญ (ป้างจู) ลายตีนหนู (แน่งหน้า) ลายดอกจับมือ (ป่าตัวเต) ลายภูเขา(จั่ง) ลายหัวไก่ (เต้าเฮาก๊ะ) ลายพินเลื่อย(เหนียเกล) ลายดาววัว (ขอม่วง) และลายปักม้งสมัยใหม่ซึ่งมีการพัฒนาการออกแบบและประยุกต์ตามความต้องการของตนเอง เช่น ลายหัวใจ (ซ้า) ลายนกยูง ลายผีเสื้อ (โบังโป) ลายดอกไม้แบบต่าง (ป้าง) ลายดอกพวง (ป้างเจ้า) ลายใบเฟิร์น (ปล้องซัว) ลายไก่ (ก้าย) ลายสุนัข (เต) และลายวิถีชีวิตม้ง

เมื่อพิจารณาลายปักม้งพบว่า ลายปักม้งนั้นเริ่มจากแม่ลาย นำมาประกอบเป็นลายใหม่ นำลายใหม่ใช้ซ้ำซ้ำกันต่อกันเป็นหน้ากระดาน และเมื่อนำไปใช้ผ้าปิดหน้า กระโปรงก็จะนำลายหลายลายประกอปกกัน กล่าวคือ จากแม่ลาย ลายกันหอย ประกอบเป็นลายเดี่ยวคือลายเท้าช้าง ลายหัวใจ นำลายเท้าช้างเรียงต่อทางยาวเป็นหน้ากระดาน และนำหลายลายประกอปกกันลงบนผ้าคาดเอว ปกเสื้อ กระโปรง จัดให้มีลายหลักมีขนาดใหญ่ และ ลายประกอบหรือลายชั้นขนาดเล็ก (พอล และอีเลน ลูวิส. 2528 : 129)

ภาพประกอบ 33 แม่ลาย ลายเดี่ยว และการประกอบลาย

ภาพประกอบ 34 การวางองค์ประกอบลายที่ใช้หลายลายเข้าด้วยกัน

การวางองค์ประกอบลาย

1. ลายดอกเหรียญ
2. ลายคลื่น
3. ลายดอก
4. ลายกันหอย

ภาพประกอบ 35 การวางองค์ประกอบลายบนผ้าปิดหน้าคาดเอวชาย

ภาพประกอบ 36 ชุดม้งสำหรับศพที่ต้องเตรียมไว้สำหรับตน

ภาพประกอบ 37 ชุดม้งสำหรับศพตนเอง

ภาพประกอบ 38 การใช้ชุดม้งในการแต่งงาน

สตรีชาวเขาเผ่าม้งได้สืบทอดวิธีการปักผ้าม้ง โดยการสอนกันภายในครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่น เนื่องจากมีความจำเป็นในการใช้ผ้าปักม้งเพื่อทำชุดประจำชนเผ่าและใช้ในโอกาสพิธีการต่างๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีงานศพ โดยเฉพาะที่สำคัญในการสวมใส่ชุดประจำชนเผ่าเพื่อเข้าร่วมประเพณีปีใหม่ม้ง แต่ในปัจจุบันจะพบการใช้ชุดม้งในชีวิตประจำวันในผู้สูงอายุ สำหรับคนรุ่นใหม่มีการใช้น้อยจะสวมใส่เฉพาะงานสำคัญ

2.3 วิธีการปักผ้าม้ง

2.3.1 วิธีการปักผ้าม้งของจังหวัดตาก

วิธีการปักผ้าเพื่อให้เกิดลวดลายของจังหวัดตาก ซึ่งมีเทคนิคการปักผ้าตามลวดลายดังนี้

ลายดาว (นุ๊ก) เป็นลายที่เลียนแบบธรรมชาติในการดำรงชีวิตประจำวัน ใช้วิธีการตัดปะสอยเพื่อให้ลวดลายที่เหมือนดาว โดยการตัดผ้าเป็นรูปทรงเรขาคณิตแล้วนำมาประกอบรวมกันด้วยวิธีการสอยผ้าเพื่อเกิดเป็นลวดลาย ซึ่งลายดาวเป็นลวดลายที่นิยมมากในชุมชนเจดีย์เคาะลายกันหอย (ก้างแก้ว) ใช้วิธีการปักไขว้ X เดินเส้นไปตามผ้าเพื่อให้ได้ลวดลายวงกลมคล้ายชดหอยเล็กๆ ต่อกันจนเป็นลายตามที่ต้องการ โดยใช้เส้นไหมที่มีสีสันสดใสและมากสี

ลายภูเขา (จั่ง) และ ลายดาวัว (ขอม่วง)

ลายหัวใจ (ซ่า) ลายดวงดาว (ปางนุ๊ก) ลายดอกเหรียญ (ปางจู้) ลายดอกจับมือ(ป่าตัวเต) ลายดอกไม้ (ป่าตง) และลายดอกพวง (ปางเจ้า) ดอกกล้วยไม้ (ปางหล่อเอง) ใช้วิธีการปักไขว้ X เดินเส้นไปตามผ้าเพื่อให้ได้ลวดลายดอกไม้ตามจินตนาการของผู้ปักแต่ละคน โดยใช้ผ้าใยกันชงย้อมสี โดยใช้เส้นไหมที่มีสีอ่อนและเข้มผสมกันโดยใช้สีที่ไม่หลากหลาย (สุรียี่ แสงอรุณ. 2555 : สัมภาษณ์)

1. วิธีการปักไขว้ (แบบครอสติส) เป็นการปักไขว้เดินเส้นตามช่องของผ้าเพื่อให้เกิดลวดลายตามที่ถูกจินตนาการหรือลายตามต้นแบบโบราณ ซึ่งเป็นวิธีการที่สามารถปฏิบัติได้ง่ายเหมาะกับการส่งเสริมการปักผ้าม้งเป็นอย่างดี

การปักไขว้ที่แสดงไว้เป็นการปักผ้าโดยใช้ผ้าใยกันชงซึ่งเป็นผ้าที่ชาวเขาเผ่าม้ง ทอเองจากต้นกัญชง ที่ปลูกไว้ในชุมชน ทั้งนี้วิธีการปักไขว้แบบครอสติส สามารถปักไขว้เป็นรูป X (กากบาท) หรือปักเดินหน้าเป็นรูป / (แนวทแยง) ไปตามเนื้อผ้าเพื่อให้เกิดลวดลายที่สวยงามได้

ภาพประกอบ 39 วิธีการปักไขว้ (แบบครอสติส) จังหวัดตาก

2. วิธีการปักแบบ 2 ชั้น นำเสนอสาธิตการปักของชุมชนทรัพย์อนันต์ ตำบลช่องแคบ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งเป็นลายที่มีความประณีต ละเอียดย่อน ทำให้ผ้าปักมีมิติ เกิดความสวยงามยิ่งขึ้น ด้วยการใช้สีของไหมปักที่ตัดกันทั้งสองชั้น โดยเริ่มปักในแนวตั้ง จากนั้นปักย้อนกลับ หรือปักไขว้ทีละจุด โดยเริ่มชั้นแรกจากการปักไขว้ขนาด 1 ช่องให้ ได้รับความยาวตามต้องการ ปักลายชั้นที่ 2 ด้วยวิธีการเย็บผ้าแบบขมวดหัวเข็ม ลักษณะลายผ้า วิธีการปักแบบ จากนั้นปักที่สอง เป็นลายลูกโซ่ โดยให้แทงเข็มได้ผ้า ปลายเข็มแทงขึ้นมาด้านบนแล้ว ตวัดด้ายเป็นรูปกลม แทงเข็มที่รอยเดิมเท่าที่เข็มแทงขึ้นไว้ แทงปักขึ้นเป็นเส้นตรง

ภาพประกอบ 40 ขั้นตอนที่ 1 ปักลายครอสติสด้วยไหมสี เพื่อให้เกิดลายชั้นที่ 1

ภาพประกอบ 41 การปักชั้นตอนที่ 2

ภาพประกอบ 42 ผ้าปักมั่งด้วยวิธีการปักแบบ 2 ชั้น จังหวัดตาก

3. การปักครอสติสแบบเหมือนกัน 2 ด้าน เป็นการปักโดยใช้ผ้าผืนเดียว แต่ลายผ้าเหมือนกันทั้ง 2 ด้าน ตัวอย่างลักษณะของลายผ้า เช่น ลูกโซ่ใบไม้ โดยนำด้ายร้อยเข็มแล้วแทงเข็มขึ้นในแนวเฉียง จากนั้นแทงเข็มลงข้างใต้ขึ้นมาให้เป็นรูปสามเหลี่ยม ลักษณะจะเป็นคล้ายใบไม้ และดอกไม้ ความหนาบางของใบไม้และดอกไม้ขึ้นกับการวางลายและการแทงเข็มขึ้นลงในแนวเฉียง เป็นวิธีการปักผ้ามั่งสำหรับผู้ที่มีประสบการณ์ จะสามารถปักให้ไหมทั้งสองด้านของผ้ามีลวดลายที่เหมือนกัน ซึ่งเป็นวิธีการที่ค่อนข้างยากต้องใช้ความปราณีต ละเอียดอ่อน และใช้สมาธิในการปักเป็นพิเศษ

ภาพประกอบ 43 วิธีการปักปักโครสติกแบบเหมือนกัน 2 ด้าน จังหวัดตาก

2.3.2 วิธีการปักผ้าม้งจังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาภูมิปัญญาการปักผ้าม้ง ของจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีลายที่มีความหลากหลาย อันต้องใช้ฝีมือที่ประณีต ละเอียดอ่อน ประกอบกับความอดทน ในการปักผ้าแต่ละชิ้น ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลวิธีการปักผ้าม้งจากกลุ่มผู้รู้ในชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 3 ชุมชน และสามารถสรุปวิธีการปักผ้าม้ง ได้ดังนี้

1) แสดงวิธีการปักแบบลายขัดเดินเส้น

การปักข้ามเป็นลายที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม มักพบชาวม้งสูงอายุนิยมปักด้วยเทคนิคนี้ ลายที่สาธิตจะพบทั้งที่ชุมชนบ้านเข็กน้อย, บ้านเขาค้อ ใช้เข็มปลายทู่ร้อยด้ายไหมพรมเป็นเส้นคู่ เลือกสีไหมที่เป็นสีตัดกับผ้าพื้น ลวดลายที่ใช้ในการปักอาจมีความยากง่ายขึ้นอยู่กับ การเลือกลายที่จะปัก และสีสันทที่ใช้จะเป็นสีที่สดใส อาจจะมีหนึ่งสี หรือมากกว่านั้นขึ้นอยู่กับรายละเอียดของงาน

ภาพประกอบ 44 ขั้นตอนที่ 1 ปักลง

ภาพประกอบ 45 ขั้นตอนที่ 2

ภาพประกอบ 46 ขั้นตอนที่ 3

ภาพประกอบ 47 ตัวอย่างลายผ้าปักมั่งด้วยวิธีการปักข้าม

การปักลายขัดเดินเส้น เริ่มลวดลายที่ใช้ในการปัก ผู้ปักจะต้องคิดลายไว้แล้วและหากไม่ได้คิดลายไว้ก็จะหาลวดลายที่ตนเองชอบมาเป็นแบบลายในการเริ่มทำการปักจากด้านหนึ่งไปอีกด้านหนึ่ง โดยทำการปักเพิ่มขึ้นและปักลง คล่อมด้ายไหมพรมที่ปักคล้ายการเนาโดยการนับช่องตามลวดลายแล้วเดินลายเว้นระยะเส้นรอบผืนผ้า โดยลายที่ปักขวางที่ปลายทั้งสอง มีลักษณะเส้นตรงระยะห่างตามลวดลายที่ต้องการ นอกจากนี้แล้วยังเพิ่มลวดลายโดยการปักเป็นรูปฟันปลา โดยการเดินไหม เน้นเส้นตรงให้เป็นขั้นๆแล้วแต่ความต้องการความหนาของลาย เวลาทำฟันปลาต้องจับกลับให้ตรงเวลาแทงเข็มต้องแทงเข็มอย่างเดียวกับรูปเส้นตรง แต่ต้องหยักเหมือนฟันปลา การปักวิธีนี้เป็น การปักครั้งเดียวไม่ปักซ้ำเพื่อไขว้ให้เต็ม (Ltalf Cross Stitieh)

2) แสดงวิธีการปะสอยเป็นลาย

เป็นลักษณะของการนำผ้ามาตัดปะแล้วปักลงบนผ้าพื้น สามารถนำผ้าชิ้นเล็กๆ ที่เหลือจากงานต่างๆมาตกแต่ง

ขั้นตอนที่ 1 เลือกสีผ้าที่ต้องการ พับกึ่งกลางชิ้นผ้าก่อนการเริ่มตัดลายเพื่อให้ได้ลายที่เสมอกันทั้ง 2 ด้าน

ขั้นตอนที่ 2 ใช้กรรไกรเริ่มตัดจากกึ่งกลางของผ้า ตามลวดลายที่ต้องการ ตามตัวอย่างตัดเป็นลายกันหอย

ขั้นตอนที่ 3 คลี่ผ้าที่ตัดจะเกิดลวดลายที่สำเร็จ จะเห็นว่าเกิดลายที่เหมือนกัน เท่ากันทั้ง 2 ด้าน

ขั้นตอนที่ 4 นำลายที่ได้วางลงบนชิ้นผ้าสีพื้น จากนั้นเนาด้วยด้ายให้ผ้าด้านถูกประกบ เพื่อยึดโยงทั้งส่วนในและส่วนนอก เพื่อไม่ให้ลายที่วางบนชิ้นผ้าทั้ง 2 เคลื่อน

ขั้นตอนที่ 5 ใช้ปลายเข็มเป็นตัวช่วยในการกลับขอบผ้าเข้าด้านใน เพื่อให้เห็นสีของผ้าพื้นและเกิดลวดลายที่ตัดไว้

ภาพประกอบ 48 ขั้นตอนที่ 1 เลือกสีผ้าที่ต้องการ และขั้นตอนที่ 2 ตัดกึ่งกลางผ้า

ภาพประกอบ 49 ขั้นตอนที่ 3 คลี่ผ้าที่ตัดจะเกิดลวดลายที่สวยงาม

ภาพประกอบ 50 ขั้นตอนที่ 4 นำลายที่ได้วางลงบนชิ้นผ้าสี

ภาพประกอบ 51 ขั้นตอนที่ 5 ใช้ปลายเข็มเป็นตัวช่วยในการกลับ ขอบผ้าเข้าด้านใน

การสอยริมติดเข้าด้วยกันจนสำเร็จ โดยใช้วิธีการสอยแบบ Plain Hemming เน้นวิธีการสอยแบบถัก โดยการสะกิดผ้าเพียง 1 เส้นด้าย แล้วแทงเข็ม สะกิดผ้าที่รอยพับ 1 - 2 เส้นด้าย ดึงเข็มขึ้นด้านในจะเห็นฝีมือทแยงเล็ก ด้านนอกจะเห็นเพียงจุดเล็กๆ ฝีเข็มต่อไปห่างจากฝีเข็มแรกประมาณ 0.2-0.3 ซม. ขึ้นอยู่กับความละเอียดของลายไม่ดึงด้ายจนตึง ให้หย่อนด้ายเล็กน้อย

ภาพประกอบ 52 ขั้นตอนที่ 6 การทำให้ใช้กรรไกรตัดตกแต่ง

ภาพประกอบ 53 ผ้าปักมั่งด้วยวิธีการปักสอย

ระหว่างการทำให้ใช้กรรไกรตัดตกแต่งรอบชิ้นงาน เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยตามริมจนสำเร็จ ในรูปลายกันหอย ใช้การตกแต่งโดยการเดินลายเส้นด้วยวิธีการเนาแบบถี่ๆ จนเกิดเป็นลวดลายตามที่ต้องการจะแสดงให้เห็นถึงการใช้เทคนิคการตัดผ้าที่ซับซ้อน เป็นเทคนิคเฉพาะ รวมถึงการเย็บให้เป็นเส้นโค้งเพื่อให้เกิดลวดลายขึ้น

3) สาธิตวิธีการปะสอย รูปเรขาคณิต

ขั้นตอนการตัดปะสอยเป็นรูปทรงเรขาคณิตในงานผ้าปักมั่ง จะมีการใช้เทคนิคการตัดผ้ามาปะแล้วสอยอยู่บ่อยครั้ง จนกลายเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของลายผ้าปักมั่ง

ขั้นตอนที่ 1 เลือกผ้าที่จะใช้เป็นสีพื้นตามต้องการ และผ้าที่จะเป็นลายรูปเรขาคณิตตามต้องการแล้วตัดผ้าที่จะใช้เป็นรูปทรงเรขาคณิตให้มีขนาดใหญ่กว่าที่ต้องการเล็กน้อย

ขั้นตอนที่ 2 นำผ้าสีที่ตัดเป็นรูปทรงเรขาคณิตวางทับลงบนผ้าพื้นกับผ้าที่จะเป็นลาย พับมุมผ้าเข้าด้านในเล็กน้อย เลือกใช้สีด้ายให้เหมือนสีผ้า

ขั้นตอนที่ 3 จากนั้นเริ่มสอยโดยใช้ปลายเข็มช่วยพับริมผ้า แล้วสอยเริ่มต้นจากมุมสะกิดด้ายไปตามรูปโดยรอบ

ขั้นตอนที่ 4 เมื่อสอยครบทุกด้านจะได้รูปเรขาคณิตที่มีสีต่างจากพื้น และมีความนูนขึ้นจากผ้าพื้น

ภาพประกอบ 54 ขั้นตอนที่ 1 เลือกผ้าที่จะใช้เป็นสีพื้นตามต้องการ

ภาพประกอบ 55 ขั้นตอนที่ 2 นำผ้าสีที่ตัดเป็นรูปทรงเรขาคณิตวางทับ

ภาพประกอบ 56 ขั้นตอนที่ 3 จากนั้นเริ่มสอยโดยใช้ปลายเข็มช่วยพับริมผ้า

ภาพประกอบ 57 ขั้นตอนที่ 4 เมื่อปะสอยครบทุกด้าน

ภาพประกอบ 58 ผ้าปักม้งด้วยวิธีการปะสอย

4) แสดงวิธีการปักแบบครอสติส (Cross Stitch)

เป็นวิธีปักที่ใช้นานมาก โดยเฉพาะสตรีม้งดำ

ขั้นตอนที่ 1 เลือกสีของผ้าครอสติสตามที่ต้องการ และเข็มปักร้อย

ด้ายสีที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 ทำการปักไขว้โดยเรียงเดินเส้นเป็นขอบของลวดลาย

ตลอดทั้งแนวที่เราต้องการ

ขั้นตอนที่ 3 ปักไขว้ภายในลายให้เต็มโดยการเปลี่ยนสีของด้ายให้เกิดความแตกต่างของสี และการเปลี่ยนสีของด้ายใหม่อาจเป็นสีกลมกลืนหรือสีตัดกันกับแนว

ภาพประกอบ 59 ขั้นตอนที่ 1 เลือกสีของผ้าครอสติสและเข็มตามที่ต้องการ

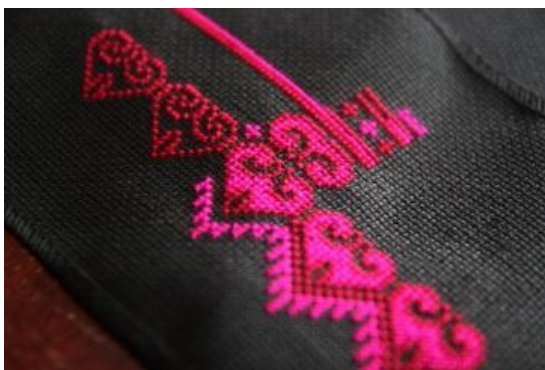

ภาพประกอบ 60 ขั้นตอนที่ 2 ทำการปักไขว้เดินเส้นเป็นขอบ

ภาพประกอบ 61 ขั้นตอนที่ 3 ปักไขว้ภายในลายให้เต็ม

ภาพประกอบ 62 เปรียบเทียบการปักเดินขอบและการปักไขว้เต็มลวดลาย

ภาพประกอบ 63 ผลงานผ้าปักม้งด้วยวิธีการปักครอสติส

5) สาธิตวิธีการปักแบบลายดอกเข้าเครื่องหมายบวก

วิธีปักนี้ได้รับอิทธิพลการปักมาจากชาวเขาเผ่าเย้า เช่นลายดอก 8 กลีบ หรือดอกเหรียญ และดอกจับมือ

ขั้นตอนที่ 1 ทำการปักลายดอกเหรียญโดยเส้นคล้ายการปักจากจุดกึ่งกลางไปข้างหน้า แล้วสอดเข็มย้อนกลับไปด้านหลังให้ความยาวของฝีเข็มเท่ากับ 1 ช่องของตาผ้า

ขั้นตอนที่ 2 จากนั้นทำเช่นเดียวกันทั้ง 4 ด้าน ลักษณะที่ได้จะลักษณะเหมือนเครื่องหมายบวก (+) จากนั้นทำลายต่อๆ กัน จนได้เป็นลายดอกเหรียญ หรืออาจประยุกต์เป็นลายอื่นๆ เช่น ลายลูกศร หรือลายจับมือ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 เทคนิคในการปักจะปักลายเส้นเพียงสีเดียวเพื่อให้จบหนึ่งลวดลายและ เริ่มสีใหม่เมื่อขึ้นรูปปักลายใหม่ การปักส่วนใหญ่ใช้สีพื้นและสีใหม่ปักที่มีสีสันทัดสีเดียว

ขั้นตอนที่ 4 ปักขึ้นลง แล้วปักขึ้นในจุดที่ปักลงแล้วปักลงในระยะต่อไปเรื่อยๆ ตามลวดลายที่ขึ้นรูปจนเกิดเป็นดอกเข้า ลักษณะลวดลายเป็นเส้นขีดเล็กออกไปสี่ทิศ

ภาพประกอบ 64 ขั้นตอนที่ 1 ทำการปักโดยเรียงเดินเส้นขึ้นลง

ภาพประกอบ 65 ขั้นตอนที่ 2 ทำการปักลายดอกเหรียญโดยเส้นคล้ายการปักจากจุดกึ่งกลาง

ภาพประกอบ 66 ขั้นตอนที่ 3 เทคนิคในการปักจะปักลายเส้นคล้ายเพียงสีเขียว

ภาพประกอบ 67 ขั้นตอนที่ 4 ปักชั้นลง แล้วปักชั้นในจุดที่ปักลงแล้วปักลงในระยะต่อไป ที่ไปเรื่อย ๆ ตามลวดลายที่ขึ้นรูปจนเกิดเป็นดอกเย้า ลักษณะลวดลายเป็นเส้นเล็ก

ภาพประกอบ 68 ผลงานผ้าปักม้งลายดอกเหรียญ และดอกจับมือ ปักเป็นดอกเย้า

6) สาธิตวิธีการปักแบบลูกโซ่

ขั้นตอนที่ 1 เลือกสีผ้าพื้นทึบสีสนสดใส และเลือกด้ายปักที่มีสีตัดกับผ้าพื้น และเริ่มทำการปักลวดลายลูกโซ่ โดยการแทงเข็มได้ผ้า ให้ปลายเข็มขึ้นมาด้านบนแล้ววัดด้ายเป็นรูปกลมหรือยาว จากนั้นแทงเข็มที่รอยเดิมเท่าเข็มแทงขึ้นไว้ โดยให้แทงขึ้นเป็นรอยเส้นตรง

ขั้นตอนที่ 2 เริ่มการปักลายปักเข็มขึ้นม้วนด้าย สองม้วนด้ายปักฝั่งตรงกันข้ามทำไปเรื่อย ๆ จนจบรูปแบบ

เทคนิคการปักแบบลูกโซ่ เป็นการปักด้วยด้ายกรณีพิเศษ การใช้ลายปักลูกโซ่ ในลายหม่อมไม้ และลายฟ้า เป็นเทคนิคการปักพิเศษต่างหากจากเทคนิคการปักอื่น เพราะมีการจำกัดลายที่ใช้ปัก

ภาพประกอบ 69 ขั้นตอนที่ 1 เลือกสีผ้าพื้นทึบที่สีสดใส และเลือกด้ายปักที่มีสีตัดกับผ้าพื้น

ภาพประกอบ 70 ขั้นตอนที่ 2 เริ่มการปักลายปักเข็มขึ้นม้วนด้าย

ภาพประกอบ 71 ผลงานผ้าปักม้งด้วยวิธีการปักแบบลูกโซ่

7) สาธิตวิธีการทำบาติกผสมปัก

การทำผ้าปักแบบบาติกมั่งมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ มีเครื่องมือที่ใช้เขียนเขียนโดยเฉพาะและทำการย้อมครามหลังจากนั้นจะนำไปปะผ้าบางส่วนตามต้องการ ต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การร่างคร่าวๆ โดยใช้บรรทัดที่ทำจากไม้ ตีเส้นถี่ห่างตามต้องการ และตีเส้นเป็นตารางจัตุรัสสำหรับปักลายหลัก

ขั้นตอนที่ 2 การใช้เครื่องมือเขียนเขียนเขียนหรือจันตึงเขียนเขียนลงในช่องตารางเพื่อให้เกิดลวดลายที่ชัดเจนซึ่งสามารถเขียนได้หลายลาย เช่นลายหอย ลายเหรียญ

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อเขียนลายครบทั้งลายหลัก และลายประกอบแล้วจึงนำไปย้อมสีในน้ำครามหมักที่เตรียมไว้

ขั้นตอนที่ 4 นำไปต้มเพื่อเอาเทียนออก และซักแล้วนำไปผึ่งลมให้แห้ง

ขั้นตอนที่ 5 ตัดผ้าสีตามช่องว่างของลายที่เป็นสีพื้น และทำการเย็บสอยด้วยมือ และเย็บแถบผ้าสีเส้นตรงประกอบส่วนกรอบนอก ส่วนนี้อาจใช้การปักด้น หรืออาจเย็บด้วยจักรเย็บผ้า

ภาพประกอบ 72 ขั้นตอนที่ 1 การร่างคร่าวๆ โดยใช้บรรทัดที่ทำจากไม้ ตีเส้น

ภาพประกอบ 73 ขั้นตอนที่ 2 การใช้จันตึงเขียนเทียนลงในช่องตาราง

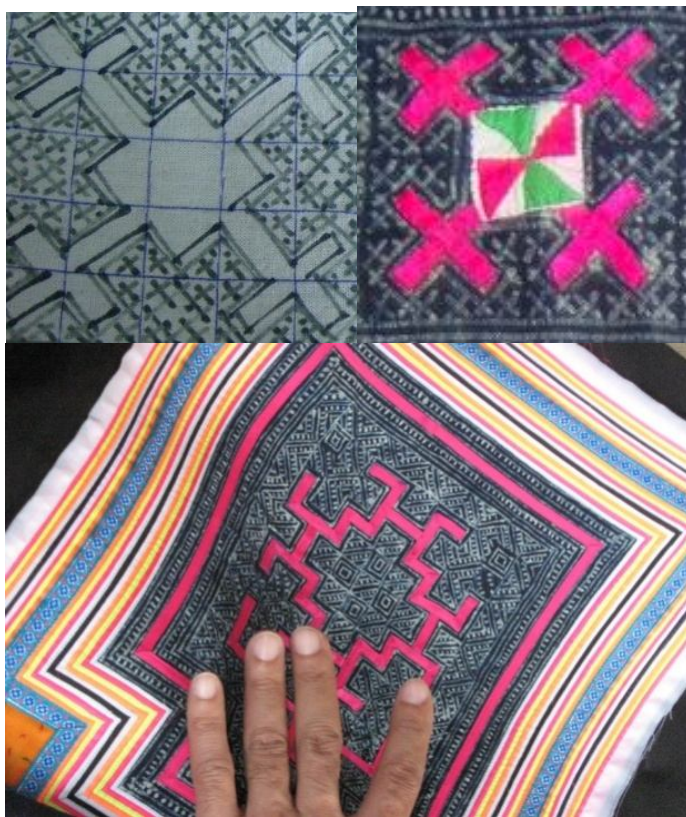

ภาพประกอบ 74 ขั้นตอนที่ 3 เมื่อเขียนลายครบแล้วจึงนำไปย้อมสี

ภาพประกอบ 75 ขั้นตอนที่ 4 หลังนำไปต้มและซักแล้วนำไปผึ่งลมให้แห้ง

ภาพประกอบ 76 ขั้นตอนที่ 5 ตัดผ้าสีตามช่องว่างของลายที่เป็นสีพื้น

ภาพประกอบ 77 ลายผ้าปักมั่งด้วยวิธีการทำบาติกผสมปัก

การผสมผสานการปัก จะประกอบด้วยเทคนิคการเย็บปัก การดัน การเย็บเดินเส้น การใช้เทคนิคของสีเข้ามาปักเพื่อให้เกิดความโดดเด่นในลวดลายแต่ละลวดลายยังแสดงให้เห็นถึงชั้นงานที่มีความหลากหลายของการใช้เทคนิคในการปักและเป็นการเพิ่มคุณค่าของผ้า

2.3.3 วัสดุอุปกรณ์การปักผ้ามั่ง

จากการศึกษาภูมิปัญญาการปักผ้ามั่ง ของชาวเขาเผ่ามั่งทำให้ทราบถึงวัตถุดิบต่างๆที่ต้องจัดหาก่อนการปักผ้ามั่ง ซึ่งวัสดุอุปกรณ์การปักผ้ามั่งของทั้งชุมชนชาวเขาเผ่ามั่งในจังหวัดตาก และจังหวัดเพชรบูรณ์ มีความคล้ายคลึงกัน และต้องจัดหาซื้อวัสดุดังกล่าวจากร้านค้าวัสดุอุปกรณ์การปักผ้ามั่ง

- 1) เข็มเย็บผ้า หรือเข็มปัก สำหรับปักผ้าขนาดที่เหมาะสมกับผ้า และเส้นด้าย อาจเป็นเบอร์ 11 หรือ เบอร์ 12
- 2) ด้ายหรือไหมปัก เป็นด้ายหรือไหมสีต่าง ๆ ที่สีไม่ตก อาจเป็นเบอร์ 5-25 ใช้ได้ทั้งเป็นใจและเป็นหลอด
- 3) ผ้าใยกล้วยขง หรือผ้าโครสตีชทำจากฝ้ายหรือลินิน เป็นที่ทอเฉพาะใช้สำหรับการปักด้วยด้ายแบบต่างๆ
- 4) ผ้าสีต่างๆ สำหรับงานปะปัก
- 5) กรรไกร สำหรับตัดผ้า และกรรไกรสำหรับตัดไหม
- 6) จักรเย็บผ้า เป็นจักรแบบถีบหรือไฟฟ้า ใช้สำหรับ ทำลายผ้าที่เป็นริ้ว และเย็บริม เย็บต่อผ้า
- 7) วัสดุอื่นๆ สำหรับผ้าปักแบบผสมวัสดุ เช่น เหยี่ยว เลื่อม เมล็ดพืช
- 8) แบบของลวดลายสำหรับเป็นต้นแบบ อาจเป็นภาพถ่ายลายผ้า หรือแบบถ่ายเอกสารสี
- 9) ตะกร้าหรือกระเช้าใส่อุปกรณ์

ภาพประกอบ 78 วัสดุอุปกรณ์การปักผ้ามัง

ภาพประกอบ 79 เปรียบเทียบการปักลายกันหอยด้วยวิธีการต่างๆ

ภาพประกอบ 80 การสาธิตวิธีการปักผ้าของสตรีม้ง

สตรีชาวเขาเผ่าม้งได้สืบทอดวิธีการปักผ้าม้ง โดยการสอนกันภายในครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่น เนื่องจากมีความจำเป็นในการใช้ผ้าปักม้งเพื่อทำชุดประจำชนเผ่าและใช้ในโอกาสพิธีการต่างๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีงานศพ โดยเฉพาะที่สำคัญในการสวมใส่ชุดประจำชนเผ่าเพื่อเข้าร่วมประเพณีปีใหม่ม้ง จากการศึกษาวิธีการปักผ้าม้ง ชาวเขาเผ่าม้งมีวิธีการปักเพื่อสร้างลวดลายบน ผืนผ้าได้หลายวิธี ดังนี้ การปักด้ายหรือไหม (Embroidery) อันได้แก่ 1) วิธีการปักลายขัดเดินเส้น 2) วิธีการปักไขว้ (แบบครอสติค) 3) การปักลายดอกเข้าเครื่องหมายบวก 4) วิธีการปักลูกโซ่ 5) การปักทึบ 6) วิธีการปักสอยเป็น ภาพวิจิตรวิเศษงาม การปะสอย(Applique) อันได้แก่ 1) วิธีการปะสอย แบบรูปเรขาคณิต 2) วิธีการปะปักสอย ด้วยตัดผ้าเป็นลวดลายแล้วปะบนผ้าสีต่างๆ และวิธีการแบบผสม (Mixed Technique) ได้แก่ 1) วิธีการทำผ้าบาติกผสมการปะสอย 2) การปักวัสดุตกแต่ง 3) การผสมหลายวิธีการที่กล่าวมา

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตเพื่อนำมาสู่แนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง เพื่อส่งเสริมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์

1. สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งจังหวัดตาก

1.1 ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

สภาพปัญหาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งชุมชนเจดีย์ไค้ะ ตำบลมหาวัน เนื่องจากปัจจุบันขาดการถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าปักม้งจากรุ่นสู่รุ่น ขาดผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาการปักผ้าม้งที่มีประสบการณ์ ทำให้ไม่มีผู้ที่มีความสามารถในการปักผ้าม้งลายที่มีความละเอียดและซับซ้อนซึ่งเป็น

ลายโบราณ (สุรี แสงอรุณ. 2554 : สัมภาษณ์) รวมทั้งในชุมชนนำผ้าปักม้งเพื่อเป็นส่วนประกอบ สำหรับการตัดชุดประจำเผ่า และไม่มีกรออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้ในชุมชน จากการปักผ้าม้ง ประกอบกับมีความนิยมใช้ผ้าปักม้งที่ผลิตจากจักรคอมพิวเตอร์กันมากขึ้น เนื่องจากหาซื้อได้ง่าย ราคาถูก และสะดวกรวดเร็ว (จำปา จัทรณทล. 2554 : สัมภาษณ์) ส่วนใหญ่มีการทอผ้า ไยกัญชงขายเป็นผืนทั้งผ้าสีพื้นและผ้าที่มีลายปักม้ง ที่มีขนาดใหญ่ ราคาสูงและนิยมผลิตเป็นเสื้อผ้าแบบ ชาวม้ง โดยมีได้แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทำให้ผู้บริโภคไม่มีความหลากหลายในการเลือกซื้อ

ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ไม่มีร้านจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์ในการปักผ้าม้ง ต้องเดินทางไปซื้อจากหมู่บ้านใกล้เคียง ตำบลศรีราษฎร์เท่านั้น จึงไม่เกิดความสะดวกในการเลือกซื้อวัสดุต่างๆ ในการผลิต

ที่สำคัญขาดการสืบทอดต่อด้านวิธีการปักผ้าม้งสำหรับลวดลายที่มีวิธีการปักที่ยุ่งยาก ละเอียด ซับซ้อน เนื่องจากผู้รับการถ่ายทอดไม่มีความอดทน ความละเอียดลออ ในการปักผ้าม้ง และมีการถ่ายทอดจากแม่สู่ลูกเฉพาะภายในครอบครัวเท่านั้น และการปักผ้าม้งด้วยการเลือกใช้สีที่สดใส สะท้อนแสงตามความชอบของผู้ปักและความนิยมในท้องถิ่น โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภค ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งชุมชนเจดีย์ศิเคะ ตำบลมหาวัน ควรมีการรวบรวมลายผ้าปักม้งที่เป็นลายโบราณทั้งลายที่เป็นต้นแบบและลายที่เป็นภาพถ่าย อีกทั้งจัดให้มีหลักสูตรการสอนภูมิปัญญาการปักผ้าม้งในโรงเรียนทำให้เยาวชนมีโอกาสได้ศึกษาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และสืบสานอนุรักษ์ภูมิปัญญาสู่รุ่นต่อรุ่นสืบต่อไป (มานิต เก้าพันกร. 2554 : สัมภาษณ์)

1.2 ตำบลช่องแคบ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

สภาพปัญหาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งชุมชนทรัพย์อนันต์ ตำบลช่องแคบ ปัจจุบันพบเห็นการปักผ้าเฉพาะสภาพสตรีวัยสูงอายุมากกว่าวัยรุ่น ซึ่งในอดีตสำหรับประเพณีสำคัญในชุมชน เช่น งานปีใหม่ม้ง ทุกคนในชุมชนจำเป็นต้องแต่งกายด้วยชุดที่ประกอบด้วยผ้าปักม้งที่มีความประณีต สวยงาม โดยแม่บ้านเป็นผู้ตัดเสื้อผ้าและปักผ้าลายม้งสำหรับทุกคนในบ้าน

ปัจจุบันแม่บ้านชาวม้งไม่นิยมตัดเสื้อผ้าและปักผ้าลายม้งเพื่อใช้ในเทศกาลประเพณีสำคัญเนื่องจากอาจไม่มีเวลาในการทำ จึงนิยมหาซื้อเสื้อผ้าที่ตัดและปักผ้าลายม้งสำเร็จรูปที่มีขายทั่วไปในชุมชน ทำให้ทุกคนเห็นคุณค่าแห่งภูมิปัญญาการปักผ้าลายม้งลดลง (หน่าย เถาว์วัฒนรุ่งโรจน์. 2554 : สัมภาษณ์) รวมทั้งผู้ที่มีความสามารถในการปักผ้าม้งประกอบเป็นอาชีพได้มี จำนวนน้อย เนื่องจากในชุมชนมีการปักผ้าม้งเป็นผลงานในชิ้นผ้าผืน ตามจำนวนลาย และสีที่สั่งผลิต เพื่อส่งจำหน่ายให้แก่โครงการศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเท่านั้น จึงไม่มีการปักผ้าม้งเพื่อทำผลิตภัณฑ์เพื่อจัดจำหน่ายเป็นสินค้าที่ระลึกของชุมชน ประกอบกับในชุมชนไม่มีผู้นำในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการปักผ้าลายม้ง และไม่มีร้านค้าชุมชนเพื่อขายสินค้าที่ระลึก ทำให้ไม่สามารถประกอบเป็นอาชีพได้ (ไซ แซ่ย่าง. 2554 : สัมภาษณ์)

ปัญหาด้านวัสดุและอุปกรณ์การปักผ้าม้ง เนื่องจากในชุมชนไม่มีร้านจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์ในการปักผ้าม้ง ต้องเดินทางไปซื้อจากหมู่บ้านในตำบลศรีราษฎร์เท่านั้น จึงไม่เกิดความสะดวกในการเลือกซื้อวัสดุต่างๆ ในการผลิต และการปักผ้าโดยใช้สีตามความเชื่อของบรรพบุรุษ และเลือกใช้สีในการปักลายผ้าม้งตามความต้องการของผู้ปัก เนื่องจากผลิตเพื่อการใช้ในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่

ส่วนสภาพปัญหาด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือมีการขายผ้าปักกลายเป็นผืนมากกว่า เป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป มีผู้ปักผ้ารุ่นใหม่ที่ยังไม่มีความสามารถปักผ้ามั่งโบราณที่มีลวดลายชั้นสูง ไม่มี ร้านค้าที่เป็นช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าปัก

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่งชุมชนทรัพย์อนันต์ ตำบลช่องแคบ ควรพัฒนาให้มีการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์ด้วยผ้าปักมั่ง เพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าที่ระลึกของชุมชน และเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน อันจะส่งผลให้สามารถส่งเสริมอาชีพให้แก่คนในชุมชนได้ (ผักกาด เถาว์วัฒนรุ่งโรจน์. 2554 : สัมภาษณ์)

1.3 ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก

สภาพปัญหาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่งชุมชนบ้านมั่งใหม่ ตำบลแม่ท้อ แม้มีสถานที่จัดจำหน่ายสินค้าที่ระลึกของชุมชน แต่ขาดการพัฒนาด้านรูปแบบของผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่งให้มีความหลากหลาย และผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่งที่ปักด้วยฝีมือ สามารถผลิตได้น้อยและใช้เวลานานทำให้ต้องจำหน่ายด้วยราคาที่สูงกว่า ผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่งที่ปักจากจักรคอมพิวเตอร์ (กาง แสงท้าว. 2554 : สัมภาษณ์) ประกอบกับในชุมชนมีปัญหาเรื่องความหลากหลายของชนเผ่า ประกอบด้วย มูเซอ ม้ง บีซู ทำให้ไม่มีความเป็นเอกลักษณ์ของลายผ้าปักมั่ง และขาดการส่งเสริม สนับสนุนอาชีพปักผ้ามั่ง จากหน่วยงานภาครัฐ (ชะ ชาญวงศ์วานิชย์. 2554 : สัมภาษณ์) สภาพปัจจุบันของการผลิตผ้าปักมั่ง ชุมชนบ้านแม่ท้อเกิดจากปัญหาความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนเนื่องจากเป็นชุมชนที่มีชาวม้งอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากหลายพื้นที่ ประกอบกับชุมชนตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวและเป็นเส้นทางผ่านของการคมนาคมสู่อำเภอแม่สอด มีร้านค้าที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่ง มีพิพิธภัณฑ์รวบรวมลวดลายผ้าปักมั่ง มีการปักผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

ทั้งนี้ร้านค้าในชุมชนมีผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่งที่สั่งซื้อมาจากจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ไม่มีผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ขาดผู้นำในด้านการจัดการและการผลิต ดังนั้นแม่บ้านส่วนใหญ่ นิยมผลิตเสื้อผ้าและปักลายมั่งเพื่อจำหน่ายกับร้านค้าขายของที่ระลึกหมู่บ้านใกล้เคียงเท่านั้น ทำให้รูปแบบของสินค้าไม่มีความหลากหลายเป็นที่น่าสนใจต่อความต้องการของผู้บริโภคที่จะสามารถนำสินค้าลายผ้าปักมั่งไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

วัสดุอุปกรณ์ส่วนใหญ่ที่ใช้ในปัจจุบันเป็นวัสดุสังเคราะห์ ทำให้ราคาวัสดุสูงขึ้นจากการผ่านพ่อค้าคนกลาง และขาดวัสดุที่มาจากธรรมชาติที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่งที่มีความเป็น ภูมิปัญญาดั้งเดิม ส่วนการถ่ายทอดในการปักผ้ามั่งสู่รุ่นลูกหลานในวิธีการปักที่ค่อนข้างละเอียด และมีเทคนิคการปักที่ยาก จะไม่ได้รับความสนใจจากลูกหลานในครอบครัว ทำให้สามารถปักผ้าลวดลายมั่งได้เฉพาะวิธีปักแบบโครสตีสเท่านั้น

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่งชุมชนบ้านมั่งใหม่ ตำบลแม่ท้อ พัฒนารูปแบบการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่งเพื่อให้เกิดความหลากหลายมากขึ้น ให้สามารถเพิ่มมูลค่าในการจัดจำหน่ายยิ่งขึ้น โดยปรับเปลี่ยนลายผ้าปักมั่งในการปักด้วยฝีมือให้มีลายที่ง่าย สามารถปักได้รวดเร็ว และจำหน่ายได้ในราคาที่ไม่สูงกว่าผ้าปักมั่งจากการปักด้วยคอมพิวเตอร์มากนัก (เขาว์ ชาญวงศ์วานิชย์. 2554 : สัมภาษณ์)

สรุปสภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่ง จังหวัดตาก กล่าวโดยรวมแล้วสภาพปัญหาในการผลิตผ้าปักมั่ง ที่สำคัญคือไม่มีการรวบรวมลายผ้าปักมั่งอย่างจริงจัง ทำให้เกิดการ

สูญหายของลายซึ่งเป็นลายผ้าปักมั่งที่เกิดจากภูมิปัญญาในอดีต ประกอบการไม่มีการพัฒนาสีของลายผ้าปักมั่งให้เป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบัน

2. สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่งจังหวัดเพชรบูรณ์

2.1 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

สภาพปัญหาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่งตำบลเข็กน้อย เนื่องจากปัจจุบันมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ สังคมแผ่กระจายเข้ามาในชุมชนเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดความนิยมในรูปแบบที่ทันสมัยมากขึ้น ลดความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนชาวมั่ง ส่งผลให้ขาดการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าปักมั่ง โดยเฉพาะลวดลายแบบโบราณที่ปักยาก (สุดา แสนยากุล. 2554 : สัมภาษณ์) ทั้งนี้ในชุมชนมีสถานที่จัดจำหน่ายสินค้าที่ระลึกของชุมชน เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่ไม่มีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่งที่สามารถเพิ่มมูลค่าในการประกอบเป็นอาชีพ และเพิ่มรายได้ให้แก่คนในชุมชน (ศรีนวล ฤทธิวัฒน์กิจ. 2554 : สัมภาษณ์)

ชุมชนเข็กน้อยถือเป็นชุมชนมั่งที่ใหญ่มีการจัดงานประจำปีคืองานปีใหม่มั่ง ซึ่งต้องใช้เสื้อผ้าลายมั่ง ทำให้ภายในชุมชนจึงมีการผลิตอย่างต่อเนื่องจำหน่ายแก่ผู้มาร่วมงานทุกปี จากพื้นที่อื่นปัจจุบันมีพื้นที่ในการวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์แก่นักท่องเที่ยวที่เด่นชัดบริเวณริมถนนเส้นทางหลวงหมายเลข 12 พิษณุโลก - หล่มสัก เป็นเส้นทางคมนาคมหลัก มีปริมาณการขายสู่ผู้ซื้อได้โดยตรงจากชาวมั่ง ทำให้เกิดรายได้ที่ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง (จารุณี ฤทธิเนติกุล. 2554 : สัมภาษณ์) มีเครือข่ายร้านค้าที่เป็นนายทุนในการรับซื้อและจำหน่ายผ้าปักลาย ผลิตภัณฑ์ ปัญหาเกิดจากที่ไม่มีการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผ้าปักลายมั่ง (นภดล ศักดิ์เจริญชัยกุล. 2554 : สัมภาษณ์)

ปัญหาจากวัตถุดิบต้นเี่ยงกัญชงค่อนข้างขาดแคลนเนื่องจากอากาศเย็นทำให้ราคาใยกัญชงสูงและมีคุณภาพต่ำ ประกอบหน่วยงานภาครัฐเข้าใจตลาดเคลื่อนเกี่ยวกับต้นกัญชากับต้นกัญชงที่เป็นพืชตระกูลเดียวกัน ทำให้สั่งมิให้ปลูกต้นกัญชงด้วย (นภดล ศักดิ์เจริญชัยกุล. 2554 : สัมภาษณ์)

ด้านกระบวนการผลิตสามารถทำได้ช้าเนื่องจากต้องใช้ฝีมือและความประณีต ประกอบกับความชำนาญและประสบการณ์ของตัวบุคคล ทำให้มีสินค้าที่ผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด และสินค้าที่ได้มีราคาจำหน่ายค่อนข้างต่ำไม่คุ้มค่ากับต้นทุนวัสดุและการผลิต (สุดา แสนยากุล. 2554 : สัมภาษณ์)

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่งตำบลเข็กน้อย ส่งเสริมให้มีการปลูกต้นกัญชงเพื่อผลิตเป็นผ้าใยกัญชงอย่างถูกต้อง เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมผลิตจากภูมิปัญญาชาวบ้าน และเป็นการเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่ง

2.2 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

สภาพปัจจุบันของผ้าปักมั่งชุมชนบ้านเล้าลือและชุมชนบ้านเล้าเน้ง เป็นชุมชนมั่งที่อยู่กันมายาวนาน มีความเจริญเข้าไปพอสมควร เพราะอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดการเรียนการตัดเย็บเป็นกลุ่มแม่บ้าน โดยอาจารย์จากวิทยาลัยสารพัดช่าง

สภาพปัญหาจากความเจริญของเขาค้อที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและได้รับความนิยมมาก จึงมีสถานที่รับบริการต่างๆ เกิดขึ้นมาก อาทิ โรงแรม ร้านอาหาร ซึ่งสุภาพสตรีชาวมั่งส่วนใหญ่ออกไปประกอบอาชีพรับจ้างในสถานบริการเหล่านี้ เนื่องจากมีรายได้ที่แน่นอน มั่นคง และสูงกว่าการผลิตผ้าปักลายมั่ง และการรวมกลุ่มในชุมชนที่ไม่มีการจัดการตลาดอย่างยั่งยืน เพราะขาดปัจจัย

ในการลงทุน สตริ่งส่วนใหญ่มักนิยมไปรับจ้างในริสอร์ทมากกว่า เพราะได้เงินค่าจ้างไปเป็นรายวัน ไม่มีการปลูกต้นไม้กัญชงเพราะความไม่เข้าใจของ เจ้าหน้าที่บ้านเมืองคิดว่าเป็นต้นกัญชา ยังไม่มีร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งตำบลเขาค้อ ส่งเสริมการปักผ้าม้งเพื่อออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้แก่ผ้าปักม้งที่ทำด้วยฝีมือ และเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง ให้สามารถประกอบเป็นอาชีพหลักให้แก่กลุ่มแม่บ้าน นักเรียน

2.3 ตำบลบ้านเนิน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบูรณ์

ในชุมชนบ้านน้ำเพียงดิน ตำบลบ้านเนิน อำเภอลำทะเมนชัย เป็นชุมชนชาวม้งที่มีประชากรจำนวนน้อย ประกอบกับประชากรในตำบลบ้านเนินส่วนใหญ่เป็นคนไทย การพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐ มีน้อยไม่มีการสร้างตลาดและพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อจำหน่ายอย่างจริงจัง โดยสภาพปัจจุบันของผ้าปักม้ง ชุมชนบ้านน้ำเพียงดินเป็นชุมชนม้งที่ส่วนใหญ่อพยพมาจากศูนย์อพยพถ้ำกระบอกจังหวัดสระบุรี ซึ่งมีเครือข่ายอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งทำให้มีการทำชุดเสื้อผ้าส่งไปขายให้กับม้งยังต่างประเทศเป็นชุมชนที่ไม่ใหญ่มากนัก

สภาพปัญหาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งของชุมชนบ้านน้ำเพียงดิน คือไม่มีร้านจำหน่ายวัสดุสำหรับทำผ้าปัก ต้องเดินทางไปซื้อจากหมู่บ้านในตำบลเข็กน้อยเท่านั้น ทำให้ต้องเพิ่มต้นทุนในการเดินทางสำหรับผลิตผ้าปักม้ง ประกอบกับขาดวัสดุจากธรรมชาติ เนื่องจากภาครัฐห้ามปลูกต้นกัญชง และไม่มีร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าปักของชุมชน ประกอบกับไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อถ่ายทอดและจัดการอย่างเป็นรูปธรรม

ภูมิปัญญาการปักผ้าม้งในชุมชนจะเน้นวิธีการปะสอย ที่มีวิธีการที่ค่อนข้างยาก จึงไม่สามารถสืบทอดต่อรุ่นลูกหลาน รวมทั้งในด้านสีที่เลือกใช้ในการปักผ้าม้งส่วนใหญ่เป็นการเลือกใช้สีที่สดใสสะท้อนแสงตามความชอบของผู้ปักและความนิยมในท้องถิ่น โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งตำบลบ้านเนิน ส่งเสริมและพัฒนาการปักผ้าม้งให้ใช้วิธีการปักที่ค่อนข้างง่าย เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ที่นำผ้าปักม้งเป็นส่วนประกอบ และวางแผนการปักผ้าม้งตามลาย สี สัน ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าและเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนชาวเผ่าม้งอย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

สรุปสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งจังหวัดเพชรบูรณ์

1. ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง โดยคำนึงถึงคุณค่าและความพิเศษของผลงานผ้าปัก ให้เข้ากับผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ ที่เพิ่มคุณค่าและราคาให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อประโยชน์ในทางการอนุรักษ์ศิลปะ และส่งเสริมด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนผู้ผลิตผ้าปักม้ง
2. พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง ที่ยังคงภูมิปัญญาดั้งเดิมให้เป็นเอกลักษณ์และสืบทอดวัฒนธรรมด้านลวดลาย และการผลิตด้วยการปักมือ เพิ่มความสะดวก รวดเร็ว ลดระยะเวลาในการผลิต ให้สอดคล้องกับแนวการออกแบบผลิตภัณฑ์ในประเภทอื่นๆ
3. พัฒนาสีสันทนของลายผ้าปักม้ง ให้มีการใช้สี หรือผสมผสานการใช้สีในแบบสมัยใหม่ และเหมาะสมกับการออกแบบตกแต่งภายในมากขึ้น

4. ผู้วิจัยและนักออกแบบถ่ายทอดความรู้และปลูกฝังให้คนในชุมชนเกิดการอนุรักษ์การผลิตการปักผ้ามั่งด้วยวิธีการแบบดั้งเดิม สามารถสอดคล้องกับกระบวนการผลิตในเชิงอุตสาหกรรม ให้ตรงกับความต้องการของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ และลูกค้า

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย จากกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อสรุปแนวทางการพัฒนาผ้าปักมั่งในการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางดังกล่าว ได้ดังนี้

1. การพัฒนาลายผ้าปักมั่ง ควรกำหนดให้มีลายที่เรียบง่าย ประกอบด้วย องค์ประกอบของลายน้อยลงและแสดงถึงความมีคุณค่า เพื่อนำผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่งไปใช้ได้หลายโอกาส และเหมาะสมกับทุกสถานที่ มีความกลมกลืนกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ แต่ยังคงไว้ถึงเอกลักษณ์ของชาวเขาเผ่ามั่งด้วย
2. การกำหนดสัดส่วนของผ้าปักมั่งเพื่อประกอบในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ควรจัดให้มีสัดส่วนที่เหมาะสมได้แก่ การปักลายผ้าปักมั่งเพียงเท่ากับ 70% ของพื้นที่ผ้าที่นำไปใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์
3. ด้านจังหวะ ควรมียุทธวิธีการปักที่ซ้ำๆ กันและให้ดูว่าผ้าปักมั่งมีความเคลื่อนไหว
4. การสร้างความกลมกลืนของผ้าปักมั่ง ด้วยการเลือกใช้สีที่เหมาะสมกับรูปแบบการนำผ้าปักมั่งไปออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ กำหนดการใช้ลายให้เหมาะสม กลมกลืนกับสถานที่
5. ด้านความขัดแย้ง กำหนดให้องค์ประกอบของผ้าปักมั่งให้มีความขัดแย้งกันระหว่างสีและลายบ้างเล็กน้อย เพื่อสามารถแสดงความเด่นของสี หรือลาย
6. ด้านการสร้างจุดเด่น ควรกำหนดให้มีจุดเด่นของลายผ้าปักมั่ง กำหนดสีให้ชัดเจนเหมาะสมกับผ้าที่ใช้ในการปัก

ทั้งนี้สรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนาผ้าปักมั่ง เพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้น ควรกำหนดลายที่มีความร่วมสมัยกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ โดยกำหนดการใช้สีตามแนวโน้ม (trend 2013) แต่ยังคงไว้ถึงภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของผ้าปักมั่งไว้ให้มีคุณค่าต่อไป

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ขึ้นในทุกชุมชนที่กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาผ้าปักมั่งในการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยขอเสนอภาพประกอบการจัดประชุมกลุ่มย่อย ดังภาพประกอบ 81 - 86

ภาพประกอบ 81 การสนทนากลุ่มชุมชนแม่ท้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพประกอบ 82 การสนทนากลุ่มชุมชนมหาวัน จังหวัดตาก

ภาพประกอบ 83 การสนทนากลุ่มชุมชนบ้านน้ำเพียงดิน จังหวัดตาก

ภาพประกอบ 84 การสนทนากลุ่มชุมชนบ้านช่องแคบ จังหวัดตาก

ภาพประกอบ 85 การสนทนากลุ่มชุมชนเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพประกอบ 86 การสนทนากลุ่มชุมชนบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

ตอนที่ 3 พัฒนาลวดลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในจากผ้าปักม้ง เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ และจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ในประเด็นดังนี้

1. ประเด็นการพัฒนาลวดลาย ใช้ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ในการพัฒนาลายผ้าปักม้ง โดย
 สอบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะและการออกแบบ ในด้านคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ ประกอบด้วย

1.1 สัตว์ส่วน

ด้านการกำหนดสัตว์ส่วนของลวดลายผ้าปักม้ง ควรกำหนดขนาดสัตว์ส่วนของ
 ลวดลายให้สอดคล้องรูปแบบการใช้งานของสินค้า และสอดคล้องกับขนาดของสินค้าโดยจะต้องมี

สัดส่วนที่เหมาะสมไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป (บุญเรือง สมประจบ. 2554 : สัมภาษณ์)

และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ควรต้องให้เป็นลักษณะปัจจุบันร่วมสมัยโดยชัดเจน ให้เข้ากับวัสดุอื่น ๆ ที่เป็นปัจจุบันนอกเหนือจากเป็นผลิตภัณฑ์เดิมๆ การพัฒนาที่ควรจะเป็นการผสมผสานผลิตภัณฑ์ปัจจุบันที่มีอยู่แล้ว การใช้เครื่องจักรและคอมพิวเตอร์ในปัจจุบันก็สามารถพัฒนามารวมกันได้ และบางครั้งก็ต้องอาศัยทั้งกระบวนการเครื่องมือเครื่องจักร และมีทำกันได้อย่างลงตัว (สุทิน ตันติภาสน์. 2554 : สัมภาษณ์)

ส่วนวิธีการกำหนดสัดส่วนของลาย และการวางลายในทิศทางการออกแบบเพื่อการตกแต่ง ควรออกแบบสัดส่วนให้แตกต่างกัน นอกจากนั้นของลายที่มีการใช้งานบ่อยๆ จากที่พบเห็นได้ง่ายในปัจจุบัน หรือห็นสัดส่วนที่ใช้กันซ้ำๆ อยู่โดยอาจจะใช้สัดส่วนลายในการออกแบบที่มีขนาดใหญ่เป็น Outline ภายนอก และอาจซ้อนลายผ้าปกภายในลายขนาดใหญ่ภายนอก ใช้ขนาดของลายที่ต่างกัน สร้างจุดสนใจ ควรสรุปความหลากหลายของลายเฉพาะลายที่เป็นเอกลักษณ์อย่างโดดเด่นและมีความวิจิตร โดยอาจมีการวางลายในรูปแบบต่างๆ ใหม่เพื่อประโยชน์ในการนำไปออกแบบ เช่น ลายกลุ่ม ลายแนวยาว ลายขนาดใหญ่ ลายในกรอบสามเหลี่ยม หรือวงกลม โดยใช้ลายเดิมเทคนิคการปักเดิมแต่นำมาจัดวางให้เป็นไปตามแบบที่ต้องการนำไปใช้ (สมชาย เอี่ยมผ่อง. 2554 : สัมภาษณ์)

1.2 จังหวะ/ช่วงจังหวะ

การกำหนดจังหวะและช่วงจังหวะของลวดลายผ้าปักมั่ง ควรกำหนดให้มีจังหวะ/ช่วงจังหวะ ที่เท่า ๆ กันหรือสมมาตรกัน อาจออกแบบให้เกิดช่องว่างตามจังหวะของรูปร่างของลายเช่น รูปร่างวงกลม วงรี เส้นตั้ง เส้นนอนต่าง ๆ ให้มีระยะห่างที่สวยงาม (บุญเรือง สมประจบ. 2554 : สัมภาษณ์)

คุณค่าและความงามของลายถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด การจะนำมาออกแบบใหม่หรือสร้างจังหวะช่องของลาย ย่อมเกิดขึ้นได้ แต่ต้องไม่สูญเสียความโดดเด่นชัดเจน ในแต่ละลายที่มีจังหวะการวางลายหรือการกำหนดระยะถี่ห่างของการวางลาย และจะต้องใช้พื้นที่ว่างเข้ามาออกแบบจังหวะการวางช่องลาย เพื่อความงดงามและทันสมัย หรือดูสมัยใหม่ ในการออกแบบพัฒนาจังหวะและช่วงของลายผ้าปักมั่งการออกแบบอาจจะมีการนำวัสดุอื่น ๆ มาร่วมด้วย แต่ต้องไม่ทำลายความเป็นเอกลักษณ์ และคุณค่าของผ้าปักมั่ง ควรนำสิ่งอื่น ๆ มาใช้ร่วมในชิ้นงาน และเน้นคุณค่าของลายและการปักอย่างชัดเจน ในปริมาณที่เหมาะสม การพัฒนาวัสดุควรเป็นวัสดุที่เน้น ความเป็นธรรมชาติ ทั้งวัสดุที่เป็นส่วนของผ้าปัก และวัสดุตกแต่ง เช่น ผ้าฝ้าย ปอ ไม้ เป็นต้น ด้านเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยอาจมีส่วนช่วยในเรื่องของการเพิ่มจำนวนการผลิต แต่ส่วนของลายผ้าปักมั่ง ควรยึดถือการปักมือไว้เพื่อเพิ่มคุณค่า และคงความเป็นเอกลักษณ์ (สมชาย เอี่ยมผ่อง. 2554 : สัมภาษณ์)

การพัฒนาในด้านผลิตภัณฑ์ ควรต้องให้เป็นลักษณะปัจจุบันร่วมสมัยโดยชัดเจน ให้เข้ากับวัสดุอื่น ๆ ที่เป็นปัจจุบันนอกเหนือจากเป็นผลิตภัณฑ์เดิมๆ ส่วนของวัสดุดั้งเดิมสามารถพัฒนา มาใช้กับวัสดุปัจจุบันได้เช่น พลาสติก ลามิเนต กระจก ไม้ สแตนเลส เป็นต้น แม้แต่เรซิน ฟิงไนไมท์ หรือหินเทียมก็เป็นไปได้ทั้งหมด เพื่อให้เกิดการออกแบบงานผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ รวมถึงการใช้เครื่องจักร และคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยก็สามารถพัฒนางานด้านผ้าปักมั่งให้มีความง่ายและทันสมัยมากขึ้น และในบางครั้งต้องอาศัยทั้งกระบวนการเครื่องมือ เครื่องจักร และมี เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และลงตัว ของชิ้นงาน (สุทิน ตันติภาสน์. 2554 : สัมภาษณ์)

1.3 ความประสานกลมกลืน

การกำหนดความประสานกลมกลืนลวดลายผ้าปักมั่ง ควรกำหนดให้ลายบางลาย อาจมีความกลมกลืนกันเช่นการใช้รูปทรงวงรีหรือวงกลมมาออกแบบลาย การใช้เส้นหรือรูปร่างดอกไม้ต่าง ๆ มาต่อเนื่องกลมกลืนกันไปทั้งลาย (บุญเรือง สมประจบ. 2554 : สัมภาษณ์)

การเลือกใช้ลายในการจัดวาง กลุ่มลาย ลักษณะลายที่มีเส้นในแต่ละแบบ ลายต้องถูกเลือกอย่างเหมาะสมในการนำมาออกแบบลาย รวมถึงขนาดของเส้นลาย และการเลือกใช้กลุ่มสีที่เหมาะสม จะสร้างให้เกิดความกลมกลืนของลวดลายขึ้น และสามารถพัฒนาลายและสีให้ควบคู่กันได้ อย่างเหมาะสม จะสร้างให้เกิดความกลมกลืนของลายอย่างสวยงาม และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การนำมาใช้ในการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ควรใช้การออกแบบสร้างสำคัญให้ลวดลายมีความโดดเด่นชัดเจน ไม่มากหรือน้อยเกินไปและเน้นคุณค่าของความวิจิตรของการปักได้เป็นอย่างดี หรือการออกแบบอาจจะมีการนำวัสดุอื่นมารวมด้วยแต่ต้องไม่ทำลายคุณค่าผ้าปัก ควรนำสิ่งอื่นมาใช้ร่วมในชิ้นงานและเน้นคุณค่าลายและการปักอย่างชัดเจนในปริมาณที่เหมาะสม (สมชาย เอี่ยมผ่อง. 2554 : สัมภาษณ์)

การพัฒนากระบวนการปักสามารถใช้เครื่องจักรแทนมือปักได้ในบางส่วนที่ไม่ได้เป็นตัวหลักของงานปัก ส่วนลายหลักที่เป็นภูมิปัญญาเราควรอนุรักษ์ด้วยการคงการปักมือ แต่อาจจะมีการหาอุปกรณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้อง ให้มีความทันสมัยมาเป็นตัวช่วย หรือมีการลดทอนขั้นตอนการปักที่มีขั้นตอนที่ยุ่งยากให้กระชับขึ้น แต่ยังคงความสวยงามดั้งเดิม (สุทิน ตันติภาสน์. 2554 : สัมภาษณ์)

1.4 ความขัดแย้ง

ควรมีความขัดแย้งน้อยในลาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นความกลมกลืน การกำหนดความขัดแย้งของลวดลายผ้าปักมั่ง ในบางกรณีอาจกำหนดให้ลายที่ออกแบบแสดงถึงลักษณะของการขัดแย้งกันในเรื่องราวที่จะออกแบบเช่นมีการออกแบบลายวงกลมตัดกับลายเส้นต่าง ๆ เป็นต้นทั้งนี้เพื่อลดความจำเจของลวดลาย อาจใช้สีเข้ามาช่วยให้เกิดความขัดแย้ง เช่นสีโทนร้อนและสีโทนเย็นก็ได้ทั้งนี้เพื่อให้เกิดเรื่องราวใหม่ๆ (สุทิน ตันติภาสน์. 2554 : สัมภาษณ์)

จากลาย ความขัดแย้งเกิดขึ้นได้จากธรรมชาติลายผ้าปักมั่งเดิมที่มีความขัดแย้ง บางส่วนที่แสดงให้เห็นได้ เช่น การใช้ลายที่แตกต่างนำมาต่อเรียงกัน สีที่แตกต่างกัน นำมาใช้ใกล้กัน แต่ส่วนใหญ่จะทำให้เกิดความสมดุลที่ลงตัวอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยการแก้ปัญหาจากการใช้จำนวนลายในปริมาณที่แตกต่างกัน เช่น 70% - 30% ใช้ขนาดของลายเล็กและใหญ่ที่แตกต่างกัน ใช้สีของพื้นเป็นตัวเบรกให้เกิดความสมบูรณ์ของลายอย่างสวยงาม (สมชาย เอี่ยมผ่อง. 2554 : สัมภาษณ์)

1.5 จุดเด่น

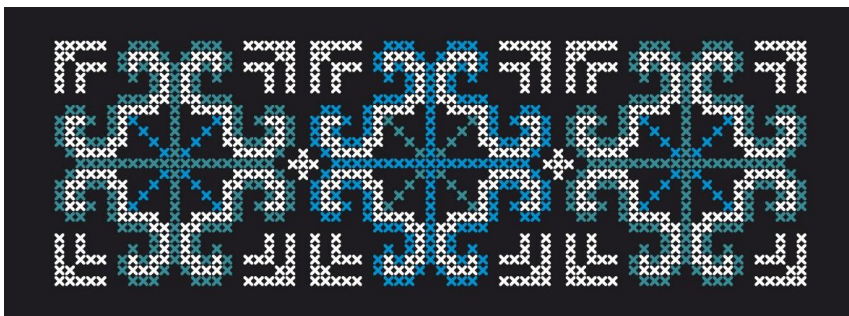
กำหนด จุดเด่นของลวดลายผ้าปักมั่ง ในการออกแบบลายควรกำหนดผลงานหรือกำหนดเรื่องราวของลายให้มีจุดเด่น ดึงดูดความสนใจของลูกค้า หรืออาจใช้สีตรงข้ามเข้ามาช่วยสร้างจุดเด่นของลายผ้าปักมั่งหรืออาจกำหนดให้ลายมีขนาดใหญ่โดยมีลายเล็กๆ อยู่รอบๆก็ได้ (สุทิน ตันติภาสน์. 2554 : สัมภาษณ์) ส่วนลายสร้างได้จากตัวลาย ควรดึงลายที่มีความโดดเด่นและแสดงความ เป็นตัวแทนของลายผ้าปักมั่ง ใช้เรื่ององขนาดที่แตกต่างหรือลักษณะการซ้ำๆเน้นความเป็นจุดเด่น ขนาดของเส้นลาย สีที่สามารถเน้นความโดดเด่นและสามารถทำให้เกิดความน่าสนใจที่แปลกตาได้ (สมชาย เอี่ยมผ่อง. 2554 : สัมภาษณ์)

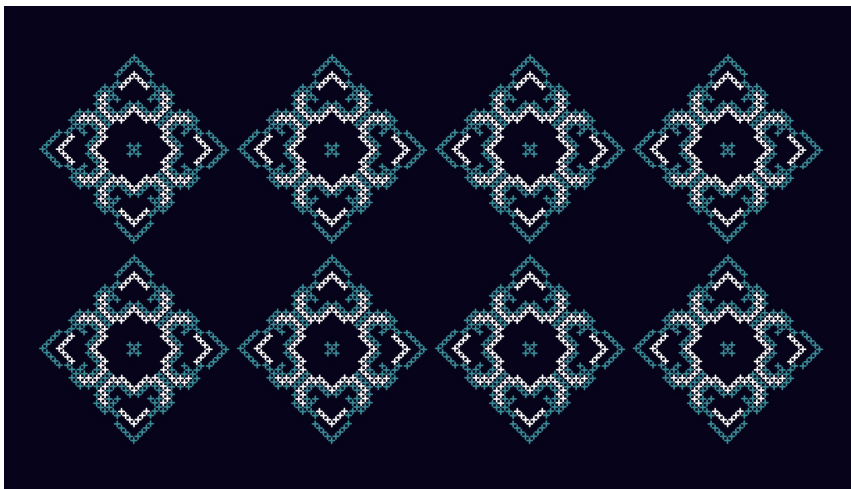

1.6 กระบวนการและฐานคิดการพัฒนาลาย

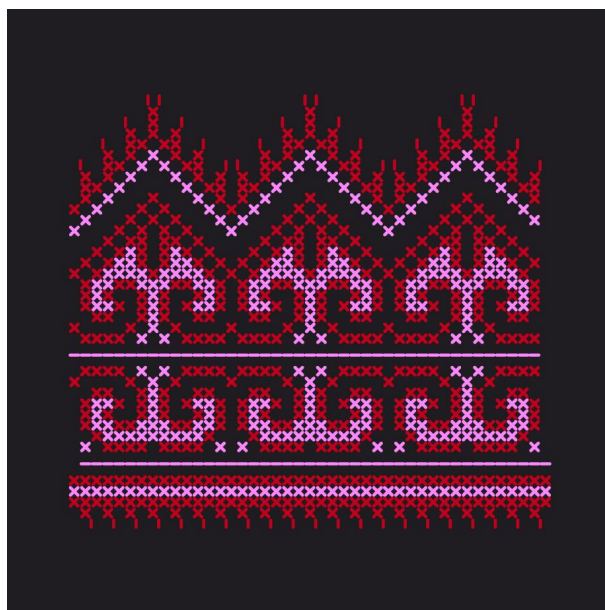
กระบวนการให้ได้มาซึ่งนำไปสู่ฐานคิดพัฒนาลาย มีดังนี้

- 1.6.1 ศึกษาข้อมูลภาคสนาม ลายผ้าปักม้ง จากการบันทึกภาพถ่ายต่างๆ และจากการสัมภาษณ์ สังเกต สันทนากลุ่ม จากผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ
- 1.6.2 วิเคราะห์ข้อมูลลาย จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และจากความถี่ของลายที่มีการใช้บ่อยหรือซ้ำๆกันจนเป็นเอกลักษณ์
- 1.6.3 ตัดสินใจเลือกลายที่จะเป็นตัวอย่างในการพัฒนา ในการวิจัยครั้งนี้เลือก ลายกันหอย และเลือกวิธีการปัก 2 วิธีคือ การปะสอย และการปักแบบครอสติสหรือปักไขว้
- 1.6.4 นำแนวความคิดและแนวทางพัฒนาลาย เข้าเวที Work shop เพื่อนำไปปรับปรุง
- 1.6.5 การออกแบบพัฒนาลาย เขียนแบบลายโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำเร็จรูปสำหรับงานออกแบบกราฟิก
- 1.6.6 ประเมินแบบลายโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้รู้ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ
- 1.6.7 ได้ตัวอย่างลายผ้าปักม้งที่พัฒนาที่ยังคงอัตลักษณ์ลายม้ง แต่เหมาะสมกับการนำไปใช้กับผลิตภัณฑ์เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

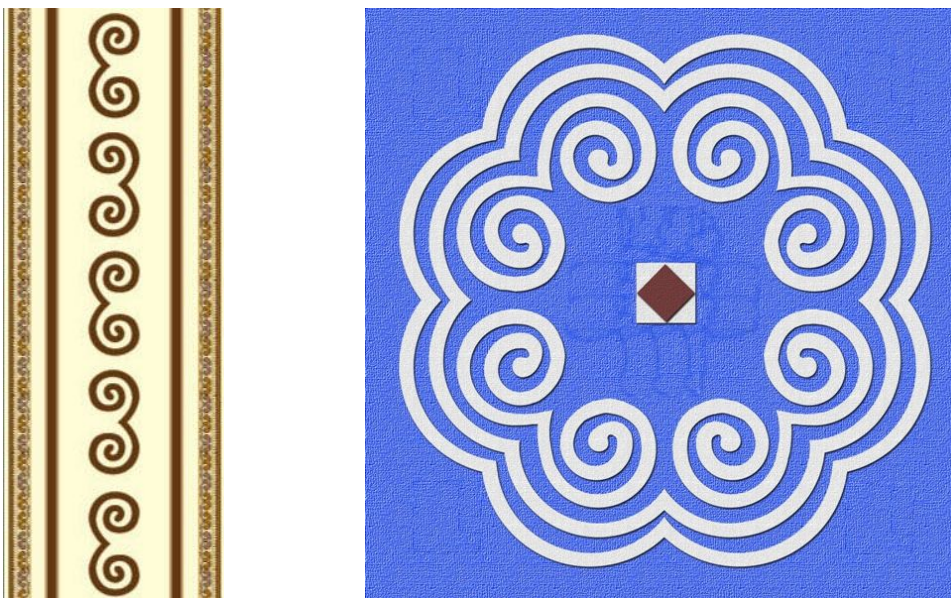

ภาพประกอบ 87 ลายผ้าปักม้งที่พัฒนาใหม่แบบที่ 1-3

ภาพประกอบ 88 ลายผ้าปักม้งที่พัฒนาใหม่แบบที่ 4

ภาพประกอบ 89 ลายผ้าปักม้งที่พัฒนาใหม่แบบที่ 5-6

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายใน

ผู้วิจัยใช้แนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของวิบูลย์ ลีสุวรรณ ประกอบด้วยขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดังนี้

2.1 รูปแบบผลิตภัณฑ์

รูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งที่ต้องการพัฒนาควรเป็นรูปแบบที่ร่วมสมัยกับปัจจุบันหรือมีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในปัจจุบัน โดยสามารถนำไปใช้ประดับตกแต่งในอาคารหรือสำนักงานต่าง ๆ เช่น ภาพประดับตกแต่งผนัง โคมไฟตั้งโต๊ะ โคมไฟตั้งพื้น ผ้าม่าน ผ้าปูโต๊ะ ปลอกหมอน หรือผ้าคาดเตียง เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบผลิตภัณฑ์จะต้องแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง โดยเฉพาะเรื่องของการปักผ้า

รูปแบบผลิตภัณฑ์ควรเป็นลักษณะงานตกแต่งเสริมเป็นส่วนใหญ่เสียมากกว่าเป็นตัวผลิตภัณฑ์หลัก เช่น ควรเป็นผ้าสำหรับปักขอบลวดลายของ ผ้าม่าน หมอน ผ้าคลุมเตียง ผ้าปูโซฟา ขอบโคมไฟ เป็นต้น (สุทิน ตันติภาสน์. 2554 : สัมภาษณ์)

ควรเป็นของตกแต่งที่เน้นความเป็นศิลปะด้วยความมีคุณค่าของผ้าปักม้งและความยากในการใช้เวลาในการปักนาน สินค้าทั่วไปในปัจจุบันอาจไม่ส่งเสริมคุณค่าของลวดลายผ้าปักม้งเท่าที่ควร ใช้งานจิตรกรรม ประติมากรรม หรือชุดของตกแต่งที่ใช้กับเครื่องบูชาต่างๆ เช่น ชุดโต๊ะหมู่ที่มีการหุ้มด้วยลายผ้าปักม้ง (สมชาย เอี่ยมผ่อง. 2554 : สัมภาษณ์)

อย่างแรกเราต้องศึกษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของเขาว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไร บางครั้งเราเอาลวดลายเขามาพัฒนา เช่น ของไทยเราที่ว่า ของตรงที่เป็นลายผ้าสีนหรือตกจากข้างบนนี้ฝรั่งอาจจะไม่ถือ แต่คนไทยที่รู้ เขาอาจจะคิดว่ามันอยู่ผิดที่ ที่เอาผ้ามาทำเป็นสินค้าหรือของใช้

ต้องศึกษาวัฒนธรรมดั้งเดิมว่ามีประวัติความเป็นมา, มีความเชื่อ กันอย่างไรแล้วนำมาพัฒนากันไปให้เข้ากับยุคสมัย (กิตติคุณ วัฒนะ จุฑะวิภาต. 2554 : สัมภาษณ์)

การพัฒนาด้านรูปแบบ ต้องอยู่บนความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและการนำไปใช้ในงานเป็นหลัก รูปแบบการพัฒนาเพื่อการตกแต่งให้สามารถใช้งานได้ดังรูปแบบการตกแต่งที่เป็นที่นิยมแต่ยังคงเสน่ห์และเอกลักษณ์ความเป็นผ้าปักลวดลายมั่งให้โดดเด่น รูปแบบผลิตภัณฑ์ต้องมีความทันสมัยและให้บรรยากาศในการตกแต่ง เรียบง่าย ไม่ซับซ้อนด้วยรูปทรง ตรงไปตรงมาในการใช้รูปทรง (บุญเรือง สมประจบ. 2554 : สัมภาษณ์) และออกแบบเพื่อเพิ่มมูลค่าควรมีการประยุกต์ลวดลายให้เรียบง่าย ทำในรูปแบบของผ้าปูเตียง ปูโต๊ะ ผ้ารองจาน ผ้าม่าน ที่ใช้ลวดลายไม่เต็มพื้นที่ และควรมีผ้าซับด้านใน (กอบกิจ นาคะเสถียร. 2554 : สัมภาษณ์)

2.2 วัสดุในการผลิต

วัสดุที่ใช้ในการทำผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่ง ควรเป็นวัสดุที่ได้จากเส้นใยธรรมชาติที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและควรเป็นวัตถุดิบที่ชุมชนสามารถผลิตได้เองในชุมชนหรือในจังหวัดนั้น เช่น ผ้าฝ้าย ไยกันซง เป็นต้น โดยในการนำมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์อาจใช้ได้ทั้งส่วนที่เป็นผ้าผืน หรือเฉพาะเส้นใยก็ได้ และเป็นวัสดุดั้งเดิม สามารถพัฒนามาใช้กับวัสดุปัจจุบันได้ เช่น พลาสติก ลามิเนต กระดาษไม้ สแตนเลส เป็นต้น แม้แต่เลซินฝิงไม้ หรือหินเทียมก็เป็นไปได้ทั้งหมด เพื่อให้เกิดงานออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ (สุทิน ตันติภาสน์. 2554 : สัมภาษณ์)

ควรเป็นวัสดุที่เน้นความเป็นธรรมชาติทั้งวัสดุที่เป็นผ้า และวัสดุตกแต่ง เช่น ผ้าฝ้าย ปอ ไม้ เป็นต้น ในทางตรงข้ามอาจจะใช้วัสดุที่แตกต่างในปริมาณที่เหมาะสมเพื่อเน้นความงดงามอย่างวิจิตรที่เป็นธรรมชาติ วัสดุที่ใช้ อาจแสดงความเป็นวัสดุสมัยใหม่แสดงควมมีเทคโนโลยี เน้นความเป็นฝีมือได้อย่างชัดเจนได้ (สมชาย เอี่ยมผ่อง. 2554 : สัมภาษณ์) และการพิจารณาคุนสมบัติด้านต่างๆกับการใช้งานทั้งส่วนที่เป็นโครงสร้างและวัสดุตกแต่ง จะต้องมีความกลมกลืนและเหมาะสมในความรู้สึตามแนวคิดที่ต้องการนำเสนอเพื่อการตกแต่ง อาจมีการพิจารณาในทิศทางของแฟชั่นแนวใหม่ ความนิยม อาจพิจารณาวัสดุที่เป็นไปตามความรู้สึกหรือแทนค่าความรู้สึกของเอกลักษณ์ความเป็นลายผ้าปักมั่งได้ ก็จะเสริมและทำให้แนวความคิดมีความชัดเจนยิ่งขึ้นอีก และมีการใช้วัสดุธรรมชาติหรือพื้นผิววัสดุที่เป็นธรรมชาติร่วมด้วยในการออกแบบ (บุญเรือง สมประจบ. 2554 : สัมภาษณ์)

2.3 ลายผ้าปักมั่ง

การปักผ้าเป็นงานวิจิตรประณีตและมีคุณค่า การเพิ่มมูลค่าในการนำมาพัฒนาจะต้องเป็นชิ้นงานที่เป็นไปในทางศิลปะที่ดูทรงคุณค่า เช่น ภาพประดับผ้าผืน หรืองานลอยตัว กิ่งประติมากรรม ใช้ในการตกแต่งห้อง หรือการออกแบบตกแต่งในสถานที่ในเชิงธุรกิจ เช่น โรงแรม โรงภาพยนตร์ หรือหน่วยงานต่างๆ สีลวดลายยังคงต้องเน้นความเป็นเอกลักษณ์ และคุณค่าเดิมของงานผ้าปักมั่งที่สืบทอดกันมา (สมชาย เอี่ยมผ่อง. 2554 : สัมภาษณ์)

การพัฒนาแบบงานผ้าปักมั่ง สามารถพัฒนาได้ด้วยการตัดทอนหรือเพิ่มเติมการจัดวางลวดลายให้ต่างจากรูปแบบโบราณ แต่อาศัยโครงสร้างรูปแบบลวดลายย่อยที่มีหลายรูปทรงมาออกแบบโดยใช้ที่ละรูปทรงมาออกแบบ เช่น ของโบราณอาจจะใช้ทรงกลม ทรงเหลี่ยม ทรงโค้ง มาออกแบบแต่เราสามารถใช้หกเหลี่ยมเพียงอันเดียว หรือทรงกลมเพียงอันเดียวมาออกแบบ (กิตติคุณ วัฒนะ จุฑะวิภาต. 2554 : สัมภาษณ์)

การนำลวดลายเดิมมาออกแบบให้ดูหนา หรือดูบางขึ้น การใช้สีสันทึบของลวดลาย อาจมีการทำสีสันทึบด้านของลวดลายกัน แบ่งเป็นโทนสีร้อน-เย็น การออกแบบเรื่องราวลวดลายโดยอาศัยโทนสี เช่น โทนเย็นออกแบบเป็นทะเล แม่น้ำ ต้นไม้ เป็นต้น หรือโทนสีร้อน ออกแบบเป็น ลายกนก เปลวไฟ เป็นต้น (สุทิน ตันติภาสน์. 2554 : สัมภาษณ์)

การใช้ผ้าปักม้งในการออกแบบเป็นไปได้อีก 2 ลักษณะ คือ 1) ผ้าปักม้งเดิมที่มีการปักกันอยู่ นำมาใช้ในการออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการตกแต่งได้ หรือสามารถพัฒนาลายปักให้มีขนาดใหญ่ และใช้เส้นเดินลายที่มีขนาดต่างๆกันไป การต่อลายให้เกิดจังหวะที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ในการออกแบบได้ รวมถึงสียังคงเอกลักษณ์ความเป็นลายผ้าปักม้ง แต่ควรพัฒนาปรับให้เหมาะสมกับเวลาและโอกาสในการนำไปใช้งานได้อย่างเหมาะสมและต้องได้บรรยากาศเพื่อการตกแต่ง 2) ลายผ้าปักม้งที่นำมาปรับเปลี่ยนใหม่ในด้านองค์ประกอบ และปรับขนาดของลายเพื่อความเหมาะสม ในการนำมาประยุกต์การออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการตกแต่ง ขึ้นอยู่กับผู้วิจัยต้องการให้อยู่ในระดับความเป็นม้งมากหรือน้อย อาจมีการเน้นความเป็นสมัยใหม่ (บุญเรือง สมประจบ. 2554 : สัมภาษณ์)

สรุปได้ว่าการพัฒนาลาย ควรมีการพัฒนาขนาดของลวดลาย (Scale) ให้มี และเหมาะสมกับการนำไปใช้ในการจัดองค์ประกอบเพื่อการตกแต่ง พัฒนาการใช้กลุ่มสีเพื่อความเหมาะสมกับการใช้ออกแบบ เพื่อการตกแต่งแต่ยังคงเอกลักษณ์ความเป็นผ้าปักม้งเอาไว้ การพัฒนาลายในเรื่องขนาด สี การจัดวาง องค์ประกอบเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม กับการใช้งานที่คงเอกลักษณ์ผ้าปักม้ง และวิธีการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง ควรใช้วิธีการผลิตแบบดั้งเดิมของชุมชนที่ใช้ฝีมือในการปักลวดลายบนผ้าซึ่งถือว่าเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่ายิ่ง แต่อย่างไรก็ตามในบางขั้นตอนก็อาจนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการออกแบบด้วยก็ได้ เช่นการออกแบบลายต่าง ๆ อาจใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการออกแบบเพื่อให้สามารถสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าหรือผู้สนใจผลิตภัณฑ์ในปัจจุบัน

2.4 ความงาม

ด้านความงามผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งที่ต้องการพัฒนาควรเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ต้องตอบสนองความงามทางด้านจิตใจ เช่นผลงานที่เป็นภาพประดับ และผลงานที่ตอบสนองความงามทั้งทางด้านการใช้สอยและจิตใจ เช่นผลงานที่เป็นโคมไฟตั้งโต๊ะ โคมไฟตั้งพื้น ผ้าม่าน ผ้าปูโต๊ะ ปลอกหมอน หรือผ้าคาดเตียง เป็นต้น ในส่วนของสีผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งควรออกแบบสีทั้งสีโทนร้อน และโทนเย็นและไม่ควรใช้สีสดเกินไปควรมีการเบรคและตัดสีกันบ้าง

การเลือกใช้โทนสีในงานสมัยใหม่ ควรใช้สีสันทึบ สลับด้าน เลือกเป็นโทนสีร้อน เย็น ตามรูปแบบลวดลายที่ใช้ หรือเน้นไปทางสีสันทึบธรรมชาติเพื่อให้เหมาะสมกับงานด้านตกแต่งภายใน และสามารถเข้ากับเฟอร์นิเจอร์ในห้องนอนได้เป็นอย่างดี (สุทิน ตันติภาสน์. 2554 : สัมภาษณ์) การใช้สีที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าลายปักม้ง ผสมผสานกับสีของวัสดุธรรมชาติที่นำมาเป็นวัสดุร่วม ให้ลงตัวและมีความทันสมัยมากขึ้น (สมชาย เอี่ยมผ่อง. 2554 : สัมภาษณ์) เหตุผลในการเลือกใช้สีสันทึบในการปัก มันต้องเข้ากับเสื้อผ้าหรือ สินค้าในยุคปัจจุบัน ถ้าเป็นแบบเดิมมันจะเว่อ มันใช้ไม่เหมาะกับบุคคลทั่วไป คนที่จะทำอะไรแล้วดูดีในโลกนี้ไม่มีกี่คน เช่น แจ็คกาลีเน่ เคนนาดี บุคลิกเขาดีอยู่แล้ว ถ้าเราทำเพื่อการตลาดควรปรับปรุงให้เข้ากับการตลาดในปัจจุบัน (กิตติคุณ วัฒนธรรม จุฑะวิภาต. 2554 : สัมภาษณ์)

คุณค่าของผ้าปักม้ง ลวดลายที่งดงาม สีเส้นที่โดดเด่น การนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ และเครื่องใช้ที่มีความเป็นสมัยใหม่ต้องมีความละเอียดอ่อนในด้านคุณค่าความงามของผ้า และเอกลักษณ์ม้ง การปรับเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์การใช้งานยังคงต้องระมัดระวังคุณค่าที่จะตกหายไป การออกแบบควรมีลวดลายไม่มากเกินไปและจัดวางจังหวะและองค์ประกอบ เพื่อให้เกิดความเป็นสมัยใหม่ เน้นการใช้พื้นที่ว่าง ใช้สีเน้นความโดดเด่นของลายผ้าปัก และองค์ประกอบลายและการวางลายต้องไม่ซ้ำกับรูปแบบที่มีอยู่มากเกินไป (บุญเรือง สมประจบ. 2554 : สัมภาษณ์)

2.5 การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

ด้านการตลาดของผ้าปักพื้นเมืองของชาวเขาที่เป็นความต้องการของตลาด แต่ต้องมุ่งเน้นคุณภาพและงานฝีมือเป็นหลัก การออกแบบสีเส้นต้องเหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภคในกลุ่มเป้าหมายคือ วัยผู้ใหญ่ วัยทำงาน และวัยรุ่นในบางส่วน และควรมุ่งตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม และธุรกิจสปา เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง และสามารถแสดงความสวยงาม คุณค่าของผ้าปักม้งให้แก่บุคคลกลุ่มที่ใช้บริการได้อย่างกว้างขวางด้วย (กอบกิจ นาคะเสถียร. 2544 : สัมภาษณ์)

การตลาดของผลิตภัณฑ์จากผ้าปักม้ง ยังมีโอกาสเปิดกว้างออกไปอีกมากจนถึงระดับนานาชาติได้ การสร้างราคาก็ต้องขึ้นอยู่กับความเป็นจริง ของต้นทุนราคาการผลิต และการหาค่าผลกำไร ให้ได้ตามมาตรฐาน ที่ควรเป็น ในสภาพเศรษฐกิจนั้นๆ หรือ อัตราการแลกเปลี่ยนเงินตรา ระหว่างประเทศ แต่ควรสร้างกลุ่มเป้าหมายให้แตกต่างกันไปทั้งรูปแบบและสีเส้น เพราะกลุ่มผู้ซื้อมีหลากหลายอาชีพและฐานะทางการซื้อ ดังนั้นการเจาะกลุ่มเป้าหมายควรคำนึงถึง ประโยชน์และราคา เป็นหลักสำคัญ นอกจากนั้นยังควรคำนึงถึงแนวโน้มการใช้สีตามTrend และที่สำคัญคือการสร้างมูลค่า และการสร้างสื่อโฆษณาให้มีการเห็นและการนำไปใช้ให้เป็นที่แพร่หลายได้อย่างต่อเนื่อง (ชูศักดิ์ พวงผกา. 2555 : สัมภาษณ์)

2.6 กระบวนการและฐานคิดการพัฒนาการพัฒนาผลิตภัณฑ์

กระบวนการให้ได้มาซึ่งนำไปสู่ฐานคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีขั้นตอนดังนี้

2.6.1 ศึกษาข้อมูลภาคสนาม ลายผ้าปักม้ง จากการบันทึกภาพถ่ายและผลิตภัณฑ์ต่างๆ และจากการสัมภาษณ์ สังเกต สทนทนากลุ่ม จากผู้รู้ และผู้ปฏิบัติ

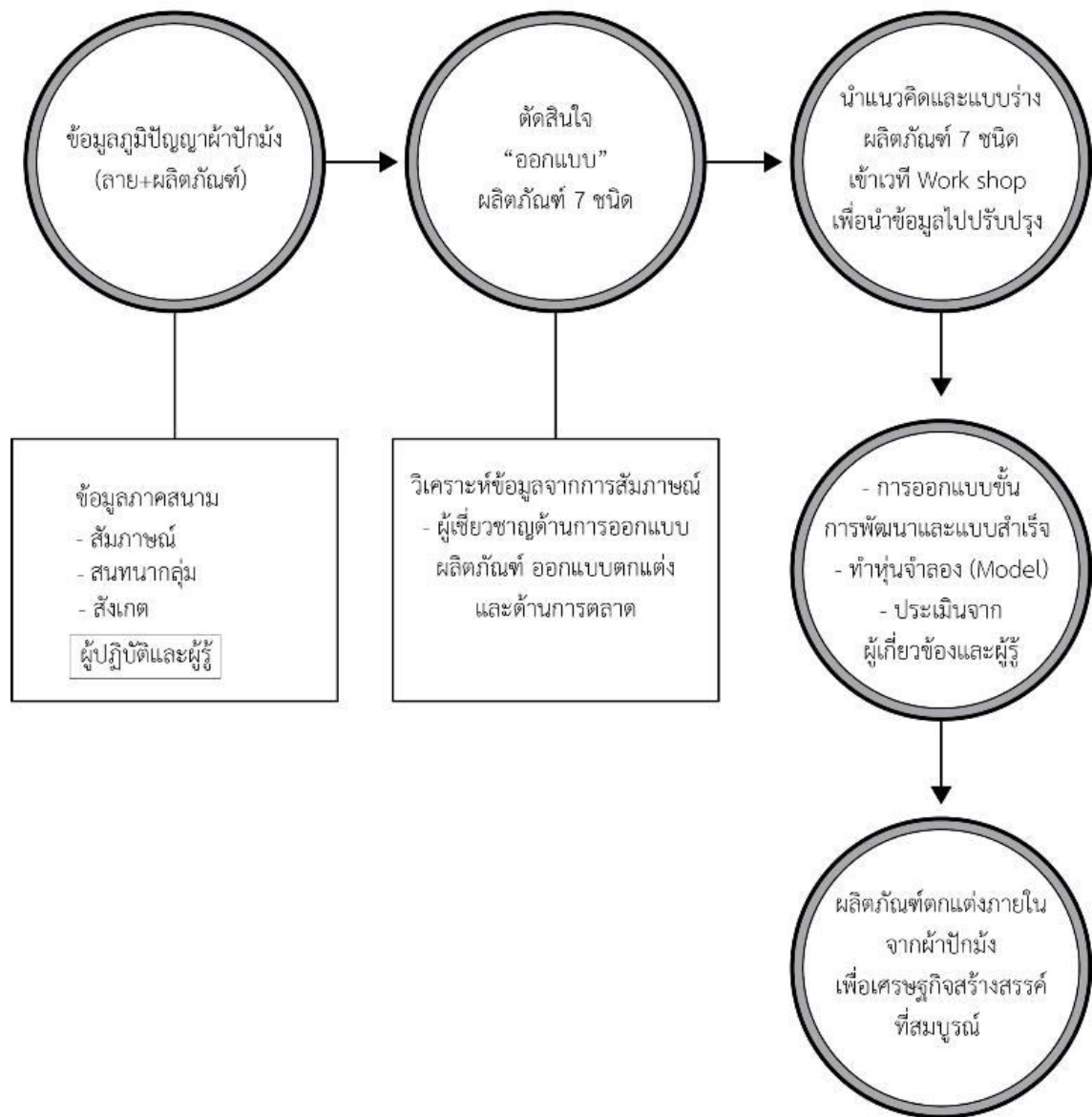
2.6.2 วิเคราะห์ข้อมูล จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ออกแบบตกแต่ง และด้านการตลาด ตัดสินใจเลือก ออกแบบผลิตภัณฑ์ 7 ชนิด

2.6.3 นำแนวความคิดและแบบร่างผลิตภัณฑ์ 7 ชนิด เข้าเวที Work Shop เพื่อได้ข้อสรุป และข้อเสนอแนะแล้วนำไปปรับปรุง

2.6.4 ทำการออกแบบขั้นการพัฒนาแบบสำเร็จโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำเร็จรูปสำหรับงานออกแบบกราฟิก และทำหุ่นจำลอง (Model) และประเมินแบบลายโดยผู้เกี่ยวข้องและผู้รู้ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ

2.6.5 ได้ผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในจากผ้าปักม้งที่พัฒนาคุณภาพ และยังคงไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ม้งอย่างชัดเจน สามารถนำไปผลิตเชิงหัตถอุตสาหกรรมเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่สมบูรณ์

ภาพประกอบ 90 ฐานคิดการพัฒนาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากกระบวนการและฐานคิดการพัฒนาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ดังกล่าวพอสรุปรูปแบบในการออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้ดังนี้

1. ภาพประดับตกแต่งผนัง

การออกแบบภาพประดับสำหรับตกแต่งฝาผนัง ได้มีการพัฒนารูปแบบที่แตกต่างแปลกใหม่ ผสมผสานงานออกแบบเข้ากับงานประติมากรรม ไม่ยึดติดกับกรอบการออกแบบเก่าๆ มีขนาดกะทัดรัด หรือน้ำหนักที่สามารถขนย้ายได้ด้วยตัวเอง หรือสะดวกกับการขนส่งเพื่อการจัดจำหน่าย ในด้านการใช้สอยเหมาะสำหรับเป็นภาพประดับภายในห้องนอน โรงแรม หรือสถานที่ราชการระดับสูง ขนาดของภาพยังมีการออกแบบให้สามารถปรับสัดส่วนให้เหมาะกับขนาดของห้องหรือสถานที่ต่างๆ

ด้วยการเพิ่มหรือลดจำนวนของภาพติดประกอบเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นการง่ายต่อการออกแบบตกแต่งภายใน และยังถือว่าเป็นการออกแบบที่ไม่ตายตัว

ในด้านวัสดุจะใช้วัสดุผ้าปักที่เป็นเศษชิ้นเล็ก และชิ้นใหญ่นำมาติดเข้ากับกรอบเฟรมไม้ที่บุด้วยผ้าใยสังเคราะห์จากฝีมือการผลิตของชาวเขา เลือกใช้โทนสีธรรมชาติ ที่มีความกลมกลืน สอดคล้องของสีไปในทิศทางกัน เทคนิควิธีการผลิตนั้นเน้นจุดเด่นจากผ้าที่ปักด้วยมือ เลือกลายที่มีรูปแบบหลากหลาย เพื่อโชว์ความสวยงามประณีตของผ้าปักม้ง กระบวนการผลิตจะเน้นการผลิตแบบงานฝีมือ เพื่อเป็นการคงคุณค่าและสามารถเพิ่มมูลค่าของสินค้า แต่หากมีการสั่งซื้อในจำนวนมากสามารถประยุกต์ใช้วิธีการกึ่งหัตถอุตสาหกรรม เช่น สั่งกรอบไม้จำนวนมาก สั่งปักลายเดียวกันจำนวนมาก การจัดจำหน่ายสามารถจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการออกแบบตกแต่งภายใน โรงแรม สถานที่ราชการ ร้านอาหาร หรือผู้ที่รักในการสะสมศิลปะผ้าโบราณ

ภาพประกอบ 91 การออกแบบภาพประดับฝาผนัง แบบที่ 1

ภาพประกอบ 92 การออกแบบภาพประดับฝาผนัง แบบที่ 2

ภาพประกอบ 93 การออกแบบภาพประดับฝาผนัง แบบที่ 3

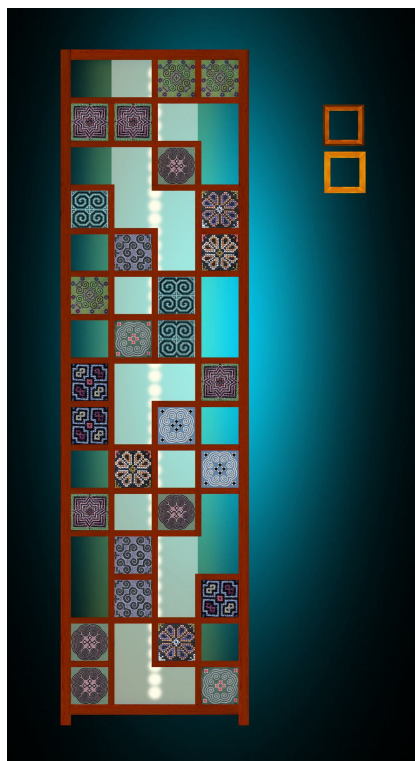

ภาพประกอบ 94 การออกแบบภาพประดับผาผนัง แบบที่ 4

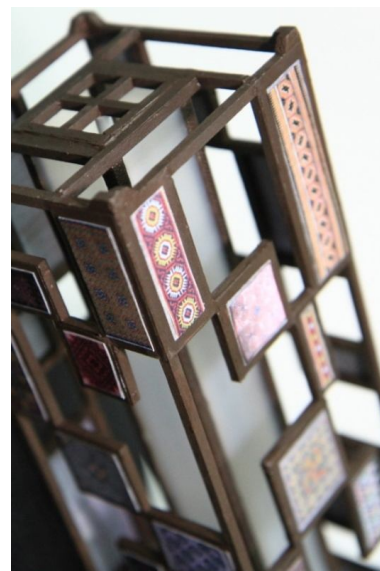
2. โคมไฟตั้งโต๊ะ

การออกแบบโคมไฟตั้งโต๊ะจะเน้นการใช้รูปทรงเรขาคณิต สีเหลี่ยม เพื่อให้เข้ากับรูปแบบ (Style) สมัยใหม่ สำหรับใช้ตกแต่งภายในห้องนอน หรือโรงแรม ใช้วัสดุจากธรรมชาติโดยโครงสร้างเป็นไม้ บุด้วยผ้าใยกล้วย และผ้าปักม้ง ทั้งรูปแบบการปักแบบปักไขว้ และการตัดปะสอย นอกจากออกแบบเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับลายผ้าปักม้ง ยังออกแบบให้สามารถเปลี่ยนแปลงใหม่ได้ เพื่อเพิ่มยอดขายผ้าปักให้มากขึ้น และผู้บริโภคยังมีส่วนร่วมในการออกแบบอีกด้วยเพื่อให้ได้งานที่ถูกต้องมากที่สุด ในด้านสีสันทันจะกำหนดโทนสีธรรมชาติ เช่นไม้ทาสีน้ำตาล ผ้าปักจะเลือกโทนสีไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนที่แสงผ่านจะเลือกลายผ้าปักม้งด้วยวิธีการปะสอย ส่วนสีไม่ต้องให้แสงผ่านจะติดลายผ้าปักม้งแบบปักไขว้ สำหรับกระบวนการผลิตจะเน้นลวดลายปักมือจากชาวบ้าน โครงสร้างโคมไฟใช้วัสดุเป็นไม้ซึ่งสามารถผลิตเองหรือสั่งร้านเฟอร์นิเจอร์ผลิตตามแบบที่สร้างไว้ก็ได้ก่อนนำมาติดลายผ้าปักม้ง ขนาดโคมไฟมีความสูงและกว้างไม่มากนักจึงเน้นให้วางจำหน่ายในแหล่งท่องเที่ยวและงานแสดงสินค้าตกแต่งภายใน

ภาพประกอบ 95 การออกแบบโคมไฟตั้งโต๊ะ

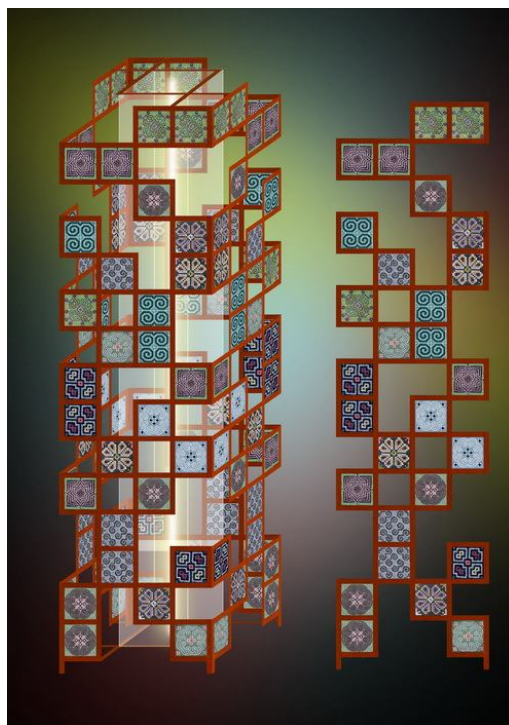

ภาพประกอบ 96 หุ่นจำลองโคมไฟตั้งโต๊ะ

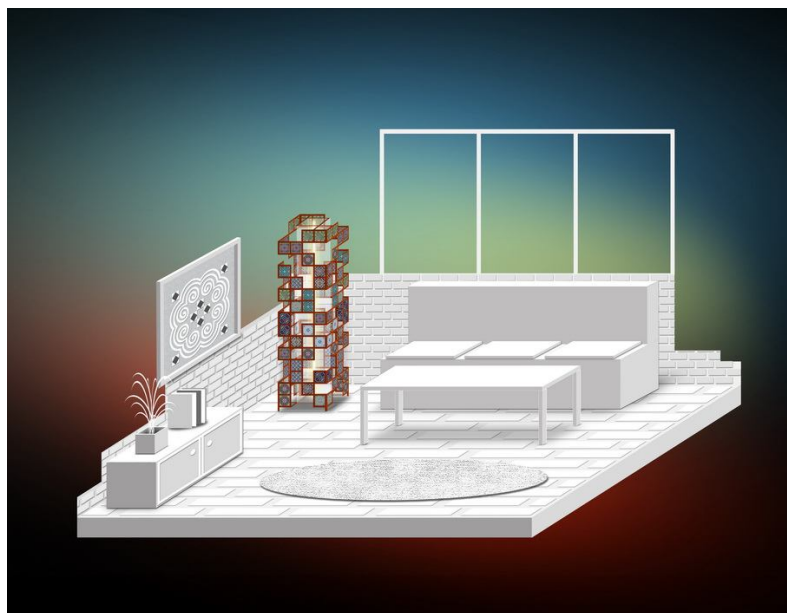
3. โคมไฟตั้งพื้น

การออกแบบโคมไฟตั้งพื้นจะเน้นการใช้รูปทรงเรขาคณิต สีเหลี่ยม เพื่อให้เข้ากับรูปแบบ (Style) สมัยใหม่ สำหรับใช้ตกแต่งภายในห้องรับแขก หรือล็อบบี้โรงแรม รีสอร์ท ใช้วัสดุจากธรรมชาติโดยโครงสร้างเป็นไม้ บุด้วยผ้าใยกล้วยง และผ้าปักมั่ง ทั้งรูปแบบการปักแบบปักไขว้ และการตัดปะสอย นอกจากออกแบบเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับลายผ้าปักมั่ง ยังออกแบบให้สามารถเปลี่ยนลายใหม่ได้โดยการผลิตเป็นชิ้นส่วนที่มีขนาดเท่ากันเพื่อสะดวกต่อผลิตและผู้บริโภค ที่สามารถนำไปเปลี่ยนลายหรือสีสันทของโคมไฟได้โดยมีต้องซื้อโครงสร้างโคมไฟใหม่ แต่จะได้สร้างสรรค์โคมไฟที่แตกต่างชิ้นใหม่ได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการเพิ่มยอดจำหน่ายผ้าปักให้มากขึ้น และผู้บริโภคยังมีส่วนร่วมในการออกแบบอีกด้วยเพื่อให้ได้งานที่ถูกใจมากที่สุด ในด้านสีสันทจะกำหนดโทนสีธรรมชาติ เช่นไม้ทาสีน้ำตาล ผ้าปักจะเลือกโทนสีไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนที่แสงผ่านจะเลือกลายผ้าปักมั่งด้วยวิธีการปะสอย ส่วนสีไม่ต้องให้แสงผ่านจะติดลายผ้าปักมั่งแบบปักไขว้ สำหรับกระบวนการผลิตจะเน้นลดลวดลายปักมือจากชาวบ้าน โครงสร้างโคมไฟใช้วัสดุเป็นไม้ขนาดโคมไฟมีความสูงและกว้างมากจึงเน้นสั่งร้านเฟอร์นิเจอร์ผลิตตามแบบที่สร้างไว้ก่อนนำมาติดลายผ้าปักมั่ง ส่วนการจัดวางจำหน่ายเนื่องจากโคมไฟตั้งโต๊ะมีขนาดใหญ่และราคาสูงจึงควรต้องสั่งผลิตและจัดแสดงในงานแสดงสินค้าตกแต่งภายใน

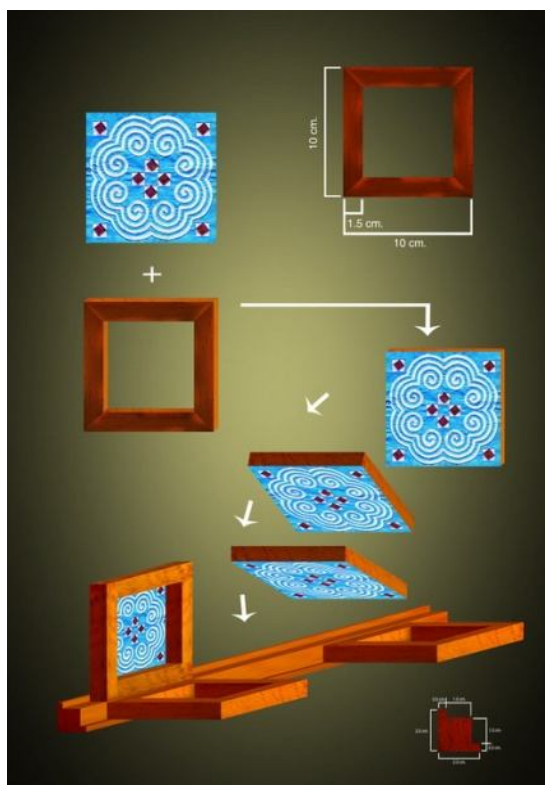

ภาพประกอบ 97 แบบโคมไฟตั้งพื้น

ภาพประกอบ 98 ภาพจำลองแสดงการใช้โคมไฟตั้งพื้น

ภาพประกอบ 99 ลักษณะพิเศษโคมไฟตั้งพื้นที่ออกแบบให้สามารถเปลี่ยนลายได้

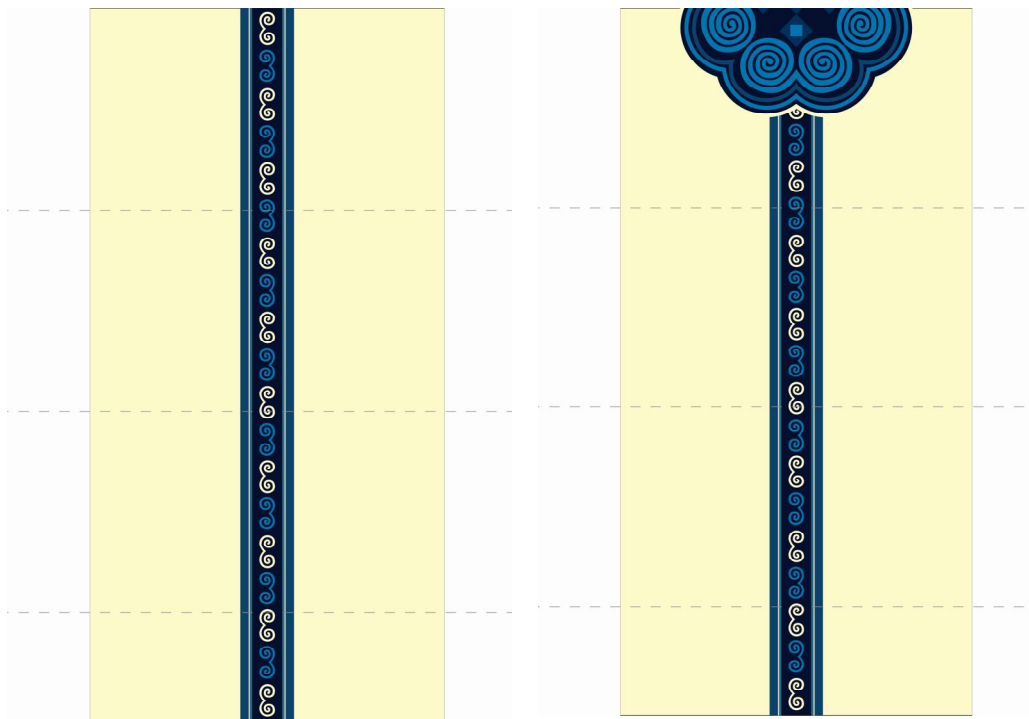

ภาพประกอบ 100 แบบจำลองโคมไฟตั้งพื้น

4. ผ้า幔

การออกแบบเพื่อพัฒนารูปแบบผ้า幔 โดยมีแนวทางพัฒนาเพื่อให้สามารถแสดง ลวดลายของผ้าปักม้งได้อย่างชัดเจน และเหมาะสมกับสถานที่เพื่อการตกแต่งภายใน โดยพัฒนารูปแบบ ของลวดลายให้มีความเรียบง่าย เช่นลายกันหอย ที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของผ้าปักม้ง ซึ่งไม่มีความ สลับซับซ้อนมากนัก และการปรับเปลี่ยนสีเส้นโทนมธรรมชาติดและสีที่ดูแล้วมีความเรียบร้อย นุ่มนวล การใช้วัสดุเพื่อทำผ้า幔ใช้วัสดุที่เป็นผ้าจากเส้นใยธรรมชาติและมีคุณภาพเหมาะสมกับการผลิตผ้า幔 ในด้านเทคนิควิธีการผลิตจะเน้นลายที่ผลิตด้วยฝีมือในเทคนิคการปะสอย ประกอบเทคนิคการปักไขว้ กระบวนการผลิตผ้า幔โดยการนำลายผ้าปักม้งมาเย็บติด หรือการปักลายในส่วนที่ต้องการแสดงลาย ผ้าปักม้งในผ้า幔 สำหรับการตลาดควรมุ่งเน้นการขายผลิตภัณฑ์ผ้า幔สำเร็จรูปเพื่อการตกแต่ง ภายในแก่นักท่องเที่ยว และสามารถจัดจำหน่ายผ่านช่องทางการสั่งผลิตตามแบบของลูกค้าแต่ละราย เพื่อให้ได้ขนาด สีเส้น ตามความต้องการของลูกค้า ซึ่งจะเป็นการเพิ่มมูลค่าในด้านราคาสินค้ายิ่งขึ้น

ภาพประกอบ 101 การออกแบบผ้าม่าน

ภาพประกอบ 102 การใช้ผ้าม่าน

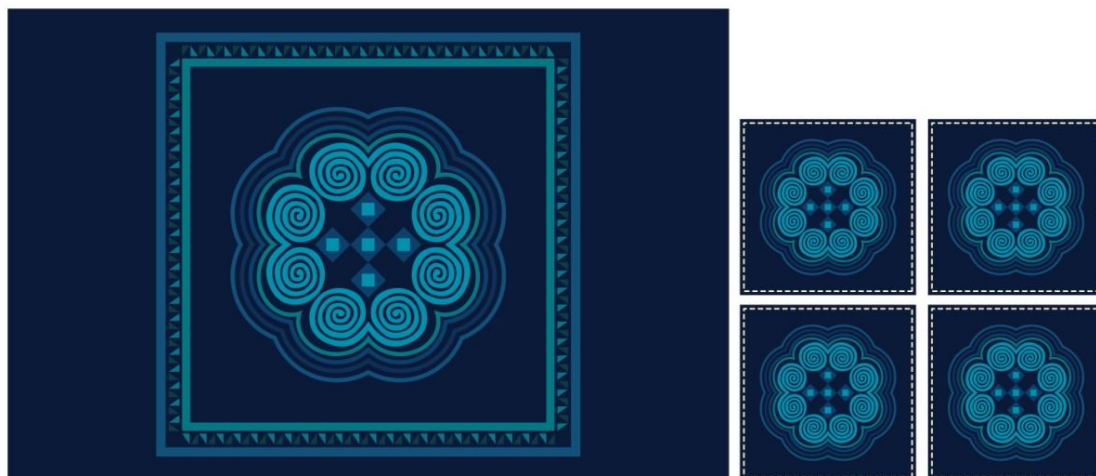
5. ชุดผ้ารองจาน

การออกแบบเพื่อพัฒนารูปแบบผ้ารองจาน โดยมีแนวทางพัฒนาเพื่อให้สามารถแสดง ลวดลายของผ้าปักม้งให้ชัดเจน ซึ่งออกแบบขนาดผ้ารองจานขนาดเล็ก เพื่อใช้กับโต๊ะขนาดกลางถึง ขนาดเล็กที่จัดวางภายในห้องรับประทานอาหารหรือห้องนั่งเล่น เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความ ต้องการมาก โดยพัฒนารูปแบบของลวดลายให้มีความเรียบง่าย และแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของ ผ้าปักม้ง และการปรับเปลี่ยนสีสันทันโทนสีธรรมชาติมองแล้วรู้สึกสบายตา การใช้วัสดุเพื่อทำชุดรองจาน ใช้วัสดุที่เป็นผ้าจากเส้นใยธรรมชาติและมีความเหมาะสมกับการผลิต ในด้านเทคนิควิธีการผลิตจะ เน้นลายที่ผลิตด้วยฝีมือในเทคนิคการปะสอย ประกอบเทคนิคการปักไขว้ กระบวนการผลิตโดยการนำ ลายผ้าปักม้งมาเย็บติด หรือการปักลายในส่วนที่ต้องการแสดงลาย ผ้าปักม้ง สำหรับการตลาดควร มุ่งเน้นการขายผลิตภัณฑ์ชุดผ้ารองจานสำเร็จรูปเพื่อการตกแต่งภายใน แกนนักท่องเที่ยว และสามารถจัด จำหน่ายผ่านช่องทางทางการส่งผลิตตามแบบของลูกค้าแต่ละราย เพื่อให้ได้ขนาด สีสันทัน ตามความต้องการ ของลูกค้า ซึ่งจะเป็นการเพิ่มมูลค่าในด้านราคาสินค้ายิ่งขึ้น

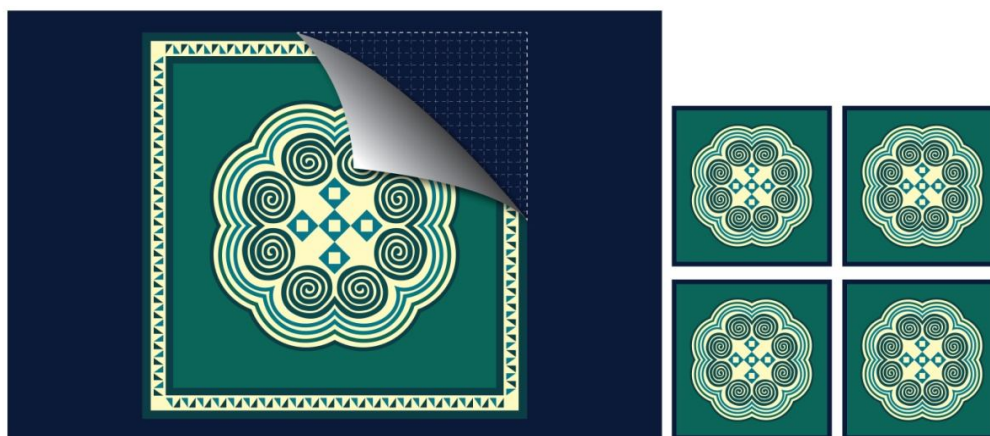

ภาพประกอบ 103 การออกแบบชุดผ้ารองจาน แบบที่ 1

ภาพประกอบ 104 การออกแบบชุดผ้ารองจาน แบบที่ 2

ภาพประกอบ 105 การออกแบบชุดผ้ารองจานด้วยเทคนิค DIY

6. ปลอกหมอน

ปลอกหมอนเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีจำหน่ายอยู่ทั่วไปในปัจจุบันแต่การออกแบบจะใช้สำหรับห้องนอน ห้องนั่งเล่น ห้องรับแขก และในรถยนต์ รูปทรงที่ปรับได้หลายขนาดและใช้วัสดุผ้าปักมั่งผสมกับผ้าสมัยใหม่ แต่ดูเป็นธรรมชาติ ใช้การปักด้วยมือเพื่อคงคุณค่าของงานฝีมือจากชนเขาสามารถตัดเย็บโดยคนในชุมชนมีการพัฒนาสีให้ดูทันสมัย และมีความสอดคล้องกับสีของธรรมชาติมากขึ้น ในด้านการตลาดปลอกหมอนมีราคาไม่สูงมากนัก จึงสามารถจำหน่ายเป็นของที่ระลึก และจัดทำตามคำสั่งให้เข้ากับการสั่งซื้อตามสไตล์การตกแต่งของผู้สั่งซื้อได้

ภาพประกอบ 106 การออกแบบปลอกหมอน

7. ผ้าคาดเตียง

โดยปกติผ้าคาดเตียงจะนิยมใช้สำหรับธุรกิจการตกแต่งห้องนอนในโรงแรม และรีสอร์ท สำหรับบุคคลทั่วไปอาจจะมีบ้างบางส่วน วัสดุใช้ผ้าใยธรรมชาติควรเป็นผ้าฝ้ายหรือผสมผ้าพื้นที่เป็นผ้าไหม เทคนิคงานปักที่ใช้เป็นลายปักมือ และตัดเย็บด้วยจักรเย็บผ้า มีการพัฒนาลวดลายให้เรียบง่ายและจัดวางเน้นให้มีระยะห่างของลาย และกำหนดสีสันทันใช้โทนสีธรรมชาติ และกลมกลืน ลายหลักใช้เทคนิคการประสมย ส่นลายประกอบใช้ลายที่ได้จากการปักไขว้ หรือสามารถออกแบบให้ลายหลักเป็นลายการปักไขว้ และลายประกอบใช้สายปะสอย ลักษณะการจัดจำหน่ายเป็นแบบของที่ระลึก หรือตามการสั่งซื้อของลูกค้า

ภาพประกอบ 107 การออกแบบผ้าคาดเตียง

3. การประเมินลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายใน

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้สนใจลายและผลิตภัณฑ์เพื่อสอบถามความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ที่พัฒนามาใหม่ในองค์ประกอบของการออกแบบผลิตภัณฑ์ สามารถสรุปผลการประเมินผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในที่ผลิตจากผ้าปักม้ง ไว้ดังนี้

3.1 การประเมินลาย

ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า ควรเป็นลายให้ทันสมัยขึ้น มีเอกลักษณ์ เป็นมังที่ทุกคนจับต้องได้ มีความคลาสสิก เหมาะสำหรับคนทุกวัยสามารถใช้ได้ (บุญเรือง สมประจบ. 2554 : สัมภาษณ์) และลายควรมีความสวยงาม ทันสมัย ทั้งสีล้น ลวดลาย ความพอดีในทุกส่วนขององค์ประกอบศิลป์ ซึ่งจะสามารถนำไปดัดแปลงใช้ได้กับผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายได้อีกมากดูสะอาดตา ยังคงมีเอกลักษณ์ที่ยังมองเห็นถึงรูปแบบ ของเดิมได้แต่ต่างกับการมอง (ชูศักดิ์ พวงผกา. 2555 : สัมภาษณ์) มีความสวยงามน่าทึ่งเย็บเย็บชอบ การนำไป ใช้ตกแต่งต้องปรับให้เข้ากับสถานที่ (สุพัฒน์ ภูไพบูลย์. 2555 : สัมภาษณ์) รู้สึกพอใจกับรูปแบบลายมาก ประสานกลมกลืนได้ดีมาก ใช้ตกแต่งห้องหรือโรงแรมได้น่าจะเป็นสินค้าเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ (มลิวัลย์ สุขประเสริฐ. 2555 : สัมภาษณ์)

สรุปการประเมินพัฒนาลายผ้าปักมัง มีความเหมาะสมคือโดยการกำหนดสัดส่วนของลวดลายผ้าปักมังกำหนดขนาดสัดส่วนของลวดลายได้สอดคล้องรูปแบบการใช้งานของสินค้า กำหนดให้มีจังหวะ/ช่วงจังหวะที่เท่า กันหรือสมมาตรกัน กำหนดให้ลายบางลายอาจมีความกลมกลืนกันเช่นการใช้สีที่เหลี่ยมกับเส้นหยักมาออกแบบลาย อาจใช้สีเข้ามาช่วยให้เกิดความขัดแย้ง เช่นสีโดนร้อนและสีโทนเย็นก็ได้ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการใช้ใหม่ๆ ตามแนวโน้มความต้องการของโลกนอกจากนั้นยังควรคำนึงถึงแนวโน้มการใช้สีตามTrend อีกด้วย และสร้างจุดเด่นของลายผ้าปักมังหรืออาจกำหนดให้ลายมีขนาดใหญ่โดยมีลายเล็กๆ อยู่รอบๆก็ได้ ทั้งนี้เพื่อดึงดูดความสนใจของลูกค้า ควรพัฒนาลายที่เป็นเส้นหรือลายที่เป็นกลุ่ม ให้มีขนาดสัดส่วนที่หลากหลายที่แตกต่าง ลายที่เป็นลายเดี่ยวลอยตัว ส่วนเทคนิคการปักเน้นการปักไขว้กับการประสวยหรือใช้แบบผสมกันก็ได้ สรุปการประเมินพัฒนาลายผ้าปักมังผู้เชี่ยวชาญที่ให้สัมภาษณ์ทุกคนมีความพึงพอใจในลายมังที่พัฒนาเพียงแต่ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.1 การประเมินผลิตภัณฑ์

วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้กล่าวว่า ผลงานการออกแบบทุกชิ้นไม่ว่าจะเป็น โคมไฟ ผ้ามา น ผ้ารองจาน มีความสวยงามเป็นประโยชน์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างมาก ต้องขอขอบคุณแทนชาวมังและชาวเพชรบูรณ์ที่มีการทำวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์เหล่านี้ หลังจากนี้จังหวัดจะทำการประชุมกับเจ้าของโรงแรม รีสอร์ท และภาคเอกชนอื่นๆ ในจังหวัดเพื่อให้ช่วยกันสนับสนุนให้ผลงานเหล่านี้ออกมาขายได้ในเชิงพาณิชย์ ในช่วงแรกอาจทำเป็นอาชีพเสริมหากมียอดขายมากๆ ก็จะสามารถเป็นอาชีพหลักให้ชาวมังได้ และจะช่วยประสานภาครัฐ เช่น พาณิชย์จังหวัด โดยเฉพาะพัฒนาชุมชนของจังหวัดเพชรบูรณ์ ให้มาสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักมัง (ธนทัย คำกลาง. 2555 : สัมภาษณ์) ผลิตภัณฑ์ที่มีความเหมาะสม ควรมีการประเมินความต้องการของตลาดภายในประเทศ และอาจพัฒนาเป็นสินค้าส่งออกได้ในอนาคต (สุพัฒน์ ภูไพบูลย์. 2555 : สัมภาษณ์) ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนามีความเหมาะสมมาก ควรพัฒนาขายชาวต่างประเทศจะได้ราคาดีกว่า ควรใช้สีที่สดใสหรือตามเทรน แนวความคิดในการใช้สีที่เป็นความต้องการของตลาดเพราะเป็นงานสร้างสรรค์ (ศรีเสาวคนธ์ แดงสะอาด. 2555 : สัมภาษณ์) มีรูปแบบที่สวยงามสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันในหลายรูปแบบ ควรมีสถานที่ในการแสดงผลผลิตภัณฑ์ ควรเพิ่มความเป็นเอกลักษณ์ของผ้าปักมังที่แสดงถึงเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและชัดเจน (พรทิพา กองนวล. 2555 : สัมภาษณ์)

สรุปด้านการประเมิน ผู้ประเมินรู้สึกพอใจกับรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมา น่าจะพัฒนาให้เป็นสินค้าออกไปต่างประเทศได้ สามารถใช้ตกแต่งโรงแรม เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ล้าสมัย สรุปการประเมินพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งผู้เกี่ยวข้องที่ให้สัมภาษณ์ทุกคนมีความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งที่พัฒนาเพียงแต่ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4. สรุปการพัฒนาลายผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายใน

4.1 การพัฒนาลวดลาย

ใช้ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ในการพัฒนาลายผ้าปักม้ง ตามหลักองค์ประกอบทางด้านศิลปะ ดังนี้

4.1.1 สัดส่วน ควรกำหนดสัดส่วนของลวดลายผ้าปักม้ง ให้มีลวดลายที่สอดคล้องกับรูปแบบการใช้งานของสินค้า และสอดคล้องกับขนาดของสินค้าโดยจะต้องมีสัดส่วนที่เหมาะสมไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป

4.1.2 จังหวะ/ช่วงจังหวะ ควรกำหนดให้มีจังหวะ ช่วงจังหวะ ที่เท่า ๆ กันหรือสมมาตรกัน ให้มีระยะห่างที่สวยงาม ให้มีความเป็นสมัยใหม่ แต่ต้องไม่ทำลายความเป็นเอกลักษณ์และคุณค่าของผ้าปักม้ง

4.1.3 ความประสานกลมกลืน ควรเลือกใช้เส้นที่เหมาะสมกับลายและผืนผ้า เพื่อสร้างลวดลายที่มีความกลมกลืนกันไปทั้งลาย และการเลือกใช้กลุ่มสีที่เหมาะสม จะสร้างให้เกิดความกลมกลืนของลวดลายบนผืนผ้าให้ดูสวยงามยิ่งขึ้น

4.1.4 ความขัดแย้ง มีความขัดแย้งกันบ้างเช่นขนาดลายเล็กใหญ่ วิธีปักแบบผสมและสีไม่ต่างกันมากนัก

4.1.5 จุดเด่น ควรกำหนดลาย ขนาดของลาย เพื่อให้สร้างจุดเด่นบนผืนผ้า สามารถดึงดูดความสนใจของลูกค้า ใช้สีตาม Trend 2013

4.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายใน

ผู้วิจัยใช้แนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของวิบูลย์ ลีสุวรรณ ดังนี้

4.2.1 รูปแบบผลิตภัณฑ์ พัฒนารูปแบบที่ร่วมสมัยกับปัจจุบันหรือมีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในปัจจุบัน โดยสามารถนำไปใช้ประดับตกแต่งในอาคารหรือสำนักงานต่าง ๆ ได้แก่ ภาพประดับตกแต่งผนัง โคมไฟตั้งโต๊ะ โคมไฟตั้งพื้น ผ้าม่าน ชุดผ้ารองจาน ปลอกหมอน ผ้าคาดเตียง

4.2.2 วัสดุในการผลิต ควรเป็นวัสดุที่ได้จากเส้นใยธรรมชาติ มีในท้องถิ่นและราคาไม่แพงและร่วมกับวัสดุสังเคราะห์ที่เหมาะสมกับรูปแบบผลิตภัณฑ์

4.2.3 ลายผ้าปักม้ง เลือกลายผ้าปักม้งที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวเขาเผ่าม้ง และเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ เหมาะสมกับผู้บริโภคทุกเพศทุกวัย ในที่นี้เน้นลายกันหอย

4.2.4 ความงาม เน้นการตอบสนองความงามทางด้านจิตใจ มีความเรียบง่าย และทันสมัย ให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย

4.2.5 การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่มีกำลังในการซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง คือ กลุ่มผู้ใหญ่และวัยทำงาน กลุ่มธุรกิจโรงแรม สปาที่มีขนาดกลาง ใช้สีตาม Trend 2013

4.2.6 ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบผู้บริโภคสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ในระหว่างการใช้ในการปรับเปลี่ยนเลือก ลายผ้าปักม้ง และสีสันทนของผลิตภัณฑ์ หรือตามหลักการ DIY)

สรุป การพัฒนาสายและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง มีหลักการที่ใช้ร่วมกันดังต่อไปนี้

1. เป็นลายและผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการศึกษาภาคสนาม ในท้องถิ่น
2. มีกระบวนการให้ได้มาซึ่งฐานคิดในการออกแบบจากการมีส่วนร่วมตามกระบวนการวิจัย
3. การเลือกสายและวิธีการปักผ้า มีการพัฒนาให้มีความทันสมัย แต่ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชาวเขาเผ่าม้ง
3. มีการเพิ่มจุดเด่นหรือเพิ่มมูลค่าด้วยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่บ้าง
- การเลือกวัสดุจะใช้วัสดุธรรมชาติหรือวัสดุในท้องถิ่นร่วมกับวัสดุสมัยใหม่
4. มีการใช้สีตามแนวโน้มความต้องการของผู้บริโภค (Trend 2013)
5. มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ใช้สอยของสายและผลิตภัณฑ์ ตามความต้องการของผู้บริโภค อันเป็นการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ผ้าปักม้ง : การพัฒนาลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์
ครั้งนี้สามารถสรุปขั้นตอนและเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ผ้าปักม้ง : การพัฒนาลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจ
สร้างสรรค์ มีความมุ่งหมายในการวิจัยที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง และภูมิปัญญาลายผ้าปักม้ง
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์
3. เพื่อพัฒนาแบบลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในจากผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

สรุปผล

การวิจัยเรื่อง ผ้าปักม้ง : การพัฒนาลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจ
สร้างสรรค์ มีผลการศึกษา ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาลายผ้าปักม้ง
- 1.1 ประวัติความเป็นมาชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง

ตามที่ได้วิจัยได้เก็บข้อมูลพื้นที่ชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง
ในจังหวัดตาก และจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปผลการศึกษา ไว้ดังนี้

ชาวเขาเผ่าม้งในตำบลหาววัน อำเภอแม่สอด ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระและ
ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก เป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานนานกว่า 90 ปี ซึ่งเป็นการอพยพ
กันมาจากจังหวัดต่างๆ ของประเทศไทย เช่น จังหวัดน่าน จังหวัดเชียงราย จังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อมา
มีการอพยพกันภายในจังหวัดโดยการอพยพจากอำเภอแม่สอด ไปอำเภอพบพระ หรือจากอำเภอเมือง
อพยพไปอำเภอแม่สอด และอพยพจากอำเภออุ้มผางมาอำเภอพบพระ เพื่อหาแหล่งพื้นที่ทำกิน หรือ
เหตุผลด้านความมั่นคงของประเทศจากการกำกับของภาครัฐ จนทำให้ชาวเขาเผ่าม้งมีการตั้งถิ่นฐานที่
กระจายอยู่หลายตำบล หลายอำเภอของจังหวัดตาก อย่างไรก็ตามชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดตากถือว่ามี
จำนวนมากที่สุดในประเทศไทย

ส่วนชาวเขาเผ่าม้งในตำบลเข็กน้อย ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ และตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นชาวเขาเผ่าม้งที่มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดเพชรบูรณ์ ประมาณ 70 ปี โดยอพยพมาจากประเทศลาว เข้ามาประเทศไทยทางจังหวัดน่าน จึงอพยพเข้าสู่จังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยการเดินเท้าผ่านเทือกเขา และในบางครั้งมีการอพยพด้วยการใช้รถไฟเป็นพาหนะ จากจังหวัดเชียงราย ลงพิษณุโลก และเดินเท้าผ่านจังหวัดพิจิตร มาถึงจังหวัดเพชรบูรณ์ เริ่มตั้งถิ่นฐานในระยะแรกที่บ้านเข็กน้อยเก่า อำเภอหล่มสัก ต่อมาบางส่วนมีการอพยพข้ามม้งให้ไปอยู่จังหวัดอื่น เช่น จังหวัดตาก

การตั้งถิ่นฐานของชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนให้มีการย้ายถิ่นฐานกันระหว่างอำเภอเข็กน้อย ไปเขาค้อ และอำเภอเข็กน้อย ไปอำเภอเมือง เนื่องจากปัญหาด้านการปกครองของไทยในช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ต่อมาหลังจากเหตุการณ์สงบเรียบร้อย ชาวเขาเผ่าม้งได้ร่วมกันสร้างชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งใน 2 อำเภอ ของจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ อำเภอเขาค้อ และอำเภอหล่มเก่า โดยเฉพาะชุมชนชาวเขาเผ่าม้งที่ชุมชนเข็กน้อย ถือว่าเป็นชุมชนชาวเขาเผ่าม้งที่อยู่รวมกันใหญ่ที่สุดของประเทศไทย

1.2 ภูมิปัญญาลายผ้าปักม้ง

จากการศึกษาภูมิปัญญาผ้าปักม้ง ในด้านลวดลาย พบว่า เป็นภูมิปัญญาการปักที่ลวดลายที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ แสดงความเป็นอัตลักษณ์ของชาวเขาเผ่าม้ง ชาวม้งใช้ชีวิตอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ ท้องฟ้า ป่าเขา และลำน้ำ อันเป็นที่มาของลายผ้าปักม้งที่ถ่ายทอดธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเป็นลวดลายต่างๆ บนผืนผ้า ซึ่งสามารถแบ่งลายผ้าปักม้งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ลายผ้าปักม้งโบราณ ได้แก่ ลายเท้าช้าง (กือเตอซื่อ) ลายก้นหอย (ก้ากือ) ลายดาว (นุกุ) ลายดอกเหริยญ (ป้างจู) ลายตีนหนู (แน่งหน้า) ลายดอกจับมือ (ป่าตัวเต) ลายภูเขา(จั่ง) ลายหัวไก่(เต้าเฮาก๊ะ) ลายพินเลื้อย(เหนียเกล) ลายดาวัว (ขอม่วง) และลายผ้าปักม้งสมัยใหม่ซึ่งมีการพัฒนาการออกแบบและประยุกต์ตามความต้องการของตนเอง เช่น ลายหัวใจ (ซ่า) ลายนกยูง ลายผีเสื้อ (โป้งโป) ลายดอกไม้แบบต่าง (ป้าง) ลายดอกพวง (ป้างเจ้า) ลายใบเฟิร์น(ปล้องซิว) ลายไก่ (ก้าย) ลายสุนัข (เต) และลายวิถีชีวิตม้ง

สตรีชาวเขาเผ่าม้งได้สืบทอดวิธีการปักผ้าม้ง โดยการสอนกันภายในครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่น เนื่องจากมีความจำเป็นในการใช้ผ้าปักม้งเพื่อทำชุดประจำชนเผ่าและใช้ในโอกาสพิธีการต่างๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีงานศพ โดยเฉพาะที่สำคัญในการสวมใส่ชุดประจำชนเผ่าเพื่อเข้าร่วมประเพณีปีใหม่ม้ง จากการศึกษาวิธีการปักผ้าม้ง ชาวเขาเผ่าม้งมีวิธีการปักเพื่อสร้างลวดลายบน ผืนผ้าได้หลายวิธี ดังนี้ การปักด้ายหรือไหม (Embroidery) อันได้แก่ 1) วิธีการปักลายขัดเดินเส้น 2) วิธีการปักไขว้ (แบบโครอสติส) 3)การปักลายดอกเข้าเครื่องหมายบวก 4) วิธีการปักลูกโซ่ 5) การปักทึบ 6) วิธีการปักสอยเป็นภาพวิถีชีวิตชาวม้ง การปะสอย (Applique) อันได้แก่ 1) วิธีการปะสอย แบบรูปเรขาคณิต 2) วิธีการปะปักสอย ด้วยตัดผ้าเป็นลวดลายแล้วปะบนผ้าสีต่างๆ และวิธีการแบบผสม (Mixed Technique) อันได้แก่ 1) วิธีการทำผ้าบาติกผสมการปะสอย 2) การปักวัสดุตกแต่ง 3) การผสมหลายวิธีการที่กล่าวมา

วัสดุอุปกรณ์การปักผ้าม้ง ที่จำเป็นมีดังนี้ 1) เข็มเย็บผ้าสำหรับปักผ้าขนาดต่าง ๆ 2) ด้ายสีต่าง ๆ 3) ผ้าสีต่างๆ ผ้าใยถักหรือผ้าโครอสติส 4) กรรไกร 5) กระดาษลอกลาย 6) แบบของลวดลายสำหรับวาดลงบนกระดาษลอกลาย และในปัจจุบันจำเป็นต้องใช้จักรเย็บผ้าร่วมด้วย

2. สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ผู้วิจัยสามารถสรุปสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตเพื่อนำมาสู่แนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง เพื่อส่งเสริมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทั้งจากการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ ผู้เกี่ยวข้อง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ และการจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย ไว้ดังนี้

2.1 สภาพปัญหาผ้าปักม้ง

ปัจจุบันช่างปักผ้าม้งที่มีฝีมือ ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ โดยขาดผู้รับการถ่ายทอด ภูมิปัญญาการปักผ้าม้ง เนื่องจากสตรีชาวเขาเผ่าม้งนิยมศึกษาต่อ และประกอบอาชีพอื่นที่มีรายได้สูงกว่า

ด้านลายผ้าปักม้ง คือ ขาดการพัฒนาลายใหม่ๆ และสภาพการเลือกใช้สีส่วนใหญ่เลือกจากความชอบของผู้ปักผ้าม้งแต่ละคน โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มอื่น รวมทั้งไม่มีการรวบรวมลายผ้าปักม้งแบบโบราณเพื่อไว้เป็นต้นแบบในการปักผ้าม้ง

ด้านผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง ที่มีจำหน่ายในปัจจุบันมีรูปแบบเป็นชุดแต่งกายประจำเผ่าที่ไว้สวมใส่กันในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ บางส่วนผลิตเป็นกระเป๋า ของใส่โทรศัพท์ ปลอกหมอน เพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าที่ระลึกที่ไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผ้าปักม้งได้เพิ่มขึ้น

2.2 แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง

ด้านภูมิปัญญา ควรสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของผ้าปักม้ง โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผ้าปักม้ง ซึ่งจะทำได้จากการปักผ้าปักม้งสูงกว่า การประกอบอาชีพอื่น

ด้านลายผ้าปักม้ง ควรมีการรวบรวมลายผ้าปักม้งเพื่อไว้เป็นต้นแบบ และพัฒนา ลายผ้าปักม้งให้มีความเรียบง่าย เพื่อให้คนรุ่นใหม่สามารถปักผ้าปักม้งได้ง่ายขึ้น ใช้เวลาน้อย ซึ่งจะผลิตได้ทันต่อความต้องการของตลาด และควรศึกษาแนวโน้มความต้องการด้านสีสันทันของตลาด (Trend 2013) เพื่อพัฒนาการเลือกใช้สีให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย แต่ยังคงไว้ถึงภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของผ้าปักม้งให้มีคุณค่าต่อไป

ด้านผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง ควรมีการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้แก่ผ้าปักม้ง และให้มีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน

3. การพัฒนาลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในจากผ้าปักม้ง เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

3.1 การพัฒนาลวดลาย

ใช้ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ในการพัฒนาลายผ้าปักม้ง ตามหลักองค์ประกอบทางด้านศิลปะ ดังนี้ 1) สัดส่วน ควรกำหนดสัดส่วนของลวดลายผ้าปักม้ง ให้มีลวดลายที่สอดคล้องกับรูปแบบการใช้งานของสินค้า และสอดคล้องกับขนาดของสินค้าโดยจะต้องมีสัดส่วนที่เหมาะสมไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป 2) จังหวะ/ช่วงจังหวะ ควรกำหนดให้มีจังหวะ ช่วงจังหวะ ที่เท่า ๆ กันหรือสมมาตรกัน ให้มีระยะห่างที่สวยงาม ให้มีความเป็นสมัยใหม่ แต่ต้องไม่ทำลายความเป็นเอกลักษณ์ และคุณค่าของผ้าปักม้ง 3) ความประสานกลมกลืน ควรเลือกใช้เส้นที่เหมาะสมกับลายและพื้นผ้า เพื่อสร้างลวดลายที่มีความกลมกลืนกันไปทั้งลาย และการเลือกใช้กลุ่มสีที่เหมาะสม จะสร้างให้เกิดความกลมกลืนของลวดลายบนพื้นผ้าให้ดูสวยงามยิ่งขึ้น 4) ความขัดแย้ง ไม่ควรให้ความขัดแย้งกันในลายและสีมากนัก 5) จุดเด่น ควรกำหนดลาย ขนาดของลาย และสี เพื่อให้สร้างจุดเด่นบนพื้นผ้า สามารถดึงดูดความสนใจของลูกค้า

3.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายใน

ผู้วิจัยใช้แนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของวิบูลย์ ลีสุวรรณ ดังนี้ 1) รูปแบบผลิตภัณฑ์ พัฒนารูปแบบที่ร่วมสมัยกับปัจจุบันหรือมีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในปัจจุบัน โดยสามารถนำไปใช้ประดับตกแต่งในอาคารหรือสำนักงานต่าง ๆ ได้แก่ ภาพประดับตกแต่งผนัง โคมไฟตั้งโต๊ะ โคมไฟตั้งพื้น ผ้ามา่าน ชุดผ้ารองจาน ปลอกหมอน ผ้าคาดเตียง 2) วัสดุในการผลิตควรเป็นวัสดุที่ได้จากเส้นใยธรรมชาติ และร่วมกับวัสดุสังเคราะห์ที่เหมาะสมกับรูปแบบผลิตภัณฑ์ 3) ลายผ้าปักม้ง เลือกลายผ้าปักม้งที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวเขาเผ่าม้ง และเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ 4) ความงาม เน้นการตอบสนองความงามทางด้านจิตใจ ให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย 5) การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่มีกำลังในการซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง คือ กลุ่มผู้ใหญ่และวัยทำงาน กลุ่มธุรกิจโรงแรม สปาที่มีขนาดกลาง และออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบผู้บริโภคสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ในระหว่างการใช้ (ตามหลักการ DIY)

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “ผ้าปักม้ง : การพัฒนาลาย และผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์” ได้ค้นพบประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลให้สอดคล้องกับความหมายของการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

1. ประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาลายผ้าปักม้ง

ประวัติความเป็นมาของชาวเขาเผ่าม้ง ทั้งในจังหวัดตากและจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าเป็นการอพยพมาจากตอนใต้ของประเทศจีน ผ่านประเทศลาว เพื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานภายในประเทศไทย สอดคล้องกับ ประสิทธิ์ ลีปรีชา (2551 : 121) ที่กล่าวว่า การอพยพของชาวม้งจากประเทศจีนเข้าสู่บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย โดยเข้าใจว่าชาวม้งเริ่มอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งระหว่างช่วงต่อคริสต์ศักราช 1800 และ 1900 และ Bernatzik (1970) ก็ได้บันทึกไว้ว่ามีคนม้งตั้งหมู่บ้านอยู่ในจังหวัดตากก่อนหน้าปี ค.ศ. 1929 ทั้งนี้ตามคำบอกเล่าของชาวเขาเผ่าม้งในชุมชนจังหวัดตากได้กล่าวว่า กลุ่มชาวเขาเผ่าม้งได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดตากนานกว่า 80 ปี โดยชาวเขาเผ่าม้งมักอพยพย้ายถิ่นฐานกันภายในประเทศไทยเพื่อตั้งถิ่นฐานในแต่ละจังหวัดที่มีภูมิประเทศเป็นภูเขาพบมากในภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดตากถือว่ามีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย สอดคล้องกับ Dara Kanlaya (2001 : 67) กล่าวว่า ปกติแล้วชาวเขาเผ่าม้งนิยมตั้งฐานบ้านเรือนอยู่บนเขาสูงหรือบริเวณรอบๆ ดินเขา ใกล้ริมหนองน้ำระหว่างภูเขา โดยมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ป่าไม้ และสัตว์ชนิดต่างๆ

ภูมิปัญญาลายผ้าปักม้ง พบว่า เป็นภูมิปัญญาการปักที่ลวดลายที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ แสดงความเป็นอัตลักษณ์ของชาวเขาเผ่าม้ง ชาวม้งใช้ชีวิตอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ ท้องฟ้า ป่าเขา และลำน้ำ อันเป็นที่มาของลายผ้าปักม้งที่ถ่ายทอดธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเป็นลวดลายต่างๆ บนผืนผ้า สอดคล้องกับ Dara Kanlaya (2001 : 67) กล่าวว่า การสร้างสรรค์การปักผ้าม้งเกิดจากการลอกเลียนแบบธรรมชาติรอบตัว เช่น ดอกไม้ หอย เกล็ดปลา เครือไม้ ก้อนหิน ตัวช้าง ดอกฝักกาด แก่นหมาก แก่นลูกไม้อื่นๆ ลิงแมงมุม ยอดหญ้า ตานกยูง ตาไก่ ตะขาบ หนอน ซึ่งสามารถแบ่งลายผ้าปักม้งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ลายผ้าปักม้งโบราณ ได้แก่ ลายเท้าช้าง ลายก้นหอย ลายดาว

ลายดอกเหรียญ ลายตีนหนู ลายดอกจับมือ ลายภูเขา ลายหัวไก่ ลายพันเลื้อย ลายดาวัว และลายผ้าปักมั่งสมัยใหม่ซึ่งมีการพัฒนาการออกแบบและประยุกต์ตามความต้องการของตนเอง เช่น ลายหัวใจ ลายนกยูง ลายผีเสื้อ ลายดอกไม้แบบต่าง ลายดอกพวง ลายใบเฟิร์น ลายไก่ ลายสุนัข และลายวิถีชีวิตมั่ง สอดคล้องกับ ไชศรี จิตสำราญ และคณะ (2549 : 91-144) ทำการวิจัยพบว่า ลวดลายบนผืนผ้าของชาวเขาเผ่าม้งส่วนใหญ่เกิดจากอิทธิพลของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว และความเชื่อทางศาสนาที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำรงชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดความผูกพันอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวเขาเผ่าม้งที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน จนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่พึงปฏิบัติ สำหรับการปักผ้าของชาวเขาเผ่าม้ง บ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แบ่งลายปักออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ลายดั้งเดิม 49 ลาย และลายที่เกิดจากการเลียนแบบลายดั้งเดิม 131 ลาย ซึ่งทุกลายผ้าปักมั่งยังคงไว้ถึงภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของ ผ้าปักมั่งไว้อย่างมีคุณค่าต่อไป และสอดคล้องกับ อำไพ ตีรณสาร (2555) ที่กล่าวถึงทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ สองทฤษฎีคือ ทฤษฎีมิเมติก (Mimetic Theories) เป็นแนวทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับความเป็นสากล หรือธรรมชาติ การพิจารณาคุณค่าของงานศิลปะในแนวนี้นี้ คือ การพิจารณาระดับความใกล้เคียงหรือความเหมือนกับต้นแบบในความสากลจากธรรมชาติหรือจากชีวิต ดังนั้นวิถีทางการสร้างงานศิลปะของศิลปินที่ทำงานตามแนวมิเมติกนี้ คือลอกเลียนแบบให้เหมือนจริงให้ได้มากที่สุด และทฤษฎีออบเจกทีฟ (Objective Theories) เป็นแนวที่ยึดงานศิลปะเป็นศูนย์กลางกล่าวคือ เป็นแนวทฤษฎีที่มีความเชื่อว่า งานศิลปะเป็นสิ่งที่มีความหมายในตัวของมันเอง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยแหล่งอ้างอิงจากภายนอก คุณค่าดังกล่าวอาศัยเพียงหลักและกฎเกณฑ์ทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในตัวงานศิลปะเอง

การปักผ้ามั่งเริ่มต้นจากสตรีชาวเขาเผ่าม้ง โดยมีการสืบทอดวิธีการปักผ้ามั่ง จากการสอนกันเฉพาะภายในครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกุลธิดา มังกรไชยา (2551 : 156-159) ที่ได้ศึกษาภูมิปัญญาชุมชนบ้านบุในการผลิตชิ้นลงหินเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่าชาวบ้านมีการทำชิ้นลงหินมากกว่า 200 ปี มีการถ่ายทอดสืบทอดมากระทั่งถึงปัจจุบัน โดยผู้รับการถ่ายทอดจะสังเกต จดจำ ทำเลียนแบบ และวิธีที่ดีที่สุดคือการฝึกให้ปฏิบัติจริง ซึ่งผู้รู้จะทำการสอนตัวต่อตัวเฉพาะคนในครอบครัว และยังคงอนุรักษ์ศิลปะความงามของภูมิปัญญาไว้ได้ดี

สำหรับวิธีการปักผ้ามั่ง พบว่า ลายผ้าปักมั่งแสดงถึงภูมิปัญญาในการคิดสร้างสรรค์ลายผ้าปักมั่งโดยการใช้วิธีการปักที่แตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้เกิดลายผ้าปักมั่งที่มีความสวยงามที่หลากหลาย โดยสรุปวิธีการปัก ได้แก่ ผืนผ้าได้หลายวิธี ดังนี้ การปักด้ายหรือไหม (Embroidery) อันได้แก่ 1) วิธีการปักลายขีดเดินเส้น 2) วิธีการปักไขว้ (แบบโครอสติส) 3) การปักลายดอกเข้าเครื่องหมายบวก 4) วิธีการปักลูกโซ่ 5) การปักทียบ 6) วิธีการปักสอยเป็นภาพวิถีชีวิตชาวม้ง การปะสอย (Applique) อันได้แก่ 1) วิธีการปะสอย แบบรูปเรขาคณิต 2) วิธีการปะปักสอย ด้วยตัดผ้าเป็นลวดลายแล้วปะบนผ้าสีต่างๆ และวิธีการแบบผสม(Mixed Technique) อันได้แก่ 1) วิธีการทำผ้าบาติกผสมการปะสอย 2) การปักวัสดุตกแต่ง 3) การผสมหลายวิธีการที่กล่าวมา

วิธีการปักดังกล่าวแสดงความเป็นเอกลักษณ์และภูมิปัญญาทางศิลปะเป็นอย่างดี เนื่องจากวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการที่ต้องใช้ความละเอียด ประณีต และสมาธิอย่างมาก สอดคล้องกับ Dara Kanlaya (2001 : 67) กล่าวไว้ว่า ลายผ้าปักมั่งเกิดจากวิธีการปักหลายวิธี ซึ่งสามารถรวบรวมได้ 4 วิธี ได้แก่ 1) การปักลายบนผืนผ้าที่มีช่องด้วยการใช้ไหมสีต่างๆ ด้วยวิธีการปักไขว้ การปักเส้น

การปักจุด และการปักเป็นเส้นโซ่ 2) การตัดผ้าฝืนเล็กแล้ววางบนผ้าฝืนใหญ่ตามลายที่ต้องการ แล้วสอยไปตามลายผ้าที่ตัดไว้ ประกอบกับการปักไหมสีต่างๆ เป็นเส้นไปตามลาย หรือเป็นจุดคล้ายเส้นไขปลา 3) การตัดผ้าเป็นเส้นแถบยาวเพื่อปะวางบนผ้าฝืนใหญ่แล้วเย็บไปตามเส้นเพื่อให้เป็นกรอบของลายปักมั่ง 4) เป็นวิธีการปักแบบใหม่ โดยการเล่าเรื่องราวการดำรงชีวิตประจำวันของชาวเขาเผ่ามั่ง วิธีการใหม่นี้ชาวต่างประเทศเป็นผู้ออกแบบให้ชาวเขาเผ่ามั่งปักในค่ายอพยพในประเทศไทย

2. สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่ง เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

สามารถสรุปสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตเพื่อนำมาสู่แนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่ง เพื่อส่งเสริมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทั้งจากการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ ผู้เกี่ยวข้อง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ และการจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย ไว้ดังนี้

2.1 สภาพปัญหาผ้าปักมั่ง

ปัจจุบันช่างปักผ้ามั่งที่มีฝีมือ ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ โดยขาดผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาการปักผ้ามั่ง เนื่องจากสตรีชาวเขาเผ่ามั่งนิยมศึกษาต่อ และประกอบอาชีพอื่นที่มีรายได้สูงกว่าด้านลายผ้าปักมั่ง คือ ขาดการพัฒนาลายใหม่ๆ และสภาพการเลือกใช้สีส่วนใหญ่เลือกจากความชอบของผู้ปักผ้ามั่งแต่ละคน โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มอื่นรวมทั้งไม่มีการรวบรวมลายผ้าปักมั่งแบบโบราณเพื่อไว้เป็นต้นแบบในการปักผ้ามั่ง ด้านผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่ง ที่มีจำหน่ายในปัจจุบันมีรูปแบบเป็นชุดแต่งกายประจำเผ่าที่ไว้สวมใส่กันในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ บางส่วนผลิตเป็นกระเป๋า ของใส่โทรศัพท์ ปลอกหมอน เพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าที่ระลึกที่ไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผ้าปักมั่งได้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับที่ ประเสริฐ ตรีการศุกร (2542 : เว็บไซต์) โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนชาวเขากับการลงทุนทางวัฒนธรรม เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม กรณีศึกษา: กระบวนการจัดการทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนของชุมชนชาวไทยภูเขา 5 เผ่า ได้แก่เผ่าปากกาเกอะญอ,ม้ง,เมี่ยน,ลาหู่และลีซู มีผลการวิจัยข้อหนึ่งพบว่า กรณีศึกษาของเมี่ยน ได้ศึกษาเกี่ยวกับลายปักเมี่ยนกับการสร้างอัตลักษณ์ที่เป็นพลังสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ของชุมชนเมี่ยนบ้านเล่าซีก้วย หมู่ที่ 16 ตำบลป่าตึงอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย โดยศึกษาประเด็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ตำนานและความเชื่อเกี่ยวกับลายปักเมี่ยนประเภท กระบวนการเรียนรู้และเทคนิคลายปักเมี่ยน ชื่อและความหมายของลายปักและความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตกับลายปักเมี่ยน ตลอดจนได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันที่มีต่อลายปัก ผลกระทบและแนวโน้มทางเศรษฐกิจของลายปักเมี่ยนไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามการมองสภาพปัญหาเพื่อออกแบบพัฒนานั้นควรคำนึงถึงความสมดุล ดังที่ ทรงคุณ จันทจร (สนธยา ผลศรี. 2547 : 197 ; อ้างอิงมาจาก ทรงคุณ จันทจร. 2553) เสนอว่าทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเชื่อว่าสังคมที่สามารถดำรงอยู่ได้หรือสังคมที่พัฒนาแล้วนั้นเป็นสังคมที่มีดุลยภาพ หรือมีความสมดุล ในการพัฒนาสังคมก็ควรดำเนินการให้ชุมชนเป้าหมายเป็นชุมชนที่มีดุลยภาพเช่นเดียวกัน

2.2 แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่ง

ด้านภูมิปัญญา ควรสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของผ้าปักมั่ง โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผ้าปักมั่ง ซึ่งจะทำได้จากการปักผ้ามั่งสูงกว่าการประกอบอาชีพอื่น ในด้านลายผ้าปักมั่ง ควรมีการรวบรวมลายผ้าปักมั่งเพื่อไว้เป็นต้นแบบและพัฒนาลายผ้าปักมั่งให้มีความเรียบง่าย เพื่อให้คนรุ่นใหม่สามารถปักผ้ามั่งได้ง่ายขึ้น ใช้เวลาน้อย ซึ่งจะผลิตได้ทันต่อความต้องการของตลาด และควรศึกษาแนวโน้มความต้องการด้านสีสนของตลาด

(Trend. 2013) เพื่อพัฒนาการเลือกใช้สีให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย แต่ยังคงไว้ถึงภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของผ้าปักม้งให้มีคุณค่าต่อไป และด้านผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง ควรมีการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้แก่ผ้าปักม้ง และให้มีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน สอดคล้องกับทฤษฎีทางวัฒนธรรม สัญลักษณ์สัมพันธ์ที่ อคิน รพีพัฒน์ (2551 : 122) กล่าวไว้ว่า มนุษย์ (เหมือนแมงมุม) ห้อยตัวอยู่ในสายใยของความหมายที่ตัวตนได้สร้างขึ้น สายใยเหล่านั้นคือวัฒนธรรม และการศึกษาวัฒนธรรมก็คือ การเสาะหาความหมายและการตีความหมาย ไม่ใช่การทดลองแบบวิทยาศาสตร์ เพื่อหากฎเกณฑ์ที่ใช้ได้ทั่วไป

3. การพัฒนาลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในจากผ้าปักม้ง เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พบว่า การพัฒนาลายควรวางแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ตามหลักองค์ประกอบทางด้านศิลปะ ได้แก่ 1) สัดส่วน ควรกำหนดสัดส่วนของลวดลายผ้าปักม้ง ให้มีลวดลายที่สอดคล้องกับรูปแบบการใช้งานของสินค้า และสอดคล้องกับขนาดของสินค้าโดยจะต้องมีสัดส่วนที่เหมาะสมไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป 2) จังหวะ/ช่วงจังหวะ ควรกำหนดให้มีจังหวะ ช่วงจังหวะ ที่เท่า ๆ กันหรือสมมาตรกัน ให้มีระยะห่างที่สวยงาม ให้มีความเป็นสมัยใหม่ แต่ต้องไม่ทำลายความเป็นเอกลักษณ์ และคุณค่าของผ้าปักม้ง 3) ความประสานกลมกลืน ควรเลือกใช้เส้นที่เหมาะสมกับลายและพื้นผ้า เพื่อสร้างลวดลายที่มีความกลมกลืนกันไปทั้งลาย และการเลือกใช้กลุ่มสีที่เหมาะสม จะสร้างให้เกิดความกลมกลืนของลวดลายบนพื้นผ้าให้ดูสวยงามยิ่งขึ้น 4) ความขัดแย้ง ไม่ควรให้ความขัดแย้งกันในลายและสีมากนัก 5) จุดเด่น ควรกำหนดลาย ขนาดของลาย และสี เพื่อให้สร้างจุดเด่นบนพื้นผ้า สามารถดึงดูดความสนใจของลูกค้า สอดคล้องกับ ชูใจ กิบุญ (2550 : 21) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองชาวเขาเผ่าม้งบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาลายผ้าปักม้ง ได้ออกแบบลายปักโดยนำปักแบบดั้งเดิมของชาวเขาเผ่าม้ง คือ ลายใจเต่า และลายเหล้าไห มาผสมผสานกับลายผ้าทอพื้นบ้านภาคเหนือของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ คือ ลายดอกจันทร์แปดกลีบ และลายประกอบห้องนก 1,3 มาประยุกต์ประสานลายเข้าด้วยกัน แล้วปักลายลงบนผ้าที่จะใช้ตัดเป็นเสื้อผ้าได้เลย โดยออกแบบกำหนดตำแหน่งของลายตามต้องการ จึงควรพัฒนาลายปักใหม่ให้มีการผสมผสานกันระหว่างลายปักเก่า และการใช้สีตามหลักศิลปะสมัยใหม่ เลือกใช้สีตามความนิยมของนักท่องเที่ยว ทำให้ผ้าปักม้งมีความสวยงามและยังคงรักษาเอกลักษณ์ของผ้าปักม้ง

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายใน พบว่า ควรออกแบบผลิตภัณฑ์ตามแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของวิบูลย์ ลี้สุวรรณ ได้แก่ 1) รูปแบบผลิตภัณฑ์ พัฒนารูปแบบที่ร่วมสมัยกับปัจจุบันหรือมีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในปัจจุบัน โดยสามารถนำไปใช้ประดับตกแต่งในอาคารหรือสำนักงานต่าง ๆ ได้แก่ ภาพประดับตกแต่งผนัง โคมไฟตั้งโต๊ะ โคมไฟตั้งพื้น ผ้ามาวน ชุดผ้ารองจาน ปลอกหมอน ผ้าคาดเตียง 2) วัสดุในการผลิต ควรเป็นวัสดุที่ได้จากเส้นใยธรรมชาติ และร่วมกับวัสดุสังเคราะห์ที่เหมาะสมกับรูปแบบผลิตภัณฑ์ 3) ลายผ้าปักม้ง เลือกลายผ้าปักม้งที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวเขาเผ่าม้ง และเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ 4) ความงาม เน้นการตอบสนองความงามทางด้านจิตใจ ให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย 5) การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่มีกำลังในการซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง คือ กลุ่มผู้ใหญ่และวัยทำงาน กลุ่มธุรกิจโรงแรม สปาที่มีขนาดกลาง และออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีลักษณะพิเศษเปิดโอกาสผู้บริโภคสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ในระหว่างการใช้ (ตามหลักการ DIY) สอดคล้องกับ คชาทอง ทองใหญ่

(2555 : 1) กล่าวไว้ว่า การออกแบบตามหลักการ DIY เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค เนื่องจากพฤติกรรมปกติของมนุษย์มักจะมีความเป็นกลุ่มก้อน แต่ในรายละเอียดของแต่ละบุคคลล้วนมีความชอบที่เป็นส่วนตัวซึ่งแตกต่างหลากหลาย แต่การผลิตสินค้าในระบบอุตสาหกรรมมีข้อจำกัดด้านเทคนิคและเหตุผลด้านต้นทุน ทำให้ต้องผลิตสินค้าหน้าตาเหมือนกันออกมาทีละมากๆ ทางเลือกของผู้บริโภคจึงถูกจำกัด และไม่ตอบสนองต่อความต้องการในระดับปัจเจกบุคคล ดังนั้นในธุรกิจที่มีการแข่งขันสูง ควรเน้นหลักการมุ่งตอบสนองต่อความต้องการในความแตกต่างของผู้บริโภคทำให้เกิดแนวคิดการให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมในการออกแบบสินค้าเพิ่มเติมเพื่อสร้างความแตกต่าง สินค้าที่สามารถสร้างกลุ่มผู้ใช้ จะมีโอกาสในการสร้างความแตกต่างได้สูงกว่าสินค้าบริโภคโดยทั่วไป ผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบใหม่ต้องทำให้ผู้บริโภคยอมรับตามหลักการที่ กฤษมันต์ วัฒนานรงค์ (2546 : 7) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคยอมรับผลิตภัณฑ์ใหม่ ได้แก่ 1) คุณประโยชน์หรือคุณภาพที่ดีกว่าหรือมากกว่าผลิตภัณฑ์เดิม ราคาที่ถูกลงกว่า มีความแปลกใหม่หรือมีความหรูกว่า (Relative advantage) ซึ่งเป็นไปตามจิตวิทยาที่ว่า คนเรามักชอบอะไรที่เป็นของใหม่ ๆ 2) สอดคล้องกับฐานะทางสังคม/ค่านิยมในปัจจุบันมากกว่า (Compatibility) 3) ความไม่ซับซ้อนในการใช้ผลิตภัณฑ์ใหม่ (Complexity) 4) การได้มีโอกาสในการทดลองใช้ (Trialability) และ 5) การรับรู้ได้อย่างสม่ำเสมอ ทำให้รู้สึกคุ้นเคยและยอมรับ (Observability) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในที่ออกแบบใหม่มีลักษณะที่สวยงาม มีลักษณะที่พิเศษสอดคล้องกับทฤษฎีสัมพันธ์สัญลักษณ์ ดังที่ ทรงคุณ จันทจร (2553 : 88 - 89) การสร้างความประทับใจ (Impression Management) ก็สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อการประชาสัมพันธ์ คือการทำสิ่งใดๆให้ผู้สัมพันธ์หรือคนแวดล้อมเห็นว่า ตัวเอง เก่ง ดี น่าเชื่อถือ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง ผ้าปักม้ง : การพัฒนาลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
 - 1.1 องค์กรบริหารส่วนตำบล และการพัฒนาชุมชนจังหวัด นำผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบไว้ไปพัฒนาต่อยอดส่งเสริมให้มีการผลิต และจัดจำหน่ายอย่างจริงจัง
 - 1.2 กระทรวงศึกษาธิการ นำองค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าปักม้งไปจัดการความรู้ (KM) สู่อาจารย์ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา เพื่อจะให้เห็นคุณค่าและพัฒนาต่อไป
 - 1.3 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา นำองค์ความรู้เรื่องผ้าปักม้ง เผยแพร่และจัดโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาวเขา เพื่อสนับสนุนโครงการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11
 - 1.4 กระทรวงวัฒนธรรม ควรนำองค์ความรู้ผ้าปักม้งจัดทำลงเว็บไซต์ฐานข้อมูลทางวัฒนธรรมของแต่ละจังหวัด และจัดทำแผนสนับสนุนให้เกิดการอนุรักษ์และเผยแพร่ต่อไป
 - 1.5 กลุ่มจังหวัดภาคเหนือทุกกลุ่ม ควรนำองค์ความรู้ผ้าปักม้งผนวกกับแผนพัฒนาตามยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด

1.6 สมาคมชาวม้งระดับจังหวัดหรือระดับชาติ ควรส่งเสริมผ้าปักม้งอย่างยั่งยืนโดยจัดให้มีเครื่องหมายรับรองเพื่อรับรองคุณภาพ และแยกประเภทผ้าปักม้ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะเครื่องหมายการค้าของผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยครั้งนี้ มีข้อมูลหลายประเด็นที่น่าสนใจและควรดำเนินการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมหรือต่อยอดงานวิจัยนี้ได้แก่

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวเขา ด้านผ้าและเครื่องแต่งกายของประเทศไทยเพื่อให้มีฐานข้อมูลเพิ่มมากขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขา เพื่อเป็นการทำงานวิจัยเชิงบูรณาการ

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขา เช่น เครื่องประดับเงิน เครื่องมือเครื่องใช้จากเหล็ก เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนา

2.4 ควรศึกษาการวิจัยพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการออกแบบลายผ้าปักชาวเขาเผ่าม้ง

2.5 ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบผ้าปักชาวเขาเผ่าม้งในประเทศจีน เวียดนาม ลาว พม่า และไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. “มารู้จักอำเภอกันเถอะ,” อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. 14 ธันวาคม 2552. <<http://www.amphoe.com/menu.php>> 2553.
- กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. ผ้าชาวเขา. กรุงเทพฯ : ไร่ไทยเพรส, 2543.
- กรมศิลปากร. ศิลปะและหัตถกรรมไทย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2532.
- กฤษมันต์ วัฒนานรงค์. เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง ทฤษฎีการเผยแพร่นวัตกรรม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ณ โรงแรม สีมาธานี จังหวัดนครราชสีมา. 4 ตุลาคม 2546.
- กอกแก้ว วชิรมน. งานสืบค้นข้อมูลเรื่องวัฒนธรรมชาวเขาค้อด้วยชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง (ชาวเขาค้อ). ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.
- . สมบัติเมืองเพชรบูรณ์ เล่ม 3. เพชรบูรณ์ : สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, 2546.
- กীরติ บุญเจือ. ปรัชญาศิลปะ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522.
- กุลธิดา มังกรไชยา. ภูมิปัญญาชุมชนบ้านบุในผลิตชั้นลงหินเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.
- ขจิตภัย บุรุษพัฒน์. ชาวเขา. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2538.
- ไชศรี จิตสำราญ และคณะ. การศึกษาความเป็นมาและความเชื่อในลายผ้าปักบนผืนผ้าของชาวเขาเผ่าม้งบ้านเข็กน้อย อำเภอเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2549.
- คณะอนุกรรมการบริหารงานส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น. บุคคลเกียรติยศผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น ประจำปี 2550. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.
- คมพล สุวรรณภู. พัฒนาการทางสังคมของมนุษย์. จันทบุรี : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2549.
- คชาทอง ทองใหญ่. “เดินตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด,” Design Vision. 2(4) : 1 - 2 ; เมษายน, 2555.
- ครีเอทีฟไทยแลนด์. “การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศต่างๆ,” บทความ. 24 กันยายน 2552. <<http://www.creativethailand.org/2009/article/article-02.html>> 13 ธันวาคม 2552.
- . “ยุทธศาสตร์ โภ อิน ไทย สร้างสรรค์ไทย เข้มแข็ง,” ความเคลื่อนไหว. 31 สิงหาคม 2552. <www.pm.go.th/blog/3245> 11 ธันวาคม 2552.
- งามพิศ สัตยสงวน. การวิจัยคุณภาพทางมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- จังหวัดเพชรบูรณ์. องค์ความรู้ชาวไทยภูเขา (โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กชาวไทยภูเขา) ชนเผ่าม้ง. เพชรบูรณ์ : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์, ม.ป.ป.

- จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์. ประวัติและผลงาน. ธนบุรี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2551.
- ชัยประนิน วิสุทธิผล. “คุณค่าของเอเชียเทรนใหม่ที่โลกกำลังเดินตาม,” ทำไมต้องเศรษฐกิจสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC), 2552.
- ชูใจ กิบุญ. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองชาวเขาเผ่าม้ง บ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2550.
- ณรงค์ คุ่มกัลด์. พระพุทธศาสนากับทฤษฎีสัญลักษณ์ : ศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจในการใช้สัญลักษณ์ของพุทธศาสนิกชนไทยในเขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545.
- ณรงค์ เส็งประชา. มานุษยวิทยาประยุกต์ ในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเอส พรีนติ้ง เฮาส์, 2541.
- เตือนใจ (กฤษกร ณ อยุธยา) ดีเทศน์. “การพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ภาคเหนือปัญหาและแนวทางแก้ไข,” เอกสารการสัมมนาความหลากหลายชาติพันธุ์รวมใจไทยเป็น 1. กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม, 2552.
- ทรงคุณ จันทจร. ทฤษฎีวัฒนธรรมและสังคม. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553.
- ทรงศิริ สาประเสริฐ. ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้าน. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ : มหาลัยวิทยาลัยมหิดล, 2544.
- ทองเจือ เขียดทอง. การออกแบบสัญลักษณ์. กรุงเทพฯ : ศิลปะประภา, 2545.
- ไทยตำบลดอทคอม. “ข้อมูลทั่วไป,” ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. 12 มกราคม 2552. <<http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=671107>> 14 ธันวาคม 2552.
- . “ข้อมูลทั่วไป,” อำเภอพบพระ จังหวัดตาก. 14 ธันวาคม 2552. <<http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=630703>> 2553.
- ธงชัย ศรีเมือง. สถานภาพภายหลังการแต่งงานของสตรีเผ่าม้ง กรณีศึกษา บ้านทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545.
- ธวัช ปุณโณชา. เที่ยวอีสาน. กรุงเทพฯ : พิมพ์ศ, 2532.
- ธีระชัย สุขสด. การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2544.
- นพรัตน์ มหิพันธ์. การศึกษาแนวทางการพัฒนาธุรกิจผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นเมือง : กรณีศึกษาร้านเลิศไพบูลย์ อำเภอมลาลาย จังหวัดกาฬสินธุ์. การศึกษาค้นคว้าอิสระ บช.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2545.
- นรชัย รัตนสมบุญ. การศึกษาแนวทางการออกแบบเลขาศิลป์บนบรรจุภัณฑ์สินค้าชาวเขาเผ่าม้ง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551.

- นิรัช สุดสังข์. การวิจัยการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2548 ก.
- . ออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2548 ข.
- บุญทวงศ์ เจริญผลิตผล. การศึกษาการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชาวม้งภายใต้โครงการพัฒนาของรัฐในพื้นที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544.
- บุญยัง หมั่นดี. “บทความเรื่อง วัฒนธรรมกับการพัฒนา : หนังสือพิมพ์เพื่อท้องถิ่น,” ราชภัฏสุรินทร์. 1(1) : 12-13 ; พฤษภาคม, 2540.
- บุญเรือง สมบรรจบ. หัตถกรรมไม้แกะสลักภาคกลาง : การศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการผลิตและการพัฒนาเชิงพาณิชย์. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553.
- บุษราภรณ์ ต่างใจ. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพชาวเขา : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดน่าน สังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.
- เบอร์น ชมิตต์ และอเล็กซ์ ไชมอนสัน. สุนทรียศาสตร์การตลาด. กรุงเทพฯ : เอ.อาร์ บีซิเนสเพรส, 2545.
- ปนัดดา พูนทองกลาง. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ทำจากต้นกกของกลุ่มทอเสื่อกกบ้านระภาค หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านระภาค อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2551.
- ประเวศ วสี. การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยเพื่อพัฒนา. กรุงเทพฯ : ชุมชนพัฒนา ปรีณส์, 2530.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. “การค้าพื้นที่และอัตลักษณ์มดอยปุย,” ใน อำนาจ พื้นที่และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ : การเมืองวัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย. หน้า 120-167. กรุงเทพฯ : เอ.อาร์ บีซิเนส, 2551.
- . “การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง,” ใน วาทกรรมอัตลักษณ์. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2547.
- . ม้งหลากหลายชีวิตจากขุนเขาสู่เมือง. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548.
- ประเสริฐ ตรีการศุภกร. การพัฒนาศักยภาพชุมชนชาวเขากับการลงทุนทางวัฒนธรรมเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม. 7 พฤศจิกายน 2552. <http://www.culture.go.th/research/north/42_5.html> 5 มกราคม 2553.
- ปรีชา อุตระกุล. บทบาทของหมอยาพื้นบ้านในสังคมอีสาน. นครราชสีมา : ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, 2553.
- พจนานุกรมออกฟอร์ด-ริเวอร์ บู้คส์ อังกฤษ - ไทย. กรุงเทพฯ : ริเวอร์ บู้คส์, 2549.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. ภูมิปัญญาไทยกับการพัฒนาการศึกษา. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ม.ป.ป.
- พอลและอีเลน ลูวิส. ทกเผ่าชาวดอย. ศิริวรรณ สุขพานิช แพล. เชียงใหม่ : หัตถกรรมชาวเขา, 2528.

- เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว และคณะ. ชุดโครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านเข็มน้อย ตำบลเข็มน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2551.
- ภัคภิญญา สดภิบาล. การออกแบบเสื้อสำเร็จรูปสตรีด้วยผ้าปักชาวเขาเผ่าม้ง. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 2553.
- มานะ อินพรหมมี. แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบ้านทับเบิก. วิทยานิพนธ์ ค.ม. เพชรบูรณ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2551.
- มูลนิธิกระเจ๊กเงา. โครงการพิพิธภัณฑสถานผ้า Online (Hilltribe.org). เชียงราย : มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 2551.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรมอักษร ช-ฮฉบับราชบัณฑิตยสถาน. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.
- โรงเรียนบ้านเข็มน้อย. องค์ความรู้สู่ท้องถิ่น: การแต่งกาย (สื่อการสอน). เพชรบูรณ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2541.
- รัตนะ บังสนธ์. การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง. ปริญญาโท ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.
- ลีศึก ฤทธิ์เนติกุล. “ชาวเขากับการพัฒนามานที่สูง,” ข่าวสารสถาบันวิจัยชาวเขา. 19(1) : 23-36 ; มีนาคม, 2540.
- . การมีส่วนร่วมของชาวเขาเผ่าม้ง บ้านดอยปุ๋ย ช่างเคียนในการอนุรักษ์มรดกศิลปกรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ดอยปุ๋ย จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : กรมประชาสัมพันธ์, 2540.
- วรเมธ ยอดนุ่น. อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ในบริบทการท่องเที่ยว : กรณีหมู่บ้านรวมมิตร อำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- วรวิทย์ องค์กรุทธิรักษา. กระบวนการถ่ายทอดศิลปปะการปักผ้าของชาวเขาเผ่าเย้า บ้านห้วยแม่ซ้ายจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- วสันต์ชาย อิมโอษฐ์. เค่ง : เครื่องดนตรีของชนเผ่าม้ง วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.
- วสุ โปษะนันทน์. มรดกโลกทางวัฒนธรรม. 22 สิงหาคม 2552.
<<http://vasuposh.blogspot.com/2009/08/world-cultural-heritage.html>>.
19 กันยายน 2552.
- วัชรินทร์ จรุงจิตรสุนทร. หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์. กรุงเทพฯ : แอ๊ปเปิ้ลพรีนติ้ง กรุ๊ป, 2548.
- วาสนา เจริญวิเชียรฉาย. การออกแบบลวดลายสำหรับผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้านประเภทผ้าของผลิตภัณฑ์ OTOP จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ประจวบคีรีขันธ์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2550.

- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ แกรมมี่, 2540.
- วิราวรรณ ชาติบุตร. วัฒนธรรมและแนวทางอนุรักษ์สิ่งทอพื้นถิ่นในวิถีชีวิตลาวครั่ง : กรณีศึกษาชุมชนในตำบลโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2552.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. กลยุทธ์การตลาดการบริหารการตลาดและกรณีศึกษา. กรุงเทพฯ : อีริฟิล์มและไซเท็กซ์, 2541.
- ศุภลักษณ์ วิริยะสุนน. การประมวลองค์ความรู้ สถานภาพ และสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น, 2550.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. การปรับตัวกับวิถีชีวิตใหม่ในชุมชนเมืองของชาวเขาเผ่าม้ง : กรณีศึกษาเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่. 9 พฤศจิกายน 2552. <http://www.culture.go.th/research/north/39_3.html> 5 มกราคม 2553.
- ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TENE). “เรื่องจากปก,” คิด ครีเอทีฟไทยแลนด์. 1(1) : 16-17 ; ตุลาคม, 2552.
- สภารัตน์ ธนังทอง. แนวทางการพัฒนา. วิทยานิพนธ์ บธ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษม, 2548.
- สมชาย ลำดวน. ถอดรหัสวัฒนธรรม. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- สมศักดิ์ ศรีสนตีสุข. คู่มือหลักการพัฒนาศูนย์บริการมนุษย์. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540.
- . ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวสู่การศึกษาเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2550.
- . ลักษณะสังคมและวัฒนธรรมไทย : ลักษณะ การเปลี่ยนแปลง และ วิทยาการวิจัย. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2543.
- . สังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษา วิเคราะห์ และปฏิบัติงานชุมชน. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2546.
- สมัย สุทธิธรรม และสมชาย แสงเดช. หนังสือสารคดีภาพคนบนดอย เรื่อง มั่งหรือแม่. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2530.
- . สารคดีชีวิตกลุ่มน้อยบนดอยสูงแม่. กรุงเทพฯ : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, 2541.
- “สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559),” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 128. ตอนพิเศษ 152 ง. หน้า 2-22. 15 ธันวาคม 2554.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ ฉบับเสริมการเรียนรู้ เล่มที่ 6. กรุงเทพฯ : โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2549.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, 2541.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549.
- . ยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง (จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย ตาก อุตรดิตถ์ และเพชรบูรณ์). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ดงแซ้ง : ประวัติศาสตร์ความเชื่อ พิธีกรรม และความรู้ท้องถิ่นของชาวม้ง ภายใต้บริบทการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ. 5 มกราคม 2553. <http://www.culture.go.th/research/north/48_1.html > 5 กันยายน 2553.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. “ยุทธศาสตร์และแผนงาน ปี 2550,” เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ส่งเสริมโอท็อป. 14 ธันวาคม 2552. <http://www.otopportal.com/preview_Strategy.aspx?id=13> 2553.
- สุจิตต์ลักษณ์ ดิมดุง. สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, 2538.
- สุจินันท์ ดาวเดือน. การศึกษาและพัฒนาศิลปหัตถกรรมผ้าทอบ้านนาตาโพเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมสินค้าจังหวัดอุทัยธานี กรณีศึกษา : ประเภทชุดบนโต๊ะอาหาร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2551.
- สุภางค์ จันทวานิช และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่องนโยบาย และการศึกษาสำหรับชาวเขาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2527.
- สุมิตร ปิติพัฒน์. ความรู้เรื่องเมืองไทย เล่มที่ 2 ความเป็นคนไทย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2455.
- เสรี พงศ์พิศ. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม 1, 2. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญาและมูลนิธิหมู่บ้าน, 2529.
- แสง จันทรงาม. ศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- แสนศักดิ์ ศิริพานิช;นิโอะ นิม และศรีรัช เกตุเมือง. โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกพื้นเมืองการท่องเที่ยวยั่งยืนในพื้นที่ ภูเก็ต พังงา และกระบี่. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.
- อคิน รพีพัฒน์. วัฒนธรรมคือความหมายทฤษฎีและวิธีการของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ. กรุงเทพฯ : ศูนย์มนุษยวิทยาศิรินคร (องค์การมหาชน), 2551.
- อดิศร ภูสาระ. การศึกษาเปรียบเทียบการยอมรับนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง สภาพเศรษฐกิจสังคมของชาวม้งที่ตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ราบ กับบนภูเขาในกิ่งอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย. ปริญญาโท ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.

- อภิสิทธิ์ ไส้ตงูไกล. “ความคิดสร้างสรรค์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ทำไมต้อง “เศรษฐกิจสร้างสรรค์,”
รวมบทความกระตุ้นอะลีนวลีน โดย 6 นักคิด. กรุงเทพฯ : ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ
 (TCDE), 2552.
- อะภัย วาณิชประดิษฐ์. พลวัตของความรู้ท้องถิ่นในฐานะปฏิบัติการของการอ้างอิงสิทธิทรัพยากร
บนที่สูง : กรณีศึกษาชุมชนม้งบ้านแม่สาใหม่ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์
 ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546.
- อำไพ ตีรณสาร. ทฤษฎีการสอนศิลปศึกษา. 12 มกราคม 2555.
 <<http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~tampai1/ampai/ttheory.htm>>
 10 กันยายน 2555.
- เอกวิทย์ ณ ถกลาง. ภูมิปัญญาภาคกลาง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์, 2544.
- Advent Design Corporation. “PRODUCT DESIGN,” Methodology. 2009.
 <<http://www.product-design-methodology.com/methodology.html>>.
 December 4, 2010.
- Bruce-Mitford, Mirada. The Illustrated Book of Signs & Symbols. London :
 A Dorling Kinderley Book, 2009.
- Campbell, Margaret. From the Hands of the Hills. Hong Kong : Toppar, 1978.
- Caroline, Clifton– Mogg and others. Textile Style decorating with Antique and
Exotic Fabrics. China : Paperback edition published, 2007.
- Clifton-Mogg, C. Textile Style Decorations with Antique and Exotic Fabrics.
 London : Jacqui Small, 2007.
- Cooper, Robert. The Hmong A Guide to Traditional Life. Pankham–Jampa :
 Lao Insight Book, 2008.
- Dava, Kanlaya and others. Legends in the Wearing. Bangkok : Siriphan
 Offset, 2001.
- Detzner, D. F. and B. J. Eicher. “Hmong American New Year Rituals : Generational
 Bonds Through Dress,” Clothing and Textiles Research. 13(2) : 111-120,
 1995.
- Engel, J. E., R. D. Blackwell and P. W. Miniard. Consumer Behavior. 8th ed.
 Fort Worth : Dryden Press, 1995.
- Gostelow, Marry. The Complete Guide to Need work Techniques and Materials.
 London : Quantum Book, 2003.
- Hein, Jeremy. “Hmong Studies Journal,” The Hmong Cultural Repertoire :
Explaining Cultural Variation within an Ethnic Group. 2(2) : 54-56 ; Spring,
 1998.

- Hemmet, Christine. "Traditional costumes of the Hong of Vietnam," in Through The Thread of Time Southeast Asian Textiles. p.162. Bangkok : River Books, 2004.
- Holly, Peter-Golden. Culture Sketches : Case Studies in Anthropology. 5th ed. Boston : McGraw-Hill, 2009.
- James, H. W. Thompson Foundotion Through the thread of time, Southeast Asian Textiles. Thailand : Sirivatana Interprint Public, 2004.
- Kiyoko, Yasui. Blue Hmong Skirts Make from Matural Products of the Mountains in Legends in the Weaving. New Jersey : Prentice Hall, 2011.
- Kotler, P. Marketing Management (Millenium). New Jersey : Prentice Hall, 2000.
- Lin, Shwu-shin. Taipei. New Jersey : Chen kuei-miao, 1989.
- Lo, Lee. "Hmong cultural survival in the northern Thailand," Flower as Cash Cropping for Survival. Caliornia : Institute of Integral Studies, 2007.
- Mallion, J., N. Donelly and L. Y. Hang. H'mong Batik a Textile Technique from Laos. Bangkok : O.S.printing House, 1996.
- Moua, Tony Tubtoo. "Change and Choice," Hmong's Identification with a Homeland. 2007. <<http://proquest.umi.com/pqdweb?did=1273158041&sid=7&Fmt=2&clientId=73535&RQT=309&VName=PQD>> 6 January 2010.
- Nusit, Chindarsi. The Religian of the Hmong NJVA. n. p. : n. p., 1976.
- Paitoon, Mikusol. Social and Cultural History of North-Eastern Thailand from 1868-1910 : A Case Study of the Huamuang Khamen Padog (Surin Sangkha and Khukhun). Washington : Washington University, 1995.
- Polter, Stefan B. and Anderson Sarah. Thailand a Travellers's Companion. Paris : Editions Didier Milk Pte, 1994.
- QuickM, B A. com. The Product Life Cycle. 4 December 2009. <<http://www.quickmba.com/marketing/product/lifecycle/>> 2010.
- Radeliffe – Brown, A. R. Structure and function in Primitive Society. Oxford : Oxford University Press, 1952.
- Rogers, E. M. and F. F. Shoemaker. Communication of Innovation : A Cross-Culture Approach. 2nd ed. New York : Longman Publishing, 1993.
- Schiffman, L. G. and L. L. Kanuk. Consumer Behavior. 6th ed. New Jersey : Prentice-Hall, 1997.
- Schiffman, L. G. and L. L. Kanuk. Consumer Behavior. 6th ed. New Jersey : Prentice-Hall, 1997.

- Jeanette, Slaybaugh, Mary Ann Littrell and Jane Farrell-Beck. "Consumers of Hmong Textiles," Clothing and Textiles Research Journal. 8(2) : 56-64, 1990.
- Suehiro, Akira. Structural Changes of Textile Industry in Thailand 1946- 1980. Nsnhkok : Chulalongkorn University, 1982.
- Thur, Victoria L. Gifts from Home : Material Culture and American Immigrant Women in the 20 th century. Florida : Florida Atlantic University, 2006.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
การลงภาคสนาม การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ
และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาพประกอบ 108 ดร.กล้า สมตระกูล ประธาน กล่าวเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาพประกอบ 109 ผู้วิจัย กล่าวถึงวัตถุประสงค์การจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการและบรรยาย

ภาพประกอบ 110 อาจารย์สุทิน ตันติภาสณ ผู้เชี่ยวชาญ

ภาพประกอบ 111 ศาสตราจารย์กิตติคุณวิณะ จูวิทิต และอาจารย์สมชาย เอี่ยมผ่อง ผู้เชี่ยวชาญ
กล่าวแสดงความคิดเห็น

ภาพประกอบ 112 อาจารย์ศรัณย์ สรรพสิริ นักออกแบบอิสระกล่าวแสดงความคิดเห็น

ภาพประกอบ 113 ผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการอภิปรายถึงแนวทางการพัฒนาผ้าปักม้ง

ภาพประกอบ 114 ผู้แทนชาวม้งจังหวัดตากและจังหวัดเพชรบูรณ์ กล่าวแสดงความคิดเห็น

ภาพประกอบ 115 ดร.ทวัช บุญแสง กล่าวแสดงความคิดเห็น

ภาพประกอบ 116 ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการถ่ายภาพหมู่

ภาพประกอบ 117 การจัดแสดงลายผ้าปักมั่ง และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักมั่งประกอบ
การประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาพประกอบ 118 สัมภาษณ์ ป้าดวงจิต ทวีศรี ประชาชนชาวบ้านด้านผ้าไทย

ภาพประกอบ 119 สัมภาษณ์ศาสตราจารย์กิตติคุณวัฒน์ จุฒวิภาต ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ

ภาพประกอบ 120 สัมภาษณ์ คุณเจ็ต ชูศักดิ์ พวงผกา ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด

ภาพประกอบ 121 สัมภาษณ์ อาจารย์สมชาย เอี่ยมผ่อง ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์

ภาพประกอบ 122 สัมภาษณ์ ชนทัย คำกลาง วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพประกอบ 123 สัมภาษณ์ ผู้ปฏิบัติ สตรีม้งช่างปักผ้า

ภาพประกอบ 124 การจัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงาน ภาพตกแต่งผนัง ณ มหาวิทยาลัยต้าลี่ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน พฤศจิกายน 2554

ภาพประกอบ 125 ร่วมแสดงในนิทรรศการ New Expression of Asian Art (NEAA) ครั้งที่ 5 ณ พิพิธภัณฑ์หอศิลป์แห่งชาติ กรุงเทพมหานคร เผยแพร่ผลงาน

ภาคผนวก ข
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

- กอบกิจ นาคะเสถียร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่กลุ่มชุมชนวัดเพลง
วิปัสสนา (Textile Art & Handicraft) บ้านเลขที่ 505/10 ซอยจรัญสนิทวงศ์ 37
ถนนจรัญสนิทวงศ์ แขวงบางขุนศรี เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2554.
- กัลยา แซ่จาง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 32 หมู่ 14
ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2554.
- ก้าง แสงท้าว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, หมู่ 7 ตำบลแม่ท้อ
อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2554.
- กรีโพ หยางไพบูลย์สิน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 213
หมู่ 10 ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2554.
- กิตติคุณวัฒน์ จุฑะวิภาตสิน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่คณะศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 110/1-4 ถนนประชาชื่น
เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2554.
- เกอ วิทยาเรืองศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 19/120
หมู่ 13 ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2554.
- คอ ชาญวงค์ว่าณิช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หมู่ 7 ตำบลแม่ท้อ
อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2554.
- คู แซ่ว่าน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 97 หมู่ 8
ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2554.
- จะปี ภูริไอยรา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หมู่ 6 ตำบลแม่ท้อ
อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2554.
- จากรุณี ฤทธิเนติกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 28 หมู่ 4
ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2554.
- จำปา จัทรมณฑล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 61
หมู่ 10 ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2554.
- จินตนา บุญสิงห์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนบ้านน้ำเพียงดิน
ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2554.
- ซง แซ่ลี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, บ้านเลขที่ 141 หมู่ 8
ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2554.
- ชะ ชาญวงค์ว่าณิช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หมู่ 7 ตำบลแม่ท้อ
อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2554.
- ชาลีวัลย์ แสงคำกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28
หมู่ 14 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2554.

- ชูศักดิ์ พวงผกา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงแรมสวิสโฮเทล นายเลิศ พาร์ค (Swissotel Nai Lert Park Hotel) 2 ถนนวิฑูย ชิดลม กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2554.
- ซัว วาสนาวณิช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 22 หมู่ 9 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2554.
- ชา แซ่กือ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 78 หมู่ 10 ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2554.
- ชื่อเปา สว่างศิริณกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หมู่ 7 ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2554.
- เขี้ยเล่ง แซ่ท้อ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 132 หมู่ 8 ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2554.
- เขา ชาญวงศ์วานิชย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หมู่ 7 ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2554.
- ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 สิรินคร 1 บางบำหรุ บางพลัด กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2555.
- ไช แซ่ย่าง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 19/14 หมู่ 13 ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2554.
- ไช แซ่หว่า เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 57 หมู่ 4 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2554.
- ณัฐกาญ ธีรบรรกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 172 มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ถนนอิสรภาพ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2555.
- ดวงจิตต์ ทวีศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 29/4 ถนนทุ่งโฮเต็ล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2555.
- ดาร์ณี แซ่ย่าง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 213 หมู่ 10 ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2554.
- โด่ง แซ่ลี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 24 หมู่ 13 ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2554.
- ทัดทรง ทรัพย์ประเสริฐ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, บ้านเลขที่ 80 หมู่ 9 ตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2555.
- ทือ แซ่ท้อ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 97 หมู่ 8 ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2554.
- รณทัย คำกลาง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ ศูนย์ราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ ชั้น 4 ถนนสระบุรี-หล่มสัก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2554.
- นพดล ศักดิ์เจริญชัยกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 84 หมู่ 4 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2554.

- นพรัต หิรัญวิริยกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 12 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2554.
- เสื่อ แสงท้าว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 29/1 หมู่ 7 ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2554.
- นิตยา แซ่จั้ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 53 หมู่ 4 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2554.
- นิตยา ทรงไชยเจริญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 70 หมู่ 14 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2554.
- นิรนุช ค้อศุภฤกษ์สกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หมู่บ้านกนกงาม 30/2 หมู่ 1 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2554.
- นุชจรรย์ ประทีปศิริ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, หมู่บ้านเล่าเน้ง หมู่ 14 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2554.
- บงกชรัตน์ ลำเลิศ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 90/1066 ซอยสรองประภา ถนนสรองประสงค์ เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2555.
- บพิตร วิทวิทยวิโรจน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัฒนธรรมจังหวัดตาก ศาลากลางจังหวัดตากหลังใหม่ ชั้น 2 อำเภอเมือง จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2554.
- บุญเรือง สมประจบ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี 39 หมู่ 1 ถนนรังสิต-นครนายก ตำบลคลองหก อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2554.
- เบรีย แซ่ย่าง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 111 หมู่ 8 ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2554.
- เบ้า ประทีปศิริ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หมู่บ้านเล่าเน้ง หมู่ 14 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2554.
- ประ จัทรทณฆล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 171 หมู่ 10 ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2554.
- ประวิทย์ ทิศพรม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 37 หมู่ 12 บ้านส่งคุ้ม อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2554.
- ปรา่ แซ่จ้าง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 24 หมู่ 13 ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2554.
- ป็นณธร สมสรวย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 186 ซอยเศรษฐี ถนนลำปาง-แม่ทะ ตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2555.
- ป้าง จัทรทณฆล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 61 หมู่ 10 ตำบล มหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2554.

- พรทิพา กองนวล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 139/82 หมู่ 1 ตำบลวัดชลอ บลคอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2555.
- พัชรินทร์ บำรุงศิริ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หมู่บ้านเล่าลือ หมู่ 9 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2554.
- พิเชษฐ สุนันตะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ปลัด อบต. ช่องแคบ ปลัด อบต. ช่องแคบ ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2554.
- แพ้ง วิทยาเรืองศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 19/ 23 หมู่ 13 ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2554.
- แพ้ง แสงท้าว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 29/1 หมู่ 7 ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2554.
- มลทิตา แซ่ย่าง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 39 หมู่ 4 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2554.
- มลวิทย์ สุขประเสริฐ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สาขาวิชา ภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2555.
- มิ่ง แซ่กือ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 54 หมู่ 10 ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2554.
- มณีนิกา ทรงสวัสดิ์วงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 84 หมู่ 4 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2554.
- มานิต แก้วพันกร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 196 หมู่ 10 ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2554.
- ไม แซ่ลี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 97 หมู่ 8 ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2554.
- รัชณี สืบทายาท เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 84 หมู่ 4 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2554.
- รัชณี ศิริรัตน์นิติกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หมู่ 4 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2554.
- รัศมี แซ่จาง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หมู่บ้านเล่าเน้ง หมู่ 14 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2554.
- โละ กมลปราณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 52 หมู่ 10 ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2554.
- วรรณมา แซ่ว่าง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 37 หมู่ 7 ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2554.

- ว่าง กอสามพัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 52 หมู่ 10 ตำบล มหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2554.
- ศรัณย์ สรรพศิริ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 150/37 หมู่บ้านทาวส์พลัส เพชรเกษมบางแค ถนนพุทธมนทลสาย 1 แขวงบางด้วน เขตภาษีเจริญ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2555.
- ศรีนวล ฤทธิวัฒน์กิจ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ห้างหุ้นส่วนจำกัด เยี่ยมจิววัฒน์กิจ หมู่ 7 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2554.
- ศรีสวคนธ์ แดงสะอาด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 172 ถนนอิสรภาพ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี (มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี) เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2555.
- ศศิวิมล แซ่เฮอ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 84 หมู่ 4 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2554.
- ศุภพัฒน์ ภูไพบูลย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 210 หมู่ 4 ตำบลมะเร็ด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2555.
- สมชาย เอี่ยมผ่อง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วิทยาเขตเพาะช่าง 86 ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2555.
- สมพงษ์ แซ่จ้ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 65 หมู่ 8 ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2554.
- สมัชชา อภิสทธิสุขสันติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 17/63 ซอย 88/1 ถนนเพชรเกษม เขตบางแค กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2555.
- สกุณญา สุพงศ์อาภา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 21 หมู่ 14 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2554.
- สุชาติ วันเสียน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 2 หมู่ 3 ตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2554.
- สุดา แสนยากุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 102 หมู่ 2 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2554.
- สุทิน ต้นติภาสน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่อาชีวะพัฒนนาการ (อิสระ) สถานที่ทำงาน อาร์ทฟอร์เดคสตูดิโอ ที่บ้านเลขที่ 74/377 หมู่ 11 ถนนรามคำแหง 180 เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2554.
- สุนารี จันทน์โรจน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 44/2 หมู่ 14 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2554.
- สุพัฒน์ ตรีถัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 8 หมู่ 2 ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2554.

- สุรี แสงอรุณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนเจดีโค๊ะ หมู่ 6 ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2554.
- สุวรรณี เครือปาน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 116/2 หมู่ 3 ตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2555.
- สุวรรณี หลี่สุวรรณหงส์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 24 หมู่ 13 ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2554.
- เสาวณี แซ่ว่าง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 37 หมู่ 7 ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2554.
- แสงดาว ฤทธิเนติกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 59 หมู่ 4 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2554.
- แสนชัย ลิขิตธีรฤทธิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 90/1066 ซอย 88/1 ถนนบางกรวย-ไทรน้อย บางบัวทอง นนทบุรี เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2555.
- แสนศักดิ์ วาสนาวณิช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 111 หมู่ 13 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2555.
- หน่วย เถาว์วัฒนรุ่งโรจน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 24 หมู่ 13 ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2554.
- หมี แซ่กือ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 55 หมู่ 10 ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2554.
- หมี แซ่จ้าง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 25 หมู่ 13 ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2554.
- หมี แซ่เฮ้อ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 111 หมู่ 8 ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2554.
- หมี สว่างศิริญกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หมู่ 5 ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2554.
- ไหมซี แซ่หิว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หมู่ 8 ตำบลบ้านเนิน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2554.
- อดุลย์ ประทีปศิริ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, หมู่บ้านเล่าเน้ง หมู่ 14 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2554.
- อนุสรณ์ มงคลวัจน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 1/4 ถนนเมืองเพชรพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2554.
- อมรรัตน์ ฉิมพลินภานนท์ (รองผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 83/6 หมู่ 11 ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2554.

อรนภา พงศ์ชัยนันท์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ห้างหุ้นส่วน
จำกัดเฮียจื่อวัฒนกิจ หมู่ 7 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2554.

อรนุช สมคะเน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 25/3 หมู่ 4
อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2555.

อังคณี แสนยากุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทองเจือ เขียดทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 131
หมู่ 4 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2555.

ภาคผนวก ค
รายนามผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

สรุปรายงานผล
การวิจัยเรื่อง ฝ่าป๋กมั้ง: การพัฒนาลาย และผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์
วันที่ 15 เดือนตุลาคม 2554 เวลา 9.00 น.
ณ ห้องประชุมพมมาศ อาคาร 3 ชั้น 5 มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

รายนามผู้เข้าร่วมประชุม

1. ดร.กล้า สมตระกูล	คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม ประธานที่ประชุม
2. ผศ.ทองเจือ เขียดทอง	ผู้วิจัย
3. ศาสตราจารย์เกียรติคุณวัฒน์ะ จุณวิภาต	ที่ปรึกษาคณะศิลปกรรม
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
4. อาจารย์สมชาย เอี่ยมผ่อง	วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
5. อาจารย์สุทิน ตันติภาสน์	มัณฑนากร
6. อาจารย์ศรัณย์ สรรพสิริ	นักออกแบบอิสระ
7. อาจารย์อรนุช สมคะเน	อาจารย์ศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
8. อาจารย์แสนชัย ลิขิตธีรฤทธิ	อาจารย์ศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
9. อาจารย์ทัตทรวง ทรัพย์ประเสริฐ	อาจารย์ศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
10. อาจารย์ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ	อาจารย์ศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
11. อาจารย์ปิ่นฉัตร สมสรวย	อาจารย์ศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
12. อาจารย์ณัฐกานู อีรวรรกุล	อาจารย์ศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
13. ดร.จันทวัลย์ สุ่นสวัสดิ์	ผู้เชี่ยวชาญการโรงแรม
14. นายวิสุทธิพงษ์ รอดภัย	ช่างภาพ หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์
15. นายปรีชา วาสนาวณิช	ผู้แทนมั่ง ตำบลเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
16. นางสาวผักกาด เถาว์วัฒนรุ่งโรจน์	ผู้แทนมั่ง ตำบลช่องแคบ จังหวัดตาก
17. ดร.ทวิช บุญแสง	อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
19. นางณัฐพร พันชีวงษ์	สำนักป้องกันและปราบปรามทุจริตแห่งชาติ
18. นางสาวบังอร หนองเป็ด	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
20. ปารมี สุขคร้าม	นักจัดนิทรรศการ

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างชุดที่ 1

สำหรับผู้รู้ (Key Informants)

ผู้นำกลุ่มผู้นำผ้าปักม้งและปราชญ์ชาวบ้านที่รู้ประวัติ และภูมิปัญญาของผ้าปักม้ง

การวิจัยเรื่อง ผ้าปักม้ง : การพัฒนาลาย และผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล.....

อายุ.....ปี อาชีพ.....หมู่บ้าน.....

ที่อยู่.....

.....

.....

เบอร์โทรศัพท์.....

วันเดือน ปีที่ สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 ประวัติและพัฒนาการของงานผ้าปักม้ง

1. ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน มีมาอย่างไร

.....

.....

.....

2. อาชีพหลักของชาวบ้านประกอบอาชีพทำอะไร

.....

.....

.....

3. ผู้ที่ริเริ่มนำงานผ้าปักม้งของตำบลบ้านใหม่คือใคร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านได้รับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับงานผ้าปักม้งมาจากใคร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ลวดลายของงานผ้าปักม้งมีลายอะไรบ้างและมีชื่อลายอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

6. ลายแต่ละลายมีความหมายอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

7. ผ้าปักม้งมีกี่ประเภทอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

8. ผ้าปักม้งนอกจากใช้เป็นเครื่องแต่งกายแล้วยังใช้ทำเป็นผลิตภัณฑ์อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

9. มีผู้รับซื้อและผู้จำหน่ายผ้าปักม้งในหมู่บ้านจำนวนกี่ราย

.....

.....

.....

.....

.....

10. เครื่องมือที่ใช้ในการปักผ้ามีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

11. เครื่องมือที่ใช้ในการปักผ้าในปัจจุบันมีความแตกต่างจากในอดีตอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. วัสดุที่นำมาใช้ในการปักผ้ามีกี่ชนิด อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13. ด้ายและผ้าฝืนที่ใช้ในการปักนำมาจากที่ใด

.....

.....

.....

.....

14. ราคาของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการปักเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

15. รูปแบบของลายในอดีตกับรูปแบบของลายในปัจจุบันต่างกันอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

16. รูปแบบของผลิตภัณฑ์ผ้าปักในอดีตและปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

17. การใช้ผ้าปักของชาวบ้านใช้ในโอกาสใด

.....

.....

.....

.....

18. สภาพ ปัญหาและแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าปักมีอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างชุดที่ 2

กลุ่มผู้รู้/ผู้นำ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานผ้าปักม้ง

การวิจัยเรื่อง ผ้าปักม้ง: การพัฒนาลาย และผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล.....
 อายุ.....ปี อาชีพตำแหน่ง.....
 สถานที่ทำงาน.....
 ที่อยู่.....

 เบอร์โทรศัพท์.....
 วันเดือน ปีที่ สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบงานผ้าปักม้ง การพัฒนาลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

1. ความคิดเห็นการพัฒนารูปแบบงานผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ในด้านรูปแบบและสีสันทของลวดลาย ควรเป็นอย่างไร

.....

2. . ความคิดเห็นการพัฒนารูปแบบงานผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ในด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในควรเป็นอย่างไร

.....

3 . ความคิดเห็นและแนวทางการพัฒนารูปแบบงานผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ในด้านวัสดุ ควรเป็นอย่างไร

.....

4. ความคิดเห็นและแนวทางการพัฒนาในด้านความงามเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ควรเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

5. ความคิดเห็นและแนวทางการพัฒนาในด้านการตลาดเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ควรเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

5. แนวนโยบายแนวทางการพัฒนาผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ควรเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

การวิจัยเรื่อง ผ้าปักม้ง :
 การพัฒนาสายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายใน
 เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์
 ผู้วิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทองจือ เขียวคอง

ผ้าปักม้งในปัจจุบัน

ลายผ้า

ชุมชนลำเลียง อำเภอลำปาง จ.ศรีสะเกษ
 ชุมชนบ้านก้อ อ.บ้านอ้อย จ.ศรีสะเกษ
 ชุมชนบ้านอ้อย อำเภอลำปาง จ.ศรีสะเกษ

ชุมชนแม่จิว อำเภอเมือง จ.ศรีสะเกษ
 ชุมชนเจ็ดกิโล อำเภอเมือง จ.ศรีสะเกษ
 ชุมชนทรัพย์เจริญ-ชุมชนทรัพย์อินทร์ อำเภอพนมไพร จ.ศรีสะเกษ

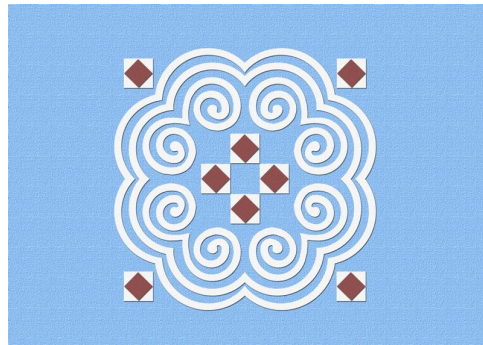
ผลิตภัณฑ์

1.การพัฒนาสาย

ตัวอย่างลายผ้าปักม้งที่จะพัฒนาขึ้นมาใหม่

ตอนที่ 3

1. ความพึงพอใจต่อลวดลายที่พัฒนาแล้ว
(พิจารณาจากรูปภาพ)

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาผลิตภัณฑ์

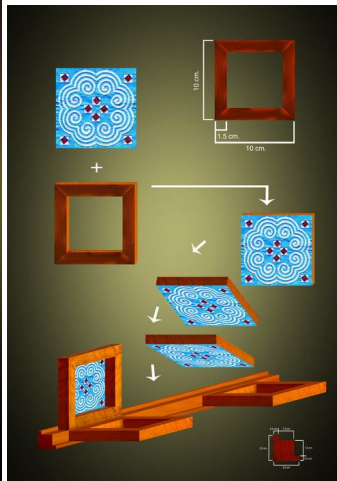
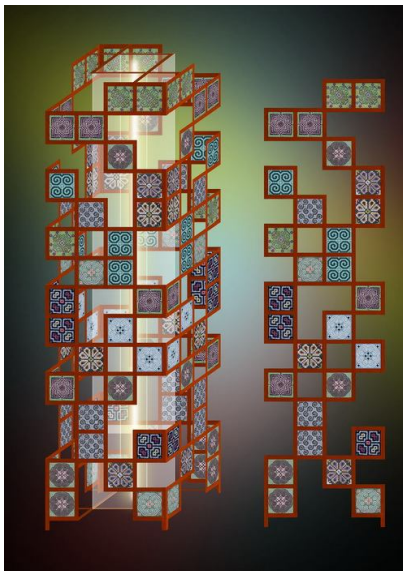
2.1 ภาพประดับตกแต่งผนัง	2.2 โคมไฟตั้งโต๊ะ	2.3 โคมไฟตั้งพื้น
2.4 ผ้าม่าน	2.5 ผ้าปูโต๊ะ	2.6 ปลอกหมอน
2.7 ผ้าคาดเตียง		

2. ตัวอย่างรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งที่พัฒนา

ภาพประดับตกแต่งผนัง

โคมไฟตั้งพื้น

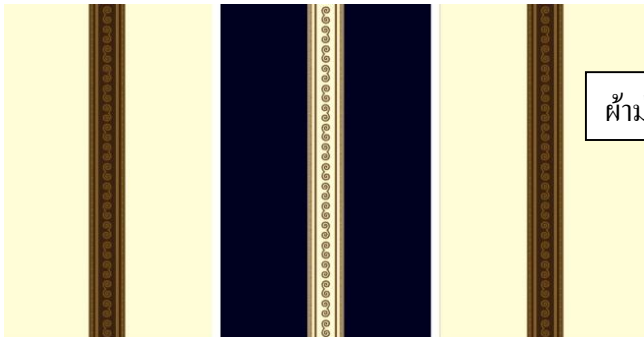

โคมไฟตั้งโต๊ะ

ปลอกหมอน

ผ้าม่านแบบพับ

ผ้าคาดเตียง

2. ความพึงพอใจต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาแล้ว
(พิจารณาจากรูปภาพ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างชุดที่ 3
สำหรับนักวิชาการทางศิลปะและการออกแบบผลิตภัณฑ์
กลุ่มผู้รู้รู้แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานผ้าปักม้ง

การวิจัยเรื่อง ผ้าปักม้ง: การพัฒนาลาย และผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

ตอนที่1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล.....
 อายุ.....ปี อาชีพตำแหน่ง.....
 สถานที่ทำงาน.....
 ที่อยู่.....

 เบอร์โทรศัพท์.....
 วันเดือน ปีที่ สัมภาษณ์.....

ตอนที่2 การพัฒนารูปแบบงานผ้าปักม้ง การพัฒนาลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

1. การพัฒนารูปแบบงานผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ในด้านรูปแบบและสีสันทของลวดลายจะมีการพัฒนาอย่างไร

1.1 สัดส่วน

.....

1.2 จังหวะ/ช่วงจังหวะ

.....

1.3 ความประสานกลมกลืน

.....

1.4 ความขัดแย้ง

.....

1.5 จุดเด่น

.....

สรุปการพัฒนาลาย

.....

.....

2. การพัฒนาผ้าปักม้งทำผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ควรเป็นอย่างไร

2.1 ด้านรูปแบบ ควรมีการพัฒนาอย่างไร

.....

.....

2.2 ในด้านวัสดุจะมีการพัฒนาอย่างไร

.....

.....

2.3 ด้านลาย กระบวนการปักควรมีการพัฒนาอย่างไร

.....

.....

2.4 ด้านความงามควรมีการพัฒนาอย่างไร

.....

.....

2.5 ในด้านการเพิ่มมูลค่ามีการพัฒนาอย่างไร

.....

.....

.....

3 .ความคิดเห็นและแนวทางการพัฒนาในด้านการตลาด(กลุ่มเป้าหมาย/การจัดจำหน่าย/ราคา ฯลฯ) เพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

สรุปการพัฒนาผลิตภัณฑ์

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างชุดที่ 4

สำหรับผู้รู้ (Key Informants)

ผู้นำกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งและปราชญ์ชาวบ้านที่มีประวัติ และพัฒนาการผ้าปักม้ง
การวิจัยเรื่อง ผ้าปักม้ง: การพัฒนาลาย และผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล.....

อายุ.....ปี อาชีพ..... หมู่บ้าน.....

ที่อยู่.....

.....

.....

เบอร์โทรศัพท์.....

วันเดือน ปีที่ สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 ประวัติและพัฒนาการของผ้าปักม้ง

1. ประวัติความเป็นมาของลายและผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้งมีความเป็นมาอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างชุดที่ 5

สำหรับผู้ปฏิบัติ

กลุ่มที่รู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน และแนวทางในการพัฒนาและผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง
การวิจัยเรื่อง ผ้าปักม้ง: การพัฒนาและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

ตอนที่1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล.....

อายุ.....ปี อาชีพ.....หมู่บ้าน.....

ที่อยู่.....

.....

.....

เบอร์โทรศัพท์.....

วันเดือน ปีที่ สัมภาษณ์.....

ตอนที่2 ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านกระบวนการผลิตผ้าปักม้ง

1. ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านกระบวนการผลิตและผ้าปักม้งอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างชุดที่ 6
สำหรับนักวิชาการทางศิลปะและการออกแบบผลิตภัณฑ์
กลุ่มผู้รู้ แนวทางในการพัฒนาและผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง
การวิจัยเรื่อง ผ้าปักม้ง: การพัฒนาและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล.....

อายุ.....ปี อาชีพตำแหน่ง.....

สถานที่ทำงาน.....

ที่อยู่.....

.....

.....

เบอร์โทรศัพท์.....

วันเดือน ปีที่ สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

1. การพัฒนารูปแบบลายผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์มีแนวทางอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. การพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์เพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์มีแนวทางอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างชุดที่ 7
กลุ่มผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานผ้าปักม้ง

การวิจัยเรื่อง ผ้าปักม้ง: การพัฒนาลาย และผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล.....
 อายุ.....ปี อาชีพตำแหน่ง.....
 สถานที่ทำงาน.....
 ที่อยู่.....

 เบอร์โทรศัพท์.....
 วันเดือน ปีที่ สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบงานผ้าปักม้ง การพัฒนาลายและผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

1. ความคิดเห็นและความพึงพอใจการพัฒนารูปแบบงานผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์
ในด้านรูปแบบและสีสันทของลวดลายเป็นอย่างไร

.....

2. . ความคิดเห็นและความพึงพอใจการพัฒนารูปแบบงานผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์
ในด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเป็นอย่างไร

.....

3 . ความคิดเห็นและความพึงพอใจการพัฒนารูปแบบงานผ้าปักม้งเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์
ในด้านวัสดุเป็นอย่างไร

.....

4. ความคิดเห็นและความพึงพอใจในด้านความเหมาะสมกับการนำไปใช้เพื่อการตกแต่ง

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

แบบสังเกตชนิดมีส่วนร่วม ชุดที่ 1

การวิจัยเรื่อง ผ้าปักม้ง: การพัฒนาลาย และผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

- 1.กิจกรรมที่สังเกต
2. ระยะเวลาที่สถานที่สังเกต
- 3.บุคลากร (ผู้ร่วม)
4. เนื้อหาสาระจากการสังเกต
 - 4.1สภาพทั่วไปภายในชุมชน
 - 4.2วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม
 - 4.3ขั้นตอนการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง
 - 4.4 อื่น ๆ
- 5.กิจกรรมประกอบการสังเกต
 - 5.1 ถ่ายภาพ
 - 5.2 บันทึกวิดีโอ
 - 5.3 สัมภาษณ์
 - 5.4 จัดบันทึก
6. อื่นๆ

แบบสังเกตชนิดไม่มีส่วนร่วม ชุดที่ 2

การวิจัยเรื่อง ผ้าปักม้ง: การพัฒนาลาย และผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเพื่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

- 1.กิจกรรมที่สังเกต
2. วันเวลาที่สถานที่สังเกต
- 3.เนื้อหาสาระจากการสังเกต (ตา ดู หู ฟัง)
 - 3.1สภาพทั่วไปภายในชุมชน
 - 3.2วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม
 - 3.3ขั้นตอนการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง
 - 3.4 อื่น ๆ
- 4.กิจกรรมประกอบการสังเกต
 - 4.1 ถ่ายภาพ
 - 4.2 บันทึกวีดิโอ
 - 4.3 สัมภาษณ์
 - 4.4 จัดบันทึก
5. อื่นๆ

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นายทองเจือ เขียดทอง
วันเกิด	วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2506
สถานที่เกิด	อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 33 ซอยสุภัฏญกิจ ถนนริมคลองประปา แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร 10800
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์ และรองอธิการบดี ฝ่ายบริหาร
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เลขที่ 172 ถนนอิสรภาพ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2524	มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านลาดวิทยา อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
พ.ศ. 2526	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาศิลปกรรม วิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา
พ.ศ. 2528	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาออกแบบพาณิชย์ศิลป์ วิทยาเขตเพาะช่าง
พ.ศ. 2530	ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) สาขาศิลปกรรม วิชาเอกออกแบบศิลปประยุกต์ (เกียรตินิยมอันดับ 1) วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา
พ.ศ. 2535	ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) สาขาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2556	ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

